ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТУ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ»

2 КВІТНЯ 2026

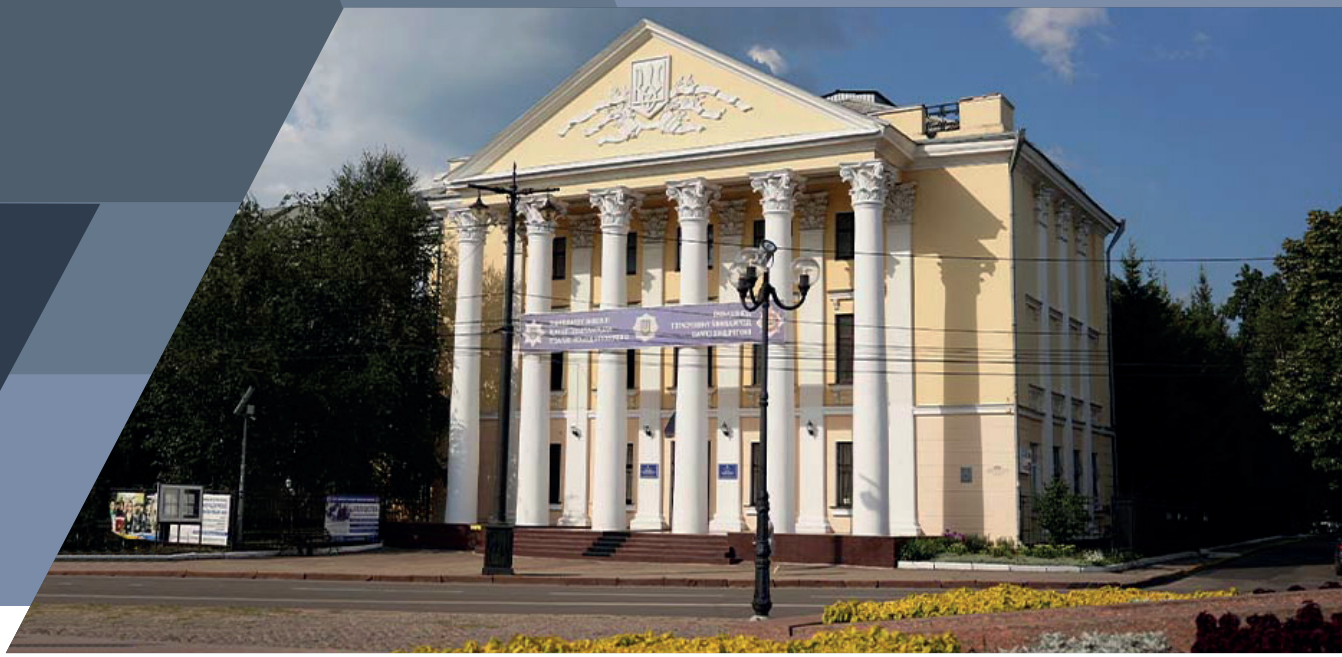

ДЕПАРТАМЕНТ
СТРАТЕГІЧНИХ
РОЗСЛІДУВАНЬ

CENSS
Center for Security Studies

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ДЕПАРТАМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ЦЕНТР БЕЗПЕКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «СЕНСС»

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТУ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ»

02 квітня 2026 року

м. Кропивницький

УДК 351.74(477):343.9.024(063)

Актуальні питання діяльності Національної поліції як суб'єкту протидії організованій злочинності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кропивницький, 02 квітня 2026 року). Кропивницький, 2026. 434 с.

Затверджено Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 11 від 29 квітня 2026 року)

Публікується за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання діяльності Національної поліції як суб'єкту протидії організованій злочинності», яка відбулася 02 квітня 2026 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти й наукових установ, здобувачів вищої освіти юридичного і правоохоронного напрямів, а також на тих, хто цікавиться питаннями забезпечення протидії організованій злочинності.

У матеріалах висвітлено теоретико-правові засади діяльності Національної поліції України у сфері протидії організованій злочинності; кримінально-правове та кримінологічне забезпечення протидії організованій злочинності; кримінально-процесуальні засади та процесуальне забезпечення діяльності Національної поліції у протидії організованій злочинності; питання модернізації оперативно-розшукової та експертно-криміналістичної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії організованій злочинності; міжгалузеві, галузеві, інституційні, правові та організаційні заходи щодо протидії організованій злочинності; організаційно-правові засади запровадження ризик-орієнтованого підходу в запобіганні, виявленні та нейтралізації організованої злочинності; теоретичні та прикладні проблеми удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення та впровадження штучного інтелекту у виявленні й документуванні організованої злочинності; питання міжвідомчої взаємодії та міжнародного співробітництва у протидії організованій злочинності.

Матеріали збірника опубліковані в авторській редакції.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи закладів вищої освіти і наукових установ, практичних правоохоронних органів, які рекомендували ці матеріали до друку.

© ДонДУВС, 2026
© Автори тез доповідей, 2026

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО **20**

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ **22**

АБЗАЛОВ Денис, ГАБОРЕЦЬ Ольга **22**
ТРАНСФОРМАЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

АЛБУЛ Сергій **24**
КРИМІНАЛЬНА РОЗВІДКА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

АЛПАТОВА Софія, КУРАКІН Олександр **26**
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ RISK-BASED APPROACH У ВІТЧИЗНЯНУ ДОКТРИНУ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

АНДРУШКО Прохор, ГУЛА Віталій **28**
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕНЬ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

АРКУША Лариса **30**
ОБМЕЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

БАБІЧ Ростислав **33**
СКЛАД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНОГО З НЕЗАКОННИМ ДОСТУПОМ ДО ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ (АВТОМАТИЗОВАНИХ) СИСТЕМАХ

БАРДАЛИМ Дарина, КОБИК Сергій **35**
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

БАРДАЛИМ Дарина, КУРАКІН Олександр **38**
ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

БАСАЛИК Сергій **40**
ТРАНСФОРМАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНУ РОЗВІДКУ: РОЛЬ ТРАНСКОРДОННИХ ОПЕРАЦІЙ У ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

БЕРЕЖНИЙ Максим **42**
ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

БЕССАРАБ Богдан, ХИТРОВСЬКИЙ Дмитро **45**
КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КООРДИНАЦІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

БІДЮК Андрій **47**
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НЕГЛАСНОГО СПІВРОБІТНИКА ТА ОФІЦЕРА ПІД ПРИКРИТТЯМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

БІЛЕКА Аліна, ПАСИНЧУК Кирило **51**
МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ ДСНС ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПОЖЕЖ ЯК СКЛАДОВА ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

БОНДАР Володимир **53**
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ВИЯВЛЕННІ, ДОКУМЕНТУВАННІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ЧИ ЗЛОЧИННИМИ СПІЛЬНОТАМИ

БОНДАРЕНКО Артем, ЗЕЛЕНСЬКИЙ Сергій **59**
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

БОНДАРЕНКО Артем, ДРОБЕНКО Діна **62**
DEEPFAKE-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

БОНДАРЕНКО Євгеній **64**
ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

БОНДАРЕНКО Степан **65**
КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКРИТТЯ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТА АНАЛІТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОКАЗУВАННЯ

БУНЧУЖНА Валерія, РИЖКОВ Едуард **67**
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ (1970–2026 рр.)

БУХАНЦОВ Владислав, ПЕКАРСЬКИЙ Сергій **71**
РОЗШУКОВА РОБОТА КАРНОГО РОЗШУКУ

ВАРАВА Володимир **73**
НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗЛОЧИННИХ СПІЛЬНОТ АБО ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ

ВАСИЛИНЧУК Віктор, ПОПТАНИЧ Юрій **75**
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ВЕРГУН Дмитро, ТАТАРЕНКО Світлана **79**
ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ВИКРИТТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИНІВ

ВЕСЕЛОВА Лілія **82**
СУЧАСНА ПРАВОВА ПРАКТИКА ПІД ЧАС УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ

ВИБРИК Максим, ТАТАРЕНКО Світлана **84**
ЩОДО ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕПАРТАМЕНТУ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ВИДРИЧ Каміла, ШУЛЬГА Андрій **87**
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ МОНІТОРИНГУ РАДІАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ У ВИЯВЛЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

ВОЛОБОЄВ Артур **89**
ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ

ВОЛОБОЄВ Артур, ТУЛІНОВ Валентин **92**
МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ВОЛОШИН Володимир **95**
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В ІНІЦІАТИВНОМУ ОПЕРАТИВНОМУ ПОШУКУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

ГАБОРЕЦЬ Ольга, ВОЛОБОЄВА Злата **97**
АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СТРУКТУР ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ГАЙЧУК Анастасія, ЄМЕЛЬЯНОВ Роман **101**
ПРАВОВЕ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ГАЙЧУК Анастасія, ДРОБЕНКО Діна **103**
ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ УЧАСНИКІВ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ГЕЛЬБАК Анжела **105**
ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРУПОВНОВАЖЕНОГО КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

ГЕРДОВ Олександр, ШУЛЬГА Андрій **107**
СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ФОРМУВАНЬ

ГІРАК Андрій, ПОЛЯК Святослав **109**
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА НОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСЬКИМ КОЛ-ЦЕНТРАМ

ГОЛОВКІН Сергій **111**
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ЗБРОЇ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ГОРЕЛОВ Юрій, КОБЗЕВ Ігор **113**
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ ТА ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ГОРОДЕЦЬКА Марина **115**
КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ ОКРЕМИХ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ГРИГОР'ЄВА Даніела, МЕЛЬНІКОВА Олена **118**
ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

ГРИЦАЙ Роман **120**
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ПРОПАГАНДІ

ГРИЦІВ Марія, ГУЛА Віталій **118**
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ГРУЗІН Ілля, ТАТАРЕНКО Світлана **124**
ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ: СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

ГУМЕНЮК Юлія, ФЕДОРЧУК Ольга **127**
МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОЦЕСІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСІБ, ПРИЧЕТНИХ ДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ДАВИДКІН Влас, МОРОЗОВ Демид **129**
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

ДАЦЬКО Анатолій, ГАБОРЕЦЬ Ольга **131**
ЗАСТОСУВАННЯ OSINT-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЯВЛЕННІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

ДЕРЕВ'ЯНЧЕНКО Юрій **134**
ОСОБЛИВІ ОБСТАВИНИ, ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗШУКУ БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ОСІБ

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Володимир **136**
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИМ ЗЛОЧИННИМ УГРУПОВАННЯМ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

ЄДНАК Дар'я, БУГА Ганна **138**
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ЄПРИНЦЕВ Пилип **142**
ДОСВІД США У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ЗЕЛЕНСЬКИЙ Сергій **145**
ВИКОРИСТАННЯ OSINT-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

ЗІНЧУК Олег, БАБ'ЯК Андрій **147**
НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП: РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ВИЯВЛЕННІ ТА ПРИПИНЕННІ

ЗОЗУЛЯ Євген **149**
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ПРАВООХОРОННОГО ПРОСТОРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ІВАЩЕНКО Сергій, ФІВКІН Петро **152**
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІЯЛЬНОСТІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

ІСМАЙЛОВ Карен **154**
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УКРАЇНІ

КАЛИНОВСЬКИЙ Олександр **158**
SOCTA – ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ СЕРЙОЗНОЇ ТА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ (НА ПРИКЛАДІ СФЕРИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – «ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ»)

КВАШУК Олександр **161**
ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ПРЕЦЕДЕНТНІ ПІДХОДИ ЄСПЛ

КЛЮЄВА Олександра, ТАТАРЕНКО Світлана **163**
ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ У БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

КОВАЛЕНКО Лариса, КОЛЕСНИКОВ Максим **166**
ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРАВООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ВІД БАЗОВОЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ДО СТАНДАРТІВ РАДИ ЄВРОПИ

КОВАЛЕНКО Лариса, КОЛЕСНИКОВ Максим **168**
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: МЕХАНІЗМИ ЄВРОПОЛУ, СПІЛЬНІ СЛІДЧІ ГРУПИ ТА ПОДОЛАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ

КОВАЛЬОВА Катерина, ОДИНЦОВА Олена **170**
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ, КЕРІВНИЦТВО ТА УЧАСТЬ У ЗЛОЧИННІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

КОВАЛЬСЬКА Віта **172**
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ СИСТЕМАТИЧНОГО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: СИНЕРГІЯ КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

КОЛОДЯЖНИЙ Максим **175**
КОМПЛЕКСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

КОПАН Олексій, МЕЛЬНИК Владислав **177**
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖВІДОМЧОЇ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

КОПИЛОВ Едуард **179**
ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФНОГО ОПИТУВАННЯ У РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ: ОГЛЯД КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

КОРЕЦЬКА Елеонора, КУРАКІН Олександр **181**
ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ НАСТАВНИЦТВА В ОРГАНАХ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВОПОРЯДКУ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РАДЯНСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

КОРОЛЬОВ Василь, ПОПОВ Сергій **183**
МОДЕРНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

КОРОЛЬОВ Василь, ХРІН Юрій **184**
ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

КОСЯЧЕНКО Євгеній, ТЕЛІЙЧУК Віталій **186**
ДО ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

КРАВЧЕНКО Богдана, ТУРЕНКО Олег **188**
РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

КРИШТАЛЬ Данило **190**
ЦИФРОВІЗАЦІЯ НЕЗАКОННИХ ПУНКТІВ ОБМІНУ ВАЛЮТ: ВИКЛИКИ ТА ПРОТИДІЯ

КУЗЬМЕНКО Сергій **192**
ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КОНТРРОЗВІДКИ З ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

КУХТЮК Юлія, КАЛУГІН Володимир **193**
ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

КУХТЮК Юлія, КАРЛШТАЛЬ Мартанія, МОРОЗОВ Демид **195**
ЦИФРОВА ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

КУШНІР Ярослав **198**
РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РОЗВИТОК У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЛЕМЕШКО Юрій **200**
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ЕЛЕКТРОННА ПРОЦЕСУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО

ЛИСЮК Артьом, МАКАРОВА Олена **204**
ВИКОРИСТАННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У ДОКАЗУВАННІ ВИНИ КЕРІВНИКІВ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ЛІВА Софія, МОВЧАН Анатолій **206**
МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ЛОСКУТОВ Тимур **208**
ЩОДО НЕДОЛІКІВ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАТРИМАННЯ ТА ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ОСІБ ЗА ПІДОЗРОЮ У ВЧИНЕННІ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЛУНГОЛ Ольга **210**
ВИКОРИСТАННЯ OSINT-ІНСТРУМЕНТІВ У ВИЯВЛЕННІ ІЄРАРХІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

ЛУНГОЛ Ольга, КОЛОМИЙЧЕНКО Ірина **212**
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

МАНЖАЙ Олександр **214**
ТЕХНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗОВАНОЇ ОЦІНКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО СТУПЕНЯ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ МЕРЕЖНИХ РЕСУРСІВ

МАТНЯК Володимир **216**
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

МЕЛЬНИК Владислав **218**
МІЖВІДОМЧА ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

МЕРДОВА Ольга **220**
НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

МИРОНОВА Діана, КУРАКІН Олександр **224**
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ

МИСЬО Анна, ПАВЛОВИЧ-СЕНЕТА Ярина **226**
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

МІХАЛЬОВ Сергій **229**
ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

МІШУСТІН Владислав **231**
ЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

МОВЧАН Анатолій **233**
ОРГАНІЗОВАНА МАЙНОВА ЗЛОЧИННІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСНОВНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРОЯВИ

НАДИЧ Денис, БАБ'ЯК Андрій **236**
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

НАДИЧ Тарас, ОХОТА Сергій **239**
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

НУРГАЛІЄВ Едуард, ЛУНГОЛ Ольга **241**
АВТОМАТИЗАЦІЯ ЗБОРУ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ OSINT У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ОВДІЙЧУК Денис, ОХОТА Сергій **243**
ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ОДЕРІЙ Олексій **245**
ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

ПАЛЬОНА Яна, ЗЕЛЕНСЬКИЙ Сергій **248**
СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПАСИНЧУК Кирило, ПОЛІВАНОВ Олександр **250**
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ ДСНС НА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ПАТРЕЛЮК Дмитро **251**
РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ПЕКАРСЬКИЙ Сергій **254**
СУБ'ЄКТИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ПЕТРОВСЬКИЙ Денис, ПОЛЯК Святослав **255**
ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОЗКРИТТІ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

ПІДКЕВИЧ Владислав, ЄМЕЛЬЯНОВ Роман **258**
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ПІДКЕВИЧ Владислав, ДРОБЕНКО Діна **260**
КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДОКАЗУВАННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ПОЛТОРАК Аліна, КУРАКІН Олександр **261**
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ПОЛЯК Андрій, ПОЛЯК Святослав **264**
ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДИСТАНЦІЙНОМУ ВЕРБУВАННЮ ВИКОНАВЦІВ ДЛЯ ВБИВСТВ ПОСАДОВИХ ОСІБ

ПОНОМАРЕНКО Віктор **266**
ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПРОКУРОРОМ У СПРАВАХ ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ

ПОПЕСКУ Олена **268**
МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ПОСТОЛОВА Карина, КАЛУГІН Володимир **270**
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ Й ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ПРЕДМЕСТНІКОВ Олег, ТІХОНОВ Анатолій **272**
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА СТ. 201-2 КК УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ТА ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ

ПРИСЯЖНЮК Еміль, ЗОЗУЛЯ Євгеній **274**
ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ 3D-СКАНУВАННЯ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ПРИСЯЖНЮК Еміль, ЗОЗУЛЯ Євгеній **276**
ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ КРИМІНАЛІСТИКИ У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

ПРОДАН Даніїл, МОРОЗОВ Демид **278**
МОДЕРНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ТА ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

РАСЮК Едуард **280**
ДОТРИМАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ – ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗРОБКИ НОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПО БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ НА 2026-2030 РОКИ

РЕШЕТНЯК Владислав, ТЕЛІЙЧУК Віталій **284**
ДЕЯКІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

РИЖКОВ Едуард **286**
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗА КЛАВІАТУРНИМ ПОЧЕРКОМ У СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПАТЕНТУ № 130372)

РІЗВАНОВА Ксенія, БОЙКО Олексій **290**
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ВНЕСЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

САВАЙДА Олена, ХИТРА Юрій **292**
АЛГОРИТМИ ТА НЕЙРОМЕРЕЖІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

СИДОР Яна, ПАВЛОВИЧ-СЕНЕТА Ярина **296**
ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ: МЕЖІ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ

СНІЖКО Софія, ЄМЕЛЬЯНОВ Роман **298**
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

СТЕЦЕНКО Дмитро **300**
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖВІДОМЧОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНИХ ФОРМ ВОЄННОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ПОТЕРПІЛО-ОРІЄНТОВАНИЙ АСПЕКТ

СУЮСАНОВ Лут **304**
ВЗАЄМОДІЯ МВС ТА МОН УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ ДЛЯ УХИЛЕННЯ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ

СУЮСАНОВ Лут, ОЧЕРЕТНИЙ Андрій **307**
ЗАПОБІГАННЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ ТОРГІВЛІ ЗБРОЇ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

ТАКТАШОВ Пилип **309**
КОНТРОЛЬ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ

ТАРАСЕНКО Ілона **311**
КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ, ЯК ОДИН З МЕХАНІЗМІВ У БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

ТАТАРЕНКО Світлана **314**
ЩОДО МІЖНАРОДНОГО І ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ТЕЛІЙЧУК Віталій **317**
ДО ПИТАННЯ ЗНАЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ТИМОШЕНКО Богдан, ЗЕЛЕНСЬКИЙ Сергій **319**
КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ТИМЧИШИН Павло, КУЛАКОВА Наталія **321**
КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА РОЛЬ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У ЇЇ СТРИМУВАННІ

ТИШЛЕК Микола **323**
НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ТКАЧУК Олександр, ЙОСИФОВИЧ Данило **327**
ОПЕРАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З МІЖНАРОДНИМИ ПАРТНЕРАМИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ТОКАР Петро, КРІЦАК Іван **329**
ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК БАГАТОВИМІРНИЙ ВИКЛИК У ВОЄННИЙ ПЕРІОД: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПРОТИДІЯ

ТРЕТЯК Софія, ЄМЕЛЬЯНОВ Роман **346**
КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА ЯК ЗАХІД ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ

ТРЕТЯК Софія, ЗЕЛЕНСЬКИЙ Сергій **348**
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ТРОНЬКО Олександр **350**
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В СЕКТОРІ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ТРОФИМЕНКО Роман **345**
ЩОДО КОНЦЕПТУАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОРГАНИ ПРАВОПОРЯДКУ

ТУЗ Олександр **363**
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ТУЛЯКОВ Вячеслав **365**
ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СТРУКТУРІ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: «ПАПАЄВИЙ КЕЙС», АРОМАТИЗОВАНІ СВІЧКИ ТА МЕЖІ ЮРИСДИКЦІЙНИХ РЕЖИМІВ

ТУРЕНКО Олег **368**
ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ ЯК ЧАСТКА ВІЙСЬКОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ – ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ НЕУЗГОДЖЕНОСТІ

УДОД Андрій **370**
ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ УХИЛЕННЯ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ

ФІГУРА Віталій **373**
МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЩОДО ОБРОБКИ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДАНИХ ПАСАЖИРІВ З МЕТОЮ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ФІЛАШКІН Вадим **375**
ЗНАЧЕННЯ ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ

ХАЛИМОН Сергій **377**
ЗАКОНОПРОЄКТ «ПРО КРИМІНАЛЬНУ РОЗВІДКУ» У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ХИЖА Діана, ПОЛЯК Святослав **380**
ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНЦІВ У КІБЕРПРОСТОРІ

ХІЗАНОВ Олексій, КУЛАКОВА Наталія **382**
ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ, ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА АНАЛІТИЧНІ ПЛАТФОРМИ У СИСТЕМІ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ

ХУТОРЯНСЬКИЙ Олександр **385**
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ В УКРАЇНІ

ЧЕРНИХ Вадим **388**
ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАТРИМАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ОСОБИ, ПІДОЗРЮВАНОЇ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

ЧЕРНИШ Вадим, ВОРОНІНА Вікторія **392**
ДИСТАНЦІЙНЕ ВЕРБУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДРИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКИХ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ ПРОТИ УКРАЇНИ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ЧЕРНІЙ Андрій, КУЦИЙ Роман **397**
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ Й ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ЧЕРНОВ Олександр **399**
ВСТАНОВЛЕННЯ ІЄРАРХІЇ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РОЛЕЙ В ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАННЯХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ

ЧИЖ Володимир, ГУЛА Віталій **403**
ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА ПРИКОРДОННИМИ ВІДОМСТВАМИ СУМІЖНИХ ДЕРЖАВ У ПРОТИДІЇ ТРАНСКОРДОННІЙ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ЧУМАЧЕНКО Максим, ЗЕЛЕНСЬКИЙ Сергій **405**
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ШАПОВАЛ Катерина **406**
РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ, ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

ШЕПІТЬКО Михайло **409**
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ЛІДЕРАМ ЗЛОЧИННОГО СВІТУ

ШЕРСТЮК Вікторія, ІВАНИЦЬКИЙ Сергій **411**
РОЛЬ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

ШИЛО Ігнат, КВАШУК Олександр **413**
КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДОКАЗУВАННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ШИЛО Ігнат, ЄМЕЛЬЯНОВ Роман **414**
ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ АНАЛІЗІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ШОВГЕНЮК Софія, ШОВГЕНЮК Маркіян **417**
ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЯВИЩА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

ШУЛЬГА Андрій **419**
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

ШУМЄВ Іван, ЙОСИФОВИЧ Данило **421**
ПРОТИДІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП З ВИГОТОВЛЕННЯ І ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН СИНТЕТИЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

ЯРОВИЙ Кирило **424**
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ЯУЖЕВА Олена **426**
СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ МІЖВІДОМЧОЇ КООРДИНАЦІЇ У БОРОТЬБІ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ

ЯЩУР Павло, КУЛАКОВА Наталія **428**
РОЛЬ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

HABORETS Olha **431**
THE USE OF PREDICTIVE ANALYTICS FOR THE PREVENTION OF ORGANIZED CRIME

ВСТУПНЕ СЛОВО
ректора Донецького державного університету внутрішніх справ,
доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України, полковника поліції
Сергія ВІТВІЦЬКОГО

Шановні учасники конференції, шановні колеги та партнери!

Щиро вітаю всіх, хто сьогодні долучився до роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання діяльності Національної поліції як суб'єкту протидії організованій злочинності».

Сьогодні Україна перебуває у складних безпекових умовах, зумовлених триваючою збройною агресією, трансформацією криміногенної ситуації та появою нових форм і проявів організованої злочинності. У цих умовах діяльність Національної поліції України набуває особливого значення як ключового суб'єкта забезпечення публічної безпеки та протидії сучасним кримінальним загрозам.

Особливої актуальності набуває протидія організованій злочинності, яка сьогодні характеризується високим рівнем адаптивності, транснаціональністю, активним використанням цифрових технологій, фінансових інструментів та корупційних зв'язків. Серед основних загроз, визначених на національному рівні, виокремлюються незаконний обіг наркотичних засобів, торгівля людьми, кіберзлочинність, незаконний обіг зброї, економічні та фінансові злочини, а також діяльність злочинних структур, що поєднує кілька кримінальних напрямів.

У відповідь на ці виклики держава послідовно формує нову архітектуру протидії організованій злочинності. У рамках Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку на 2023-2027 роки Міністерством внутрішніх справ України спільно з іншими суб'єктами розроблено проєкт закону «Про органи правопорядку», що визначає систему органів сектору безпеки і оборони та закладає правові основи для впровадження ILP-моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою. Активно опрацьовується законопроєкт про кримінальну розвідку, який має забезпечити поетапну трансформацію оперативно-розшукової діяльності відповідно до стандартів ЄС. Важливим кроком стало впровадження системи оцінювання загроз організованої злочинності SOCTA, яка дозволяє визначати пріоритети боротьби зі злочинністю на основі комплексного аналізу криміногенної ситуації, а також створення на базі МВС міжвідомчої робочої групи з розроблення Стратегії боротьби з організованою злочинністю на 2026–2030 роки.

Не менш важливим є посилення міжвідомчої взаємодії та міжнародного співробітництва. Україна активно інтегрується у європейський безпековий простір, беручи участь у діяльності Європолу, FRONTEX, а також у реалізації оперативних планів EMPACT, що дозволяє ефективно протидіяти транснаціональній організованій злочинності та обмінюватися оперативною інформацією з міжнародними партнерами.

Усе це свідчить: реформування відбувається. Але між нормою і практикою завжди є відстань, подолати яку покликана наука. Саме тут – роль наукової спільноти, роль нашого університету.

Для Донецького державного університету внутрішніх справ є великою честю бути майданчиком для обговорення таких важливих питань. Навчально-науковий інститут підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка готує офіцерів, які в майбутньому протистоятимуть організованій злочинності, поповнивши лави підрозділів карного розшуку, стратегічних розслідувань, боротьби з наркозлочинністю, кіберполіції та кримінального аналізу. Ця конференція є можливістю поєднати академічне осмислення з практичним досвідом тих, хто безпосередньо веде цю роботу.

Переконаний, що науково-практичні напрацювання нашої конференції стануть реальним внеском у вдосконалення правових, організаційних та тактичних механізмів протидії організованій злочинності, допоможуть сформулювати пропозиції до нової законодавчої бази, що наразі розробляється, та зміцнять зв’язок між наукою і правоохоронною практикою.

Бажаю всім учасникам конференції плідної роботи, змістовних дискусій, нових ідей та наукових здобутків!

Слава Україні!

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Денис АБЗАЛОВ
курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції
Науковий керівник:
Ольга ГАБОРЕЦЬ
доктор філософії, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасний розвиток суспільства характеризується стрімким поширенням цифрових технологій, які охоплюють практично всі сфери життєдіяльності держави, економіки та соціальних відносин. Цифровізація стала не лише чинником модернізації публічного управління, фінансових систем і комунікацій, а й каталізатором змін у кримінальному середовищі. Одним із найбільш небезпечних проявів таких процесів є еволюція організованої злочинності, яка активно адаптується до нових технологічних умов, використовує цифрові платформи, глобальні мережі зв'язку та анонімізовані фінансові механізми. У зв'язку з цим традиційні наукові підходи до дослідження організованої злочинності потребують переосмислення.

У класичній кримінологічній доктрині організована злочинність розглядалася як сукупність стійких злочинних угруповань, діяльність яких базувалася на жорсткій ієрархії, територіальному контролі, розподілі ролей та систематичному отриманні незаконного прибутку. Проте сучасні тенденції свідчать, що організована злочинність дедалі частіше функціонує за принципами мобільності, мережевої взаємодії та технологічної гнучкості. Вона поступово відходить від класичної моделі та трансформується у децентралізовані мережі, що діють у глобальному цифровому просторі.

Науковці справедливо зазначають, що організована злочинність нині є не лише кримінально-правовим явищем, а й реальною загрозою національній безпеці держави, оскільки її вплив поширюється на економіку, політичні процеси, діяльність державних інституцій та рівень суспільної довіри до влади [1, с. 72]. В умовах війни та гібридних загроз ця проблема набуває особливої актуальності.

Цифровізація змінила не лише способи вчинення злочинів, але й саму організаційну природу злочинних угруповань. Якщо раніше ключовими ознаками були територіальна локалізація та особисті контакти між учасниками,

то нині злочинні спільноти можуть діяти дистанційно, не маючи географічних меж. Координація здійснюється через захищені канали зв'язку, зашифровані месенджери, даркнет-платформи та інші цифрові середовища. У зв'язку з цим об'єктом дослідження стає не лише конкретна група осіб, а система цифрових зв'язків, транзакцій та поведінкових моделей.

Саме тому сучасна наука переходить від традиційного структурно-функціонального аналізу до мережевого підходу. Соціальний мережевий аналіз дозволяє виявляти приховані зв'язки між учасниками злочинної діяльності, визначати центральні вузли управління та оцінювати стійкість злочинних структур. Такий підхід є більш ефективним у цифровому середовищі, де класичні організаційні межі часто відсутні.

Важливою тенденцією є інтеграція цифрових технологій у процес наукового дослідження організованої злочинності. Використання Big Data, штучного інтелекту, OSINT-методів та цифрової криміналістики дає змогу аналізувати великі масиви інформації, виявляти нетипові фінансові операції, прогнозувати ризики та встановлювати приховані закономірності злочинної активності. Це змінює характер наукового пізнання: від описового аналізу вже вчинених злочинів – до превентивного прогнозування нових загроз.

Особливої уваги потребує використання цифрової економіки злочинними структурами. Електронні платіжні системи, криптоактиви, онлайн-платформи та міжнародні сервіси використовуються для відмивання доходів, приховування активів і транснаціонального переміщення коштів. У таких умовах дослідження організованої злочинності потребує залучення економічного аналізу, фінансового моніторингу та інструментів кібербезпеки.

Окремо слід відзначити цифрову трансформацію правоохоронних органів, яка безпосередньо впливає на можливості дослідження та протидії організованій злочинності. Науковці наголошують, що цифровізація правоохоронної системи повинна супроводжуватися оновленням правових механізмів, процедур контролю та захисту даних [2, с. 945]. Лише за таких умов технології сприятимуть зміцненню законності та безпеки.

Разом із тим цифровізація породжує низку викликів: зростання латентності злочинності, складність перевірки достовірності цифрових даних, швидкість технологічних змін та транснаціональний характер сучасних злочинних мереж. Це вимагає постійного оновлення методології наукових досліджень.

Отже, трансформація наукових підходів до дослідження організованої злочинності в умовах цифровізації є об'єктивною вимогою часу. Класичні уявлення про ієрархічні злочинні структури поступово доповнюються мережевими, міждисциплінарними та технологічно орієнтованими концепціями. Сучасна організована злочинність функціонує як гнучка цифрова система, а тому її дослідження потребує нових наукових інструментів, поєднання правових знань із можливостями ІТ-сфери та аналітики даних. Саме це створює передумови для ефективного попередження і протидії новітнім формам організованої злочинності.

Список використаних джерел

1. Єпринцев П.С. Організована злочинність як загроза національній безпеці України: теоретичний аналіз. Прикарпатський юридичний вісник. 2025. Вип. 6 (65). С. 72–75.

2. Василенко В.М. Цифрова трансформація правоохоронних органів: ризики в умовах гібридних загроз та шляхи їх подолання. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. № 2 (32). С. 945–958.

Сергій АЛБУЛ
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової
та поліцейської діяльності,
Національний університет «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНА РОЗВІДКА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В положеннях Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р., а також у Плані заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 850-р, зазначається, що в умовах збройної агресії проти України організована злочинність становить пряму загрозу для національної безпеки [3, с. 13; 6]. На теперішній час, серед заходів реалізації Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, передбачено розроблення законопроекту про кримінальну розвідку, поетапна трансформація оперативно-розшукової діяльності у кримінальну розвідку [4; 5]. На наше переконання, на стратегічному рівні така трансформація фактично означає формування нової для вітчизняної науки і практики цілісної, системної та не суперечливої концепції, яка має стати основою для становлення теорії кримінальної розвідки [2, с. 10].

Аналіз наукових робіт дозволяє стверджувати про відсутність одностайного ставлення та єдиного методологічного підходу у вітчизняних науковців до розуміння сутності кримінальної розвідки, її ролі у протидії організованій злочинності та необхідності її запровадження в Україні. Систематизуючи здобутки вітчизняних науковців, можна виділити наступні позиції, у площині яких розглядається кримінальна розвідка: як функціональна спеціалізація оперативних підрозділів Національної поліції України; як аналітико-прогностичний напрям діяльності правоохоронних інституцій (кримінальний аналіз, стратегічне прогнозування (предикатна аналітика) та оцінка ризиків); як складова оперативно-розшукової діяльності; як штучне об’єднання кримінального процесу з оперативно-розшуковою діяльністю.

Разом із тим, кримінальна розвідка, як сучасна форма реалізації правоохоронної функції держави комплексного (ре- і проактивного) характеру, являє собою синергетичне об'єднання теоретико-праксеологічного надбання та досвіду оперативно-розшукової діяльності з новітніми інструментами, такими, як кримінальний аналіз, стратегічне прогнозування та аналіз ризиків (предикатна аналітика). При цьому, кримінальна розвідка реалізується шляхом здійснення аналітичної діяльності, кримінально-розвідувальних заходів та негласного співробітництва [1, с. 20]. Мова йде про інтеграцію в єдину організаційну модель та синергію можливостей, де кримінальна розвідка, заснована на аналітиці, прогнозуванні та аналізі ризиків, забезпечує постійне здобування необхідної інформації, тоді як кримінальний процес гарантує юридичну ясність та процедурні гарантії. Така діяльність реалізується у формі кримінально-розвідувального циклу, який являє собою цілеспрямований, планомірний процес, під час якого визначені суб'єкти на підставі вивчення, аналізу та оцінки наявної обстановки та/чи отриманих завдань здобувають необхідні відомості, накопичують, трансформують їх у інформацію кримінальної розвідки та надають уповноваженим керівникам для прийняття рішень. Цей процес не є дискретним, ситуативним. Він має певний циклічний характер з великою кількістю взаємопов'язаних елементів, які доповнюють один одного та корелюють один з одним [1, с. 19]. Таке синергетичне поєднання можливостей сприятиме формуванню нової, гібридної моделі поліцейської діяльності, яка спрямована на трансформацію філософії роботи системи та відходу від радянської реактивної моделі правоохоронної діяльності. У контексті цього, необхідно зробити акцент, що повний відхід від реактивної моделі, фактично, є неможливим, але остання не має бути визначальною у роботі правоохоронних органів. Крім цього, ризико-орієнтований підхід дозволяє ефективно оцінювати обстановку і, як наслідок, обирати виважені режими кримінально-розвідувального обслуговування із оптимальною розстановкою наявних у розпорядженні сил та засобів у протидії організованій злочинності.

Список використаних джерел

1. Албул С.В. Кримінальна розвідка у діяльності Національної поліції України: наукова концепція. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 32 с. DOI: https://doi.org/10.13140/RG.2.2.31291.27687

2. Албул С.В. Концептуальні засади становлення кримінальної розвідки в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. № 1. Частина 3. С. 9–13. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.3.1

3. Вєдєнєєв Д.В., Семенюк О.Г. Кримінальна розвідка як перспективний інструмент протидії загрозам національної безпеки України з боку організованої злочинності. *Стратегічна панорама*. 2024. № 1. С. 13–29. DOI: https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2024.02

4. Парламентське дослідження щодо законодавчого забезпечення функціонування кримінальної розвідки. *Дослідницька служба Верховної Ради*

України (дата публікації 04 квітня 2025 р.). [Електронний ресурс]. URL: https://surl.li/arxcki (дата звернення 18.03.2026).

5. План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки: затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 року № 792-р (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів Україні від 07.03.2025 р. № 272) [Електронний ресурс]. URL: https://surl.lt/kgyytz (дата звернення 18.03.2026).

6. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text (дата звернення 18.03.2026).

Софія АЛПАТОВА
здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту
права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олександр КУРАКІН
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ RISK-BASED APPROACH У ВІТЧИЗНЯНУ ДОКТРИНУ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Глобалізація фінансової злочинності зумовила потребу перегляду традиційних підходів до протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Класична модель рівномірного застосування контрольних заходів виявилась неефективною в умовах зростання обсягів і складності фінансових операцій. Саме тому Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) у Рекомендаціях 2012 року закріпила ризик-орієнтований підхід (Risk-Based Approach, далі — RBA) як методологічну основу побудови національних систем протидії злочинності [1, с. 10]. Четверта Директива ЄС 2015/849 перетворила RBA на обов'язковий правовий стандарт для держав ЄС та країн-кандидатів [2], до яких з 2022 року офіційно належить і Україна.

Актуальність теми визначається необхідністю імплементації acquis communautaire у сфері фінансового моніторингу в рамках виконання

євроінтеграційних зобов'язань України, що набули особливої ваги після отримання статусу країни-кандидата на вступ до ЄС.

Сутність RBA полягає у диференціації інтенсивності заходів контролю залежно від рівня виявленого ризику: суб'єкти фінансового моніторингу зобов'язані оцінювати клієнтів, продукти та операції на предмет ризику AML/CFT, концентруючи ресурси там, де ризик є найвищим. Рекомендація 1 FATF прямо зобов'язує країни ідентифікувати, оцінювати та розуміти притаманні їм ризики і вживати заходів для їх зниження [1, с. 10]. Четверта Директива 2015/849 закріпила цей стандарт на рівні наднаціонального права, зобов'язавши держави-члени проводити національні оцінки ризиків, а суб'єктів — здійснювати належну перевірку клієнтів пропорційно до рівня ризику [2, ст. 23–25].

Вітчизняне законодавство формально сприйняло концепцію RBA у Законі України № 361-IX від 6 грудня 2019 р. [3], закріпивши обов'язок суб'єктів первинного фінансового моніторингу проводити ризик-орієнтовану оцінку клієнтів. Водночас П'ятий раунд взаємної оцінки України MONEYVAL констатував суттєві прогалини в реальній ефективності системи AML/CFT: з 40 показників ефективності Україна отримала переважно низькі та середні оцінки, попри вищу технічну відповідність вимогам [4, с. 14]. Цей розрив між формальним дотриманням і реальною ефективністю є ключовою доктринальною проблемою.

Серед основних перешкод імплементації RBA виділяються три групи проблем. Перша – концептуальна невідповідність: вітчизняна правова доктрина побудована на формально-нормативній моделі з чіткими приписами, тоді як RBA передбачає значну дискрецію суб'єкта в оцінці ризику. Друга – методологічна прогалина: відсутня уніфікована методологія оцінки ризиків для різних категорій суб'єктів первинного моніторингу – банків, нотаріусів, агентів нерухомості, постачальників криптоактивів. Третя – інституційна слабкість міжвідомчого обміну інформацією.

Таким чином, імплементація стандартів RBA є необхідною умовою виконання євроінтеграційних зобов'язань України та підвищення ефективності фінансового моніторингу. Суто нормативна рецепція без доктринальних, методологічних та інституційних перетворень є недостатньою. Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці уніфікованої методології секторальної оцінки ризиків відповідно до вимог Директив ЄС та з урахуванням особливостей вітчизняного правового середовища.

Список використаних джерел

1. Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму й розповсюдження зброї масового знищення. Рекомендації ФАТФ. Париж: ФАТФ/ОЕСР, 2012 (оновлено у жовтні 2025 р.). 152 с. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. The FATF Recommendations. Paris : FATF/OECD, 2012 (updated October 2025). 152 p. URL: https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-

gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf?nocache=true (дата звернення: 24.03.2026).

2. Директива (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей або фінансування тероризму. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015L0849 (дата звернення: 24.03.2026).

3. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20 (дата звернення: 24.03.2026).

4. MONEYVAL. Заходи щодо протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму – Україна. Звіт про п’ятий раунд взаємної оцінки. Страсбург: Рада Європи, грудень 2017 р. 219 с. MONEYVAL. Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Ukraine. Fifth Round Mutual Evaluation Report. Strasbourg : Council of Europe, December 2017. 219 p. URL: https://rm.coe.int/fifth-round-mutual-evaluation-report-on-ukraine/1680782396 (дата звернення: 24.03.2026).

Прохор АНДРУШКО
курсант 3 курсу факультету безпеки державного кордону
Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
Науковий керівник:
Віталій ГУЛА
старший викладач кафедри прикордонного контролю
Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕНЬ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

Державний кордон є однією з ключових детермінант суверенітету держави, а його ефективна охорона – обов’язком, що реалізується не лише засобами національних прикордонних відомств, але й за допомогою розгалуженої системи міжнародного співробітництва. Для Державної прикордонної служби України (ДПСУ) як головного суб’єкта охорони державного кордону міжнародна

взаємодія є стратегічним ресурсом, що дозволяє протидіяти транскордонній злочинності, нелегальній міграції та іншим порушенням прикордонного режиму в умовах повномасштабного збройного конфлікту [1].

Правову основу міжнародного співробітництва ДПСУ становить розгалужена система двосторонніх і багатосторонніх угод. Ключовим багатостороннім партнером є Європейська агенція з прикордонної та берегової охорони FRONTEX. Співробітництво України та FRONTEX ґрунтується на Робочій домовленості щодо встановлення оперативного співробітництва, підписаній 11 червня 2007 року. Дослідники виділяють чотири механізми цієї співпраці: оперативне співробітництво через мережі обміну інформацією; співпраця у межах ініціатив ЄС; технічна допомога; співробітництво на підставі робочих домовленостей [2]. Водночас ці домовленості за своєю правовою природою не є міжнародними публічними договорами, а належать до категорії актів «м'якого» права [3].

Іншим важливим суб'єктом міжнародної взаємодії є Місія Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону Україні та Молдові (EUBAM), що діє з 2005 року та підтримує ДПСУ у впровадженні стандартів інтегрованого управління кордонами ЄС [4]. У контексті євроінтеграційних прагнень України та набуття нею статусу кандидата у члени ЄС у 2022 році EUBAM відіграє зростаючу роль у гармонізації прикордонного законодавства та процедур. Крім того, активно розвивається співробітництво з Консультативною місією ЄС з реформування цивільного сектору безпеки України (EUAM), яка надає підтримку в реформуванні ДПСУ відповідно до стандартів ЄС.

З початком повномасштабного вторгнення росії у 2022 році характер міжнародного співробітництва ДПСУ суттєво змінився. На перший план вийшли: оперативний обмін розвідувальними даними про пересування осіб, які становлять загрозу безпеці; координація реагування на масовий вимушений виїзд українських громадян до країн ЄС; посилення контролю за забороненим переміщенням товарів і зброї; а також підтримка в технічному оснащенні пунктів пропуску [5]. FRONTEX, незважаючи на триваючий конфлікт, продовжує здійснювати оперативну підтримку на зовнішніх кордонах ЄС, що суміщаються з кордонами України.

Разом з тим міжнародне співробітництво ДПСУ стикається з рядом актуальних проблем. По-перше, обмеженість оперативного обміну секретною інформацією через відсутність у Робочій домовленості з FRONTEX чітких правил поводження з такими даними [2]. По-друге, правова невизначеність щодо статусу і повноважень міжнародних місій на території України в умовах воєнного стану. По-третє, необхідність збереження каналів співробітництва на ділянках кордону, що перебувають під контролем противника або є зоною активних бойових дій.

Таким чином, міжнародне співробітництво є невід'ємним елементом системи запобігання порушенням державного кордону України. Перспективами його розвитку є: перегляд і розширення Робочої домовленості між ДПСУ та FRONTEX з урахуванням досвіду воєнного часу; формалізація каналів обміну

розвідувальними даними в межах двосторонніх угод із країнами-членами ЄС; поглиблення інтеграції в систему управління кордонами ЄС у контексті підготовки України до вступу в Євросоюз.

Список використаних джерел

1. Міжнародне співробітництво. Офіційний вебсайт Державної прикордонної служби України. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/international-cooperation/ (дата звернення: 10.03.2026).

2. Бєлогубова О.О. Міжнародно-правові засади співробітництва України із FRONTEX. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 6. С. 383–388. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267865 (дата звернення: 10.03.2026).

3. Правова природа робочих домовленостей Європейської агенції з прикордонної та берегової охорони. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». 2020. URL: https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15633 (дата звернення: 10.03.2026).

4. Місія Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону Україні та Молдові (EUBAM). Офіційний вебсайт ДПСУ. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/mission-of-the-european-commission-eubam/ (дата звернення: 10.03.2026).

5. Бєлогубова О.О. Зовнішньополітичне співробітництво України та FRONTEX в контексті реалізації угоди про асоціацію та надання статусу кандидата. Академічні візії. 2023. Вип. 23. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/787 (дата звернення: 10.03.2026).

6. Стратегія інтегрованого управління кордонами України. Українська правда. 23.10.2019. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2019/10/23/7229782/ (дата звернення: 10.03.2026).

Лариса АРКУША
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики,
судових експертиз та поліграфології
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОБМЕЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Штучний інтелект активно змінює оперативно-розшукову діяльність в Україні, допомагаючи правоохоронних органам виявляти організовані злочинні угруповання. Він допомагає аналізувати величезні масиви даних – дзвінки, фінансові транзакції, відео з камер, пости у соцмережах тощо. На теперішній час впроваджуються пілотні проєкти з використанням камер з розпізнаванням

обличчя. У окремих підрозділах правоохоронних органів ШІ допомагає прогнозувати «гарячі точки» сплесків злочинної діяльності.

Але без чітких обмежень технологія стає небезпечною – може порушити/обмежити без підстав права людей, дискримінувати цілі етнічні групи чи створити умови для хибної підозри, що підриває довіру до правоохоронних органів. Обмеження поділяються на правові, етичні й організаційні. Вони не гальмують технічний прогрес, а захищають суспільство, роблячи ШІ контрольованим інструментом.

В Україні немає окремого закону про використання ШІ під час застосування можливостей оперативно-розшукової діяльності, тому керуються Кримінальним процесуальним кодексом України та Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність". Головне правило звучить просто: ШІ лише сигналізує про підозру, але остаточне рішення – за працівниками оперативних та слідчих підрозділів. Таким чином результати застосування можливостей ШІ не можуть бути підставою для прийняття процесуальних рішень без людської перевірки [6, с. 6-10]. Тотальний моніторинг через ШІ без судового дозволу прямо порушує Конституцію України (ст. 32 [2]). У Європі ще суворіше: EU AI Act від 2024 року [7, 9] класифікує «поліцейський ШІ» як систему «високого ризику» і забороняє біометричну ідентифікацію в реальному часі на вулицях чи в аеропортах, окрім термінових випадків-ризиків терористичної загрози чи забезпечення безпеки життя [5].

Без чітких правових рамок, як зазначає О.М. Мациборська, використання ШІ в процесуальних діях неприпустиме, бо порушує конституційне право на справедливий суд [3].

Етичні обмеження стосуються справедливості та людяності (є ризик того, що ШІ може стати інструментом дискримінації). Алгоритми ШІ навчаються на реальних даних про злочини, а ці дані можуть мати упереджений характер. Результат – ШІ автоматично «підозрює» окремі групи людей, створюючи відповідні стереотипи. У США Національний інститут стандартів і технологій зафіксував помилки розпізнавання обличчя до 35% для людей з темною шкірою чи азіатською зовнішністю – невинних зупиняють і перевіряють частіше [8]. В Україні цей ризик стає актуальним під час забезпечення протидії наркокартелям, контрабанді чи нелегальній міграції: ШІ може «полювати» на етнічні громади, переселенців чи жителів прифронтових зон тільки через статистику, а не реальні докази [4].

Ще гостріше питання приватності. Коли ШІ сканує всі транзакції, повідомлення чи відео, це перетворюється на тотальне стеження.

Європейський суд з прав людини в рішенні «S. and Marper v. UK» (2008) [10] заборонив масове зберігання біометричних даних без підстав – аналогічно для ШІ. Europol у звіті «AI in Law Enforcement» (2025) [7] рекомендує принцип «human-in-the-loop»: алгоритм лише пропонує підозри, а людина перевіряє і вирішує [1]. В Україні СБУ чи Нацполіція ризикують порушити статтю 8 Європейської конвенції з прав людини («право на приватність»), якщо не буде

розроблено та введено в дію етичний кодекс, подібний до британської моделі YOSE для «мапінгу» злочинних мереж.

ШІ не працює автономно, йому потрібні підготовлені працівники оперативних підрозділів, які розуміють, коли довіряти алгоритму ШІ, а коли ігнорувати його сигнали.

Для України потрібен конкретний план впровадження можливостей ШІ з обмеженнями. По-перше, до 2027 року необхідно ухвалити Закон України «Про використання ШІ в оперативно-розшуковій діяльності» з вимогами прозорості, відповідністю EU AI Act із визначенням особливостей використання під час воєнного стану [7, 9]. По-друге, доцільним є створення при МВС України комітету з питань етики використання можливостей ШІ під час обробки інформації, яка містить у наявних базах даних. По-третє, необхідно підготувати до декілька тисяч працівників оперативних підрозділів, обізнаних з особливостями та вимогами використання можливостей ШІ у протидії організованій злочинній діяльності. По-четверте: запустити «пілотні проєкти» як мінімум у трьох містах для забезпечення протидії окремим проявам організованої злочинності (контрабанда, незаконний обіг наркотичних речовин, та ін.) з використанням можливостей ШІ, із публічними звітами щоквартально. По-п’яте: розширити міжнародну співпрацю (шляхом інтеграції з Interpol та Europol через захищені платформи з ШІ-аналітикою).

Організовані злочинні угруповання – це складні мережі: лідери, посередники, логістика, «відмивання» грошей. ШІ чудово бачить фінансові «хаби» чи зв’язки в даркнеті, але ігнорує соціальний контекст (бізнес у сірій зоні під час війни чи примусову участь у злочинних схемах). Без обмежень алгоритм ШІ створює профілі «підозрілих спільнот», посилюючи ксенофобію та соціальну напругу. ООН у рекомендаціях AI Advisory Body (2025) [11] вимагає різноманітних даних для навчання та незалежних аудитів. В Україні це означає поєднувати ШІ з соціальними програмами профілактики злочинності.

Обмеження ШІ – це не перешкода прогресу, а інвестиція в довіру до правоохоронців. З розумними бар’єрами правоохоронні органи в Україні мають можливість стати прикладом ефективної протидії проявам організованої злочинної діяльності без компромісів із свободою. Час будувати цей баланс зараз, спираючись на міжнародний досвід.

Список використаних джерел

1. Арделян І.С., Плецан Х.В. Етичні виклики та ризики застосування штучного інтелекту у правоохоронній діяльності. Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference "Scientific Research: Emerging Theories and Practical Breakthroughs" November 17-19, 2025 Edinburgh, Scotland. URL: https://www.eoss-conf.com/wp-content/uploads/2025/11/DOI-Арделян_Плецан.pdf

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (редакція від 2026). К., 2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.

3. Мациборська О.М. Проблеми впровадження штучного інтелекту в діяльність правоохоронних органів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2026. Вип. № 1(75). С. 45-52. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/353253.

4. Підлужняк С. Штучний інтелект у правоохоронній практиці: ризики та юридичні межі. *Юридична газета.* 2025. 3 грудня. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shtuchniy-intelekt-u-pravoohoronniy-praktici-riziki-ta-yuridichni-mezhi.html

5. Правове регулювання використання штучного інтелекту в Україні та світі. Liga:BOOK. 2025. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/241001_pravove-regulyuvannya-vikoristannya-shtuchnogo-ntelektu-v-ukran-ta-s.

6. Чигрина Г.Л. Допустимість використання штучного інтелекту у правоохоронній діяльності. Актуальні проблеми права та публічного управління. № 2. 2024. С. 6-10. URL: https://apie.org.ua/uk/dopustim%D1%96st-vikoristannya-shtuchnogo/.

6. Artificial Intelligence in Law Enforcement: Opportunities and Challenges : Annual Report / Europol. The Hague : Europol, 2025. 112 p.

7. National Institute of Standards and Technology. Face Recognition Vendor Test (FRVT) Part 9: Face Recognition Accuracy with Glasses, Masks, Occlusions. – Gaithersburg : NIST, 2024. 45 p.

8. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union.* 2024. URL: https://artificialintelligenceact.eu.

9. S. and Marper v. United Kingdom : Judgment of the European Court of Human Rights (Application nos. 30562/04 and 30566/04). Strasbourg, 2008. 51 p.

10. United Nations. AI Advisory Body. Governing AI for Humanity: Final Report. New York : UN, 2025. 67 p.

Ростислав БАБІЧ
аспірант ВАІД НА СБ України
Головне управління СБ України у Дніпропетровській області

СКЛАД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНОГО З НЕЗАКОННИМ ДОСТУПОМ ДО ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ (АВТОМАТИЗОВАНИХ) СИСТЕМАХ

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій питання забезпечення захисту інформації набуває виняткового значення. Сучасне правове регулювання в Україні передбачає низку видів юридичної відповідальності за порушення у сфері захисту інформації, серед яких особливе місце займає адміністративна відповідальність. [2, с. 79].

Адміністративна відповідальність має на меті забезпечення публічного порядку та дисципліни у сфері захисту інформації. Вона встановлюється за правопорушення, які не досягають рівня суспільної небезпеки, що характерний для кримінальних правопорушень [3, с. 72-73].

Так, статтею 212-6 КУпАП передбачено перелік діянь, наявність яких у діях суб'єкта правопорушення міститиме склад адміністративного проступку:

- здійснення незаконного доступу до інформації, яка зберігається, обробляється чи передається в інформаційних (автоматизованих) системах;
- здійснення незаконного доступу до інформації, яка зберігається, обробляється чи передається в інформаційних (автоматизованих) системах, призначених для зберігання та обробки інформації з обмеженим доступом;
- незаконне копіювання інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі;
- безоплатне незаконне розповсюдження інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі;
- незаконний збут інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі [1].

Об'єкт правопорушення

Безпосередній об'єкт – це суспільні відносини у сфері забезпечення захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах (ІТС), які забезпечують: конфіденційність, цілісність, доступність інформації, законність обробки й зберігання даних у межах функціонування ІТС [2, с. 83].

Додатковим об'єктом можуть виступати майнові інтереси власників інформації та нормальне функціонування інформаційних систем.

Об'єктивна сторона

Об'єктивна сторона виражається у діях або бездіяльності, що полягають у:

1) порушенні встановлених вимог захисту інформації, а саме: невиконанні положень політик безпеки або правил доступу; невикористанні сертифікованих засобів технічного чи криптографічного захисту; порушенні режимів обробки або зберігання інформації в ІТС; невиконанні вимог до адміністрування, резервного копіювання, контролю доступу.

2) недодержанні вимог нормативних документів ТЗІ або КЗІ, затверджених Адміністрацією Держспецзв'язку.

3) невиконанні заходів з локалізації або усунення наслідків несанкціонованого доступу, якщо такий факт мав місце.

Діяння може проявлятися у формі:

- бездіяльності (не вжито заходів захисту, не встановлено сертифіковане ПЗ, не забезпечено «журналювання» доступу);
- дії (навмисне відключення систем контролю, передача паролів, несанкціонована зміна конфігурацій).

Форма складу – формальна або матеріальна. У більшості випадків достатньо самого факту порушення правил без потреби доведення шкоди. Проте, якщо наслідком стало порушення конфіденційності, цілісності або доступності інформації, склад набуває матеріального характеру [2, с. 83].

Суб’єкт правопорушення

Суб’єкт – спеціальний. Ним може бути:

- посадова особа органу державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації;
- громадянин-суб’єкт підприємницької діяльності;
- адміністратор або користувач ІТС, який має доступ до технічних засобів захисту інформації.

У деяких випадках до відповідальності можуть бути притягнуті керівники організацій, які не забезпечили створення належних умов захисту інформації або не організували контроль за цим процесом [2, с.80].

Суб’єктивна сторона

Вина може виражатися в умислі або необережності.

Прямий умисел: особа свідомо порушує встановлені норми, розуміючи, що це може призвести до загрози безпеці (наприклад, ігнорує встановлення сертифікованих засобів КЗІ).

Необережність: неналежне виконання обов’язків, недбалість, неуважність до вимог технічного регламенту або стандартів безпеки [2, с.80].

Склад адміністративного правопорушення за ст. 212-6 КУпАП включає всі класичні елементи. Правопорушення має формальний характер. Основними проблемами є складність доказування та кваліфікації. Необхідне вдосконалення законодавства з урахуванням сучасних кіберзагроз.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X.
2. Бабіч Р.В. Розмежування Адміністративних правопорушень у сфері захисту інформаційних (автоматизованих) системах // Актуальні проблеми юридичної юриспруденції. 2025. №5. С. 78-84.
3. Бабіч Р.В. Співвідношення адміністративної та інших видів відповідальності за порушення законодавства про захист інформації в інформаційних (автоматизованих) системах // Актуальні проблеми юридичної юриспруденції. 2024. №3. С. 70-75.

Дарина БАРДАЛИМ
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності «Правоохоронна діяльність»
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій КОБИК
викладач кафедри державно-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Нинішній етап суспільного поступу відзначається надзвичайно швидким прогресом у науково-технічній сфері, що безперечно відбивається на методах здійснення кримінальних протиправних діянь. Злочинність, організована у стійкі формування, невтомно експлуатує сучасні інформаційні платформи, цифрові засоби зв'язку, криптологічні механізми та інші нововведення для втілення своїх злочинних задумів. З огляду на це, критично важливим стає впровадження передових криміналістичних методик у роботу правоохоронних структур, діяльність яких націлена на результативне знаходження, розкриття та розслідування злочинів, скоєних у складі організованих формувань.

Відповідно до положень кримінального законодавства України, організована група являє собою стійке об'єднання декількох осіб, які заздалегідь зорганізувалися для спільного вчинення одного або кількох злочинів [1]. Така форма злочинної діяльності характеризується високим рівнем конспірації, чіткою ієрархічною структурою та використанням сучасних технічних засобів, що ускладнює діяльність правоохоронних органів щодо її викриття. Саме тому застосування сучасних криміналістичних технологій стає важливим елементом ефективної протидії організованій злочинності.

Криміналістика як юридична наука досліджує закономірності виникнення, виявлення, фіксації та дослідження слідів злочинної діяльності, а також розробляє науково обґрунтовані засоби, прийоми та методи розслідування кримінальних правопорушень. На думку відомого українського криміналіста В. Ю. Шепітька, сучасний розвиток криміналістики характеризується активною інтеграцією цифрових технологій та інноваційних методів дослідження доказової інформації, що формує нові напрями розвитку науки, зокрема цифрову криміналістику та інші технологічно орієнтовані галузі [4]. Такі тенденції значно розширюють можливості правоохоронних органів у сфері протидії складним формам злочинності, включаючи організовану.

Важливим напрямом використання інноваційних криміналістичних технологій є застосування сучасних інформаційно-аналітичних систем, які дозволяють обробляти значні масиви даних, встановлювати зв'язки між особами, подіями та об'єктами кримінального провадження. Як зазначає В.О. Яремчук, використання новітніх науково-технічних засобів у діяльності слідчого значно підвищує ефективність виявлення та фіксації доказової інформації, що має вирішальне значення для розслідування складних злочинів [5]. Інформаційно-аналітичні системи дозволяють здійснювати аналіз криміналістичної інформації, виявляти закономірності злочинної діяльності та прогнозувати можливі напрями розвитку криміногенної ситуації.

Суттєву роль у протидії організованій злочинності відіграють технології цифрової криміналістики, які спрямовані на дослідження електронних носіїв інформації та цифрових слідів злочину. У сучасних умовах значна частина

злочинної діяльності здійснюється із використанням комп'ютерних мереж, мобільних пристроїв та інших електронних засобів зв'язку. На думку І.В. Гори та В.А. Колесника, розвиток цифрової криміналістики суттєво розширює можливості правоохоронних органів щодо виявлення, збереження та аналізу електронних доказів, що має особливе значення під час розслідування діяльності організованих злочинних груп [6].

Крім того, важливе значення має використання біометричних технологій та автоматизованих криміналістичних обліків, які дозволяють ідентифікувати осіб за відбитками пальців, зображенням обличчя та іншими біологічними характеристиками. Такі технології значно підвищують ефективність встановлення осіб, причетних до злочинної діяльності, та сприяють швидкому розкриттю кримінальних правопорушень.

Використання інноваційних криміналістичних технологій також передбачає застосування систем відеоспостереження, відеоаналітики та безпілотних літальних апаратів. Ці засоби дозволяють здійснювати спостереження за об'єктами, фіксувати переміщення підозрюваних осіб та транспортних засобів, а також документувати протиправну діяльність організованих злочинних угруповань. У свою чергу, кримінальний процесуальний закон передбачає можливість використання технічних засобів під час фіксації процесуальних дій і отримання доказової інформації у кримінальному провадженні [2].

Важливу роль у реалізації таких технологій відіграє діяльність правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України, яка відповідно до законодавства забезпечує виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень із використанням сучасних технічних засобів і методів [3].

Таким чином, використання інноваційних криміналістичних технологій є важливим чинником підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії організованій злочинності. Сучасні науково-технічні досягнення, розвиток цифрової криміналістики, застосування інформаційно-аналітичних систем, біометричних технологій та інших технічних засобів значно розширюють можливості виявлення та розслідування злочинів. Подальший розвиток криміналістичної науки та впровадження її досягнень у практичну діяльність правоохоронних органів сприятиме підвищенню ефективності боротьби з організованою злочинністю та зміцненню правопорядку в державі.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 17 лип. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 4 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 13 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

4. Shepitko V. et al. Innovative methods and digital technologies in criminalistics and forensic examination. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.42.
5. Yaremchuk V. The role of modern scientific and technical means in investigator activity. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.64.
6. Hora I., Kolesnyk V. Digital criminalistics in combating crime. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.9.

Дарина БАРДАЛИМ
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності «Правоохоронна діяльність»
Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олександр КУРАКІН
доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ,

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Поточний стан криміналітету організованого характеру в Україні відзначається значним рівнем структурованості, прихованості дій та активним залученням цифрових інструментів, що неабияк ускладнює пошук та розслідування таких злочинів. З огляду на це, критично важливим стає покращення інституційних та процесуальних засобів для забезпечення належної ефективності стадії досудового розслідування, яку виконують підрозділи Національної поліції України. Класичні методи роботи при організації досудового слідства вже не спроможні протистояти актуальним загрозам, що вимагає повної перебудови цих методів, беручи до уваги останні наукові та технічні прориви, а саме – інтеграцію рішень на базі штучного інтелекту.

Відповідно до положень КПК України, досудове розслідування повинно забезпечувати повне, всебічне та неупереджене дослідження обставин кримінального правопорушення [1]. Разом із тим, у провадженнях щодо організованої злочинності виникають суттєві труднощі, пов’язані зі складною структурою злочинних угруповань, їх конспіративною діяльністю та використанням сучасних інформаційних технологій для приховування злочинної

діяльності. Це потребує якісно нового рівня організації як інституційних, так і процесуальних механізмів.

Інституційний механізм забезпечення ефективності досудового розслідування охоплює систему суб'єктів кримінального провадження, їх компетенцію та взаємодію. Ключове місце у цій системі займає Національна поліція України, яка відповідно до законодавства здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень та реалізує функцію протидії злочинності [2]. Водночас ефективність її діяльності значною мірою залежить від рівня міжвідомчої взаємодії з органами прокуратури, що здійснюють процесуальне керівництво, а також іншими правоохоронними органами. У сучасних умовах така взаємодія має будуватися не лише на організаційних засадах, а й на використанні спільних інформаційно-аналітичних систем.

Процесуальний механізм, у свою чергу, включає сукупність кримінально-процесуальних норм та інструментів, які забезпечують досягнення завдань кримінального провадження. Особливе значення у справах щодо організованої злочинності мають негласні слідчі (розшукові) дії, застосування яких дозволяє отримувати інформацію про структуру злочинних груп, їх зв'язки та способи діяльності. Однак ефективність таких заходів значною мірою залежить від здатності правоохоронних органів оперативно обробляти великі обсяги інформації.

У цьому контексті наукову новизну становить обґрунтування доцільності впровадження у діяльність Національної поліції України концепції Data-Driven Policing, яка передбачає прийняття управлінських і процесуальних рішень на основі аналізу великих масивів даних. Використання технологій штучного інтелекту дозволяє автоматизувати процеси виявлення закономірностей у кримінальних даних, встановлення прихованих зв'язків між суб'єктами злочинної діяльності, а також прогнозування можливих кримінальних загроз. Це, у свою чергу, забезпечує підвищення ефективності як оперативно-розшукової діяльності, так і досудового розслідування.

Водночас застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні повинно здійснюватися з урахуванням вимог законодавства щодо захисту прав людини та персональних даних. Зокрема, Закон України «Про захист персональних даних» встановлює правові засади обробки інформації, що є важливим у контексті використання автоматизованих систем аналізу даних [3]. Крім того, важливу роль відіграє процесуальний контроль з боку прокурора, який відповідно до законодавства здійснює нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування [4].

Таким чином, ефективність досудового розслідування організованої злочинності безпосередньо залежить від рівня розвитку інституційно-процесуальних механізмів, їх здатності адаптуватися до сучасних викликів та інтегрувати інноваційні технології. Впровадження штучного інтелекту та аналітичних систем у діяльність Національної поліції України дозволяє сформувати нову модель правоохоронної діяльності, яка поєднує високий рівень

ефективності, оперативності та дотримання принципів верховенства права, що є необхідною умовою протидії організованій злочинності в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 4 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 14 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 13 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

4. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII : станом на 1 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text

Сергій БАСАЛИК
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальних дисциплін,
Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНУ РОЗВІДКУ: РОЛЬ ТРАНСКОРДОННИХ ОПЕРАЦІЙ У ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Сучасна транснаціональна організована злочинність характеризується динамічною трансформацією, випереджаючи динаміку адаптації національних законодавчих баз. Особливу загрозу становлять злочини пов’язані з торгівлею людьми, незаконним переправленням осіб через державний кордон України, контрабандою, сутнісною ознакою яких є транскордонний характер діяльності, що охоплює території двох і більше держав [1]. Злочинні угруповання дедалі частіше використовують державні кордони як канали для протиправної діяльності, діючи конспіративно та високоорганізовано. У таких умовах точкові, локальні заходи правоохоронних органів часто виявляються недостатніми, оскільки дозволяють притягнути до відповідальності лише окремих виконавців, залишаючи поза увагою організаторів та закордонні ланки. Це створює нагальну потребу в науковому обґрунтуванні та практичному впровадженні транскордонних операцій як ключового інструменту оперативно-розшукової діяльності.

Через відсутність у законодавстві єдиного визначення терміна «операція» у контексті міжнародної взаємодії, пропонується розглядати транскордонну

операцію як спільний із іноземними партнерами комплекс узгоджених оперативно-розшукових заходів, що проводяться на території декількох держав для документування злочинів [3]. Її визначальними ознаками є спільне планування та синхронність дій у межах різних юрисдикцій, наявність міжнародно-правової бази (угод, договорів, меморандумів) та особливий порядок легалізації отриманих результатів для кримінального процесу.

Ефективність транскордонних операцій значною мірою детермінована здатністю правоохоронних органів різних держав діяти на засадах взаємної довіри та узгоджених протоколів. Основними елементами організації такої взаємодії є: інформаційне забезпечення, яке досягається шляхом своєчасного обміну оперативними даними через офіційні захищені канали багатосторонніх організацій, такі як мережа SIENA (Європол) або канали Інтерполу; технічна інтеграція або спільне використання або обмін спеціальними технічними засобами оперативно-розшукової діяльності та залучення іноземних експертів (консультантів, фахівців у певній галузі тощо), що гарантує високий рівень аналітичної підтримки, особливо у сфері фінансового моніторингу або правового регулювання суміжних країн [2].

Найбільш ефективним інструментом міжнародної взаємодії є паралельні операції, за яких правоохоронці діють автономно у межах власної юрисдикції згідно з єдиним узгодженим планом. Такий підхід забезпечує безперервний обмін результатами в режимі реального часу та гарантує дотримання державного суверенітету, дозволяючи кожній службі працювати в межах національного правового поля для спільної протидії міжнародним злочинним мережам.

Успіх транскордонних операцій наразі гальмується законодавчими розбіжностями щодо статусу негласних методів роботи. Критичною проблемою є неоднакова класифікація даних від конфіденційних джерел - від службової інформації до режимних рівнів доступу – що блокує офіційний обмін матеріалами та унеможливлює їх використання як належних доказів у суді.

Зазначена проблематика набуває особливого значення в контексті майбутньої реформи правоохоронної системи України та її трансформації у напрямку створення повноцінної кримінальної розвідки. Наближення національного законодавства до вимог Європейського Союзу передбачає не лише технічну зміну назв, а й докорінний перегляд філософії негласної роботи.

У межах розвідувальної парадигми країн Євросоюзу пріоритетом є не консервація первинних оперативних даних, а їх глибока аналітична обробка. Результатом стає створення якісного інтелектуального ресурсу, який може вільно передаватися партнерам, забезпечуючи високу мобільність та ефективність міжнародної співпраці.

Отже, приведення статусу негласних методів розслідування до європейських стандартів є ключовою передумовою реформи, що дозволить нівелювати існуючі бар’єри та забезпечити таку правову та оперативну сумісність, за якої результати роботи кримінальної розвідки України будуть автоматично зрозумілими та процесуально прийнятними для судів і правоохоронних органів європейської спільноти.

Доповнення стратегії транскордонних операцій спільним цифровим моніторингом, використанням мобільних аналітичних груп та гармонізацією режимів конфіденційності дозволить подолати існуючі законодавчі бар'єри й трансформувати оперативну діяльність із реактивного механізму в проактивну систему захисту, де легалізація негласно здобутих даних та інтеграція новітніх методів аналізу стануть надійним фундаментом міжнародної безпеки.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 24.03.2026).

2. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво : Міжнародний документ від 14.12.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16 (дата звернення: 24.03.2026).

3. Басалик С.А., Василишин Б.С. Транскордонні операції в оперативно-розшуковій діяльності: поняття, форми міжнародної співпраці та проблемні аспекти. *Наукові перспективи: журнал. 2025*. 10(64) 2025. С.1814. С. 754-763.

Максим БЕРЕЖНИЙ
Головне управління СБУ в Донецькій та
Луганській областях

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У сучасних умовах трансформації криміногенної ситуації, зумовленої процесами глобалізації, цифровізації суспільних відносин та безпрецедентними воєнними викликами, особливої наукової та практичної актуальності набуває дослідження теоретико-правових засад діяльності Національної поліції України у сфері протидії організованій злочинності.

Організована злочинність становить системну та багатовимірну загрозу національній безпеці, економічній стабільності держави, суверенітету правових інститутів, а також реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина. Це, своєю чергою, обумовлює нагальну потребу в удосконаленні правових механізмів протидії цьому явищу, а також у науковій розробці відповідних концептуальних підходів [3].

Теоретико-правова основа діяльності Національної поліції у досліджуваній сфері визначається розгалуженою системою норм конституційного, кримінального, кримінального процесуального, адміністративного та оперативно-розшукового законодавства, а також чинних міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною. У науковій літературі переконливо обґрунтовується багаторівневий характер нормативно-правового забезпечення

протидії організованій злочинності, який охоплює конституційний, міжнародний і галузевий рівні правового регулювання [2]. Важливою теоретичною передумовою ефективної діяльності поліції виступає глибоке наукове розуміння організованої злочинності як складного соціально-правового феномену, що характеризується наявністю стійких ієрархічних структур із чітким розподілом функціональних ролей між учасниками, високим рівнем конспіративності та системною спрямованістю на отримання протиправних прибутків у значних розмірах.

Організовані злочинні формування відрізняються від загальнокримінальних угруповань не лише масштабом діяльності, а й якісно іншим рівнем організаційної зрілості: наявністю корупційних зв'язків із представниками органів державної влади, здатністю до легалізації злочинно здобутих коштів, а також використанням сучасних технологій для забезпечення конспіративності та координації злочинної діяльності [3].

У теоретико-правовому аспекті ключове значення має чітке визначення місця Національної поліції у системі суб'єктів протидії злочинності та розмежування її компетенції з іншими правоохоронними інституціями.

Національна поліція виступає центральною ланкою правоохоронної системи держави, реалізуючи функції запобігання, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, учинених організованими групами та злочинними організаціями у розумінні Кримінального кодексу України. Її діяльність здійснюється в умовах активної міжвідомчої взаємодії з Службою безпеки України, Державним бюро розслідувань, Національним антикорупційним бюро України, органами прокуратури, а також із органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Така взаємодія забезпечує формування інтегрованої, багатосуб'єктної моделі протидії організованій злочинності, яка дозволяє подолати вузьковідомчий підхід і забезпечити комплексний вплив на злочинність як системне явище [6].

Суттєвого науково-практичного значення набуває організаційно-правове забезпечення функціонування спеціалізованих підрозділів поліції, безпосередньо спрямованих на боротьбу з організованими злочинними угрупованнями. Наукові дослідження у цій галузі акцентують увагу на необхідності підвищення ефективності координації між структурними підрозділами поліції, удосконалення криміналістичного забезпечення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, розвитку аналітичних методів виявлення злочинних мереж із застосуванням технологій кримінального аналізу, а також запровадження сучасних інформаційних технологій і штучного інтелекту у правоохоронну діяльність [3].

Особливої уваги заслуговує проблема кадрового забезпечення відповідних підрозділів, формування спеціальних компетентностей у персоналу, а також створення дієвих механізмів захисту від корупційного впливу з боку організованих злочинних формувань [4].

В умовах воєнного стану, що суттєво трансформує криміногенне середовище, та зростання транснаціонального характеру організованої

злочинності особливого наукового та практичного значення набуває міжнародне співробітництво Національної поліції України. Воно реалізується через взаємодію з Інтерполом, Європолом, у межах двосторонніх міжнародних договорів, а також шляхом участі у спільних міжнародних операціях. Паралельно актуалізується завдання гармонізації національного законодавства з acquis communautaire Європейського Союзу у сфері боротьби з організованою злочинністю та впровадження ризик-орієнтованих підходів до протидії кримінальним загрозам, апробованих у провідних європейських країнах [2].

У цьому контексті перспективним науковим і практичним напрямом є розвиток стратегічного кримінального аналізу, систематизація правоохоронної діяльності на основі доказових даних (evidence-based policing) та застосування проактивних моделей запобігання злочинності, орієнтованих на нейтралізацію криміногенних чинників до вчинення правопорушень, а не лише на реагування на вже вчинені злочини [3].

Отже, теоретико-правові засади діяльності Національної поліції України у сфері протидії організованій злочинності становлять цілісну та внутрішньо узгоджену систему наукових положень, доктринальних концепцій і правових норм, спрямованих на забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері публічної безпеки та правопорядку.

Системний характер цих засад передбачає їх розгляд не лише крізь призму чинного законодавства, а й у контексті ширших соціально-правових закономірностей розвитку організованої злочинності та еволюції правоохоронних систем. Подальший розвиток і вдосконалення зазначеної системи нерозривно пов’язані з модернізацією законодавчої бази, оптимізацією інституційної структури правоохоронних органів, формуванням ефективних механізмів міжвідомчої та міжнародної взаємодії, а також із послідовним впровадженням інноваційних науково обґрунтованих методів боротьби з організованими формами злочинності в умовах динамічних суспільних трансформацій [5; 2].

Список використаних джерел

1. Ангелуца Н.П., Негода А.С. Протидія організованій злочинності кримінально-правовими заходами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 80. С. 12–18.

2. Малюк В.В. Особливості нормативно-правового забезпечення стратегії протидії транснаціональним організованим злочинним об’єднанням, що загрожують державній безпеці України. Центральноукраїнський вісник права та публічного управління. 2024. С. 104–110.

3. Мороз В.В., Чаплинський К.О. Протидія організованій злочинності в Україні: сучасність та перспективи. Дніпро: ДДУВС, 2023. 320 с.

4. Приходьков М.В. Національна поліція у системі протидії злочинності в Україні. Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика. 2025. № 3. С. 27–31.

5. Франків В.В., Гелемей М.О. Організаційно-правові засади діяльності НПУ у протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, пов'язаному з організованими групами та злочинними організаціями. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. С. 492–496.

6. Черних С.П. Адміністративно-правові засади взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності. Право і безпека. 2010. № 2 (34). С. 82–87.

Богдан БЕССАРАБ
здобувач першого ступеня вищої освіти
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Хитровський ДМИТРО
старший викладач кафедри загальноправових дисциплін
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ
Донецького державного університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КООРДИНАЦІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Проблема транснаціональної організованої злочинності є достатньо актуальною у сучасному світі, більше того, з кожним роком вона стає все дедалі більш нагальною. Уявити світ без транснаціональної організованої злочинності не є можливим, так само як і не можливо уявити суспільство в середині держави, в якому б було повністю викорінено злочинність. Злочинність в тому чи іншому прояві була складовою суспільства ще за надзвичайно давніх часів, аналогічно до того як еволюціонувало суспільство, еволюціонувала і злочинність. На розвиток злочинності безумовно вплинуло: винайдення зброї, економічні підйоми та кризи, урбанізація, а також безумовно глобалізація, якщо говорити про більш сучасний період. Сьогодні ми живемо в постіндустріальному (інформаційному) суспільстві, час великої глобалізації ринків, в час стрімкого розвитку інформаційних технологій, та в час коли суспільства різних країн мають можливість зближуватися. Це найголовніше, що треба розуміти, сучасна транснаціональна організована злочинність – це наслідок сучасних тенденцій до глобалізації та розвитку інформаційних технологій. Але це не означає те, що глобалізація є чимось поганим, бо це логічний наслідок розвитку суспільства, а суспільство не може не розвиватися, бо коли воно залишається на місці, насправді це не відсутність руху, а деградація. Злочинність була завжди, вона розвивається, стає все дедалі складнішою і відповідно до цього має розвиватися і методика боротьби з нею. Особливість транснаціональної злочинності полягає

у тому, що вона не може підпадати повністю під сферу дії національного законодавства, це питання міжнародного публічного права, а враховуючи всі розбіжності у відносинах між державами, стає зрозумілим вся складність питання, а також тонка грань, яка відділяє боротьбу зі транснаціональною злочинністю та втручання у внутрішні справи держав. Міжнародно-правове розуміння сутності конкретного злочину, розмежування міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру є важливим елементом дослідження діяльності міжнародних установ та організацій у боротьбі зі злочинністю. Кожен із зазначених понять злочинів в міжнародному кримінальному праві мають свої особливості та юридичні аспекти [1].

Важливим елементом протидії транснаціональній організованій злочинності є правове врегулювання. Так як національне законодавство не може повною мірою забезпечити правове регулювання даного питання, важливим є застосування норм міжнародного права. Але яким чином можливо застосувати норми міжнародного права в середині держави, щоб не створити прецедент порушення суверенітету держави. В Україні це питання вирішується шляхом імплементації міжнародних договорів в національне законодавство. Відповідно до конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України [2].

Відповідно Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Проти транснаціональної організованої злочинності»: Держави-учасниці здійснюють свої зобов'язання за цією Конвенцією відповідно до принципів суверенної рівності та територіальної цілісності держав і принципу невтручання у внутрішні справи інших держав. Ніщо у цій Конвенції не наділяє Державу-учасницю правом здійснювати на території іншої держави юрисдикцію і функції, які входять виключно до компетенції органів цієї іншої держави відповідно до її внутрішнього законодавства. Держави-учасниці прагнуть розробляти й оцінювати ефективність національних проектів, а також виявляти і впроваджувати оптимальні види практики і політики, спрямовані на попередження транснаціональної організованої злочинності. Держави-учасниці прагнуть, відповідно до основних принципів свого внутрішнього законодавства, скорочувати існуючі чи майбутні можливості для організованих злочинних груп діяти на законних ринках при використанні доходів від злочинів, за допомогою вжиття належних законодавчих, адміністративних або інших заходів [3]. З метою покращення співпраці між правоохоронними органами та збільшенням ефективності боротьби з міжнародною організованою злочинністю є створення єдиної інформаційної бази даних, в якій буде міститися інформація про злочини, осіб, що їх скоїли та судові рішення. Важливе значення при цьому має те, що таке співробітництво не можливе в масштабах всього світу, а лише між цивілізованими державами, які мають дружні відносини одне з одним. При цьому логічним було б те, що така інформаційна система була б створена на базі

вже існуючої організації, наприклад Євросоюзу. Така система дозволяє передавати інформацію напряму між правоохоронними підрозділами, а не через окремі органи, які спеціалізуються на співпраці між правоохоронними органами різних держав. Якщо говорити про питання прямої співпраці між підрозділами, то варто зазначити, що така співпраця є найбільш доцільною між оперативними та слідчими підрозділами. Крім того можливим варіантом співпраці є створення спільних оперативних та слідчо-оперативних груп для розслідування конкретних злочинів. Важливо, що така співпраця можлива лише між цивілізованими країнами, які адаптують своє внутрішнє законодавство під єдині вимоги, наприклад законодавство Європейського союзу.

Список використаних джерел

1.Воронятніков О.О. Діяльність міжнародних установ та організацій у боротьбі зі злочинністю / О.О. Воронятніков // Аналітично-порівняльне правознавство / редкол.: Ю.М. Бисага (голов. Ред.), В.В. Заборовський, Д.М. Бєлов, С.Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ» – Ужгород, 2025. – №1. – С. 848-853 – Бібліогр.: с. 853 (9 назв). URL http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/324054/314131

2.Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) стаття 9, URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4194

3.Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Документ 995_789, чинний, поточна редакція — Ратифікація від 04.02.2004, підстава – 1433-IV URL https://zakon.rada.gov.ua/go/995_789#Text

Андрій БІДЮК
заступник начальника 4-го відділу (кримінальної розвідки)
3-го управління (розвідувально-аналітичне)
Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НЕГЛАСНОГО СПІВРОБІТНИКА ТА ОФІЦЕРА ПІД ПРИКРИТТЯМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Проблема правового статусу осіб, залучених до негласної діяльності, є похідною від більш загальної проблеми – відсутності системного розмежування між оперативно-розшуковою діяльністю, негласною роботою та кримінальним процесом. У цьому контексті доцільно виділити три різні категорії осіб: особи,

залучені до конфіденційного співробітництва; позаштатні негласні співробітники; штатні негласні співробітники (офіцери під прикриттям).

Однак, як свідчить аналіз наукових джерел, навіть сама категорія негласної діяльності не має чіткого нормативного закріплення. Так, у роботі С.М. Князєва «Негласна робота як фундаментальна категорія теорії оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу» обґрунтовується, що негласна робота є самостійною прикладною категорією, яка не зводиться до оперативно-розшукової діяльності та не охоплюється її законодавчим визначенням. Більше того, автор прямо зазначає, що значна частина негласних заходів фактично здійснюється до заведення оперативно-розшукової справи, у зв'язку з чим формально не може вважатися оперативно-розшуковою діяльністю, хоча за змістом такою є. При цьому діяльність оперативних підрозділів пропонується аналізувати за двома критеріями – належністю до сфери правового регулювання (ОРД або кримінальний процес) та гласністю, що дозволяє виділити негласну роботу як окремий елемент ширшої категорії діяльності оперативних підрозділів. Зазначений підхід має принципове значення для розуміння правового статусу негласного співробітника, оскільки свідчить, що його діяльність не може бути повністю пояснена ні через механізми оперативно-розшукової діяльності, ні через інструменти кримінального процесу [1].

Водночас у роботі В. Крупєй та В. Горин «Правове регулювання використання конфіденційного співробітництва в межах кримінального провадження» встановлено, що після прийняття КПК України 2012 року конфіденційне співробітництво було інтегроване у кримінальний процес як інструмент забезпечення негласних слідчих (розшукових) дій. Разом з тим, автори наголошують на неповноті правового регулювання цього інституту, зокрема у частині взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами [2].

Особливо показовим є їх висновок про те, що: слідчий не має можливості безпосередньо працювати з негласними співробітниками; оперативні підрозділи можуть використовувати їх лише в межах виконання конкретного доручення на проведення визначеної негласної слідчої дії.

Крім того, слід передбачити право слідчого (детектива) складати протокол про проведення НСРД до моменту їх припинення, якщо отримані результати, на його думку, можуть бути підставою проведення інших процесуальних дій (наприклад, у ході проведення НСРД встановлено місце зберігання знаряддя (предмета) злочину, і виникає необхідність проведення обшуку, або встановлено, що підозрюваний має намір переховуватися від слідства) [3, с. 74].

Залишається актуальною проблема використання результатів НСРД, під якими слід розуміти «матеріально фіксовані джерела, що виникають (отримуються) в процесі проведення НСРД, змістом яких є відповідна інформація, дані, здобуті відповідно до мети конкретної НСРД уповноваженим суб'єктом, котрі становлять: а) документи (їх копії), що містять відповідні фактичні дані; б) будь-які об'єкти речового походження, властивості, якості й стан яких об'єктивно пов'язані зі злочинною діяльністю або які були знаряддям злочину, й всі інші матеріальні об'єкти, котрі можуть бути засобами розкриття

та розслідування злочину» [4], у доказуванні у разі перекваліфікації злочину з тяжкого чи особливо тяжкого вже після отримання таких результатів. У доктрині є дві позиції з цього питання. Умовно перша заперечує таку можливість [5, с. 274; 6, с. 138]; умовно друга полягає у тому, що мають бути оцінені підстави до первинної кваліфікації, та залежно від цього має прийматися рішення про можливість визнання фактичних даних допустимим доказами [7, с. 99].

Судова практика, на жаль, не є послідовною. Можна виділити такі блоки: 1) визнання недопустимими: до суду стороною обвинувачення скерований обвинувальний акт, яким особі висунуто обвинувачення за ч. 1 ст. 368 КК України. Відповідно до ст. 12 КК України, злочин, передбачений ч. 1 ст. 368 КК України, є злочином середньої тяжкості, а тому результати негласних слідчих дій правильно визнані недопустимими доказами [8]; 2) визнання допустимим: 3 червня 2015 року внесено відомості до ЄРДР за заявою засудженої особи про вимагання у неї молодшим інспектором відділу нагляду і безпеки цієї установи виконання покарань неправомірної вигоди за правовою кваліфікацією ч. 3 ст. 368 КК України. А оскільки негласні слідчі (розшукові) дії проводились в межах кримінального провадження щодо тяжкого злочину (ч. 3 ст. 368 КК), тому й порушень вимог ч. 2 ст. 246 КПК, про які вказує в касаційній скарзі захисник, не встановлено [9]; 3) гнучкий підхід при прийнятті рішення: судом першої інстанції правильно встановлено, що негласні слідчі дії у виді контролю за вчиненням злочину, відповідно до ч. 2 ст. 246 КПК України, можуть проводитись щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Проте інкриміноване особі кримінальне правопорушення було перекваліфіковане з ч. 3 на ч. 1 ст. 368 КК України 20 червня 2014 року, тобто в день вчинення інкримінованого правопорушення. Відповідно до ст. 12 КК України, злочин, передбачений ч. 1 ст. 368 КК України, є злочином середньої тяжкості, а тому результати негласних слідчих дії правильно визнані недопустимими доказами [10].

Таким чином, законодавча модель не передбачає системної, тривалої взаємодії між слідчим і негласним співробітником, що не відповідає практичним потребам протидії організованій злочинності. Додатково слід враховувати, що у наукових дослідженнях, присвячених оформленню відносин конфіденційного співробітництва, пропонується запровадження контрактної форми таких відносин із визначенням їх істотних умов та гарантій. Водночас такі підходи орієнтовані переважно на цивільних осіб і не враховують специфіку діяльності штатних негласних співробітників, які перебувають у службових правовідносинах із державою.

Окремої уваги заслуговує думка Я. Талізіної, у якому обґрунтовується доцільність розгляду конфіденційного співробітництва як самостійної негласної слідчої дії.

Водночас у цій же роботі наведено позиції інших науковців, які не підтримують такий підхід і вважають конфіденційне співробітництво допоміжним елементом, а не самостійною НСРД. Це свідчить про відсутність єдності у визначенні правової природи цього інституту навіть у межах

кримінального процесу. У результаті проведеного аналізу можна констатувати, що у вітчизняній доктрині:

- негласна діяльність не має чіткого нормативного визначення;
- конфіденційне співробітництво розглядається переважно як процесуальний інструмент;
- статус негласного співробітника та офіцера під прикриттям залишається неврегульованим.

У цьому контексті показовим є зарубіжний досвід, зокрема правова система США, у якій проблема правового статусу таких осіб вирішується шляхом чіткого розмежування категорій. Зокрема, розрізняються:

- конфіденційні інформатори (confidential informants), які є цивільними особами;
- офіцери під прикриттям (undercover officers), які є працівниками правоохоронних органів.

Це розмежування має принциповий характер, оскільки для кожної з категорій передбачено різні процедури залучення, контролю та використання інформації. Конфіденційні інформатори підлягають обов'язковій реєстрації, документуванню взаємодії, оцінці їх надійності та мотивації, а також контролю з боку правоохоронних органів. При цьому судова практика передбачає необхідність розкриття інформації про статус інформатора у межах, необхідних для забезпечення права на захист.

Водночас офіцер під прикриттям розглядається не як джерело інформації, а як інструмент держави, діяльність якого здійснюється у межах спеціально регламентованих процедур із забезпеченням контролю та безпеки.

Крім того, у зарубіжних дослідженнях підкреслюється ризик зловживань, пов'язаних із використанням конфіденційних інформаторів, зокрема можливість надання недостовірної або перебільшеної інформації, що обумовлює необхідність встановлення додаткових гарантій її перевірки. Порівняльний аналіз дозволяє зробити висновок, що на відміну від зарубіжних правових систем, у національному законодавстві відсутнє чітке розмежування між різними категоріями осіб, залучених до негласної діяльності, що призводить до змішування правових режимів [11].

У результаті офіцер під прикриттям опиняється у ситуації багаторівневого статусу:

- як працівник правоохоронного органу;
- як учасник злочинного середовища під легендою;
- як потенційне джерело доказової інформації у кримінальному провадженні.

Жоден із зазначених рівнів не отримує повного нормативного закріплення, а їх поєднання взагалі не врегульоване законодавством. Це призводить до ключової проблеми - неможливості однозначного визначення процесуального статусу такої особи та, відповідно, порядку оцінки результатів її діяльності. Зазначена проблема безпосередньо впливає на допустимість доказів і обумовлює

необхідність подальшого аналізу феномену багаторівневої ідентифікації негласного співробітника у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Князєв С.М. Негласна робота як фундаментальна категорія теорії оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2019. № 2 (18). С. 72–78.
2. В. Крупєй В. Горин Правове регулювання використання конфіденційногоспівробітництва в межах кримінального провадження № 11(54) (2025): Věda a perspektivy https://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/31904/31854
3. Татаров О.Ю. Окремі проблеми при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 3. С. 69-77.
4. Сергєєва Д.Б. Правова сутність додатків до протоколів негласних слідчих (розшукових) дій. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream
5. Рогатюк І.В. Теоретичні, правові та праксеологічні основи кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому розслідуванні: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 604 с.
6. Чупрікова І.Л. Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 191 с.
7. Соколов О.В. Виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2019. 231 с.
8. Постанова ККС ВС від 11 жовтня 2018 року, справа № 1- кп|754|73/16. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/77136486
9. Постанова ККС ВС від 27 листопада 2018 року, справа № 132/2210/15-к. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/ 78297626
10. Постанова ККС ВС від 7 червня 2018 року, справа № 604/1071/14-к. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/74630432
11. Don.R. Harries Basic Elements of Intelligence. A Manual of Theory, Structure and Procedures for Use by Law Enforcement Agencies Against Organized Crime. LEAA, Department of Justice, Wash., D.C., 2021. P. 35–42.
12. Тализіна Я.О. Використання конфіденційного співробітництва у кримінальному провадженні : монографія / наук. ред. І.А. Тітко. Київ : Алерта, 2023. 304 с.

Аліна БІЛЕКА
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України

Кирило ПАСИНЧУК
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри підвищення кваліфікації та спеціалізованої
підготовки у сфері цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України

МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ ДСНС ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПОЖЕЖ ЯК СКЛАДОВА ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасні умови функціонування сектору безпеки і оборони України характеризуються зростанням кількості загроз, пов'язаних із діяльністю організованих злочинних груп, зокрема у вигляді підпалів, диверсій, незаконного обігу вибухонебезпечних та хімічно небезпечних речовин, а також умисного створення надзвичайних ситуацій. В умовах воєнного стану такі прояви набувають особливої небезпеки, оскільки спрямовані на дестабілізацію функціонування об'єктів критичної інфраструктури та створення додаткових ризиків для населення.

У цьому контексті важливого значення набуває діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій, яка відповідно до положень Кодексу цивільного захисту України забезпечує реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, реагування на надзвичайні ситуації та бере участь у встановленні причин їх виникнення [1]. Особливу роль відіграє міжвідомча взаємодія ДСНС та правоохоронних органів під час розслідування пожеж, які нерідко є наслідком протиправних дій, зокрема пов'язаних із умисними підпалами та порушеннями вимог пожежної безпеки.

Нормативно-правовою основою міжвідомчої взаємодії у сфері розслідування пожеж є наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.07.2017 № 621, яким затверджено Порядок спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби МВС України [2]. Відповідно до зазначеного Порядку організовується взаємодія суб'єктів під час огляду місця пожежі, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із пожежами [2].

Практична реалізація міжвідомчої взаємодії здійснюється, зокрема, у складі слідчо-оперативних груп, до яких залучаються уповноважені посадові особи ДСНС. Важливим елементом такої взаємодії є участь представників ДСНС у складі слідчо-оперативних груп безпосередньо на місці події, що забезпечує поєднання спеціальних знань у сфері пожежної безпеки та процесуальних можливостей правоохоронних органів. У межах своєї компетенції, як спеціалісти у сфері пожежної безпеки, вони здійснюють огляд місця події, беруть участь у встановленні осередку пожежі, визначенні ймовірних причин її виникнення, фіксації слідів та речових доказів, а також оформленні відповідних процесуальних документів [3, с. 62]. Така діяльність має важливе значення для забезпечення повного, всебічного та об'єктивного розслідування, зокрема у випадках, коли пожежа є наслідком протиправних дій.

Аналіз практики свідчить, що значна частина пожеж може бути пов'язана з протиправною діяльністю, у тому числі організованих злочинних груп, зокрема у

вигляді умисних підпалів, пошкодження об’єктів критичної інфраструктури, а також незаконного обігу вибухонебезпечних та легкозаймистих речовин. Особливої актуальності набувають такі прояви в умовах воєнного стану, коли підпали можуть використовуватись як інструмент диверсійної діяльності. У таких випадках результати діяльності підрозділів ДСНС щодо встановлення причин пожеж та фіксації обставин події набувають важливого значення для подальшого кримінального провадження.

Водночас ефективність міжвідомчої взаємодії ДСНС та правоохоронних органів залежить від низки чинників, серед яких: рівень інформаційного обміну, узгодженість дій суб’єктів, чіткість нормативного регулювання, а також рівень професійної підготовки персоналу. Серед проблемних аспектів можна виокремити недостатню інтеграцію інформаційних систем, обмежений доступ до оперативної інформації та наявність відомчих бар’єрів у процесі взаємодії.

Таким чином, міжвідомча взаємодія ДСНС та правоохоронних органів в умовах сучасних безпекових викликів у процесі розслідування пожеж виступає важливим елементом механізму протидії організованій злочинності та забезпечення національної безпеки. Її подальший розвиток має здійснюватися шляхом удосконалення нормативно-правового забезпечення, впровадження сучасних інформаційних технологій та підвищення ефективності координації між суб’єктами сектору безпеки і оборони.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17

2. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 24.07.2017 № 621. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17

3. Вовк С.Я., Харчук А.І., Сухай А.М., Шелюх Ю.Є. Дослідження пожеж : навч. посіб. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. 528 с.

Володимир БОНДАР
кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
ННГІ НА СБ України

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ВИЯВЛЕННІ, ДОКУМЕНТУВАННІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ЧИ ЗЛОЧИННИМИ СПІЛЬНОТАМИ

Узагальнення матеріалів слідчої та судової практики дозволяють сформулювати висновок про те, що під час виявлення, документування та

розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними спільнотами, зокрема передбачених ст.ст. 111, 113, 114, 114-2, 263, 307, 368, 369 436-2, 438 Кримінального кодексу України (далі – КК України) виникає багато питань та ситуацій, розв'язання яких потребує застосування цілого комплексу спеціальних знань різних форм, спеціальностей та спеціалізацій:

- залучення експерта, проведення судової експертизи та надання ним висновку (ст.ст. 69, 93, 101, 242-245, 333, 356 Кримінального процесуального кодексу України – далі КПК України);
- залучення спеціалістів до участі у слідчих (розшукових) діях – осіб, які володіють спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів, надають технічну допомогу (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) (ч. 2 ст. 71, ч. 8 ст. 228, ч. 7 ст. 237, ч. 2 ст. 240 КПК);
- залучення спеціалістів для надання консультацій та/чи пояснень під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок загалом, або їх залучення до консультацій під час певних слідчих дій (ч. 1, 3 ст. 71 КПК);
- залучення спеціалістів для надання довідок, висновків з питань, що належать до сфери його знань, щодо ідентифікації особи, зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, слідів вибуху або пострілу, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, сильнодіючих лікарських засобів (п. 9 ч. 4 ст. 71 КПК);
- доручення відповідним фахівцям за завданням слідчого провести самостійно технічні чи інші дослідження (обстеження) окремих об'єктів, перевірку за обліками, колекціями, базами даних (криміналістичними, психіатричними тощо) (ч. 2 ст. 93 КПК у формі витребування документів);
- участь перекладача у кримінальному провадженні (ст. 29, 52 КПК України) з метою для підготовки стенограм проведення негласних слідчих (розшукових) дій у разі проведення оперативної розробки іноземців та подальшого дослідження об'єктивного змісту мовленнєвого повідомлення.

Своєю чергою, особливості використання можливостей спеціальних знань у даних кримінальних провадженнях залежить від багатьох факторів:

- обставин предмета доказування (ч. 1 ст. 91 КПК України), встановлених у результаті проведення відповідних судових експертиз;
- характеру встановленим ним взаємозв'язків між висновками експертів та іншими доказами;
- позиції, яку обіймає обвинувачений (підсудний) відносно пред'явленого йому обвинувачення;
- перспективи заяви захисником клопотань про визнання висновків експертів недопустимими доказами та можливостей спростування обґрунтованості цього клопотання;
- об'єктивної необхідності допиту в суді експерта, призначення додаткової або повторної експертизи тощо.

Відповідно до стандарту доказування «поза розумним сумнівом», який знайшов втілення як у положенням ч. 3 та ч. 4 ст. 17 КПК України, так і в практиці Європейського суду з прав людини стороною обвинувачення має бути доведений кожний з елементів, які є важливими для правової кваліфікації діяння: як ті, що утворюють об'єктивну сторону діяння, так і ті, що визначають його суб'єктивну сторону. Цією ж статтею закріплено положення, відповідно до якого особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК України, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

Отже, винуватість, як категорія кримінального процесуального права означає доведеність доказами вчинення злочину конкретною особою.

Це означає, що, проводячи комплекс слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, необхідно поза розумним сумнівом довести навмисність вчинення відповідного кримінального правопорушення.

Встановлення умислу, мети та мотивів вчинення кримінальних правопорушень під час досудового розслідування складає одну з найбільш складних задач, адже мова в даному випадку йде про внутрішню, психічну сторону дій особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Вирішення вказаної задачі ускладняється ще й тим, що особи, які вчинили кримінальне правопорушення у формі співучасті, як правило, зацікавлені в тому, аби приховати справжні мотиви та мету вчинення кримінального правопорушення, в розрахунку на іншу кваліфікацію вчиненого діяння та меншу міру покарання.

Зазначені обставини можуть бути встановлені за допомогою:

1) висновків судових експертиз (семантико-текстуальної, почеркознавчої, комп'ютерно-технічної);

2) матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій:

- *аудіо- відеоконтролю особи*, з метою розв'язання наступних тактичних завдань: а) встановлення механізму встановлення домовленостей про зустрічі фігурантів оперативної розробки; б) з'ясування зв'язків підозрюваного та форм та підстав їхнього спілкування за місцем проживання, роботи (служби), на дозвіллі (у вихідні та святкові дні, під час відпустки і т.п.); в) особливостей механізму підготовки до вчинення злочину (домовленість про оренду готелю, квартири, використання транспортного засобу тощо); г) підозрілої закупівлі певних предметів (медичних засобів, частин нарізної вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, безпілотних літальних апаратів тощо);

- *зняття інформації з електронних інформаційних систем*, а саме з мобільного терміналу за ідентифікаційними ознаками: imei, абонентський номер, у тому числі з сервісів обміну текстовими, голосовими та відео- повідомленнями в мережі Інтернет інтернет-месенджерів «Telegram», «Viber», «WhatsApp», «Line», «Signal», «Facebook Messenger», «ICQ», «WeChat», «Line», «BiP», «IMO», «Element» та інших, закріплених за абонентським номером(ми), які використовує підозрюваний. Проведення даної НС(Р)Д здійснюється з метою отримання доказів надання певної допомоги співучасникам з використанням електронних

інформаційних систем, зокрема: а) встановлення та фіксування факту надходження, зберігання, відправлення відповідної інформації з конкретної електронної поштової скриньки запідозреної особи у вигляді текстових, фото- чи відео файлів; б) підтвердження належності акаунту в інтернет-месенджері (наприклад, «Telegram»), шляхом встановлення факту спілкування підозрюваного з іншими співучасниками, які мають певні ID, прив'язані до номеру мобільного телефону та електронної скриньки; в) встановлення змісту персонального листування (файлів листування, аудіозаписів, скриншотів тощо) в зазначених або інших мобільних додатках, які використовуються для встановлення, зручного часу виходу та підтримання конфіденційного зв'язку та спілкування, отримання завдань та звітування; г) отримання інформації, що міститься на телефоні (наприклад, виявлення пошукових запитів щодо можливості придбання вогнепальної зброї, фотозображень засобів учинення злочину тощо);

- *контролю за вчиненням злочину* у формі спеціального слідчого експерименту з метою: а) ідентифікації невідомих членів організованої групи (злочинної спільноти); б) встановлення контролю за каналом зв'язку фігурантів. Може бути встановлений за допомогою програмних продуктів та модифікацій (налаштування мережевого моста, root-керування шлюзом тощо) та програмно-апаратних засобів перехоплення та аналізу трафіка (створені з використанням технологій DPI (англ. Deep Packet Inspection), які дозволяють здійснювати глибокий аналіз пакетів, котрі проходять у мережі;
- *зняття інформації з електронних комунікаційних мереж*;

спрямованих на аналіз та отримання внутрішньої інформації, яка циркулює між підозрюваним та іншими особами в умовах, коли, коли суб'єкт не вживає заходів, спрямованих на конспірацію чи перекручення такої інформації.

За таких обставин найбільш чітко формулюються цілі та мотиви підозрюваного, а також взаємини з іншими співучасниками кримінального правопорушення, що є важливим для встановлення форм співучасті та її наявності в цілому. Якщо ж підозрюваним, наприклад, у державній зраді (ст. 111 КК України) під час отримання, уточнення, роз'яснення завдань від представника іноземної спецслужби використовуються тексти прикриття, умовності в частині, що стосується передачі секретних відомостей або інших відомостей, передача яких заборонена чинним законодавством, з метою дослідження об'єктивного змісту повідомлень призначається *семантико-текстуальна експертиза*. Даною експертизою спочатку констатується утаємничений, прихований характер певних фрагментів розмови, усієї розмови, а в процесі поетапного встановлення об'єктивного змісту розмови, доводиться, що конкретна лексема (словосполучення) вжита не у словниковому значенні або має розмитий, незавершений смисл, який можна звузити або привести до однозначності лише описовою, характеризуючою інформацією у наявному контексті.

Повідомлення з умовностями у кримінальних провадженнях за ст.ст. 368, 369 КК України, зафіксованих у телефонних розмовах або листуваннях на каналах зв'язку, мають іншу специфіку, водночас, для того, щоб відповісти на

питання щодо вимагання, прийняття чи висловлювання пропозиції, обіцянки, надання чи одержання неправомірної вигоди, необхідно усвідомлювати, що переважна більшість розмов у таких ситуаціях у частині, де йдеться про неправомірну вигоду, має прихований характер і ведеться із використанням заздалегідь оговорених або спонтанних умовностей;

3) матеріалів інших слідчих (розшукових) дій за участю спеціаліста (обшуків, оглядів предметів, речей та документів, комп'ютерних даних). Наприклад, при проведенні обшуків можливо отримати певні об'єкти, які прямо вкажуть на мотиви та мету злочину, а також психічне ставлення суб'єкта до вчинених дій та майбутнього злочинного результату, до якого він прагнув. Так, виявлення топографічних карт, певної політичної, релігійної літератури дасть уявлення про переконання та світогляд суб'єкта, його ідеали і методи, до яких він може вдатись для реалізації своєї мети. Підтвердженням наявності у підозрюваного (обвинуваченого) умислу саме на завдання шкоди, наприклад, Національній безпеці України свідчить також дотримання ним (ми) заходів конспірації, про що свідчить зміна мобільних телефонів, вилучення під час обшуку сім-карт мобільних операторів, пристрою для відшукання спеціальних технічних засобів. Інформацію, аналогічну тій, що зазначена вище, можна отримати з особистих листувань з іншими співучасниками кримінального правопорушення на каналах зв'язку, вилучену та проаналізовану за участю спеціаліста. Ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення можуть бути встановлені й під час огляду комп'ютерних даних.

Судова комп'ютерно-технічна експертиза проводиться у всіх випадках розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними спільнотами.

Типовою ситуацією, коли виникає необхідність використання спеціальних знань даної спеціальності є випадки, коли під час обшуку не вдалося отримати доступ до електронних інформаційних систем або їх частин, комп'ютерних систем, мобільних телефонів (було відмовлено їх власником, володільцем або утримувачем чи пов'язано з подоланням системи логічного захисту) або виникла необхідність відновлення видалених файлів.

Комп'ютерно-технічна експертиза включає в себе не тільки вилучення даних з жорстких дисків, мобільних пристроїв, соціальних мереж, а й аналіз метаданих, пошукових запитів, історії браузера та інших джерел, котрі можуть допомогти в пошуку доказів. Тобто, основним завданням комп'ютерно-технічної експертизи у кримінальних провадженнях даної категорії є виявлення інформації на вказаних носіях про обставини кримінально-протиправних дій (організаторів, пособників кількості і дати контактів між співучасниками, сум грошової винагороди співучасників тощо).

В сучасні слідчій та судовій практиці все частіше виникають слідчі ситуації, в яких з'являється необхідність у проведенні **судової експертизи відео-, звукозапису.** Особливо часто подібні ситуації виникають під час здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях зазначеної категорії. З юридичної точки зору особливість криміналістичного дослідження відео- та

(або) звукозапису розслідуваної події полягає в тому, що таке дослідження дозволяє довести багато фактів кримінально-протиправної діяльності, які відбуваються віч-на-віч.

Слідчі ситуації, які потребують застосування спеціальних знань у галузі судової експертизи відео-, звукозапису, які виникають у слідчій практиці, можна систематизувати за такими категоріями:

- пошукові, пов'язані з отриманням інформації про розшукувану особу за відображенням її зовнішнього зображення, голову та промови;
- ідентифікаційні, пов'язані з завданням ототожнення особи за матеріалами відео- та звукозаписів за наявності особи, яка перевіряється та (або) необхідних для порівняльного дослідження зразків;
- ситуації, пов'язані з дослідженням умов та механізму отримання (виготовлення) відео- та звукозаписів;
- інформаційно-оціночні, які потребують оцінки достовірності відображеної інформації у зв'язку з можливістю її фальсифікації або подальшими змінами початкового запису.

Наприклад, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути зафіксовані відео- та аудіозаписи, які містять інформацію щодо кримінально-протиправних проявів та додаються до матеріалів кримінальних проваджень в якості судових доказів – документів і додатків до протоколів негласних слідчих (розшукових) дій.

Психофізиологічна експертиза. Слідчою та судовою практикою накопичений цікавий масив кейсів результативного використання спеціальних психологічних знань під час виявлення, документування та розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами та злочинними спільнотами.

Так, *під час досудового розслідування кримінального провадження, за підозрою гр. Г.Р.О. та Г.В.С. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28 ч. 2 ст. 111 КК України СВ УСБУ в Сумській області виникла необхідність у залученні спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями для проведення психофізіологічного інтерв'ю з використанням апаратного комплексу вимірювання рівня психологічного стресу людини (поліграфа) гр. Г.В.С. з метою перевірки його показань щодо обставин вчинення вказаного злочину. В якості спеціаліста залучався співробітник сектору психологічного забезпечення КР та ОРД УСБУ в Сумській області. Метою опитування з використанням поліграфа визначено перевірку інформації щодо причетності особи до конфіденційної співпраці з діючими проти України спецслужбами.*

Висновком, який має ймовірнісний характер було встановлено наступне:

- *Г.В.С. причетний до конфіденційної співпраці з діючими проти України спецслужбами (визнав);*
- *опитаний допомагав спеціальним службам рф проводити ракетні обстріли та атаки ударними БПЛА по об'єктах інфраструктури України, місцям перебування українських військовослужбовців й техніки ЗСУ (визнав);*
- *опитаний має стійке переконання що конфіденційно співпрацював з представниками з представниками фсб рф (визнав);*

- *опитаний виконував завдання спецслужб рф, які приховує.*

Загалом, підставою для надання висновку спеціаліста є відповідна постанова слідчого, в якій зазначаються відомості, якими володіє автор звернення та формулюються питання, що підлягають вирішенню. На підставі наданої інформації спеціаліст-поліграфолог формує тести: на знання невідомого рішення; на знання відомого рішення, щодо перевірки версій; з метою виявлення прихованої інформації.

До орієнтовних питань, що ставляться перед спеціалістом можна віднести наступні:

- чи виявляються у особи (П.І.П-б) в результаті психофізиологічного дослідження із використанням поліграфа психофізиологічні реакції, що свідчать про наявність у неї інформації щодо (зазначається юридично значуща подія чи дія)?
- чи виявляються у особи (П.І.П-б) в результаті психофізиологічного дослідження із використанням поліграфа психофізиологічні реакції про можливі джерела отримання інформації щодо (зазначається юридично значуща подія чи дія)?

Поліграф може використовуватись і під час проведення судових психологічних експертиз. Предметом психологічних експертиз із використанням комп'ютерного поліграфу є психофізіологічні реакції людини (особистості), що нею проявляються у відповідь на пред'явлені їй психологічні стимули, що відображають зміст конкретного інформаційного патерну (подію, обставини чи їх деталі). Застосування поліграфу надає можливість:

- об'єктивно діагностувати в пам'яті конкретної людини приховувані нею «ідеальні сліди» кримінально-релевантних подій;
- робити «ідеальні сліди» доступними об'єктивному діагностичному дослідженню до (або без) їх матеріалізації;
- об'єктивно оцінити основні принципово важливі для розкриття та розслідування кримінального правопорушення елементи матеріалізованого образу на наявність (або відсутність) у них умисних спотворень.

Таким чином, використання сучасних можливостей інституту спеціальних знань у кримінальних провадженнях, відкритих за ознаками кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами (злочинними спільнотами) є суттєвим засобом збирання, перевірки та формування судових доказів.

Артем БОНДАРЕНКО
курсант 3 курсу, факультету підготовки фахівців
для підрозділів досудового розслідування
Національної поліції України
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій ЗЕЛЕНСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність в Україні становить значну загрозу для національної безпеки та підтримання суспільного порядку. Оперативно-розшукові заходи виступають одним із ключових інструментів протидії цьому явищу, спрямованих на виявлення, попередження та припинення злочинної діяльності. Однак виникає проблематика їх регулювання та застосування, крім того головним проблематичним чинником виступає ступінь валідності доказів чи інформації зібраних за допомогою оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ).

Для повного розкриття тематики варто висвітлити ключові поняття тож:

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», а саме відповідно до статті 10, оперативно-розшукові заходи – передбачена чинним законодавством система дій, спрямованих на використання оперативно-розшукових засобів та методів, що здійснюють у межах своєї компетенції спеціально уповноважені підрозділи та їх службові особи, із метою вирішення конкретних завдань оперативно-розшукової діяльності та забезпечення кримінального судочинства [1].

На думку В.Я. Тація, «організована злочинність становить якісно новий рівень злочинної діяльності, що відзначається високим ступенем згуртованості, ієрархічністю та здатністю до протидії державним інституціям» [2, с. 237].

Аналізуючи статтю 10 З.У. «Про Оперативно-розшукову діяльність», можна виокремити види та функції:

Основними функціями є:

1. Інформаційно-аналітичну.
2. Превентивну.
3. Доказову.
4. Координаційно-контрольну.

Щодо переліку видів ОРЗ:

негласне проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; аудіоконтроль особи; контроль за телефонними розмовами; відеоконтроль особи; аудіоконтроль місця; відеоконтроль місця; спостереження за особою у публічно доступних місцях, з використанням технічних засобів спостереження та фіксації інформації; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; контроль кореспонденції; установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; контрольована поставка; контрольована та оперативна закупка; оперативний експеримент; спостереження

за річчю або місцем; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; оперативне маркування предметів та речовин; негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження; тимчасовий доступ до інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій (тимчасовий доступ до інформації про зв'язок);створення пасток (квартир, офісів, автомобілів, електронних ресурсів);установлення місцезнаходження електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів) [1].

На думку В.О. Навроцького ОРЗ поділяються на:

1. Інформаційно-аналітичні;
2. Негласні;
3. Силові.

Розділяючи думку В.О. Навроцького з приводу ефективності застосування видів ОРЗ він зазначив, що у боротьбі з організованими угрупованнями особливу роль відіграють негласні заходи, оскільки злочинні організації використовують механізми протидії слідству, що унеможливлює ефективність лише відкритих дій [3. с. 311].

Особливістю застосування ОРЗ у сфері протидії організованій злочинності є необхідність довготривалого й системного контролю, оскільки злочинні організації відзначаються високим рівнем конспірації, матеріальної забезпеченості та корумпованими зв'язками.

Тож аналізуючи вище викладений матеріал, оперативно-розшукові заходи (ОРЗ) є фундаментальним інструментом для виявлення та припинення організованої злочинності що характеризується високим рівнем конспірації та ієрархічності. Враховуючи активне використання механізмів протидії слідству, особливого значення набувають саме негласні заходи, які дозволяють здійснювати довготривалий і системний контроль там, де гласні методи є неефективними. Водночас ключовим викликом залишається забезпечення валідності зібраних даних, що потребує суворого дотримання встановленої системи дій для легітимізації результатів розслідування. Таким чином, поєднання правової точності та розгалуженої мережі видів ОРЗ дозволяє державі ефективно нівелювати загрози, які створюють сучасні злочинні угруповання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» No2135-XII від 18.02.1992 р., поточна редакція від 09.08.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

2. Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. – Харків : Право, 2015. 456 с.

3. Навроцький В.О. Кримінологія : підручник. Львів : ПАІС, 2017. 512 с.

Артем БОНДАРЕНКО
курсант 3 курсу, факультету підготовки фахівців
для підрозділів досудового розслідування
Національної поліції України
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Діна ДРОБЕНКО
старший викладач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки для підрозділів
досудового розслідування Національної поліції України
Донецького державного університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

DEEPFAKE-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах сучасних кіберзагроз та інформаційного протиборства, що особливо загострилися в період воєнного стану, актуалізується проблема визначення меж достовірності встановлення реальних подій та документування фактів кримінальних правопорушень. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту, зокрема нейронних мереж, суттєво ускладнює відмежування автентичного контенту від фальсифікованого.

Одним із найбільш небезпечних проявів таких технологій є deepfake, що дозволяє створювати високореалістичні підроблені відео- та аудіоматеріали. Використання deepfake-технологій у злочинній діяльності набуває різноманітних форм і становить значну загрозу для суспільства та правової системи [1, с. 501].

Серед основних ризиків застосування deepfake-технологій слід виокремити:

- дискредитацію та шантаж шляхом створення фальсифікованих матеріалів, що компрометують особу;
- поширення дезінформації та маніпулятивного контенту, здатного впливати на громадську думку, політичні процеси та національну безпеку;
- підрив довіри до цифрових медіа, що ускладнює сприйняття об’єктивної інформації;
- використання у злочинах проти неповнолітніх, зокрема створення та розповсюдження фейкових зображень;
- введення в оману правосуддя шляхом фальсифікації доказів, створення неправдивих алібі або дискредитації учасників кримінального провадження [2].

У цьому контексті особливого значення набуває криміналістичний аналіз deepfake-контенту, який є складним багаторівневим процесом і передбачає застосування комплексу технічних та аналітичних методів. Основною метою відповідної експертизи є встановлення автентичності цифрових матеріалів та виявлення ознак їх фальсифікації.

До ключових методів криміналістичного дослідження належать:

- аналіз цифрових артефактів, включаючи метадані файлів, сліди редагування та характеристики стиснення;
- дослідження частоти кадрів і часових аномалій, що можуть свідчити про монтаж або штучне втручання;
- виявлення візуальних невідповідностей (освітлення, тіні, кольорова гама, відображення);
- аналіз мімічних особливостей, зокрема асиметрії обличчя та нетипових рухів, які складно відтворити з високою точністю [3].

Таким чином, розвиток deepfake-технологій формує нові виклики для криміналістики та правоохоронної діяльності, зокрема у сфері доказування. Використання подібних технологій створює ризики появи фальсифікованих цифрових доказів, що може впливати на результати кримінального провадження та призводити до судових помилок.

Ефективна протидія зазначеним загрозам потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення криміналістичних методик, розвиток технічних засобів виявлення deepfake, а також адаптацію нормативно-правового регулювання у сфері допустимості цифрових доказів.

Список використаних джерел

1. Стріляна А.В. Криміналістична експертиза deepfake-контенту: методики виявлення та процесуальні аспекти. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів* : матеріали наук. конф. Вінниця, 2025. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/996d108f-7965-43ee-926f-14f766db6cd7/content
2. Авдєєва Г.К., Коновалова В.О., Соколенко М.О. (2023). Перспективи використання систем штучного інтелекту у правозастосовній діяльності. В В.С. Батиргареєва (Ред.), *Перспективні напрями розвитку кримінальної юстиції в цифрову еру: матеріали Всеукр. заоч. наук.-практ. конф.* (с. 7–12). Право. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20013/1/Avdeeva_7%e2%80%9311.pdf
3. Макарова О.П. (2021). Використання цифрових технологій в діяльності поліції для боротьби зі злочинністю. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 173–176). Ельдорадо.URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6a223dfd-a43c-45a6-94b4-95447331f33d/content

Євгеній БОНДАРЕНКО,
оперуповноважений відділу протидії кіберзлочинам
в Кіровоградській області
Департаменту кіберполіції Національної поліції України

ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

На сьогодні питання захисту кіберпростору та протидії шахрайству є надзвичайно актуальними. Зростання кількості кіберзагроз, зокрема пов'язаних із поширенням дезінформації, фішинговими атаками та іншими видами кіберзлочинності, обумовлює необхідність комплексного підходу до забезпечення інформаційної безпеки. Важливими складовими такого підходу є підвищення рівня цифрової грамотності населення та формування стійкості суспільства до маніпулятивного впливу.

У більшості випадків несанкціонований доступ до облікових записів користувачів соціальних мереж і месенджерів здійснюється через розповсюдження фішингових посилань. Вони часто маскуються під запрошення до участі в онлайн-опитуваннях, конкурсах або під виглядом пропозицій дистанційної роботи, що може призводити до значних фінансових втрат і витоку конфіденційної інформації. Ефективна протидія таким загрозам можлива лише за умови належного рівня цифрової обізнаності населення та розвитку критичного мислення.

З метою запобігання кримінальним правопорушенням на території обслуговування регулярно проводяться профілактичні заходи, спрямовані на інформування населення через електронні та друковані засоби масової інформації, телебачення і радіо, а також шляхом розміщення візуальних інформаційних матеріалів у всіх районах Кіровоградської області. Інформаційно-просвітницькі матеріали також поширюються у місцях масового перебування громадян, закладах освіти та органах державної влади.

Протягом минулого та поточного року на постійній основі проводяться інформаційні заходи у навчальних закладах, державних і громадських установах із розповсюдження відповідних матеріалів. Крім того, їх розміщують у громадському транспорті, публічних місцях, соціальних мережах і регіональних засобах масової інформації.

У межах протидії шахрайству та дезінформації активно реалізується проєкт «Кібер Брама», створений Консультативною місією Європейського Союзу в Україні за ініціативи Департаменту кіберполіції Національної поліції України у співпраці з громадською організацією МІНЗМІН та компанією Yedynka. Його метою є об'єднання зусиль громадянського суспільства, державного та приватного секторів для протидії поширенню фейкової інформації та незаконного контенту.

Діяльність проєкту спрямована на захист медіапростору від деструктивного інформаційного впливу, блокування джерел пропаганди, дезінформації та

іншого забороненого контенту. Важливим напрямом є також підвищення рівня медіаграмотності населення, зменшення впливу пропаганди на суспільство та популяризація безпечного користування інтернетом. Варто зазначити, що ефективність блокування інформаційних ресурсів безпосередньо залежить від активності користувачів і кількості поданих ними скарг.

Окрім цього, учасники проєкту отримують доступ до розважального контенту, спрямованого на підтримку психологічної стійкості, а також на інформування про успіхи Збройних Сил України та демонстрацію неефективності дій противника.

З початку повномасштабного вторгнення громадяни подали значну кількість скарг на джерела поширення забороненого контенту, у результаті чого багато таких ресурсів уже було заблоковано. Долучитися до проєкту може кожен охочий, скориставшись офіційним посиланням, і таким чином зробити свій внесок у захист кіберпростору держави.

Список використаних джерел

1. Кібер Брама. URL: https://stopfraud.gov.ua/ (дата звернення: 20.03.2026).

Степан БОНДАРЕНКО
фахівець кафедри технологій захисту кіберпростору
центру кібербезпеки Навчально-наукового інституту
інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій
Національної академії Служби безпеки України

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКРИТТЯ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТА АНАЛІТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОКАЗУВАННЯ

Сучасна організована злочинність характеризується високим рівнем технологічної адаптивності, використанням цифрових каналів комунікації, складною ієрархічною структурою та активним застосуванням інструментів маскування злочинної діяльності. Учасники злочинних організацій використовують захищені месенджери, криптографічні технології, електронні платіжні системи та цифрові платформи для координації дій, розподілу ролей і легалізації отриманих доходів [3]. За таких умов традиційні криміналістичні методи фіксації доказів є недостатніми, що зумовлює необхідність формування сучасної моделі криміналістичного забезпечення викриття злочинних організацій, яка базується на інтеграції цифрових та аналітичних методів доказування.

Центральним елементом такої моделі виступає цифрова криміналістика, спрямована на виявлення, фіксацію та дослідження цифрових слідів злочинної діяльності. Практика свідчить, що більшість комунікацій між учасниками

злочинних організацій здійснюється через електронні засоби зв'язку, мобільні пристрої, хмарні сервіси та мережу Інтернет [1]. У зв'язку з цим особливого значення набуває впровадження стандартизованих процедур цифрового форензичного аналізу, які передбачають вилучення цифрових носіїв інформації, створення їх бітових копій, аналіз метаданих, відновлення видаленої інформації та встановлення часової послідовності подій. Використання спеціалізованих програмно-аналітичних інструментів дозволяє системно обробляти великі масиви цифрових даних і формувати доказову базу щодо структури злочинної організації та ролей її учасників.

Важливим напрямом криміналістичного забезпечення викриття злочинних організацій є застосування методів кримінального аналізу даних. Інтеграція аналітичних технологій дозволяє встановлювати взаємозв'язки між учасниками злочинних мереж, реконструювати їхню організаційну структуру та визначати функціональний розподіл ролей [4]. Особливу ефективність демонструє використання методів соціального мережевого аналізу, які на основі масивів комунікаційних даних дозволяють виявляти ключові вузли злочинної мережі, координаторів діяльності та осіб, що забезпечують фінансове чи логістичне функціонування організації. Такий підхід значно підвищує можливості доказування організаційного характеру злочинної діяльності.

Суттєвим інструментом викриття злочинних організацій є аналіз фінансових потоків. Фінансові операції відображають реальні механізми функціонування злочинних структур, включаючи розподіл прибутків, фінансування діяльності та схеми легалізації доходів. Інтеграція фінансової криміналістики з цифровими аналітичними методами дозволяє встановлювати зв'язки між учасниками злочинної організації через аналіз банківських операцій, електронних платіжних систем та криптовалютних транзакцій [5]. Використання алгоритмів автоматизованого аналізу транзакцій дозволяє виявляти нетипові фінансові операції та встановлювати приховані фінансові зв'язки між учасниками злочинної діяльності.

Ефективність інтеграції цифрових та аналітичних методів значною мірою залежить від належного організаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів. Доцільним є створення спеціалізованих підрозділів цифрової криміналістики та кримінального аналізу, до складу яких повинні входити слідчі, оперативні працівники, аналітики даних та фахівці з кібербезпеки. Така міждисциплінарна взаємодія дозволяє забезпечити системне поєднання оперативно-розшукових заходів, слідчих дій та аналітичної обробки інформації.

З метою підвищення ефективності викриття злочинних організацій доцільним є нормативне закріплення процедур використання цифрових доказів, стандартизація методів їх вилучення та дослідження, а також впровадження єдиних методичних стандартів застосування аналітичних результатів у кримінальному провадженні. Інтеграція цифрової криміналістики, кримінального аналізу даних та фінансової аналітики дозволяє забезпечити комплексне встановлення структури злочинних організацій, ролей їх учасників і

механізмів реалізації злочинної діяльності, що суттєво підвищує ефективність доказування у справах цієї категорії.

Список використаних джерел

1. Europol. Financial Intelligence and Public-Private Partnerships [Електронний ресурс]. 2024. URL: https://www.europol.europa.eu/crime-areas-focus/economic-crime/financial-intelligence (дата звернення: 15.03.2026).

2. UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime). Organized Crime and Digital Forensics: Global Trends and Standards [Електронний ресурс]. 2023. URL: https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro.html (дата звернення: 15.03.2026).

3. INTERPOL. Innovation and Digital Forensics in Combating Transnational Organized Crime [Електронний ресурс]. 2025. URL: https://www.interpol.int/How-we-work/Innovation/Digital-forensics (дата звернення: 15.03.2026).

4. FATF (Financial Action Task Force). Money Laundering and the Misuse of Virtual Assets [Електронний ресурс]. 2024. URL: https://www.fatf-gafi.org/en/topics/virtual-assets.html (дата звернення: 15.03.2026).

5. FBI (Federal Bureau of Investigation). Cryptographic Analysis and Forensic Data Recovery [Електронний ресурс]. 2025. URL: https://www.fbi.gov/services/laboratory/digital-evidence (дата звернення: 15.03.2026).

Валерія БУНЧУЖНА
курсант 2- курсу н.г. КП-262-24-1 ФПФПКП НПУ
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Едуард РИЖКОВ
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри інформаційних технологій
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ (1970–2026 рр.)

Інформаційно-аналітична складова діяльності правоохоронних органів завжди була запорукою використання технологічної та розумової складової у протидії злочинності. Протягом багатьох десятиріч цей напрямок постійно трансформувався, вдосконалювався та осучаснювався із чітким вектором поступового переходу від традиційної реактивної моделі на користь проактивної, заснованої на системному аналізі інформації, оцінці ризиків та прогнозуванні криміногенних процесів. У цьому контексті ключового значення набуває сучасна

концепція Intelligence-Led Policing (ILP), яка передбачає інтеграцію аналітичних інструментів у процес прийняття управлінських рішень правоохоронними органами. Водночас ефективність реалізації зазначеної моделі безпосередньо залежить від рівня розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення (ІАЗ), що включає як технологічну складову, так і кадровий потенціал ІТ- та аналітичних підрозділів.

Однією з ключових проблем сучасного етапу є забезпечення належного кадрового наповнення та професійної підготовки спеціалістів у сфері інформаційної аналітики, особливо в умовах воєнного стану [1].

Дослідження історичних передумов становлення ІАЗ, а також аналіз еволюції інформаційних систем у структурі органів внутрішніх справ у недалекому минулому, є необхідним для формування ефективної моделі функціонування сучасної Національної поліції України. Розуміння закономірностей розвитку ІАЗ дозволяє не лише оцінити досягнутий рівень цифровізації, але й визначити перспективні напрями вдосконалення інформаційно-аналітичної діяльності, включаючи впровадження інноваційних технологій та підвищення рівня інформаційної безпеки.

Застосовуючи ретроспективний аналіз, пропонуємо авторське бачення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підрозділів поліції України, а також виокремлення основних історико-правових етапів його становлення та трансформації у період із 1970-х років до сучасності.

Еволюція інформаційно-аналітичного забезпечення в діяльності правоохоронних органів України відображає загальні тенденції розвитку інформаційного суспільства та цифровізації державного управління. На ранніх етапах функціонування органів внутрішніх справ інформація використовувалася переважно як інструмент статистичного обліку, що обмежувало можливості її аналітичного застосування.

Перший етап розвитку ІАЗ (до 1991 року) характеризується початком автоматизації облікових процесів, що було пов’язано зі створенням Республіканського інформаційного центру МВС УРСР. Використання електронно-обчислювальних машин серій «ЄС» та «СМ» дозволило перейти від паперових картотек до первинних автоматизованих інформаційних систем, таких як «Пошук» і «Квартал», а також до автоматизованих робочих місць. Проте функціональне призначення цих систем обмежувалося здебільшого накопиченням та обробкою статистичних даних, без належного аналітичного компоненту.

Другий етап (1991–2005 рр.) відзначається процесами децентралізованої інформатизації, які супроводжувалися активним впровадженням персональних комп’ютерів у діяльність окремих служб. У цей період формуються локальні автоматизовані банки даних, однак відсутність інтеграції між ними призводила до так званої «інформаційної ізольованості», що суттєво знижувало ефективність оперативної діяльності та ускладнювало міжвідомчу взаємодію.

Третій етап (2005–2017 рр.) характеризується переходом до централізованих інформаційних систем. Важливим нормативним актом цього

періоду став Наказ МВС України від 12 жовтня 2009 року № 436, яким було затверджено Положення про інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України [2]. Впровадження ІІПС забезпечило створення єдиного інформаційного простору, що дозволило об'єднати розрізнені бази даних у межах одного пошукового контуру, підвищивши швидкість доступу до інформації та ефективність її використання.

Четвертий етап (2017–2019 рр.) пов'язаний із формуванням сучасних інформаційно-комунікаційних платформ. На підставі Наказу МВС України № 676 від 03.08.2017 було затверджено Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України (ІКС ІПНП), який об'єднав різноманітні сервіси в єдиному вебінтерфейсі. Практично у той же період Постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 року № 1024 було затверджено Положення про Єдину інформаційну систему МВС, що забезпечило інтеграцію відомчих ресурсів із державними реєстрами та створення єдиної цифрової екосистеми у сфері безпеки [3].

П'ятий етап (2019–2020 рр.) характеризується інституційним оформленням аналітичної діяльності в системі Національної поліції України. Створення Управління, а з часом і Департаменту кримінального аналізу стало важливим кроком у напрямі професіоналізації аналітичної функції. У цей період активно впроваджуються сучасні програмні продукти для аналізу кримінальних зв'язків, а також розширюється використання відкритих джерел інформації, зокрема соціальних мереж, які розглядаються як важливі об'єкти оперативного інтересу правоохоронних органів [4].

Шостий етап (2020–2023 рр.) пов'язаний із впровадженням концептуальних засад проактивного управління у діяльність поліції. Зокрема, Наказом голови Національної поліції України від 10 червня 2020 року № 424 було затверджено Концепцію запровадження моделі ILP [5], яка визначила аналітичний продукт як ключовий елемент процесу прийняття управлінських рішень. Паралельно впроваджується методологія SOCTA, що дозволяє здійснювати стратегічну оцінку загроз організованої злочинності на національному рівні. Після певного періоду тестування SOCTA стала повноправною підсистемою ІКС ІПНП, яка призначена сприяти підрозділам стратегічних розслідувань Національної поліції та іншим правоохоронним органам, яким надано доступ до ІПНП, у відслідковуванні криміногенних процесів у організованому злочинному середовищі.

Сьомий етап (2023–2025 рр.) характеризується комплексною цифровізацією та переходом до інформаційно-комунікаційних систем нового покоління (замість телекомунікаційних), що забезпечило глибоку інтеграцію з ЄІС МВС та автоматизацію аналітичних процесів. У цей період створюються додаткові підрозділи інформаційно-аналітичного забезпечення та кримінального аналізу у непрофільних Департаментах (Управліннях) Національної поліції та реалізується новий стратегічний план реформування правоохоронних органів разом із поліцією [6].

Сучасний восьмий етап розвитку ІАЗ (з 2026 року) пов’язаний із формуванням відомчої стратегії впровадження технологій штучного інтелекту, які дозволяють автоматизувати процеси кримінального аналізу, здійснювати прогнозування злочинності, вдосконалити процес підготовки поліцейських кадрів та формувати ризик-орієнтовані управлінські рішення. Використання алгоритмів машинного навчання відкриває нові можливості для підвищення ефективності діяльності Національної поліції, однак водночас потребує належного нормативно-правового регулювання та забезпечення балансу між безпекою і дотриманням прав людини.

Попри суттєвий прогрес у розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції України, залишається низка проблем, серед яких ключовими є недостатній рівень кадрового забезпечення ІТ- та аналітичних підрозділів, фрагментарність інтеграції окремих інформаційних систем, загрози кібербезпеці та відставання нормативно-правового регулювання від темпів технологічного розвитку. Крім того, існують труднощі із забезпеченням належного використання аналітичних продуктів у процесі прийняття управлінських рішень. Шляхами вирішення зазначених проблем є удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері інформаційної аналітики та кібербезпеки, розвиток єдиної інтегрованої інформаційно-комунікаційної інфраструктури, посилення заходів захисту інформації, а також оновлення законодавства з урахуванням сучасних цифрових викликів і впровадження міжнародних стандартів у сфері Intelligence-Led Policing.

Отже, розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції України відображає поступовий перехід від елементарних форм обробки інформації до створення складної інтегрованої цифрової системи, орієнтованої на аналітичну підтримку управлінських рішень. Впровадження централізованих інформаційних систем, розвиток аналітичних підрозділів, а також інтеграція сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту, свідчать про формування нової парадигми правоохоронної діяльності, заснованої на принципах проактивності, доказовості та технологічної ефективності. Це, у свою чергу, забезпечує підвищення спроможності Національної поліції України протидіяти сучасним викликам, включаючи організовану та транснаціональну злочинність.

Список використаних джерел

1. Ryzhkov Eduard. Problematic issues of staffing cyber troops of Ukraine under martial law. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2022. Special Issue № 1 (120). С. 55–60.

2. Про затвердження Положення про інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 12.10.2009 р. № 436. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09 (дата звернення: 23.03.2026).

3. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 1024. URL: https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-%D0%BF (дата звернення: 23.03.2026).

4. Ryzhkov Eduard. Social networks as interested objects of law-enforcement bodies. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2018. Special Issue № 2. С. 224–228.

5. Про затвердження Концепції запровадження моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою (ILP) у діяльність Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 10.06.2020 р. № 424.

6. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки. : Затверджений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text. (дата звернення: 23.03.2026).

Владислав БУХАНЦОВ
оперуповноважений відділу розшуку злочинів і
зниклих громадян управління карного розшуку
ГУНП в Київській області,
старший лейтенант поліції
Науковий керівник:
Сергій ПЕКАРСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки Навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції ім. Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

РОЗШУКОВА РОБОТА КАРНОГО РОЗШУКУ

Згідно з положеннями законодавчих актів, які регулюють діяльність Національної поліції України розшукова робота підрозділів кримінальної поліції в умовах правового режиму воєнного стану виступає як комплексна система організаційних, профілактичних, процесуальних, оперативно-розшукових та інших спеціальних заходів, які здійснюються у взаємодії з іншими уповноваженими суб’єктами.

Проведений нами аналіз Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [1] дозволяє висновувати про те, що реалізація системи заходів розшукової роботи спрямовується на:

- забезпечення ефективного розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання або від виконання обов'язків, визначених законом для суб'єктів пробації, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

- вжиття заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе;

- встановлення особи за невпізнаним трупом;

- здійснення відбору біологічного матеріалу осіб та встановлення його генетичних ознак (геномної інформації) у випадках, передбачених законодавством;

- інформування Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, вжиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обстави [1, ст. 23].

Згідно вимог чинних нормативно-правових актів розшукову роботу підрозділів Національної поліції координує Департамент карного розшуку Національної поліції України.

Звертаємо увагу на те, що колективом авторів, які досліджували протидію кримінальним правопорушенням Національною поліцією в особливий період [2], при аналізі нормативно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах правового режиму воєнного стану був зазначений Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII [2, с. 82], а також Інструкція з формування та ведення бази даних «Розшук» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», що затверджена наказом МВС України від 28.06.2023 № 534 [2, с. 91], які відносяться до правових засад розшукової роботи підрозділів карного розшуку.

Отже, зазначаємо те, що положення Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, яка затверджена наказом МВС України 27 квітня 2020 року № 357 визначають алгоритми орієнтовних невідкладних дій чергової служби підрозділу поліції щодо розшуку осіб, зниклих безвісти, зокрема:

- при виявленні трупа;
- при розшуку дітей;
- при розшуку осіб, які заблукали в лісі;
- при розшуку осіб, зниклих безвісти;
- при виявленні осіб, які не можуть сповістити відомості про себе [3].

Посадові особи органів (підрозділів) поліції, в тому числі і карного розшуку, під час реагування на заяви та повідомлення про осіб, зниклих безвісти повинні незалежно від способу отримання інформації здійснювати невідкладні та подальші заходи з метою розшуку особи, зниклої безвісти та встановлення її місцезнаходження. Заяви і повідомлення про осіб, зниклих безвісти

реєструються працівниками чергової служби органів (підрозділів) поліції в інформаційних ресурсах системи ІПНП [3].

За результатами реагування на заяви і повідомлення про осіб, зниклих безвісти та про осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, на підставі вимог статей 6, 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» працівники карного розшуку заводять оперативно-розшукові справи [4]. В подальшому розшукові заходи проводяться в межах заведеної оперативно-розшукової справи.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Дата оновлення: 12 квітня 2026 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

2. Протидія кримінальним правопорушенням Національною поліцією в особливий період : колективна монографія / А.Ф. Волобуєв, А.О. Волобоєв, С.А. Германов, А.В. Крушеницький, О.В. Одерій, С.П. Пекарський, А.М. Удод; за заг. ред. О.В. Ковальової. Київ : Алерта, 2024. 298 с.

3. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом МВС України 27 квітня 2020 року № 357. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0443-20.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Дата оновлення: 9 серпня 2024 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

Володимир ВАРАВА
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗЛОЧИННИХ СПІЛЬНОТ АБО ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Узагальнення спеціальної літератури та результати власних досліджень дозволяють визначити ефективні прийоми та методи нейтралізації кримінальної активності злочинних спільнот (далі – ЗС) або злочинних організацій (далі – ЗО), унеможливлення їх здатності чинити опір оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції, діяльності органів досудового розслідування і суду. Актуальність зазначеної проблеми підтверджується тим, що в останні воєнні роки вона була предметом досліджень багатьох науковців, із залученням фахівців підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України [1].

Головним напрямом є запобігання та припинення дій організаторів і керівників ЗС або ЗО, а також суб'єктів підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі "вора в законі". Оптимальним є притягнення цих осіб до кримінальної відповідальності за ст. 255, 255^{-1}, 255^{-2} КК України (далі – ККУ), з подальшим триманням під вартою і засудженням до позбавлення волі. Утім, складнощі у доведенні факту створення ними і керівництва ЗС або ЗО, дозволяє більшості уникати кримінальної відповідальності, навіть у ситуації притягнення до неї інших учасників. Тому оперативно-розшукова практика зосереджується переважно на виявленні окремих кримінальних правопорушень, вчинених особисто організаторами та керівниками ЗС або ЗО, зокрема незаконного поводження зі зброєю (ст. 263 ККУ), втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність (ст.304 ККУ), кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 305 – 318 ККУ) [2].

Крім того, перебування в установах виконання покарань не позбавляє їх можливості керівництва тими, хто залишився на волі. Тому більш ефективним може стати позбавлення керівників ЗС або ЗО авторитету, їх дискредитация з використанням компрометуючих фактів. Якщо керівник злочинної ЗС або ЗО насправді вчинив дії, розцінювані у злочинному середовищі як компрометуючі, то оперативним працівникам слід лише їх задокументувати і довести до відома його оточення шляхом проведення оперативних комбінацій [3, с.181-185].

До дій, що негативно оцінюються у злочинному середовищі, традиційно відносяться: вчинення злочинів щодо самих злочинців, а також щодо дітей, літніх осіб, осіб у хворобливому, безпорадному стані; привласнення частини "общака" або майна, отриманого злочинним шляхом; неповернення картярського боргу; невиконання зобов'язань, взятих перед учасниками ЗС або ЗО, що призвело до їх притягнення до кримінальної відповідальності; надання сприяння правоохоронним органам у будь-якій формі. До таких фактів біографії може бути віднесено виступ у суді як потерпілого, свідка, позивача; застосування щодо них заходів заохочення, передбачених ст.130 Кримінально-виконавчого кодексу України, під час відбуття покарання у виді позбавлення волі.

Ефективним засобом нівелювання авторитету є формування у свідомості учасників ЗС або ЗО висновків про нездатність керівника виконувати цю роль, неспроможність забезпечити безпеку, віднайти майно, знаряддя і засоби, необхідні для вчинення злочинів. Зменшення впливу керівника ЗС або ЗО може здійснюватись шляхом проведення оперативних комбінацій, внаслідок яких усі дії, заплановані ним особисто, зазнають провалу.

Наступним методом нейтралізації кримінальної активності ЗС або ЗО є зрив їх задумів, створення атмосфери страху, безвиході. Нейтралізувати діяльність можна за допомогою транслювання їх учасникам сумнівів щодо успіху подальших дій з реалізації злочинних намірів. Для забезпечення безпеки наявних джерел інформації, може бути ефективно використаний демонстративний показ злочинцям обізнаності оперативних працівників про діяльність та задуми ЗС або ЗО.

До переліку основних методів нейтралізації традиційно належить використання учасників ЗС або ЗО, правові підстави якого зазначені у статті 14 Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” [4]. Йдеться про оперативнй пошук осіб - “слабкої ланки” для встановлення конфіденційного співробітництва, з наступним проведенням за їх участю оперативних комбінацій, спрямованих на загострення існуючих і штучно створених конфліктних ситуацій, провокування взаємної недовіри, образи, ненависті з мотивів помсти та заздрощів серед учасників ЗС або ЗО.

Перспективним напрямом діяльності підрозділів кримінальної поліції, щодо нейтралізації кримінальної активності ЗС та ЗО, є застосування ризик-орієнтованого підходу (РОП) [5]. Він потребує розробки методичних рекомендацій з використання оперативними підрозділами ІП «SOCTA» ІПНП.

Список використаних джерел

1. Протидія діяльності організованих злочинних об’єднань в Україні [Текст]: зб. наук. пр. / уклад.: А. Вознюк, О. Копан ; передм. Р. Сербина, А. Рубеля, Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 368 с. URL: https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9cc18905-99e6-4f45-92e2-40f7dbf04001/content

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

3. Павленко С.О. Оперативна комбінація: класифікація видів та основні елементи / С.О. Павленко // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 29 / голов. ред. Ю. В. Цуркан-Сайфуліна ; МОН України, НУ «ОЮА». – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – С. 181-195. DOI https://doi.org/10.32837/npnuola.v28i29.732

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.07.1993 р. № 3341-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text

5. Некрасов В., Катамадзе Г. Ризик-орієнтований підхід (РОП) в діяльності органів правопорядку. URL : https://vaite.kiev.ua/doi/ilp/ILP_Ch_25.pdf

Віктор ВАСИЛИНЧУК
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки
Національної академії внутрішніх справ
Юрій ПОПТАНИЧ
аспірант Національної академії внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Протидія організованим злочинним групам для правоохоронців є складною діяльністю через їхню високу стійкість, розгалуженість, конспірацію, часту наявність корумпованих зв'язків у органах державної влади, місцевого самоврядування, кримінальному світі, використання ними професійних підходів при конспірації з метою захисту від кримінального переслідування.

У зв'язку з нарощенням фінансового й матеріального потенціалу організованої злочинності в її керівників і найактивніших учасників об'єктивно з'являється прагнення чинити вплив на органи державної влади та правоохоронні органи.

Модернізація форм і методів, які учасники організованих злочинних об'єднань застосовують для реалізації завдань кримінальних правопорушень, актуалізує необхідність подальшого вдосконалення діяльності всіх правоохоронних органів України, які протидіють організованій злочинності [1, с. 6].

З огляду на стійкі тенденції цифровізації держави динамічно та пропорційно зростає і використання цифрових інструментів у протиправній діяльності організованих груп службових осіб, які залишають в основному цифрові сліди.

Технологічний прогрес не стоїть на місці, мало того він безперервно охоплює усі сфери нашого життя (включаючи кримінальне судочинство), тому таким вкрай актуальним та необхідним виглядає питання використання цифрових (електронних) доказів у питанні встановленні істини та притягненні винних до кримінальної відповідальності [2, с. 158 - 162].

Актуальність цифрових доказів у сучасному кримінальному процесі та протидії організованим злочинним групам зумовлена широким використанням цифрових технологій у суспільстві. Електронна інформація стає не лише додатковим, але й ключовим джерелом даних для розкриття злочинів.

Питання їх збирання, збереження та допустимості у суді набувають особливого значення, оскільки саме цифрові сліди часто є основним підтвердженням протиправної діяльності.

У практичній діяльності, з метою протидії правопорушенням вчиненим організованими злочинними групами та збору цифрових доказів, інформаційні технології можуть використовуватися в наступних напрямках:

- OSINT (англ. Open source intelligence, розвідка на основі відкритих джерел), пошук в соціальних мережах та відкритих джерелах в тому числі закордонних (особливо актуально при виявленні фактів незаконного збагачення чи наявності необгрунтованих активів закордоном)
- використання інформаційних баз державних реєстрів та створення програмних оболонок для ефективного одночасного отримання відомостей з них по певних параметрах чи даних, що становлять інтерес як доказова база;
- пристосування можливостей штучного інтелекту для пошуку і обробки інформації, що має значення для протидії вказаним злочинам.
- застосування можливостей антикорупційних інформаційних ресурсів для отримання та аналізу фактичних даних, тощо.

- отримання цифрових (електронних) доказів під час проведення гласних та негласних слідчих дій;

Згідно з положеннями статті 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

На практиці, на цей час, цифрові доказові відомості відносять або до речових доказів (наприклад, жорсткий диск або оперативна пам'ять, на яких може міститись доказово значима цифрова інформація) або до документів (матеріали цифрової фотозйомки, звукозапису, відеозапису та ін.).

Згідно статті 98 КПК, речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

Статтею 99 КПК передбачено, що документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

До документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, можуть належати:

1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (в тому комп'ютерні дані)

2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

3) складені в порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

4) висновки ревізій та акти перевірок;

5) довідки, висновки та інші документи спеціалістів [3].

Серед основних способів отримання цифрових доказів в рамках кримінального процесу доцільно виокремити:

1) Під час проведення слідчих дій (оформлюються протоколом з додатками, який є джерелом доказів):

а) огляд матеріалів з відкритих джерел (застосування принципів «протоколу Берклі») [4, с. 196].

б) отримання шляхом тимчасового доступу до електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку.

в) тимчасове вилучення майна під час обшуку чи огляду вилучення у ході обшуку, особистого обшуку при затримані особи на підставі ст. 208 КПК України.

2) У ході здійснення негласних слідчих розшукових дій (у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати шляхом проведення гласних слідчих (розшукових) дій), переважна більшість яких згідно положень ст. 246 КПК проводяться під час розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів. [3]

Аналіз українських і міжнародних джерел показує, що цифрові докази стають невід'ємною частиною кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. В Україні сформувалася ґрунтовна наукова дискусія щодо їх природи та застосування, але законодавче регулювання потребує подальшого вдосконалення. Міжнародний досвід демонструє, що ефективне використання цифрових доказів можливе лише за умов належної процедури збереження та перевірки автентичності. У перспективі важливим є поєднання наукових напрацювань, міжнародних стандартів та практичних методів OSINT для формування цілісної системи роботи з цифровими доказами в Україні.

Незважаючи на значні досягнення, цифрові докази пов'язані з низкою викликів. Передусім це питання автентичності: цифрова інформація легко піддається зміні, тому важливо гарантувати її незмінність через використання хешування та інших технічних засобів.

Другий виклик – забезпечення ланцюга збереження (chain of custody), що особливо актуально в умовах транскордонних розслідувань.

Третя проблема – допустимість у суді, оскільки законодавство часто відстає від технологічних реалій. Додатковими викликами є великі обсяги цифрових даних та потреба у спеціальній експертизі. [5, с. 35-48].

Отже, цифрові докази дозволяють ефективно документувати протиправні дії та підвищувати результативність правоохоронної системи. Водночас залишаються актуальними проблеми автентичності, допустимості та збереження цифрових даних. Необхідним є вдосконалення законодавчої бази України, гармонізація норм кримінального процесуального права з міжнародними стандартами, а також впровадження сучасних методів цифрової криміналістики.

Ефективне використання цифрових доказів отриманих у ході здійснення оперативно-розшукової діяльності потребує внесення змін до кримінального процесуального законодавства та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Так, вбачається за доцільне: для приведення кримінального процесуального законодавства у відповідність до вимог сучасності, доповнити ч. 2 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу поняттям цифрові докази.

При цьому, доцільно додати спеціальну статтю КПК (наприклад 99-1), в якій визначити, що цифрові докази – це відомості або документи у цифровій або

електронній формі, що містять інформацію про обставини, які мають значення для кримінального провадження, отримані у ході досудового розслідування чи оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Протидія діяльності організованих злочинних об'єднань в Україні [Текст]: зб. наук. пр. / уклад.: А. Вознюк, О. Копан ; передм. Р. Сербина, А. Рубеля, Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 368 с.

2. Гарасимов О.І., Марко С.І., Ряшко О.В. Цифрові докази: деякі проблемні питання щодо їх поняття та використання у кримінальному судочинстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2023. Вип. 75. С. 158–162. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.75.2.25

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413#Text

4. Використання електронних доказів під час досудового розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (Протокол Берклі) : наук.-практ. порадник / Л.В. Гаврилюк, І.В. Басиста, Д.С. Афонін та ін. ; за заг. ред. М.С. Цуцкіридзе. – Київ : ДНДІ МВС України; Вид-во «Політехніка», 2024. – 196 с.

5. Василинчук В., Поптанич Ю. Використання цифрових доказів, отриманих під час оперативно-розшукової діяльності. Наука і правоохоронна. 2025. Вип. 4 (70) С. 35 - 48

Дмитро ВЕРГУН
курсант 3-го курсу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Світлана ТАТАРЕНКО
доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ВИКРИТТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИНІВ

В умовах протидії повномасштабній агресії російської федерації, а також захисту територіальної цілісності та незалежності України, підрозділи кримінальної поліції Національної поліції України зосереджують основні зусилля на боротьбі з організованою злочинністю. Ефективна протидія цьому явищу є важливою умовою забезпечення безпеки суспільства і держави, а також захисту прав і свобод громадян.

Організована злочинність має низку характерних ознак. Серед них – великий масштаб діяльності, постійне розширення зв'язків, у тому числі на міжнародному рівні, а також здатність загрожувати основним національним інтересам держави. Це пов'язано з тим, що такі структури нерідко взаємодіють із корумпованими представниками влади та мають значний фінансовий та матеріально- технічний потенціали.

Для організованих злочинних угруповань характерна чітка ієрархія, зрозуміла система підпорядкування та прихований (конспіративний) спосіб діяльності. У сукупності ці чинники значно ускладнюють їх виявлення, фіксацію та припинення незаконної діяльності.

Крім того, організована злочинність дедалі глибше проникає в соціальні, правові, фінансові та економічні відносини суспільства. Це, своєю чергою, ускладнює притягнення до кримінальної відповідальності осіб, причетних до таких угруповань.

Документування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами, збирання доказів щодо протиправних дій окремих осіб і груп, за які передбачена відповідальність Кримінальним кодексом України, а також виявлення розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав і організацій [1] – усе це, з метою припинення правопорушень, забезпечення кримінального судочинства та захисту безпеки громадян, суспільства і держави, зумовлює необхідність комплексного застосування оперативно-розшукових заходів і слідчих дій.

У зв'язку з військовою агресією, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 в Україні було запроваджено воєнний стан [2]. За цих умов законодавство визначає особливості діяльності підрозділів кримінальної поліції як складової сил безпеки і оборони. Це пов'язано з необхідністю протидіяти не лише організованій злочинності загалом, а й фіксувати протиправну діяльність незаконних воєнізованих або збройних формувань.

Важливим кроком у посиленні протидії організованій злочинності стало створення 9 жовтня 2019 року в структурі Національної поліції України Департаменту стратегічних розслідувань (ДСР) [3]. Цей міжрегіональний підрозділ було утворено з метою посилення боротьби з організованими групами, злочинними організаціями, так званими «ворами в законі», кримінальними авторитетами та іншими проявами організованої злочинності, що становлять значну загрозу для правопорядку і національної безпеки.

Одним із ключових інструментів отримання оперативної інформації та розкриття злочинної діяльності організованих груп є виконання спеціального

завдання відповідно до статті 272 Кримінального процесуального кодексу України.

Цей захід , який прописаний у 21 Главі Кримінального процесуального кодексу України, являє собою негласну слідчу (розшукову) дію, яка не має чітко прописаного у законодавстві означення НСРД, але є частиною негласного супроводження таких дій та дозволяє оперативним підрозділам контролювати проникнення в злочинне середовище для збору доказів та важливої інформації, що в подальшому, дає змогу фіксації, негласним шляхом, доказової бази у Кримінальному провадженні.

Законодавство передбачає можливість впроваджування в злочинну групу, як негласного співробітника оперативного підрозділу, так і особи, яка конфіденційно співпрацює з поліцією, при цьому забезпечуючи комплекс заходів для надійного захисту їхніх персональних даних та безпеки.

Хочемо наголосити, що, будь-якому разі впровадження може бути здійснено тільки при наявності заведеної у встановленому порядку оперативно-розшукової справи або відкритого кримінального провадження.

Вивчення світової практики і досвіду боротьби із організованою злочинністю дає підстави стверджувати, що найбільш ефективними заходами у боротьбі з організованими злочинними угрупуваннями є проведення коротко- та довгострокових оперативних впроваджень негласного працівника в злочинну групу (злочинну організацію).

Підсумовуючи, можна відзначити, що проведення спеціальних операцій для запобігання або розкриття злочинної діяльності організованих груп і злочинних організацій, у межах комплексної системи заходів, спрямованих на нейтралізацію факторів організованої злочинності та контроль над їхньою діяльністю, є одним із найбільш ефективних інструментів. Ці операції допомагають запобігати незаконному обігу тіньового капіталу, розкраданню бюджетних коштів, відмиванню доходів, здобутих злочинним шляхом, а також організації незаконного обігу наркотиків і нелегальної міграції. Водночас такий інструмент потребує постійного вдосконалення, щоб залишатися ефективним у сучасних соціально-економічних умовах та відповідати швидким змінам у суспільстві й державі.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135–12/conv#n49

2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64. Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/64/2022#Text

3. Про утворення територіального органу Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2019 р. № 867. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-2019-%D0%BF#T

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-

VI. Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

Лілія ВЕСЕЛОВА
доктор юридичних наук, начальник відділу,
Управління стратегічних розслідувань в місті Києві
Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України

СУЧАСНА ПРАВОВА ПРАКТИКА ПІД ЧАС УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ

Сучасна правоохоронна діяльність дедалі більше орієнтується на ризик-орієнтований підхід, одним із ключових інструментів якого є методологія SOCTA (*Serious and Organised Crime Threat Assessment*). В Україні ця система перебуває на етапі активного впровадження та нормативного закріплення. Система оцінки SOCTA Україна – це сукупність розроблених за методологією Європейського поліцейського офісу механізмів збирання, узагальнення та аналізу інформації про загрози організованої злочинності та тяжких злочинів і визначення пріоритетів у протидії їм [1].

Тож, сучасна правова практика роботи поліцейських в Україні у сфері оцінювання загроз зараз проходить важливий період трансформації. Вона еволюціонує від традиційного збору і аналізу простих статистичних даних до використання передових методів прогнозування, що відповідають європейським стандартам. Такий підхід дозволяє більш глибоко передбачати можливі загрози, підвищуючи ефективність превентивних заходів та реагування правоохоронних органів. Ця зміна є частиною загального руху до інтеграції сучасних аналітичних технологій у правоохоронну діяльність, що відкриває нові можливості для забезпечення безпеки і порядку в країні.

Впровадження SOCTA в Україні регламентується сукупністю законодавчих та підзаконних актів. Ключовим підзаконним актом є Постанова Кабінету Міністрів України № 59 від 26 січня 2022 року, яка затверджує Положення про Міжвідомчу робочу групу з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна та Порядок збирання і узагальнення інформації та здійснення оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів відповідно до системи оцінки SOCTA Україна, отже – безпосередньо запроваджує систему SOCTA в діяльність центральних органів виконавчої влади. Нею визначено: механізм збору та аналізу інформації, створення міжвідомчої робочої групи, координацію діяльності суб’єктів протидії організованій злочинності [1].

Зі змісту зазначеної Постанови Уряду випливає, що вона стосується діяльності низки державних правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, Державного бюро розслідувань, Держприкордонслужби, СБУ та інших центральних органів виконавчої влади, що беруть участь у здійсненні оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів. У контексті теми дослідження увагу, в першу чергу, викликає процедура збирання інформації та здійснення оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів в системі органів Національної поліції. На відомчому рівні важливу роль відіграє Наказ МВС України № 902 від 08 листопада 2023 року, яким затверджено Інструкцію щодо функціонування інформаційної підсистеми «SOCTA» [2]. Цей документ регламентує порядок обробки даних, доступу до системи та формування аналітичних продуктів.

Таким чином, в Україні сформовано багаторівневу систему нормативного забезпечення SOCTA, що поєднує стратегічні та прикладні аспекти її реалізації.

Так, відповідно до статей 23 та 25 Закону України «Про Національну поліцію», Постанови Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 року № 59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна», а також Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України», затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03 серпня 2017 року № 676, у Національній поліції України впроваджено механізм формування та ведення інформаційної бази системи SOCTA.

Зокрема, передбачено забезпечення внесення членами відповідних робочих груп інформації до системи SOCTA щодо організованих злочинних груп та/або злочинних організацій, а також сфер їх злочинної діяльності з урахуванням функціонального розподілу повноважень між профільними підрозділами. Такий підхід сприяє систематизації аналітичних даних, підвищенню якості оцінки загроз та ефективності прийняття управлінських рішень у сфері протидії організованій злочинності.

Дані в системі дають змогу зробити аналіз, які злочини найбільш небезпечні (наркотики, кіберзлочини, торгівля людьми тощо), допомагає поліції та уряду визначати пріоритети боротьби зі злочинністю, дає стратегічне розуміння, як змінюються кримінальні мережі. Завдяки SOCTA ми розуміємо, в якій сфері злочинів більше, і завдяки цьому є можливість здійснювати вірний перерозподіл сил та ресурсів на подолання небезпек [1; 3; 4].

Отже, впровадження SOCTA в Україні є важливим кроком до переходу на сучасну ризик-орієнтовану модель правоохоронної діяльності. Наявна нормативно-правова база створює необхідні передумови для функціонування цієї системи, хоча вона ще потребує подальшого розвитку та гармонізації з європейськими стандартами.

З урахуванням досвіду Europol, Україна має потенціал для побудови ефективної аналітичної системи оцінки загроз, що дозволить підвищити рівень національної безпеки та ефективність боротьби з організованою злочинністю.

Список використаних джерел

1. Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січ. 2022 р. № 59. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2022-%D0%BF (дата звернення: 30.03.2026).
2. Про затвердження Інструкції щодо функціонування інформаційної підсистеми «SOCTA» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 листоп. 2023 р. № 902. URL: (дата звернення: 30.03.2026).
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 30.03.2026).
4. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 серп. 2017 р. № 676. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17 (дата звернення: 30.03.2026).

Максим ВИБРИК
курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Світлана ТАТАРЕНКО
доктор філософії в галузі Право,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕПАРТАМЕНТУ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

З огляду на умови збройної агресії проти України, активізацію спроб формування терористичних структур та посилення гібридних криміногенних загроз, організовану злочинність доцільно розглядати як безпосередній чинник загрози національній безпеці. У цьому контексті запропоновано концептуально обґрунтовану модель системи суб’єктів протидії організованій злочинності, структуровану за рівнями.

На стратегічному рівні виокремлено суб’єктів, відповідальних за формування та реалізацію загальнодержавної безпекової політики, зокрема Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Цільовий рівень представлений суб’єктами, безпосередньо уповноваженими здійснювати протидію організованій злочинності, а саме Національною поліцією України, Службою безпеки України, Національним антикорупційним бюро України, органами прокуратури та Державним бюро розслідувань.

До змішаного рівня віднесено суб’єктів, які реалізують відповідні заходи в межах виконання інших основних функцій, зокрема Національну гвардію України, Службу зовнішньої розвідки України, органи державного фінансового контролю, а також органи й установи виконання покарань і слідчі ізолятори.

Цей підхід формує концептуальне підґрунтя для визначення системоутворюючої ролі Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України як ключового спеціалізованого суб’єкта у механізмі протидії організованій злочинності.

Як зазначає Доценко О.С., пложення щодо визначення місця Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України у системі суб’єктів протидії організованій злочинності мають принципове значення для наукового осмислення відповідного інституційного механізму. Обмежений характер повноважень Служби безпеки України, а також відсутність інших спеціально створених на законодавчому рівні органів, наділених комплексною компетенцією у сфері протидії організованій злочинності, об’єктивно зумовлюють підвищення ролі Національної поліції України та її спеціалізованих підрозділів.

У зазначеному інституційному контексті Департамент стратегічних розслідувань постає як ключовий суб’єкт цільового (оперативного) рівня, покликаний забезпечувати системну, цілеспрямовану та не обмежену вузькоспеціалізованими безпековими функціями протидію організованій злочинності. Це, своєю чергою, актуалізує необхідність чіткого нормативного визначення його адміністративно-правового статусу, обсягу повноважень і місця у загальнодержавному механізмі забезпечення правопорядку [2 с. 114].

До системи державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, належать: органи Національної поліції України та Служби безпеки України; органи прокуратури України; органи Державної прикордонної служби України та органи державного фінансового контролю; органи й установи виконання покарань і слідчі ізолятори; розвідувальний орган Міністерства оборони України; Служба зовнішньої розвідки України; Національне антикорупційне бюро України; Бюро економічної безпеки України [1].

Відповідно до Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, затвердженого наказом Національної поліції України від 23.10.2019 р. № 1077, зазначений орган визначається як міжрегіональний територіальний підрозділ у складі кримінальної поліції

Національної поліції України, який бере участь у реалізації державної політики у сфері протидії організованій злочинності та, відповідно до законодавства України, здійснює оперативно-розшукову діяльність [3].

Уже на рівні загальних положень ми можемо простежить подвійну функціональну направленість Департаменту стратегічних розслідувань: з одного боку, він функціонує як структурний підрозділ Національної поліції України, інтегрований у систему кримінальної поліції, а з іншого – виступає як міжрегіональний орган, компетенція якого виходить за межі локального територіального рівня та відповідає особливостям організованої злочинності як складного соціально-правового явища з внутрішньомережевим і транстериторіальним характером.

Згідно вищезазначеному, на нашу думку, до основних суб'єктів протидії організованій злочинності доцільно віднести: спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України; Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України; органи прокуратури України; Національне антикорупційне бюро України; Державне бюро розслідувань.

Це наше твердження базується на аналізі завдань, функцій, повноважень і компетенції Департаменту стратегічних розслідувань, а також загальної функціональної спрямованості зазначених інституцій на протидію організованим формам злочинності, що характеризуються - наявністю корупційних зв'язків, зловживанням владними повноваженнями, а також загрозами економічній і безпековій стабільності держави.

Водночас такий підхід узгоджується з міжгалузевою природою протидії організованій злочинності, яка не може бути ефективно забезпечена діяльністю одного спеціалізованого органу, а потребує функціонування інтегрованої системи суб'єктів із чітко розмежованими, проте взаємодоповнюваними компетенціями – оперативно-розшуковою, процесуальною, наглядовою, антикорупційною та координаційною.

У цьому контексті обґрунтованим є висновок про доцільність віднесення Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України до кола основних суб'єктів протидії організованій злочинності із відповідним нормативним закріпленням його статусу на законодавчому рівні, зокрема шляхом внесення змін до ст. 5 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [1].

Хочемо підсумувати – в умовах збройної агресії організована злочинність набуває ознак безпосередньої загрози національній безпеці України, що проявляється у зростанні кількості тяжких злочинів, поширенні корупційних практик, застосуванні насильницьких методів, дестабілізації соціально-політичної ситуації, підриві економічного розвитку та зниженні рівня довіри до державних інституцій. Використання організованої злочинності як інструменту внутрішнього та зовнішнього деструктивного впливу поєднується з відсутністю цілісного системного підходу до протидії цьому явищу, а згідно з до ст. 5 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою

злочинністю» Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України не виокремлений як спеціалізований суб'єкт цільового рівня, який бере участь у реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю та здійснює оперативно-розшукову діяльність. Такий підхід не повною мірою відображає його фактичну роль у відповідному механізмі, що зумовлює необхідність удосконалення законодавчого регулювання, зокрема шляхом внесення змін до вищезазначеного Закону.

Список використаних джерел

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. № 3341- XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/3341-12
2. Доценко О.С. Сучасна система суб'єктів протидії організованій злочинності в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 111-115.
3. Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 23.10.2019 р. № 1077 (із змінами від 05.12.2022 р. № 859). Відомчий документ

Каміла ВИДРИЧ
здобувачка 2 курсу групи 207/24-(П)-К, спеціальності 081
«Право» Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник:
Андрій ШУЛЬГА
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ МОНІТОРИНГУ РАДІАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ У ВИЯВЛЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

Основою забезпечення екологічної безпеки та дотримання правопорядку під час воєнного стану у країні є глибоке розуміння поняття радіоактивності. Воно являє собою іонізуюче випромінювання, яке створює велику загрозу через свою «невидимість», адже несумісне з органами чуття. Дослідження радіоактивного забруднення у правоохоронній діяльності є надзвичайно актуальним через сучасні виклики, спричинені воєнними діями поблизу атомних електростанцій.

Відповідно до Стратегії інтегрованої автоматизованої системи радіаційного моніторингу, схваленої Урядом, сучасні системи контролю дозволять фіксувати в реальному часі радіаційні загрози й транскордонні переміщення радіоактивних речовин [1]. Аналіз таких загроз повинен насамперед складатися з дослідження мети злочинця, щоб передбачити його наступний крок і спрацювати на випередження. Згідно з Настановою UNICRI, у цьому виді злочинної поведінки мотивація, спонукання та наміри злочинців є дуже різноманітними та можуть бути пов'язані з діями окремих осіб, груп або розвинутих мереж. [2, с. 52]. Такі злочини часто мають міжнародний характер і контролюються організованими злочинними угрупуваннями (ОЗУ), які мають намір отримувати прибутки з незаконної торгівлі небезпечними речовинами. Це слугує передумовою для підвищеної обережності при перевірці вантажів на блокпостах поліцією. Згідно з міжнародними стандартами, гуманітарна місія правоохоронних органів лежить в основі реагування на радіаційні загрози. Першочерговою метою правоохоронних органів є захист громадської безпеки [2, с. 107].

Використання сучасних методів кримінального аналізу допомагає виявляти зв'язки між окремими випадками контрабанди та діями великих організованих угруповань. Ці засади базуються на статті 11 Закону України «Про Національну поліцію» [3], у якій йдеться про принцип партнерства з населенням, що в умовах радіаційної безпеки перетворюється у взаємодію поліції із громадськістю у сфері моніторингу загроз. Як слушно зауважують дослідники: «Завдяки побудові партнерських стосунків, громадськість зможе не тільки долучитися до забезпечення правопорядку, а й отримає дієвий механізм інформування правоохоронців про актуальні проблеми місцевого населення» [4, с. 185]. Основою такого партнерства є концепція community policing, що передбачає залучення і участь активних членів громади у моніторинзі. SaveEcoBot [5] є першим в Україні екологічним чат-ботом, який збирає дані про радіоактивний фон та дозволяє користувачам повідомляти про екологічні порушення. Така співпраця також передбачає спільний контроль задля запобігання вивезенню металобрухту або техніки із забруднених територій. За допомогою цифрових інструментів моніторингу громадяни стають залученими до процесу виявлення підозрілих переміщень.

Для практичного втілення цих підходів ми пропонуємо: по-перше, впровадити чіткі алгоритми автоматичного сповіщення МВС про аномальні зміни показників радіаційного фону через API SaveEcoBot, особливо в імовірних зонах діяльності ОЗУ та переміщення металобрухту; по-друге, реалізувати навчальні заходи в межах community policing для підготовки громадян до фіксації та передачі даних про радіаційні стрибки належним чином як засобу цифрового доказу.

На нашу думку, зазначене вище, здатне забезпечити перехід від тактики реагування до тактики запобігання злочинам.

Отже, цифрова трансформація та відкритість даних повинні стати потужними інструментами для покращення взаємодії між поліцією та громадськістю, що сприятиме оперативному обміну інформації у воєнних

умовах. Використовуючи сучасні платформи та наукові методи, правоохоронні органи підвищать свою ефективність та зможуть гарантувати конституційне право громадян на безпечне довкілля.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії створення інтегрованої автоматизованої системи радіаційного моніторингу на період до 2024 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2022 р. № 323-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/323-2022-%D1%80#Text (дата звернення: 24.03.2026).

2. Настанова для прокурорів щодо розслідування та судового розгляду злочинів, пов'язаних з ядерними та іншими радіоактивними матеріалами. *UNICRI/ЮНІКРІ.* 2024. 349 с. URL: https://unicri.org/sites/default/files/2024-10/Prosecutor-Guide-Radiological-Nuclear-Crimes-UKR.pdf (дата звернення: 24.03.2026).

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 13.03.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 24.03.2026).

4. Назимко Є.С., Буга Г.С., Князєв С.М. Поняття community policing *Правова позиція*. 2023. № 2 (39). С. 184–187. URL: https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/2/37.pdf (дата звернення: 24.03.2026).

5. SaveEcoBot : офіційний портал агрегації екологічних даних в Україні. URL: https://www.saveecobot.com/ (дата звернення: 24.03.2026).

Артур ВОЛОБОЄВ
доктор філософії,
начальник відділу організації освітнього процесу
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМИЙ АСПЕКТ

Сучасний стан протидії злочинності в Україні характеризується кардинальною трансформацією концептуальних підходів до організації правоохоронної діяльності. Як приклад, чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII, попри численні редакційні зміни, зберігає структуру, закладену ще за радянської доби, що суттєво обмежує його адаптивний потенціал в умовах динамічної криміногенної ситуації та євроінтеграційних зобов'язань держави. У зв'язку з цим, на сьогодні актуальним є питання модернізації оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), зокрема через законодавче впровадження інституту кримінальної розвідки як нового рівня інституціоналізації правоохоронної функції держави.

Так, планом пріоритетних дій Уряду на 2025 рік було передбачено ініціювання законопроєкту про кримінальну розвідку як складову реформування правоохоронної системи (п. 50) [1]. Аналогічний напрям роботи передбачений заходом 1.7.1 Плану заходів спрямованих на виконання Комплексного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки [2]. Як зазначав заступник міністра внутрішніх справ О.О. Сергєєв, цей документ є масштабним і ґрунтовним, а для його підготовки було вивчено досвід Литви та інших європейських держав [3]. Водночас ідея кримінальної розвідки не є цілком новою для вітчизняного правового дискурсу. Ще у 2006 році перший проєкт закону «Про кримінальну розвідку» було зареєстровано у Верховній Раді України, проте тоді він не набув законодавчого розвитку. Науковий інтерес до цієї проблематики зберігався протягом останнього десятиріччя. С.В. Албул розглядав кримінальну розвідку як функцію ОРД крізь призму європейського досвіду [4], О.М. Бандурка, М.М. Перепилиця, О.В. Майжай та В.В. Шендрик досліджували оперативно-розшукову компаративістику, що охоплювала аналіз розвідувальних моделей [5], а В. Некрасов вивчав сучасне розуміння кримінальної розвідки як напряму правоохоронної діяльності [6].

Системний аналіз останнього запропонованого законодавцем проєкту закону «Про кримінальну розвідку» засвідчує новий підхід до побудови системи протидії злочинності. Передусім привертає увагу розширення понятійного апарату, де законопроєкт оперує категоріями «кримінальні загрози», «кримінально-розвідувальна інформація», «аналітичний продукт», «кримінально-розвідувальне провадження», що свідчить про перехід від реактивної до проактивної моделі правоохоронної діяльності. Відповідно до положень проєкту, кримінальна розвідка визначається як організаційно-функціональне поєднання суб’єктів та діяльності, яку вони здійснюють самостійно або у взаємодії з метою забезпечення національної безпеки України від кримінальних загроз. Таке визначення виходить за межі традиційного розуміння ОРД як інструменту боротьби зі злочинністю й позиціонує кримінальну розвідку як елемент системи забезпечення національної безпеки.

Суттєвою новелою законопроєкту є структурування кримінально-розвідувальних заходів на дві самостійні групи: розвідувально-пошукові та оперативно-розшукові. До першої групи віднесено заходи, що здійснюються ініціативно та самостійно (моніторинг відкритих джерел, пошук інформації в інформаційних системах, зовнішнє дослідження предметів і документів тощо), а до другої – заходи, що потребують судового дозволу або рішення керівництва (впровадження до злочинного середовища, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, оперативний експеримент). Такий поділ, з одного боку, забезпечує оперативність розвідувально-пошукової роботи, а з іншого – гарантує судовий контроль за найбільш впливовими заходами, що відповідає позиції Європейського суду з прав людини, сформульованій у справі «Класс проти Німеччини» щодо необхідності ефективних гарантій проти зловживань при застосуванні таємних заходів спостереження [7].

Крім того, у законопроєкті приділено увагу аналітичній складовій кримінальної розвідки, що є досить доречним з огляду на сучасні тенденції розвитку правоохоронних систем. Проєктом передбачено окрему категорію суб'єктів, зокрема аналітичні (інформаційно-аналітичні) підрозділи, які наділяються правом самостійного проведення окремих кримінально-розвідувальних заходів (моніторинг відкритих джерел, пошук інформації в базах даних). Результатом аналітичної роботи визначено кримінально-розвідувальну інформацію, що оформлюється інформаційно-аналітичними довідками та іншими аналітичними продуктами. Тобто законодавче закріплення аналітичної роботи як самостійного напряму кримінальної розвитки, на нашу думку, свідчить про усвідомлення значення Intelligence-Led Policing – концепції управління правоохоронною діяльністю на основі кримінальної аналітики, яка дедалі ширше впроваджується в європейських юрисдикціях.

Окремої уваги заслуговують положення законопроєкту щодо використання результатів кримінальної розвідки. Проєкт передбачає, що матеріали кримінальної розвідки за умови відповідності вимогам статті 99 Кримінального процесуального кодексу України можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази. Це положення має потенціал суттєво змінити практику взаємодії оперативних підрозділів та органів досудового розслідування, створюючи нормативне підґрунтя для законного використання результатів розвідувальної діяльності у доказуванні, зокрема аналітичні продукти як джерела доказу – документи.

Отже, прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку» є закономірним етапом модернізації вітчизняної системи протидії злочинності, що відповідає євроінтеграційному курсу держави та сучасним стандартам організації правоохоронної діяльності. Трансформація ОРД у кримінальну розвідку передбачає не лише зміну термінологічного апарату, а й якісне оновлення змісту діяльності правоохоронних органів – від переважно реактивної моделі до проактивної, заснованої на аналітичній обробці інформації, прогнозуванні кримінальних загроз та їх попереджені. Водночас подальшого наукового опрацювання потребують питання імплементації нового закону в систему чинного законодавства, зокрема узгодження з нормами Кримінального процесуального кодексу України, а також розроблення підзаконних нормативно-правових актів, що конкретизують порядок здійснення кримінально-розвідувальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.02.2025 № 131-р. *Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України.* URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-priorytetnykh-dii-uriadu-na-2025-rik-180225-131r.

2. Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як

частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.02.2025 № 131-р. *Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2024-%D1%80#Text.

3. МВС розробляє закон про кримінальну розвідку: що це таке. Офіційна сторінка видання Kyiv Post. URL: https://www.kyivpost.com/uk/post/62147.

4. Albul S.V. Criminal Intelligence as a Function of Operatively-Search Activity: European Experience and Ukrainian Prospects. *European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg.* 2015. № 2. P. 2–6.

5. Бандурка О.М., Перепелиця М.М., Манжай О.В., Шендрик В.В. Оперативно-розшукова компаративістика : монографія. Харків : Золота міля, 2013. 352 с.

6. Некрасов В.А. Сучасне розуміння кримінальної розвідки як напряму діяльності правоохоронних органів. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 29 квіт. 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 19–20.

7. Case of Klass and Others v. Germany (Application no. 5029/71). Judgment of 6 September 1978. *European Court of Human Rights.* URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57510%22]}

Артур ВОЛОБОЄВ
доктор філософії,
начальник відділу організації освітнього процесу
Донецького державного університету внутрішніх справ,
Валентин ТУЛІНОВ
кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції,
заступник директора Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Організована злочинність як соціально-правове явище має стійкі внутрішньогрупові зв’язки, ієрархічну побудову та спрямованість на систематичне отримання доходів злочинним шляхом. Ця загроза посилюється в умовах збройної агресії проти України, коли злочинні угруповання використовують воєнний час для розширення свого впливу – від незаконного обігу об’єктів озброєння до привласнення гуманітарних ресурсів. У зв’язку з

цим, окреслення механізму протидії організованій злочинності Національною поліцією є не лише теоретичним аспектом, а й безпосередньо актуальним практичним напрямом діяльності.

На нашу думку, механізм протидії організованій злочинності в діяльності Національної поліції України – це функціонально взаємопов'язана система нормативно-правових, організаційно-управлінських, оперативно-розшукових та інформаційно-аналітичних засобів, спрямованих на запобігання, виявлення, документування та припинення діяльності організованих злочинних груп і злочинних організацій. Механізм передбачає консолідацію всіх структурних елементів, де неефективність одного елемента знижує рівень результативності інших.

Так, нормативно-правову основу механізму становить Закон України (далі – ЗУ) «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [1]. Стаття 1 цього Закону визначає організовану злочинність як сукупність кримінальних правопорушень, що вчиняються у зв'язку зі створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань, а стаття 6 окреслює основні напрями боротьби з цим явищем. Слід зауважити, що підпункт «б» пункту 2 статті 5, що раніше передбачав існування спеціальних підрозділів по боротьби з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ, було виключено ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування органів внутрішніх справ» від 12.02.2015 № 193-VIII. Водночас пункт 3 статті 5 у чинній редакції відносить органи Національної поліції до тих, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю [1] у межах виконання інших основних функцій.

Кримінально-правовий елемент механізму забезпечується нормами Кримінального кодексу України (далі – КК України). Стаття 28 КК України розмежовує форми співучасті, причому частина третя (організована група) і четверта (злочинна організація) мають визначальне значення для кваліфікації. Статті 255, 256 та 257 КК України встановлюють відповідальність за створення злочинної організації, сприяння її учасникам та бандитизм відповідно [2]. Правозастосовна практика цих норм засвідчує труднощі у доказуванні ознак організованості, зокрема щодо стійкості, попередньої змовленості, розподілу ролей, що нерідко стає підставою для перегляду судових рішень в апеляційній та касаційній інстанціях.

Процесуальний інструментарій механізму сформований з урахуванням Глави 21 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), що регламентує проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). Для документування організованої злочинної діяльності найбільш значущими серед НСРД є аудіо- та відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України), зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), обстеження публічно недоступних місць (ст. 267 КПК України), контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України), який проводиться у формі контрольованої поставки, оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту та/або імітування обстановки злочину, а також виконання

спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп чи злочинних організацій (ст. 272 КПК України) [3]. Саме останні два види НСРД свідчать про найбільшу результативність під час викриття наркотрафіку, торгівлі об'єктами озброєння та корупційних схем. Проблемним залишається те, що строки проведення НСРД (ст. 249 КПК України) не завжди достатні для повноцінного документування багаторівневих злочинних структур.

Інституційну складову механізму визначає ЗУ «Про Національну поліцію». Стаття 23 конкретизує повноваження поліції від превентивної та профілактичної діяльності (п. 1) до здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону (п. 26) [4]. Безпосередньо протидією організованій злочинності займається кримінальна поліція, на яку покладено оперативне супроводження та документування злочинної діяльності. Оперативно-розшуковий компонент регулює ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність», у якому стаття 8 закріплює права оперативних підрозділів, серед яких використання конфіденційного співробітництва [5]. Цей інститут, передбачений також статтею 13 ЗУ «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [1] і залишається одним із найдієвіших засобів подолання методів конспірації організованих структур. При цьому слід дотримуватися вимог статті 11 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» та статті 275 КПК України, де передбачена заборона залучення до виконання оперативно-розшукових завдань та кримінального процесу осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці. Недотримання такої заборони під час проведення НСРД з виявлення та документування злочинів є підставою для визнання отриманих за їх результатами фактичних даних недопустимими доказами [6, с. 82].

Не менш важливою є інформаційно-аналітична складова. Стаття 25 ЗУ «Про Національну поліцію» закріплює повноваження у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення, а стаття 26 – порядок формування реєстрів та баз (банків) даних [4], зокрема із біометричною та мультимедійною інформацією. В умовах, коли організовані групи активно використовують месенджери з наскрізним шифруванням, криптовалюти та Darknet, аналітична спроможність поліції набуває першочергового значення, а міжвідомча координація зі Службою безпеки України та прокуратурою (ст. 16 ЗУ «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [1]) доповнює внутрішні ресурси поліції зовнішнім інформаційним потенціалом.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що механізм протидії організованій злочинності є багатокомпонентною системою, дієвість якої залежить від узгодженості та адаптивності правових інструментів. До актуальних напрямів подальших наукових досліджень та удосконалення норм чинного законодавства слід віднести:

– перегляд правового статусу Національної поліції у системі суб'єктів боротьби з організованою злочинністю;

– розширення строків проведення НСРД у кримінальних провадженнях щодо злочинних організацій;

– посилення спроможностей аналітичних підрозділів з огляду на зростання кіберзлочинності.

Список використаних джерел

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю. Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text.

2. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

4. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

5. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

6. Волобоєв А.О., Пекарський С.П., Потіхенський А.І. Виконання спеціального завдання негласними співробітники при документуванні злочинних дій на тимчасово окупованих територіях. *Електронний журнал «Успіхи і досягнення у науці». Серія «Право».* Вип. № 4(4) Київ : Наукові перспективи, 2024. С. 72–84. DOI: https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-72-84.

Володимир ВОЛОШИН
старший викладач кафедри спеціальних дисциплін
факультет правоохоронної діяльності
Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В ІНІЦІАТИВНОМУ ОПЕРАТИВНОМУ ПОШУКУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Збройна агресія рф проти України суттєво трансформувала умови здійснення оперативно-розшукової діяльності (ОРД). Поява тимчасово окупованих територій (ТОТ) унеможливила фізичну присутність оперативних підрозділів у зонах, де концентрується значна частина злочинної діяльності –

колабораціонізм, воєнні злочини, незаконний обіг зброї та інші тяжкі кримінальні правопорушення. За таких умов інформаційно-аналітичне забезпечення ОРД через інтернет-ресурси набуває стратегічного значення [1].

Ключовим інструментом за відсутності фізичного доступу є ініціативний оперативний пошук (ІОП) на основі відкритих джерел мережі Інтернет. Концептуальна основа такого підходу відповідає методології OSINT (Open Source Intelligence) – розвідки на основі відкритих джерел, яка активно застосовується правоохоронними органами провідних країн НАТО [2, с. 14]. Застосування OSINT-підходів дозволяє оперативним підрозділам Державної прикордонної служби України отримувати, систематизувати та верифікувати інформацію щодо подій на ТОТ без безпосереднього перебування на цих територіях.

Першим і найбільш доступним інструментом ІОП є моніторинг соціальних мереж. Платформи публікують дані, що містять геолокацію, зображення, відомості про осіб та події у режимі реального часу. Аналіз профілів, публікацій і мережі контактів підозрюваних осіб дозволяє встановлювати їх місцезнаходження, ідентифікувати зв'язки з окупаційними структурами та формувати доказову базу. Водночас зазначена діяльність потребує розмежування з негласними слідчими (розшуковими) діями (НС(Р)Д), проведення яких регулюється КПК України [3]. Збір загальнодоступної інформації з відкритих джерел не є НС(Р)Д і може здійснюватись у рамках ОРД відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4].

Другим напрямом є використання пошукових систем та спеціалізованих відкритих баз даних. Безкоштовні та комерційні пошукові сервіси забезпечують доступ до відомостей про осіб, їх контакти, місце перебування, реєстрацію транспортних засобів, майно тощо. Застосування аналітичних платформ типу Maltego, SpiderFoot та інших дозволяє автоматизувати збір і візуалізацію зв'язків між суб'єктами, що суттєво підвищує ефективність оперативного аналізу [2].

Третім елементом системи ІОП є конфіденційна взаємодія з особами, що перебувають на ТОТ або мають з ними зв'язки. Інтернет-комунікації через захищені месенджери, форуми та тематичні спільноти забезпечують канали отримання верифікованої оперативної інформації. При цьому критично важливим є дотримання заходів конспірації та цифрової безпеки для захисту конфідентів. Отримана таким способом інформація підлягає обов'язковій перехресній перевірці з даними з відкритих джерел для встановлення її достовірності та процесуальної придатності [1].

Впровадження елементів штучного інтелекту (ШІ) відкриває нові можливості для підвищення ефективності ІОП. Зокрема, алгоритми машинного навчання дозволяють: автоматично виявляти підозрілі патерни поведінки у великих масивах даних; здійснювати аналіз зображень та відеоматеріалів для ідентифікації осіб і техніки; обробляти значні обсяги текстових даних для виявлення ключових відомостей; прогнозувати злочинну активність на основі наявних даних. За оцінками фахівців у сфері цифрової криміналістики,

застосування ШІ-інструментів здатне скоротити час обробки оперативної інформації у 3–5 разів порівняно з ручним аналізом [5, с. 47].

Інформація, отримана в результаті ІОП, проходить процедуру первинної оцінки: кваліфікацію кримінальних правопорушень, реєстрацію відомостей у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) та призначення необхідних експертиз. Огляд і фіксація електронних інформаційних систем як процесуальна дія забезпечує юридичну силу отриманих доказів у подальшому судовому процесі [3]. Водночас ключовою умовою допустимості таких доказів є дотримання встановленої процесуальної форми їх отримання та документування.

Отже, використання інтернет-ресурсів у рамках ІОП є невід'ємним компонентом сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення ОРД на ТОТ. Поєднання OSINT-методології, моніторингу соціальних мереж, конфіденційної взаємодії та інструментів штучного інтелекту утворює комплексну систему, здатну компенсувати відсутність фізичного доступу до окупованих територій і забезпечити виявлення, документування та процесуальне закріплення доказів злочинів в умовах тривалого воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12.

2. Schaurer F., Störger J. The Evolution of Open Source Intelligence. Journal of Cybersecurity. 2013. Vol. 1. P. 11–28.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

4. Білецький В.О., Матняк В.М. Сучасні виклики та напрями розвитку оперативно-розшукової діяльності в Україні. Наукові перспективи. 2025. № 2(56). С. 1249–1257. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-2(56)-1249-1257.

5. Марченко О.В. Цифрова криміналістика: теоретичні засади та практика застосування в умовах воєнного стану. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2023. № 4. С. 43–52

Ольга ГАБОРЕЦЬ
доктор філософії, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

Злата ВОЛОБОЄВА
студентка 1 курсу навчально-наукового інституту
права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СТРУКТУР ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства позначений не лише стрімкою цифровізацією комунікативних процесів, а й істотною зміною способів функціонування злочинного середовища. Соціальні мережі, які первинно формувалися як простір міжособистісної комунікації, самопрезентації та обміну інформацією, упродовж останнього десятиліття перетворилися на один із ключових сегментів цифрового середовища, де відображаються соціальні зв'язки, групові інтереси, моделі поведінки, економічні активності та комунікативні практики користувачів [1, с. 668]. За цих умов вони становлять значний інтерес не лише для соціології чи медіадосліджень, а й для кримінології, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності та кримінального аналізу. Це пояснюється тим, що дедалі більша частина інформаційної активності осіб, пов'язаних із протиправною поведінкою, переноситься у цифровий простір, залишаючи там масиви відомостей, які можуть бути використані для ідентифікації зв'язків, ролей та структури організованих злочинних утворень [3, с. 49].

У науковій літературі соціальні мережі розглядаються як особливе комунікативне середовище, що забезпечує швидкий обмін інформацією, створення персональних сторінок, об'єднання користувачів у спільноти та формування розгалуженої системи соціальних взаємодій [3, с. 50]. Водночас саме ця відкритість, масштабність і швидкість поширення контенту зумовлюють їх криміногенний потенціал. Дослідники вказують, що кіберпростір дедалі частіше стає не лише місцем вчинення злочину, а й інструментом його організації, координації та приховування [3, с. 51]. Соціальні мережі у цьому контексті відіграють подвійну роль: з одного боку, вони можуть бути каналом поширення злочинної активності, а з іншого – важливим джерелом криміналістично значущої інформації для її виявлення та документування [1, с. 669].

Зміна характеру організованої злочинності є одним із визначальних чинників актуалізації аналізу соціальних мереж. Класичне уявлення про організоване злочинне угруповання як про жорстко ієрархізовану, територіально прив'язану структуру сьогодні вже не відображає повною мірою реального стану речей. Сучасні злочинні утворення дедалі частіше функціонують як мережеві, динамічні й адаптивні системи, учасники яких можуть не підтримувати постійного особистого контакту, перебувати в різних регіонах чи країнах, використовувати численні акаунти, закриті цифрові канали, візуальні маркери комунікації та тимчасові форми кооперації [1, с. 670]. У цьому сенсі соціальні

мережі відображають не лише факт комунікації, а й структуру взаємодії, що дозволяє досліджувати не окрему особу, а мережу зв'язків, ролей і впливів.

Теоретико-методологічною основою такого підходу виступає поєднання інструментів OSINT і SOCMINT. Якщо OSINT охоплює загальний збір та аналітичне опрацювання відкритих даних, то SOCMINT фокусується саме на соціальних мережах як специфічному джерелі інформації. У спеціальних дослідженнях підкреслюється, що SOCMINT постає як самостійний напрям цифрової розвідки, спрямований на моніторинг соціальних мереж і виявлення ризикових комунікацій, а інтеграція таких підходів зі штучним інтелектом відкриває можливості для автоматизованого виявлення складних мережевих зв'язків [2, с. 50–53]. Це положення є важливим і для сфери протидії організованій злочинності, оскільки дозволяє перейти від фрагментарного перегляду окремих профілів до системного аналізу цифрових спільнот, поведінкових патернів та мережевих структур.

У практичному аспекті аналіз соціальних мереж як інструмент ідентифікації структур організованої злочинності має кілька взаємопов'язаних вимірів. Передусім йдеться про встановлення кола соціальних зв'язків між особами, що становлять оперативний інтерес. Профілі користувачів, списки контактів, підписники, спільні фото, взаємні згадки, коментарі, відмітки про спільне перебування чи участь у тих самих цифрових спільнотах дозволяють реконструювати стійкі комунікативні зв'язки між окремими особами [3, с. 52]. Саме на цьому рівні можливо виявити не лише формальні контакти, а й приховану структуру взаємодії: осіб, які виконують роль координаторів, зв'язкових, посередників або організаторів.

Другим важливим напрямом є поведінковий аналіз цифрової активності. Ідеться не лише про сам факт присутності особи у соціальній мережі, а про регулярність її взаємодій, зміст повідомлень, часові характеристики активності, синхронність дій із іншими акаунтами, повторюваність інформаційних меседжів та участь у тематичних групах чи каналах. Саме такі параметри дозволяють встановлювати координований характер поведінки, що особливо важливо при виявленні мережевих злочинних структур [2, с. 36–40].

Третій вимір пов'язаний із візуальним та геолокаційним аналізом. Соціальні мережі дедалі більше функціонують як візуальні платформи, де фотографії, відео, прямі ефіри, геотеги, зображення майна, транспортних засобів, місць зустрічі чи атрибутів статусу можуть містити значну кількість непрямих, але криміналістично значущих відомостей. Науковці слушно зауважують, що сучасна комунікація у соціальних мережах усе більше набуває візуального характеру [1, с. 668]. У випадку організованої злочинності це дозволяє встановлювати спільне перебування осіб, повторюваність зустрічей, стиль життя, рівень матеріального забезпечення та наявність субкультурних маркерів.

Четвертий аспект стосується аналізу цифрових спільнот і каналів комунікації. Організовані злочинні угруповання можуть використовувати соціальні мережі не лише для публічної самопрезентації, а й для об'єднання навколо спільної діяльності, пошуку нових контактів, обміну інформацією або

створення середовищ, сприятливих для девіантної поведінки. У цьому контексті слушною є теза про те, що у межах соціальних мереж можуть формуватися середовища девіантної поведінки, які об'єднують людей навколо антисоціальних чи криміногенних практик [1, с. 669].

Окремого розгляду потребує інтеграція аналітичних технологій у процес дослідження соціальних мереж. У сучасних роботах наголошується на перспективності поєднання відкритої розвідки з інструментами штучного інтелекту та машинного навчання. Такий підхід дозволяє автоматизувати моніторинг великих масивів даних, виявляти аномальні патерни поведінки, встановлювати нетривіальні зв'язки між акаунтами, класифікувати контент за ризиковістю та здійснювати прогнозування загроз [2, с. 56–60].

Разом із тим застосування аналізу соціальних мереж у процесі ідентифікації структур організованої злочинності пов'язане з рядом обмежень. По-перше, відкриті дані не завжди є достовірними: профілі можуть бути анонімними, фейковими, створеними на підставних осіб або навмисно наповненими спотвореним контентом. По-друге, існує ризик хибних інтерпретацій, коли формально наявний цифровий зв'язок не відображає реальної злочинної кооперації. По-третє, використання інформації з соціальних мереж потребує дотримання законодавства щодо захисту персональних даних, приватності та процесуальних гарантій [4].

З огляду на викладене, аналіз соціальних мереж слід розглядати як один із найбільш перспективних інструментів сучасної ідентифікації структур організованої злочинності. Його значення полягає у можливості переходу від дослідження ізольованих осіб до аналізу цифрових взаємозв'язків, групової поведінки та мережевої архітектури злочинних утворень. Соціальні мережі дають змогу виявляти приховані зв'язки між учасниками, реконструювати комунікативні ланцюги, визначати роль окремих суб'єктів у групі, фіксувати непрямі ознаки координації та отримувати дані для подальшого оперативного, криміналістичного і процесуального використання. Водночас максимальна результативність такого підходу можлива лише за умови його поєднання з інструментами OSINT, кримінального аналізу, цифрової криміналістики та автоматизованої аналітики.

Список використаних джерел

1. Пахнін М.Л., Музичук О.М. До питання впливу соціальних мереж на злочинність. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2 (32). С. 668-677.

2. Лунгол О.М. Автоматизація виявлення кіберзагроз із застосуванням штучного інтелекту : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра: спец. 125 – Кібербезпека та захист інформації / наук. кер. В.В. Муж. Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2024. 91 с.

3. Павлиш Т.Г., Терещенко О.О. Аналіз інформації із соціальних мереж під час розслідування та в ході протидії злочинам. *Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика*. 2022. № 1 (3). С. 49-56.

4. Думчиков М.О. Використання OSINT технологій для виявлення корупційних правопорушень: сучасні підходи та виклики. *Академічні візії.* 2024. Вип. 36. URL: https://zenodo.org/records/13928363

Анастасія ГАЙЧУК
курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування Національної поліції України
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Роман ЄМЕЛЬЯНОВ
доктор філософії, доцент
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Негласні слідчі (розшукові) дії (НСРД) є важливим інструментом кримінального провадження, спрямованим на отримання інформації про злочинну діяльність у прихований спосіб. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, НСРД - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом [1].

Правові підстави використання негласних слідчих (розшукових) дій визначаються нормами КПК України та пов’язані насамперед із тяжкістю кримінального правопорушення. Загалом НСРД допускаються переважно у кримінальних провадженнях щодо тяжких і особливо тяжких злочинів, тоді як при розслідуванні кримінальних проступків їх проведення заборонене. Водночас закон передбачає окремі винятки, коли деякі види НСРД можуть застосовуватися незалежно від тяжкості правопорушення. Обов’язковою умовою їх проведення є також наявність належного процесуального рішення уповноваженого суб’єкта, зокрема ухвали слідчого судді, що забезпечує законність і обґрунтованість втручання у права особи [2].

Особливістю застосування НСРД у таких злочинах є підвищена конфіденційність та обережність під час збору доказів, оскільки йдеться про

приватне життя жертв. Найчастіше використовуються аудіо- та відеоспостереження, контроль електронних комунікацій та спеціальні слідчі експерименти, проте їхня реалізація має суворо відповідати законодавству, щоб не порушити права потерпілого. Документування НСРД у таких справах відрізняється обмеженим доступом до матеріалів, захищеним збереженням доказів та ретельною фіксацією обставин отримання інформації, що забезпечує законність та можливість їх використання у суді [3, ст. 1-4].

Порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів проти статевої свободи особи визначається Кримінальним процесуальним кодексом України. Такі дії проводяться за постановою прокурора або ухвалою слідчого судді з дотриманням законності та прав людини [1]. Строки проведення НСРД визначаються необхідністю збору доказів і не можуть перевищувати законодавчо встановлених термінів, а продовжуються лише за погодженням із прокурором або слідчим суддею. Проведення НСРД можливе лише за наявності законних підстав, із застосуванням тих засобів, які дійсно потрібні для отримання доказів, із обов'язковим документуванням дій і обмеженим доступом до матеріалів, що забезпечує законність і достовірність отриманої інформації. Загальні вимоги та процедурні характеристики НСРД підкреслюють, що вони повинні проводитися з дотриманням законності та гарантій прав людини, а їх застосування можливе лише за наявності відповідних підстав, включаючи отримання дозволів суду, якщо того вимагає закон . Прокурор здійснює нагляд і контроль за проведенням НСРД протягом усього терміну їх проведення, відповідаючи за законність і обґрунтованість таких дій у межах досудового розслідування [5, ст. 212-223].

Отже, правове та процесуальне регулювання застосування негласних слідчих (розшукових) дій є ключовим інструментом ефективного розслідування злочинів. Дотримання законодавчих норм і процесуальних гарантій забезпечує баланс між захистом прав громадян і оперативною діяльністю поліції, підвищує якість доказової бази та сприяє попередженню і розкриттю таких злочинів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення 04.03.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 20.03.2026).

2. Правове та процесуальне забезпечення застосування негласних слідчих (розшукових) дій у діяльності Національної поліції при розслідуванні корупційних правопорушень : матеріали наук.-практ. конф. Харків, 2017. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_11_2017/pdf/153.pdf (дата звернення: 20.03.2026).

3. Лісіцина Ю.О., Серкевич І.Р. Особливості методики розслідування злочинів проти статевої свободи: тенденції та перспективи удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 1–5. URL: https://lsej.org.ua/3_2025/103.pdf (дата звернення: 20.03.2026).

4. General Requirements for Secret Investigative (Search) Actions: Procedural Characteristics / Ya.Yu. Koniushenko. – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs. – 2020. URL: https://visnyk.univd.edu.ua/index.php/VNUAF/article/view/316 (дата звернення: 20.03.2026).

Анастасія ГАЙЧУК
курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування Національної поліції України
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Діна ДРОБЕНКО
старший викладач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців органів досудового розслідування
Донецького державного університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ УЧАСНИКІВ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Допит – ключова слідча дія в розслідуванні організованої злочинності. Він дає прямі свідчення, допомагає встановити факти злочинів, структуру та ієрархію угруповання. Значення допиту полягає не лише в зборі свідчень, а й у формуванні доказової бази для правильної кваліфікації злочинів і притягнення винних до відповідальності [1, с. 354].

Розслідування організованої злочинності ускладнюється конспірацією та взаємозахистом учасників, що ускладнює отримання правдивої інформації. Ефективність допиту залежить від тактики слідчого, встановлення контакту з підозрюваним і застосування психологічних методів. Допит також допомагає виявити додаткові обставини – причетність інших осіб, наявність зброї, майна, фінансових операцій чи каналів постачання – що важливо для розкриття складних злочинів [2, с. 250–255].

Учасники організованих злочинних угруповань мають визначені ролі для ефективної роботи групи: лідер – визначає стратегію та розподіляє завдання; організатори – планують і координують; виконавці – здійснюють злочини; «зв'язкові» – підтримують комунікацію. Поведінка підпорядкована ієрархії та внутрішнім правилам, з високою дисципліною й взаємозахистом. Лідери контролюють інформацію, виконавці діють під наглядом, а група дотримується конспірації та страху покарання за порушення правил [3, с. 393–394].

Роль учасника визначає його поведінку під час допиту: керівники прагнуть дистанціюватися й уникати прямих контактів, виконавці – проявляють

агресивність або лояльність до лідера. Знання цих особливостей допомагає слідчому обрати ефективну тактику, враховуючи психологію та мотивацію учасників [4, с. 170].

Допит учасників злочинних угруповань ускладнений конспірацією, дисципліною та контролем. Підготовка включає вивчення особистості, ролі, зв'язків, психологічних рис підозрюваного та структури групи. Методи поєднують інформаційно-логічні – перевірка фактів і протиріч – та психологічні – формування довіри, емоційний тиск і стимулювання відповідальності чи суперництва [4, с. 175-178].

Під час допиту важливо оцінювати поведінку – реакції, міміку, голос, дії, що можуть свідчити про приховану інформацію або неправду. Тактика залежить від ролі підозрюваного: керівники контролюють інформацію та ухиляються від зізнань, виконавці – схильні до детального розповідання під психологічним впливом. Ефективне застосування тактичних і психологічних прийомів дозволяє отримати достовірні свідчення, встановити структуру угруповання та підготувати доказову базу. Показання є ключовим джерелом доказів і потребують оцінки достовірності, аналізу протиріч і порівняння свідчень різних учасників [5, с. 91-94].

Оцінка достовірності показань включає перевірку логічності, відповідності наявним доказам, стабільності свідчень при повторних допитах і реакцій підозрюваного на уточнення. Протиріччя можуть вказувати на приховану інформацію, страх або спроби маніпуляцій. Порівняння свідчень різних учасників допомагає відтворити структуру угруповання, підтвердити участь осіб у злочинах і виявити додаткові обставини, формуючи повну доказову базу для розслідування [5, с. 91].

Допит учасників злочинних угруповань є ключовим для розслідування організованої злочинності. Його ефективність залежить від підготовки, врахування психологічних і тактичних особливостей, правильного вибору методів і аналізу показань. Достовірні свідчення допомагають встановити структуру групи, роль учасників, взаємозв'язки та обставини злочинів, формуючи надійну доказову базу для притягнення винних до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Соловйова О.Є. Допит як процесуальний засіб доказування у кримінальному провадженні // Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 354–357. URL: https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/8c08f83c-164d-45f7-ae12-abae76256433 (дата звернення: 23.03.2026).

2. Бондар В.С. Особливості проведення допитів у розслідуванні злочинів, вчинених злочинними спільнотами // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2023. № 1 (101). С. 248–268. URL: https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/208 (дата звернення: 23.03.2026).

3. Паламарчук О. Характеристика організованих злочинних угруповань, діяльність яких спрямована на вчинення квартирних крадіжок // Експертне забезпечення розслідування організованої злочинності: міжнародний досвід та національна практика : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 27 листоп. 2025 р.). Одеса : Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2025. С. 4–10. URL: https://dspace.onua.edu.ua/items/d85f604f-de5d-4335-a8c6-83521e2b0334 (дата звернення: 23.03.2026).

4. Коваленко В.В. Організаційні і тактичні особливості допиту членів організованої групи чи злочинної організації // Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка. 2023. № 1 (106). С. 168–180. URL: https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/208/197 (дата звернення: 23.03.2026).

5. Синоверський А. Тактичні прийоми проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану // Юридична психологія. 2024. № 2 (35). С. 90–99. DOI: https://doi.org/10.33270/03243502.90 URL: https://psychped.navs.edu.ua/index.php/psychped/article/view/1671 (дата звернення: 23.03.2026).

Анжела ГЕЛЬБАК
кандидатка психологічних наук, доцентка
завідувачка кафедри психології, соціології та педагогіки
Донецького державного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРУПОВНОВАЖЕНОГО КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В сучасних умовах правового режиму воєнного стану діяльність підрозділів кримінальної поліції зазнала змін, які визначені службовими завданнями, системою практично-орієнтованої підготовки та вимогами психологічної стійкості до роботи в умовах професійного ризику. Як слушно зазначив Тарасюк В.І. ризик в оперативно-розшуковій діяльності, як об’єктивно існуючий феномен підлягає вивченню в теоретичному плані, також як і в якості предмета осмислення в рамках прикладного аспекту [1, с. 159].

Залучення працівників підрозділів кримінальної поліції до виконання службових завдань в районах прилеглих до бойових дій, бойових завдань у складі стрілецьких батальйонів чи інших військових підрозділів також наклало відбиток на актуалізацію психологічних засад професійної діяльності.

Оперативно-розшукова діяльність за своєю специфікою, на думку Тіщенка В.В., Загороднього В.Є., Бєлік Л.С., вимагає від працівників уміння приймати рішення в умовах дефіциту часу [2, с. 28]. При цьому, згідно вимог чинного законодавства, підрозділи кримінальної поліції здійснюють оперативно-

розшукову профілактику та працюють над виявленням та розкриттям кримінальних правопорушень, зокрема:

- проти життя та здоров'я особи;
- проти статевої свободи та статевої недоторканності особи;
- гендерно-обумовленого насильства;
- проти власності;
- кіберзлочинам;
- торгівлі людьми, злочинам у сфері моральності, незаконній міграції та кримінальним правопорушенням серед дітей;
- кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом товарів, предметів, речовин заборонених до цивільного обігу;
- злочинам, які вчиняються службовими особами тощо.

Діяльність підрозділів кримінальної поліції протікає нерідко в умовах психологічної та фізичної протидії злочинців. На нашу думку парадигма професіограми оперуповноваженого кримінальної поліції передбачає відповідну психологічну та фізичну підготовку з формування вольових якостей особистості, оволодіння прийомами рукопашного бою, спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, забезпечення особистої безпеки та безпеки оточуючих тощо.

На думку Тарасюк І.В. прихований характер неочевидних злочинів, організованість і професіоналізм злочинів, їх, по суті, відкрите протистояння правоохоронним органам та органам внутрішніх справ у першу чергу визначають об'єктивну необхідність використання спеціальних засобів і методів, нерідко пов'язаних із ризиком, спрямованих на виявлення злочинних намірів і скоєних злочинів, учасників злочинів, фактичних даних, що мають доказову базу [1, с. 158].

Діяльність співробітників підрозділів кримінальної поліції пов'язана із спілкуванням, спостереженням, фіксацією, передбаченням, прогнозуванням, моделюванням, відтворенням, виконанням дискреційних функцій тощо. Розвиток психологічних якостей професійної діяльності співробітників кримінальної поліції безпосередньо пов'язаний з комунікацією з різними категоріями осіб: дітьми, дорослими, особами похилого віку, потерпілими, свідками, очевидцями, злочинцями, особами, які сприяють на конфіденційних засадах у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності тощо. На думку Пекарського С.П. співробітник кримінальної поліції повинен вміти спілкуватися з особами різного віку, соціального статусу, знайти індивідуальний підхід до кожного з них [3, с. 48].

Окремим аспектом виступає готовність оперуповноваженого кримінальної поліції виконувати службові повноваження автономно або в складі команді. Організаційна складова забезпечується діяльністю пошукових груп оперуповноважених кримінальної поліції, слідчих-оперативних груп, груп захоплення тощо. Міжособиста комунікація, сприйняття жестів, команд на відстані, розуміння рухів колег ставить питання щодо психологічної сумісності під час діяльності у складі команди.

Отже, готовність оперуповноваженого кримінальної поліції діяти в умовах професійного ризику, психологічної протидії злочинцям, застосовувати заходи примусу, діяти автономно або у складі команди, емоційної стриманості до дій у стресових ситуаціях вимагає відповідної психологічної готовності з формуванням вольових якостей особистості правоохоронця.

Список використаних джерел

1. Тарасюк І.В. Проблеми ризику в професійній діяльності оперативних працівників ОВС. *Право і суспільство.* 2012. № 5. С. 157-160.

2. Тіщенко В.В., Загородній В.Є., Бєлік Л.С. Тактико-психологічні засади слідчої та оперативно-розшукової діяльності : навчально-методичний посібник / В.В. Тіщенко, В.Є. Загородній, Л.С. Бєлік. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 160 с.

3. Пекарський С.П. Основи оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції : навчальний посібник / С. П. Пекарський. – Київ : ВД Дакор, 2022. – 186 с.

Олександр ГЕРДОВ
студент групи 312/23-(П)-К
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Андрій ШУЛЬГА
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ФОРМУВАНЬ

Протидія злочинності постає як системно організована та концептуально вивірена діяльність, що реалізується через комплекс засобів впливу держави та уповноважених суб’єктів на девіантну поведінку. У цьому контексті важливим є застосування інструментів кримінального процесуального примусу, зокрема тих, що мають на меті забезпечення належної процесуальної поведінки учасників кримінального провадження.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», організована злочинність розглядається як явище, що охоплює сукупність кримінальних правопорушень, вчинення яких обумовлене створенням, функціонуванням та цілеспрямованою діяльністю стійких злочинних угрупувань [1].

Запобіжний захід у кримінальному процесі України не слід розглядати як покарання, оскільки його основна функція полягає у забезпеченні належного здійснення кримінального провадження та гарантуванні реалізації правосуддя, уникненню ризику втечі підозрюваного чи впливу на свідків (ст. 177 КПК України) [2].

Слідчий суддя, розглядаючи клопотання про запобіжний захід, перевіряє обґрунтованість підозри, оцінює ризики невиконання процесуальних обов'язків і враховує подані докази. За результатами він або застосовує запобіжний захід, або відмовляє за відсутності підстав.

У цьому контексті науковець С. Яцюк відзначає, що ефективність запобіжного заходу відзначається здатністю створювати реальні гарантії участі особи у процесі та недопущення негативного впливу на хід кримінального провадження, підкреслюючи, що інститут запобіжного заходу є критично важливим механізмом балансу між правами підозрюваного та завданнями кримінального судочинства [3, с. 332].

Стаття 176 КПК України встановлює вичерпний перелік запобіжних заходів за зростанням суворості: особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт із визначеним режимом та тримання під вартою [2].

Ухвала Апеляційної палати ВАКС у справі № 757/56984/24-к від 13.01.2025 відображає підхід до застосування запобіжних заходів у справах щодо організованих злочинних формувань: суд визнає можливість незастосування застави за злочинами, передбаченими ст. 255–255-3 КК України, що допускає тримання під вартою без альтернативи як посилену реакцію на діяльність таких структур. Водночас наголошується на необхідності доведення ризиків, передбачених ст. 177 КПК України [4].

Рішення підтверджує, що у справах щодо організованих злочинних формувань тримання під вартою має пріоритет як базовий запобіжний захід через підвищені ризики. Навіть визначаючи заставу, суд визнає обґрунтованість безальтернативного тримання під вартою за умови доведеності ризиків.

Показовою є ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 20.04.2022, якою особі за ч. 1 ст. 255-2 КК України обрано тримання під вартою до 60 діб без застави, що відображає практику застосування найсуворішого запобіжного заходу у справах щодо злочинних організацій. Суд, оцінюючи підозру, врахував організований і тривалий характер діяння, що підсилює ризики, передбачені ст. 177 КПК України, зокрема переховування, вплив на учасників провадження, знищення доказів і продовження злочинної діяльності [5].

Таким чином, сукупний аналіз законодавства, наукових підходів і судової практики свідчить, що провадження щодо організованих злочинних формувань характеризуються підвищеними ризиками, передбаченими ст. 177 КПК України. Через стійкість і ресурсність таких структур більш м'які заходи часто неефективні, тому тримання під вартою набуває пріоритетного значення як засіб забезпечення цілей кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю № 3341-XII. Ред. від 30.06.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text
2. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI. Ред. від 04.03.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1723
3. Яцюк С. Поняття, значення та місце запобіжних заходів у системі процесуального примусу. — 2024. URL: https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/254/251
4. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 13.01.2025 у справі № 757/56984/24-к. URL: https://iplex.com.ua/doc.php?d=5&red=100003db6d0ff599b7d9e7b234aae06d7adda2&regnum=124567891&utm_source=chatgpt.com
5. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 20.04.2022 у справі № 204/2224/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104144356?utm_source=chatgpt.com

Андрій ГІРАК
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Святослав ПОЛЯК
доктор філософії у галузі знань «Право»
доцент кафедри ОРД
Львівський державний університет внутрішніх справ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА НОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСЬКИМ КОЛ-ЦЕНТРАМ

Стрімкий розвиток цифрових технологій та масштабна цифровізація фінансових послуг створили принципово нове середовище для вчинення злочинів у сфері шахрайства.

Особливого поширення набула діяльність організованих злочинних угруповань, які функціонують у форматі кол-центрів та спеціалізуються на інвестиційному і бізнес-шахрайстві [1, с. 45]. Такі структури характеризуються значним рівнем конспірації, технічною оснащеністю, транскордонним характером діяльності та широким застосуванням методів соціальної інженерії, що суттєво ускладнює їх виявлення й документування традиційними оперативно-розшуковими методами.

За даними кіберполіції України, щорічно реєструються тисячі звернень громадян щодо діяльності шахрайських кол-центрів, а збитки від їх функціонування сягають сотень мільйонів гривень [2, с. 12].

Найбільш поширеними схемами є: фіктивні інвестиційні платформи (псевдофорекс-брокери, криптовалютні біржі), шахрайство під виглядом пропозицій роботи, а також маніпуляції з консалтинговими і бізнес-послугами.

Впровадження інструментів штучного інтелекту (ШІ) відкриває якісно нові можливості для оперативно-розшукової протидії таким злочинам. Серед ключових напрямів застосування ШІ варто виділити такі.

По-перше, виявлення та моніторинг. Системи машинного навчання здатні в автоматичному режимі аналізувати масиви даних із відкритих джерел (сайти, соціальні мережі, месенджери), виявляти ознаки шахрайської активності та формувати сигнали для оперативного реагування [3, с. 78].

NLP-моделі (обробка природної мови) дозволяють ідентифікувати характерні мовні конструкції, властиві маніпулятивним скриптам кол-центрів, навіть при зміні використовуваної легенди.

По-друге, аналіз фінансових потоків. Алгоритми виявлення аномалій ефективно застосовуються для трасування переміщення коштів між рахунками, встановлення «гаманців» для акумулювання злочинних доходів, а також для виявлення мережі номінальних підприємств, що використовуються з метою легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

По-третє, документування та збирання доказів. ШІ забезпечує автоматизовану обробку великих масивів цифрових доказів: записів телефонних переговорів, електронного листування, транзакційних даних. Це дозволяє значно скоротити час документування злочинної діяльності та підвищити допустимість отриманих доказів у кримінальному провадженні [4, с. 33].

По-четверте, ідентифікація учасників. Інструменти аналізу голосу, відео та поведінкових паттернів у поєднанні з базами даних правоохоронних органів дають змогу встановлювати особи організаторів і учасників злочинних угруповань, у тому числі тих, що діють під псевдонімами або використовують засоби анонімізації.

Разом із тим застосування ШІ в оперативно-розшуковій діяльності пов’язане з низкою правових та організаційних викликів. Зокрема, постає питання дотримання вимог щодо захисту персональних даних, допустимості матеріалів, отриманих за допомогою ШІ, як доказів у суді, а також необхідності відповідної підготовки особового складу оперативних підрозділів [5, с. 91]. Чинне законодавство України ще не повною мірою регулює питання використання ШІ у правоохоронній діяльності, що зумовлює необхідність вдосконалення відповідної нормативно-правової бази.

Міжнародний досвід свідчить про успішне впровадження аналітичних платформ на основі ШІ у структурах Europol, ФБР та поліцейських відомствах ряду держав ЄС для протидії організованій кіберзлочинності. Зокрема, системи класу і Analyst’s Notebook дозволяють ефективно встановлювати зв’язки між учасниками злочинних мереж та формувати доказову базу для кримінального переслідування [6, с. 17].

Отже, впровадження ШІ в оперативно-розшукову практику протидії шахрайським кол-центрам є об’єктивною необхідністю та перспективним напрямом розвитку правоохоронної діяльності в умовах цифровізації.

Ефективна реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу: нормативного врегулювання, технічного оснащення підрозділів, підготовки кадрів та налагодження міжнародної співпраці.

Список використаних джерел

1. Голубєв В.О. Кіберзлочинність: проблеми кваліфікації та протидії : монографія. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. 232 с.

2. Кіберполіція України. Звіт про результати діяльності за 2023 рік. Київ, 2024. 48 с.

3. Литвиненко О.В. Застосування методів машинного навчання у протидії фінансовому шахрайству. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2022. № 3 (39). С. 74–85.

4. Юрченко О.М. Цифрові докази у кримінальному провадженні: теорія та практика. Харків : Право, 2021. 198 с.

5. Баганець О.В. Правові засади використання штучного інтелекту у правоохоронній діяльності. Право і суспільство. 2023. № 4. С. 87–98.

6. Europol. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2023. The Hague : Europol, 2023. 56 p.

Сергій ГОЛОВКІН
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Донецького державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ’ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ЗБРОЇ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні значно зростає ризик незаконного обігу зброї, що зумовлено як активними бойовими діями, так і поширенням великої кількості вогнепальної зброї серед населення. Одним із найгостріших викликів для національної безпеки стало безпрецедентне насичення тіньового ринку вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. У цих умовах організовані злочинні групи швидко адаптувалися до нових реалій, розглядаючи нелегальний збройовий трафік як надприбутковий бізнес. Їхня діяльність не лише сприяє загальному погіршенню криміногенної обстановки, але й створює прямі ризики диверсійної діяльності, терористичних актів. Це

вимагає від Національної поліції України впровадження новітніх тактичних прийомів та вдосконалення процесуальних механізмів розслідування.

В умовах воєнного стану такі злочини набувають нових форм і способів реалізації, що обумовлено збільшенням кількості зброї у цивільному обігу та ослабленням контролю на окремих територіях. Якщо до 2022 року на чорному ринку переважала перероблена травматична, стартова чи мисливська зброя, то сьогодні предметом посягання є нарізна автоматична зброя військового призначення, гранатомети, ручні гранати, міни та вибухівка промислового виготовлення (трофейна, втрачена або викрадена зброя). Організовані злочинні групи налагодили канали постачання безпосередньо із зон ведення бойових дій та деокупованих територій, часто маскуючи транзит під волонтерську діяльність або використовуючи корупційні зв'язки.

Відбувся остаточний перехід від традиційного продажу «з рук в руки» до безконтактних методів. Організовані злочинні групи широко використовують Darknet-майданчики, закриті Telegram-канали та боти. Фінансові розрахунки здійснюються переважно у криптовалюті (USDT, Bitcoin) або через дроп-рахунки підставних осіб. Фізична передача зброї відбувається шляхом облаштування «схронів», «закладок» або через поштові відправлення з використанням підроблених документів і засобів маскування (наприклад, у побутовій техніці чи автозапчастинах).

Особливістю розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень є ускладнені умови роботи слідчо-оперативних груп. Проведення оглядів місця події, обшуків та затримань часто відбувається в умовах підвищеної небезпеки: загроза мінного забруднення території, близькість до лінії фронту, регулярні повітряні тривоги. З огляду на високий рівень конспірації організованих злочинних груп, традиційні слідчі (розшукові) дії на початковому етапі часто є малоефективними. Ключову роль відіграє комплекс негласних слідчих (розшукових) дій. Найбільш результативними в цьому контексті є:

- зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України);
- аудіо-, відеоконтроль особи та місця (ст. 260, 270 КПК України);
- спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України) для відстеження логістичних ланцюгів;
- оперативна закупка та контрольована поставка (ст. 271 КПК України) [1].

Головним процесуальним викликом на цьому етапі є проблема легалізації отриманих оперативних даних. Слідчий та прокурор повинні забезпечити процесуальну чистоту фіксації ходу і результатів НСРД таким чином, щоб отримані фактичні дані були визнані судом як допустимі докази, але при цьому не були розкриті конфіденційні джерела та специфічні методи оперативної роботи.

В умовах «цифровізації» торгівлі зброєю слідова картина злочину розширюється. Сучасне розслідування вимагає паралельного збирання як традиційних матеріальних, так і електронних доказів (цифрові сліди комунікації у месенджерах, лонги транзакцій криптогаманців, дані геолокації) [2].

Експертне забезпечення таких проваджень потребує обов'язкового призначення комплексу експертиз:

- судово-балістичної та вибухотехнічної: для ідентифікації зброї, визначення її придатності до стрільби (вибуху) та, що критично важливо, встановлення її походження шляхом перевірки за базами даних втраченої військової зброї;

- дактилоскопічної та молекулярно-генетичної (ДНК): для встановлення осіб, які контактували зі зброєю або пакувальними матеріалами;

- комп'ютерно-технічної: для вилучення, дешифрування та аналізу даних із мобільних терміналів і комп'ютерної техніки фігурантів, що є ключовим для доведення наявності умислу, попередньої змови та ієрархії всередині організованої злочинної групи.

Розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї, вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану, є одним із найскладніших напрямів правоохоронної діяльності. Воно вимагає від слідчих та оперативних працівників Національної поліції глибокого розуміння новітніх тактичних прийомів, компетенцій у сфері цифрових технологій та криптографії, а також високого рівня міжвідомчої координації.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 20.03.2026).

2. Головкін С.В., Квашук О.Д., & Дробенко Д.Ф. (2026). Процесуальний та криміналістичний аспект використання цифрових доказів під час досудового розслідування в умовах воєнного стану із урахуванням судової практики. Український політико-правовий дискурс, (20). https://doi.org/10.5281/zenodo.18800053

Юрій ГОРЕЛОВ
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри кібербезпеки та DATA-технологій,
Харківський національний університет внутрішніх справ
Ігор КОБЗЕВ
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри інформатики та комп'ютерної техніки,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ ТА ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У сучасному світі організована злочинність стає дедалі складнішою та технологічно розвиненою. Злочинні угруповання активно використовують інтернет, шифровані канали зв'язку, криптовалюти та інші цифрові інструменти для приховування своєї діяльності. У зв'язку з цим правоохоронним органам необхідні нові методи боротьби зі злочинністю. Одним із найперспективніших інструментів у цій сфері є штучний інтелект, який дозволяє ефективніше виявляти, аналізувати та документувати діяльність організованих злочинних груп.

Технології штучного інтелекту дозволяють швидко аналізувати великі обсяги даних, навчатися на основі отриманої інформації та робити прогнози або приймати рішення. У сфері правоохоронної діяльності ці можливості відкривають нові перспективи для протидії організованої злочинності.

Одним із головних напрямів використання штучного інтелекту є аналіз великих масивів даних. Сучасні злочинні угруповання залишають багато цифрових слідів: фінансові транзакції, телефонні дзвінки, електронні листи, повідомлення у соціальних мережах та ін. Алгоритми штучного інтелекту та технології Big Data дозволяють швидко обробляти такі обсяги даних, знаходити приховані зв'язки між підозрюваними, виявляти підозрілі схеми та встановлювати структуру злочинних організацій.

Іншим важливим напрямом є прогнозування злочинної діяльності. Завдяки аналізу історичних даних і поведінкових моделей штучний інтелект може допомогти визначити ймовірні місця або обставини, де можуть відбуватися злочини. Це дає змогу правоохоронним органам більш ефективно планувати свою роботу, розподіляти ресурси та запобігати злочинам ще до того, як вони будуть скоєні. Хоча такі системи не гарантують повної точності, вони значно підвищують ефективність аналітичної роботи.

Штучний інтелект також відіграє важливу роль у документуванні злочинів. Наприклад, технології розпізнавання обличчя можуть допомагати ідентифікувати осіб, причетних до злочинної діяльності, на відеозаписах із камер спостереження. Аналіз текстів і повідомлень дозволяє автоматично знаходити підозрілі розмови або ключові слова, які можуть свідчити про підготовку злочину. Крім того, спеціальні системи можуть об'єднувати інформацію з різних джерел у єдину базу даних, що значно полегшує роботу слідчих.

Особливо важливим є використання штучного інтелекту у боротьбі з фінансовими злочинами, які часто пов'язані з організованою злочинністю. Алгоритми можуть аналізувати фінансові операції та виявляти підозрілі транзакції, що можуть бути пов'язані з відмиванням грошей, незаконною торгівлею або фінансуванням злочинних організацій. Завдяки цьому правоохоронні органи можуть швидше реагувати на підозрілі фінансові потоки та запобігати незаконній діяльності.

Важливим аспектом є також співпраця між різними державними структурами та міжнародними організаціями. Організована злочинність часто має транснаціональний характер, тому обмін інформацією між країнами є необхідним. Штучний інтелект може допомагати інтегрувати дані з різних

джерел і забезпечувати більш ефективний аналіз на міжнародному рівні. Це особливо актуально у боротьбі з такими видами злочинів, як торгівля людьми, кіберзлочинність, контрабанда та незаконний обіг наркотиків.

Однак використання штучного інтелекту у правоохоронній діяльності має і певні виклики. По-перше, існують питання конфіденційності та захисту персональних даних. Надмірне використання технологій спостереження може порушувати права громадян, тому важливо забезпечити баланс між безпекою та дотриманням законодавства. По-друге, алгоритми штучного інтелекту можуть містити помилки або упередження, якщо вони навчені на неповних або неточних даних. Тому необхідно регулярно перевіряти та вдосконалювати такі системи.

Крім того, важливим фактором є підготовка спеціалістів, які працюватимуть із цими технологіями. Правоохоронці повинні мати не лише юридичні знання, а й базове розуміння сучасних інформаційних систем, аналітики даних та принципів роботи штучного інтелекту. Це дозволить ефективніше використовувати нові інструменти у боротьбі зі злочинністю.

У підсумку можна сказати, що штучний інтелект стає важливим елементом сучасної системи протидії організованій злочинності. Він допомагає швидше аналізувати інформацію, виявляти складні злочинні мережі та документувати незаконну діяльність. Водночас для ефективного використання таких технологій необхідно враховувати етичні, правові та технічні аспекти. У майбутньому розвиток штучного інтелекту, ймовірно, ще більше посилить можливості правоохоронних органів і сприятиме підвищенню рівня безпеки в суспільстві.

Марина ГОРОДЕЦЬКА
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Криворізького навчально-наукового інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ ОКРЕМИХ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Аналізуючи діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України слід сказати, що відповідно до існуючих норм кримінального процесуального законодавства на сьогодні вони не мають самостійної кримінальної процесуальної компетенції. Залучаються вони до кримінального провадження лише за дорученням слідчого і під час виконання даного доручення користуються повноваженнями слідчого. На відміну від негласної діяльності, яка може бути дослідчою або під час досудового розслідування.

За цим темпоральним критерієм та за повноваженнями компетенція оперативних підрозділів є спільною та не відрізняється між підрозділами. Інша справа щодо розподілу предмету відання оперативних підрозділів. Кожен

підрозділ опрацьовує визначений для нього предмет відання. Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України (далі – ДСР), затверджене Наказом Національної поліції України від 23.10.2018 №1077 (далі – Положення) визначає у загальних рисах, що на ці підрозділи покладено здійснення протидії організованим групам і злочинним організаціям. Також зазначається про протидію корупції серед посадових осіб [1].

Але таке визначення предмету відання не є конкретизованим. У цьому контексті предмет відання ДСР може перетинатися з предметом відання оперативних підрозділів Служби безпеки України, Бюро економічної безпеки, детективів Національного антикорупційного бюро України.

Автори публікації щодо повноважень Департаменту стратегічних розслідувань в кримінальних провадженнях професор О.О. Волобуєва та С.С. Барган справедливо припустили, що логічним буде узгодити предмет відання ДСР з підслідністю органів досудового розслідування Національної поліції [2]. Дійсно, оскільки ст. 216 КПК визначає підслідність слідчих Національної поліції, отже ДСР здійснюють оперативно-розшукову діяльність з протидії організованим групам і злочинним організаціям щодо тих кримінальних правопорушень, які підслідні слідчим того ж відомства.

Розподіл підслідності передбачає не лише предметний компонент, але й треба врахувати суб'єктну, імперативну, підслідність за зв'язком справ. Наприклад, кримінальне правопорушення за ст. 255 КК України «Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній» за предметним критерієм підслідне слідчим Національної поліції. Але діяльність організованої групи чи злочинної організації, пов'язана зі злочинами проти національної безпеки, тероризмом, може бути кваліфікована як діяння, яке відноситься до підслідності слідчих Служби безпеки України. Якщо такі протиправні дії вчиняються правоохоронцями, або високопосадовцями, то мова може йти про компетенцію Державного бюро розслідувань. Якщо діяльність злочинної організації пов'язана з корупційними злочинами, то можна вести мову про підслідність Національного антикорупційного бюро України.

Звичайно, що на початку провадження можна допускати певний перетин компетенцій державних органів, але такий перетин не має бути за межею правової визначеності. При цьому, якщо злочинна спільнота веде діяльність з незаконного обігу наркотичних засобів, або діяльність буде пов'язана з кіберзлочинами, то тут вже йде мова про підслідність слідчих Національної поліції, проте конкуренція виникає з іншими департаментами, як то Департамент кіберполіції Національної поліції України, або Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України. Звичайно, що така невизначеність розподілу предмету відання шкодить у практичному сенсі: задвоєння негласної роботи за одним фактом, органи заважають один одному, можуть перетинатися у негласній діяльності, тут же втрата оперативності у визначенні належного суб'єкта тощо.

Предмет відання ДСР відрізняється тим, що захист прав осіб у цій сфері є надзвичайно важливим та актуальним для суспільства. Аналогічно, зважаючи на

актуальний для держави та суспільства предмет відання створено Національне антикорупційне бюро України, Бюро економічної безпеки. Зважаючи на досвід даних державних органів, доцільно було б передбачити посаду детектив.

По-перше, позитивний досвід детективів Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки. По-друге, Національна поліція України також проводила експеримент із запровадження детективів, щодо чого були позитивні відгуки. Окрім того, вже на дослідчому етапі підключався би суб'єкт, який згодом здійснював би розслідування за даним фактом. Ідея повного включення слідчих до негласної роботи як на досудовому розслідуванні так і на дослідчому етапі заслуговує уваги. Слід підкреслити, що прослідковується тенденція злиття дослідчої оперативно-розшукової діяльності з кримінальним процесом з часом, оскільки це ланки одного ланцюга, одна діяльність. Створення посади детектива зі спеціалізацією стратегічних розслідувань було б доцільним. Даний суб'єкт мав би бути наділений повноваженнями щодо негласної оперативно-розшукової роботи. У підзаконних нормативно-правових актах необхідно було зазначити, що у кримінальному провадженні він виконує роль слідчого, або що на нього покладаються повноваження слідчого. Тому що у даному випадку слід зважати, що у КПК вказані не посади. Професор Л.М. Лобойко наголошував, що слідчий, прокурор, дізнавач не посади, а ролі учасників кримінального провадження, їх кримінально-процесуальні функції [3]. Отже, детектив ДСР міг би поєднати у собі ознаки оперативника та під час кримінального провадження виконував би функцію слідчого. Це підвищило б якість дослідчих опрацювань для їх використання у подальшому досудовому розслідуванні та судовому розгляді. Стратегічні розслідування, які здійснює оперативний підрозділ – це саме «дослідче розслідування», яке є дуже щільно пов'язане з досудовим розслідуванням. Під час стратегічного розслідування опрацьовуються відомості, які у майбутньому пройдуть етап досудового розслідування та будуть надані як докази в суді.

Отже, як висновок можна зазначити, що доцільною буде додаткова конкретизація предмету відання підрозділів стратегічних розслідувань з метою забезпечення правової визначеності, з метою забезпечення оперативності реагування, з метою уникнення дублювання з предметом відання інших правоохоронних органів України. Також слід зазначити, що невиправдано обмеженою є кримінальна процесуальна компетенція оперативного уповноваженого ДСР під час кримінального провадження. Також невиправдано обмеженою є компетенція слідчого у негласній дослідчій роботі оперативних підрозділів ДСР. Було б доцільно поєднати компетенції цих суб'єктів кримінального провадження у особі детективів стратегічних розслідувань.

Список використаних джерел

1. Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 23.10.2019 No 1077.

2. Волобуєва О.О., Барган С.С. Повноваження Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України в кримінальних провадженнях.

Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика. N 3–4(7–8). 2023. С. 3–7.

3. Лобойко Л.М. Пригоди Європейських стандартів судочинства у кримінальному процесі після 20 листопада 2013 року. *Європейські стандарти кримінального судочинства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф*. (м. Донецьк, 27 вересня 2013 року). Донецьк : ДЮІ МВС України, 2014. С. 14.

Даніела ГРИГОР'ЄВА
студентка 3 курсу 4 групи Спеціальності «Право»
Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНІКОВА
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИННІВ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Організована злочинність є однією з найнебезпечніших форм кримінальної діяльності, що суттєво загрожує правопорядку та безпеці суспільства. Основні ознаки таких правопорушень включають стійкість об'єднань, чітку ієрархію, розподіл функцій між учасниками, заздалегідь сплановані дії та високий рівень конспірації. Саме ці характеристики визначають специфіку та складність досудового розслідування [5, ст. 19]

Досудове розслідування злочинів організованих груп і злочинних організацій починається з внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР та завершується складанням обвинувального акту для направлення до суду. На цьому етапі особливу увагу слід приділяти встановленню структури організації, ролей кожного учасника, тривалості та координації спільної діяльності [5, ст. 24; 3, ст. 114]

Відповідно до Кримінально процесуального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчими підрозділів Національної поліції, які мають право проводити слідчі та розшукові дії, включно з негласними слідчими (розшуковими) діями (НСРД), але лише у межах, передбачених законом [1; 4, ст. 254]. НСРД дозволяють отримати критично важливу інформацію про приховану діяльність злочинних об'єднань, встановити зв'язки між учасниками та задокументувати злочинну діяльність. При цьому будь-які порушення процесуальної форми можуть призвести до недопустимості доказів [2].

Одним із важливих аспектів є забезпечення процесуальних прав учасників кримінального провадження, включно зі свідками, потерпілими та підозрюваними. Дотримання цих прав підвищує легітимність проведених слідчих дій і дозволяє уникнути процесуальних помилок, які могли б негативно вплинути на судовий розгляд [4, ст. 256].

У практиці досудового розслідування злочинів організованих груп значну роль відіграє криміналістичний аналіз та інтеграція аналітичних методів, що дозволяють системно оцінити зібрану інформацію, встановити зв'язки між учасниками злочинного угрупування, виявити ланки ієрархії та прогнозувати можливі подальші злочинні дії [2; 6, ст. 447]. Такий підхід підвищує результативність розслідування і дає змогу більш ефективно документувати епізоди злочинної діяльності.

Особливу увагу слід приділяти доказам та їх властивостям. У науковій літературі підкреслюється, що докази повинні бути належним, допустимими та достовірними. Для цього слід забезпечити їх правильне фіксування, класифікацію та оформлення відповідно до процесуальних вимог [3, ст. 115]. Наприклад, при розслідуванні злочинів організованих груп, які займаються незаконним обігом наркотичних засобів, важливо правильно документувати як матеріальні, так і електронні докази, що підтверджують організовану змову [5, ст. 22; 3, ст.117].

Не менш важливою складовою є координація між слідчими органами та оперативними підрозділами, що дозволяє своєчасно отримувати дані про діяльність угрупувань, перевіряти інформацію та використовувати її у доказовій базі [6, ст. 448]. Така взаємодія забезпечує системність та компетентність досудового розслідування, особливо у справах із багатьма фігурантами та складними злочинними схемами.

Таким чином, досудове розслідування злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, характеризується високою складністю, потребує поєднання традиційних слідчих дій. НСРД, кримінального аналізу та суворого дотримання процесуальних вимог. Ефективність таких розслідувань залежить від професійного рівня слідчих, правильного документування доказів і використання сучасних аналітичних методів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Верховний Суд України. Практика щодо доказів та доказування в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1326181

3. Дронов Є.В., Ільченко С.Ю. Актуальні питання властивостей доказів у кримінальному провадженні // Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 2. С. 112–123. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303745

4. Макарова О.П. Забезпечення процесуальних прав учасників кримінального провадження на етапі досудового розслідування // Вісник Кримінологічної асоціації України. 2025. Т. 35, № 2. С. 254–262. URL: https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/563

5. Поярков А.Ю. Докази у кримінальному провадженні про організовані групи та злочинні організації у сфері обігу наркотичних засобів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. № 4. С. 19–28. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/325329

6. Пчеліна О.В., Пчелін В.Б. Організація взаємодії під час досудового розслідування кримінальних правопорушень // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. № 7. С. 446–449. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/340192

Роман ГРИЦАЙ
аспірант кафедри державного управління
Навчально-науковий інститут публічного управління та
державної служби Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ПРОПАГАНДІ

Сучасний етап розвитку інформаційного простору України визначається одночасним посиленням цифровізації, мережевих комунікацій і зростанням впливу медіа на формування суспільної свідомості. У цих умовах пропаганда та дезінформація трансформувалися з епізодичних проявів у системний інструмент впливу на демократичні інститути, довіру до органів публічної влади та соціальну згуртованість. Тому загальнодержавна інформаційна політика має розглядатися не лише як реакція на інформаційні атаки, а як комплексний механізм превентивного державного управління інформаційними процесами, спрямований на зміцнення інформаційної безпеки та стійкості суспільства.

Ключова проблема полягає у фрагментарності нормативно-правового забезпечення та неповній узгодженості інституційних ролей суб’єктів, відповідальних за інформаційну безпеку і медіарегулювання. Практика останніх років показує, що держава вимушена вдаватися до обмежувальних рішень (зокрема, у сфері телерадіомовлення) для припинення поширення пропагандистського контенту. Водночас обмеження ретрансляції окремих телеканалів або селективні заборони аудіовізуального продукту не формують самі по собі системної політики, якщо вони не інтегровані у довгострокові цілі, принципи та координаційні механізми. У результаті виникає ризик ситуаційного реагування без стійкого управлінського ефекту.

Поворотною точкою інституціоналізації державної реакції на інформаційні загрози стали рішення та акти після 2014 року, коли було зафіксовано потребу у вдосконаленні державної політики у сфері інформаційної безпеки та розвитку міжвідомчої взаємодії. Такі документи відобразили розуміння системності загроз та необхідності організаційно-правових заходів, але водночас оголили дефіцит єдиного концептуального рамкового документа, який би визначав стратегічні пріоритети та інструменти реалізації інформаційної політики в довгостроковій перспективі [1].

Важливим елементом протидії пропаганді стала регуляторна діяльність у сфері телерадіомовлення: моніторинг контенту, фіксація ознак пропаганди та застосування обмежень щодо ретрансляції. Адміністративно-правова природа таких заходів полягає у здійсненні державного регулювання медіаринку через контроль за дотриманням законодавства та застосування заходів реагування. Суттєвим гарантійним механізмом при цьому є судовий контроль, який дозволяє збалансувати публічний інтерес у захисті інформаційної безпеки та свободу вираження поглядів у демократичному суспільстві. Однак ефективність обмежувальних заходів об'єктивно знижується через розширення цифрових каналів поширення контенту (платформи, соціальні мережі, відеохостинги), що потребує ширших організаційних і правових рішень [2].

Подальші виклики, пов'язані з повномасштабною агресією, актуалізували спеціальні режими функціонування інформаційного простору в умовах воєнного стану (централізація офіційних комунікацій, обмеження поширення окремих категорій інформації, посилення координації між суб'єктами сектору безпеки і оборони та медіарегулятором). Такі кроки мають важливе значення для зниження інформаційно-психологічних впливів, однак вони також підкреслюють необхідність системної рамки, яка забезпечує передбачуваність правозастосування, прозорі критерії обмежень і їх пропорційність, а також узгодженість дій усіх суб'єктів публічної влади.

У цьому контексті концептуалізація національної інформаційної політики має охоплювати щонайменше три взаємопов'язані блоки.

1) нормативно-правовий: систематизація та кодифікація інформаційного законодавства, уточнення критеріїв пропагандистського контенту й дезінформації (з урахуванням принципу правової визначеності), процедурні стандарти регуляторних рішень та гарантії судового контролю. Такий підхід мінімізує ризики неоднозначного застосування норм і створює зрозумілі «правила гри» для медіаринку та суспільства;

2) інституційно-організаційний: визначення ролей і процедур координації суб'єктів інформаційної політики, формування сталих механізмів міжвідомчої взаємодії, а також розвиток стратегічних комунікацій як інструменту не лише реагування, а й запобігання деструктивним впливам. В умовах війни такі механізми мають працювати швидко, але в межах законності та з чіткими межами компетенції;

3) медійний і суспільний: забезпечення фінансової, організаційної та редакційної незалежності медіа, прозорість медіавласності та захист редакційної

автономії як передумова демократичної моделі інформаційного простору. Саме цей блок дозволяє поєднати безпекові пріоритети з фундаментальними свободами, не зводячи інформаційну політику до винятково заборонних заходів;

Отже, протидія пропаганді потребує переходу від фрагментарних обмежувальних рішень до цілісної загальнодержавної інформаційної політики, яка поєднує правові, організаційні та інституційні механізми. Прийняття Концепції національної інформаційної політики доцільно розглядати як базовий крок для стратегічної узгодженості: вона має визначити цілі, принципи, інструменти реалізації, критерії ефективності та механізми координації, забезпечивши баланс між свободою слова і захистом національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 01.05.2014 № 449/2014. URL : http://www.rnbo.gov.ua/documents/347.html.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України : Закон України від 05.02.2015 № 159-VIII. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/159-19.

Марія ГРИЦІВ
здобувач вищої освіти, факультету безпеки державного кордону, Національна академія Державної прикордонної служби України (м. Хмельницький), солдат
Віталій ГУЛА
старший викладач кафедри прикордонного контролю, Національна академія Державної прикордонної служби України (м. Хмельницький), підполковник

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність є однією з найсерйозніших загроз сучасному суспільству, оскільки її діяльність має транснаціональний характер і виходить за межі національних кордонів. Глобалізація, розвиток інформаційних технологій, міжнародна торгівля та міграційні процеси створюють сприятливі умови для поширення організованих злочинних угруповань, що діють у різних країнах одночасно.

У зв’язку з цим ефективна протидія організованій злочинності потребує не лише активної діяльності національних правоохоронних органів, а й тісної координації між державами. Міжнародне співробітництво в цій сфері є ключовим елементом забезпечення безпеки та стабільності у світі. Воно дозволяє

оперативно обмінюватися інформацією, проводити спільні операції та впроваджувати сучасні методи боротьби з транснаціональною злочинністю.

Міжнародне співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю ґрунтується на принципі взаємної допомоги держав у розслідуванні злочинів, захисті прав громадян і забезпеченні законності. Воно реалізується через двосторонні та багатосторонні угоди, участь у міжнародних організаціях, таких як Інтерпол, Європол та ООН, а також через спільні тренінги, конференції та обмін практичним досвідом.

Ефективне міжнародне співробітництво дозволяє вирішувати такі ключові завдання:

- обмін інформацією про діяльність організованих злочинних угруповань;
- спільне розслідування та затримання членів транснаціональних груп;
- виявлення та блокування фінансових потоків, що використовуються злочинцями;
- розробка узгоджених підходів до законодавчого регулювання питань боротьби з організованою злочинністю.

Незважаючи на значні досягнення, міжнародне співробітництво у цій сфері стикається з низкою проблем. Однією з головних є різний рівень розвитку національних правових систем, що ускладнює оперативну взаємодію. Наприклад, одні країни мають чітко визначені механізми екстрадиції, інші — більш складні та тривалі процедури.

Ще однією проблемою є неузгодженість законодавства. У різних країнах визначення організованої злочинності, правові підстави для затримання, обшуку або конфіскації майна можуть суттєво відрізнятися. Це створює правові колізії та уповільнює ефективну протидію транснаціональним злочинним угрупованням.

Не менш важливим викликом є технологічний розвиток злочинності, зокрема використання цифрових платформ для торгівлі незаконними товарами, відмивання грошей та кіберзлочинів. Швидкість, з якою розвиваються нові методи злочинної діяльності, часто випереджає можливості правоохоронних органів, що потребує постійного оновлення методик міжнародного співробітництва.

У відповідь на ці виклики розвиваються нові підходи до міжнародного співробітництва:

1. Цифровізація обміну інформацією. Використання інтегрованих платформ для обміну даними дозволяє правоохоронним органам різних країн оперативно отримувати інформацію про підозрюваних, фінансові потоки та маршрути доставки незаконних товарів.

2. Розробка спільних програм навчання та тренінгів. Підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів через міжнародні навчальні курси сприяє уніфікації підходів до розслідування злочинів.

3. Удосконалення правових механізмів. Прийняття міжнародних конвенцій, гармонізація національних законів та спрощення процедур взаємної правової

допомоги значно підвищують ефективність боротьби з організованою злочинністю.

4. Використання аналітики та штучного інтелекту. Сучасні методи аналізу великих даних дозволяють прогнозувати поведінку злочинних груп і своєчасно запобігати злочинам.

На практиці ефективне міжнародне співробітництво проявляється у спільних операціях з ліквідації транснаціональних злочинних мереж, обміні оперативною інформацією, а також координації дій при розслідуванні складних кримінальних справ. Приклади успішного співробітництва включають міжнародні операції проти наркокартелів, кіберзлочинних угруповань та організованих схем відмивання грошей.

Особливу увагу приділяють координації міжвідомчої взаємодії: залученню прикордонних служб, митниці, фінансових регуляторів і правоохоронних органів різних рівнів до комплексних заходів протидії злочинності. Такий підхід дозволяє закривати «слабкі ланки» у системі правозастосування та забезпечувати більш комплексний захист суспільства.

Міжнародне співробітництво у сфері протидії організованій злочинності є невід'ємною складовою сучасної системи безпеки. Сучасні підходи базуються на тісній координації дій державних органів, цифровізації обміну інформацією, удосконаленні правових механізмів та використанні аналітичних інструментів.

Разом із тим, існують значні виклики: різний рівень розвитку правових систем, технологічна динаміка злочинності та правові колізії. Їх подолання потребує постійного вдосконалення міжнародних угод, гармонізації законодавства, навчання персоналу та впровадження сучасних технологій.

У перспективі розвиток міжнародного співробітництва дозволить підвищити ефективність боротьби з транснаціональною організованою злочинністю, зміцнити правову систему та підвищити рівень безпеки як окремих держав, так і міжнародного співтовариства в цілому.

Ілля ГРУЗІН
курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Світлана ТАТАРЕНКО
доктор філософії в галузі Право
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ: СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Організована злочинність є складною соціально-правою категорією, що охоплює сукупність злочинів, які вчиняються стійкими об'єднаннями осіб, об'єднаних спільним планом і розподілом ролей з метою систематичного отримання незаконного прибутку або впливу на політичні, економічні чи соціальні процеси. Вона характеризується високим рівнем організованості, ієрархічною структурою, використанням тіньових фінансових механізмів і тривалістю злочинної діяльності. У сучасних умовах організована злочинність набуває транснаціонального характеру, активно використовуючи можливості глобалізації, цифрових технологій та міжнародних комунікацій.

У кримінально-правовій науці, як зазначає у своїх дослідженнях П. Єпринцев, організовану злочинність розглядають як системне негативне соціальне явище, що проявляється у вчиненні тяжких і особливо тяжких злочинів організованими групами або злочинними організаціями. Її ознаками є узгодженість дій, внутрішня дисципліна, чіткий розподіл ролей, наявність матеріальної бази та налагоджених каналів легалізації злочинних доходів [1, с. 170].

Відповідно до Кримінального кодексу України, організована група визначається як стійке об'єднання кількох осіб, які заздалегідь об'єдналися для вчинення одного або кількох злочинів. Водночас поняття «організована злочинність» є ширшим, оскільки охоплює не лише окремі групи, а й систему взаємопов'язаних злочинних утворень, які взаємодіють між собою та з іншими структурами, включаючи корумповані елементи влади чи бізнесу [2].

Науковці, зокрема А. Крижановський, підкреслюють інституціоналізований характер організованої злочинності, яка формує власну систему норм, контролю та санкцій, що функціонує поза межами офіційного правового поля, але здатна впливати на державні й економічні процеси. Таким чином, вона постає не лише як сукупність злочинів, а як паралельна соціальна структура зі своєю ієрархією, правилами та ресурсами [3, с. 157].

Організовані злочинні групи характеризуються стабільністю складу, внутрішньою дисципліною та наявністю лідера. До їх основних рис належать: тривалість існування; ієрархічна структура з чітким розподілом функцій між учасниками; високий рівень конспірації, що забезпечується використанням кодованих способів комунікації, фіктивних документів і підставних осіб; наявність матеріально-технічної бази; а також корупційні зв'язки в органах влади, судовій та правоохоронній системах, які сприяють прикриттю незаконної діяльності [3, с. 155].

Типова структура злочинної організації включає три рівні: керівний (лідери та організатори, які визначають стратегію і розподіляють ресурси), виконавчий (учасники, що безпосередньо здійснюють злочини) та забезпечувальний (особи, які відповідають за конспірацію, фінансові операції та зв'язки з легальним сектором) [3, с. 156].

Така побудова забезпечує стабільність функціонування, ефективну протидію правоохоронним органам і безперервність злочинної діяльності.

Організована злочинність має багатогранний характер і проявляється в різних сферах суспільного життя. Зокрема, економічна злочинність охоплює фінансові махінації, ухилення від сплати податків, фіктивне підприємництво та контрабанду; корупційна – пов'язана зі зрощенням злочинних структур із представниками влади та бізнесу; транснаціональна – включає діяльність міжнародних мереж у сферах торгівлі людьми, наркотиками, зброєю та відмивання коштів; кіберзлочинність – передбачає використання інформаційних технологій для здійснення атак, крадіжок даних і шахрайства. Незважаючи на різноманітність форм, їх об'єднує наявність організованої структури, конспірації та корисливої мети.

Поширення організованої злочинності в Україні зумовлене сукупністю соціально-економічних, політичних і правових чинників. До основних із них належать економічна нестабільність, недосконаліть законодавства, високий рівень корупції, низька правова культура населення, недостатнє технічне забезпечення правоохоронних органів, а також вплив воєнного стану, що створює додаткові можливості для незаконного обігу зброї, контрабанди та фінансових злочинів [1, с. 174].

Підсумовуючи, організована злочинність формує суттєву загрозу національній безпеці та потребує комплексної і скоординованої протидії з боку держави, зокрема з боку підрозділів Національної поліції України, вона постає як складне, системне та багаторівневе соціально-правове явище, що характеризується стійкістю, ієрархічністю та здатністю до самовідтворення, яка не обмежується окремими злочинами, а функціонує як цілісна структура, яка має власні механізми управління, ресурси та способи легалізації незаконних доходів.

Сучасний етап розвитку організованої злочинності відзначається її високою адаптивністю до змін у суспільстві. Використання цифрових технологій, міжнародних фінансових інструментів і розвинених комунікацій значно розширює можливості злочинних угруповань, сприяє їх транснаціоналізації та ускладнює діяльність правоохоронних органів щодо їх викриття.

Важливою рисою організованої злочинності є її тісний зв'язок із економічними та політичними процесами. Проникнення у легальний сектор економіки, встановлення корупційних зв'язків із представниками влади та використання прогалин у законодавстві створюють умови для стабільного функціонування таких структур і уникнення відповідальності.

Узагальнюючи вищезазначене, можемо стверджувати, що організована злочинність становить серйозну загрозу національній безпеці, економічній стабільності та правопорядку. Ефективна протидія цьому явищу потребує комплексного та системного підходу, який передбачає вдосконалення законодавчої бази, підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, впровадження сучасних технологій у сфері безпеки, а також зниження рівня корупції та формування високого рівня правової культури населення. Лише за

умов узгоджених дій держави та суспільства можливе стримування розвитку організованої злочинності та мінімізація її негативного впливу.

Список використаних джерел

1. Єпринцев П.С. Запобігання організованій злочинності як засіб забезпечення національної безпеки держави. Правові новели. 2022. № 16. С. 169–176.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. Крижановський А. До питання про злочинну організацію як форму співучасті / А. Крижановський. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2022. Т. 9, № 2. С. 154-159

Юлія ГУМЕНЮК
студентка 3 курсу спеціальності Право Хмельницького університету управління і права імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник:
Ольга ФЕДОРЧУК
доцент кафедри економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління і права імені Леоніда Юзькова

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОЦЕСІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСІБ, ПРИЧЕТНИХ ДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі стрімкий розвиток цифрових технологій суттєво трансформує підходи до протидії злочинності, зокрема її найбільш складній формі, а саме організованій злочинності. Глобалізація, розвиток інформаційних мереж та цифровізація суспільства сприяють не лише економічному і соціальному прогресу, але й створюють нові можливості для злочинних угруповань, які активно використовують сучасні технології для приховування своєї діяльності, координації дій та уникнення відповідальності.

У таких умовах традиційні методи правоохоронної діяльності дедалі частіше виявляються недостатніми для ефективного встановлення осіб, причетних до організованої злочинної діяльності. Саме тому особливого значення набуває впровадження інноваційних інструментів, серед яких важливе місце займає штучний інтелект. Його здатність обробляти великі обсяги інформації, виявляти приховані закономірності та автоматизувати складні аналітичні процеси відкриває нові перспективи у сфері кримінального аналізу та розслідування.

Одним із найбільш показових прикладів застосування ШІ є використання системи «ClearviewAI», яка спеціалізується на розпізнаванні облич. Ця технологія працює шляхом порівняння зображення особи із величезною базою зображень, зібраних із відкритих джерел, зокрема соціальних мереж. У результаті система здатна швидко встановити особу, навіть якщо вона не перебуває у державних базах розшуку [1]. Це особливо важливо для боротьби з організованими злочинними угрупованнями, учасники яких часто змінюють документи або діють під вигаданими іменами. Застосування даної платформ дозволяє правоохоронним органам значно прискорити процес ідентифікації підозрюваних. За допомогою технології «ClearviewAI» можна встановити особу, яка потрапила на записи камер відео спостереження під час вчинення кримінального правопорушення, або ідентифікувати інших учасників злочинної групи через їхню активність у соціальних мережах. Крім цього, система може допомогти встановити зв'язки між різними особами. Які можуть бути учасниками одного злочинного угруповання. Дана технологія не набула широкого використання, адже це супроводжується серйозними правовими та етичними ризиками.

В Україні відсутня чітка законодавча база, яка б регулювала використання таких технологій щодо обробки біометричних даних і строків їх зберігання. Тому на даному етапі «ClearviewAI» використовується як інструмент національної безпеки, а саме для встановлення диверсантів, ідентифікації осіб, причетних до воєнних злочинів, а також для розпізнання загиблих з метою інформування їхніх родин [2].

Ще одним важливим інструментом у сфері кримінального аналізу є «IBM i2 Analyst'sNotebook», який використовується правоохоронними органами для глибокого дослідження складних зв'язків, між особами, які вчинили кримінальні правопорушення і можуть бути учасниками одного злочинного угруповання. Основна перевага цієї системи полягає у здатності перетворювати великі обсяги розрізнених даних у наочні аналітичні схеми. Це дозволяє не лише виявляти очевидні контакти, а й знаходити приховані або опосередковані зв'язки, які можуть вказувати на існування організованої злочинної групи.

Функціонал даної платформи включає побудову так званих «діаграм зв'язків», часових ліній, а також аналіз фінансових чи інших потоків. Крім цього, система здатна інтегрувати дані з різних джерел – телефонних білінгів, банківських транзакцій, а також будь-якої іншої відкритої інформації. У результаті цього формується єдина аналітична картина, яка значно спрощує роботу слідчого чи аналітика [3].

Застосування штучного інтелекту у сфері встановлення осіб, причетних до організованої злочинної діяльності, свідчить про формування нового етапу правоохоронної діяльності. Використання таких інструментів демонструє значний потенціал у підвищенні ефективності розслідувань, а особливо у випадках складних, багаторівневих структур. Разом із цим, впровадження подібних технологій не може розглядатися виключно через призму їх практичної користі. Воно потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні

можливості з належним правовим регулюванням та дотриманням міжнародних стандартів у сфері прав людини. У перспективі ефективність застосування штучного інтелекту залежатиме не лише від рівня технологічного розвитку, а й від здатності держави забезпечити прозорі правила його використання, встановити чіткі межі втручання у приватне життя та створити дієві механізми захисту персональних даних. Лише за таких умов можливо досягти балансу між потребами національної безпеки та гарантіями прав і свобод людини.

Список використаних джерел

1. CriminalInvestigations.Clearview AI. Clearview AI. URL: https://www.clearview.ai/criminal-investigations (дата звернення: 24.03.2026).
2. Наскільки “прозора” законність діяльності Clearview AI в Україні? – Лабораторія цифрової безпеки. Лабораторія цифрової безпеки – Захищаємо громадянське суспільство. URL: https://dslua.org/publications/clearview-ai-v-ukraini/ (дата звернення: 24.03.2026).
3. Enterprise Cybersecurity Security Solutions. IBM. IBM. URL: https://www.ibm.com/solutions/security (дата звернення: 24.03.2026).

Влас ДАВИДКІН
курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Демид МОРОЗОВ
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває проблема протидії організованій злочинності, зокрема злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Наркобізнес є одним із найбільш прибуткових видів злочинної діяльності, що приваблює організовані злочинні угруповання та сприяє формуванню стійких кримінальних структур. Організована наркозлочинність становить серйозну загрозу національній безпеці держави, оскільки пов’язана з

отриманням значних незаконних прибутків, розвитком транснаціональних кримінальних зв'язків, корупційними проявами та негативним впливом на соціальну безпеку суспільства [1, с. 447].

Науковці зазначають, що організована злочинність є складним соціально-правовим явищем, яке характеризується наявністю стійких злочинних об'єднань, чіткою ієрархічною структурою, розподілом ролей між учасниками та плануванням злочинної діяльності. У межах таких угруповань існує система внутрішніх зв'язків та дисципліни, що забезпечує координацію протиправної діяльності та отримання стабільних незаконних прибутків [1, с. 446]. Одним із ключових напрямів діяльності організованих злочинних груп є незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів.

Організована наркозлочинність охоплює комплекс протиправних дій, пов'язаних із виробництвом, зберіганням, транспортуванням і збутом наркотичних засобів. Дослідники зазначають, що злочини у сфері незаконного обігу наркотиків характеризуються високим рівнем латентності, оскільки вони часто вчиняються без очевидних потерпілих, із використанням різноманітних засобів конспірації та сучасних технологій комунікації [2, с. 95]. Крім того, розвиток цифрових технологій значно ускладнив процес виявлення та документування таких злочинів, оскільки злочинці активно використовують мережу Інтернет, електронні платіжні системи та інші сучасні засоби зв'язку.

У зв'язку з цим важливого значення набуває інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності правоохоронних органів. Воно передбачає систематичний збір, накопичення, обробку та аналіз інформації, необхідної для виявлення закономірностей злочинної діяльності та прийняття ефективних управлінських рішень. Важливим інструментом у цьому процесі є кримінальний аналіз, який дозволяє встановлювати взаємозв'язки між окремими кримінальними правопорушеннями, визначати структуру злочинних угруповань та прогнозувати розвиток криміногенної ситуації [3, с. 281].

Сучасні умови розвитку інформаційного суспільства сприяють активному використанню відкритих джерел інформації у діяльності правоохоронних органів. Методи OSINT дозволяють отримувати важливі відомості з відкритих інформаційних ресурсів, зокрема соціальних мереж, електронних платіжних сервісів та інших цифрових платформ. Аналіз таких даних дає можливість встановлювати канали збуту наркотичних засобів, виявляти зв'язки між учасниками злочинних угруповань та документувати їх протиправну діяльність.

Важливим елементом інформаційно-аналітичного забезпечення є також використання спеціалізованих інформаційних систем та баз даних, що функціонують у правоохоронних органах. Використання таких систем дозволяє накопичувати значні масиви інформації та здійснювати їх комплексний аналіз, що значно підвищує ефективність протидії організованій злочинності.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль у діяльності Національної поліції України у сфері протидії організованій наркозлочинності. Використання сучасних аналітичних методів, інформаційних технологій та можливостей відкритих джерел інформації дозволяє підвищити

ефективність виявлення, документування та припинення діяльності організованих злочинних угруповань, що займаються незаконним обігом наркотичних засобів.

Список використаних джерел

1. Джужа О.М., Василевич В.В., Чернєй В.В., Чернявський С.С. Кримінологія : підручник. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2020. 612 с.

2. Мигаленко П.С., Пчолкін В.Д. Криміналістична характеристика злочинів, пов’язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. 2021. С. 95–100.

3. Падалка А.М. Стан дослідження криміналістичної характеристики організованої злочинності у сфері оподаткування. Особистість, суспільство, закон. 2019. С. 280–283.

Анатолій ДАЦЬКО
курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ,
рядовий поліції
Науковий керівник:
Ольга ГАБОРЕЦЬ
доктор філософії, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ OSINT-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЯВЛЕННІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокою цифровізацією соціально-економічних процесів, розширенням інформаційного простору та активним впровадженням новітніх технологій у всі сфери життєдіяльності держави. Зазначені трансформації об’єктивно впливають і на криміногенне середовище, сприяючи зміні форм, методів та інструментів злочинної діяльності. Особливо виразно ці процеси проявляються у сфері організованої злочинності, яка дедалі частіше використовує цифрові комунікації, криптографічні засоби захисту, анонімні платформи, електронні фінансові сервіси та транснаціональні мережеві ресурси [1]. За таких умов традиційні

способи виявлення організованих злочинних угруповань потребують доповнення сучасними інформаційно-аналітичними механізмами, серед яких особливе місце займають OSINT-технології.

Під OSINT (Open Source Intelligence) у сучасній науковій доктрині розуміють системний процес пошуку, збору, оцінювання, перевірки та аналітичного опрацювання відомостей, отриманих із відкритих джерел, з метою використання їх для потреб безпеки, розслідування чи стратегічного аналізу. Йдеться не про механічне накопичення інформації, а про інтелектуальну діяльність, у межах якої відкриті дані трансформуються у змістовний аналітичний продукт [2]. Джерелами OSINT можуть виступати офіційні державні реєстри, судові рішення, соціальні мережі, засоби масової інформації, картографічні сервіси, корпоративні бази даних, електронні архіви, форуми, цифрові торговельні платформи та інші ресурси відкритого доступу.

Теоретичне значення застосування OSINT у виявленні організованих злочинних угруповань зумовлене трансформацією самої природи організованої злочинності. Якщо класичні кримінологічні концепції виходили з існування стабільних ієрархічних структур із жорстким розподілом ролей та територіальним контролем, то сучасні злочинні утворення дедалі частіше функціонують у формі гнучких мережевих об’єднань. Їх учасники можуть перебувати в різних регіонах або державах, не підтримувати особистих контактів, використовувати дистанційні канали зв’язку та швидко змінювати способи взаємодії. За таких обставин об’єктом дослідження стають не лише конкретні особи, а структура комунікацій, фінансових зв’язків, цифрових слідів та координаційних механізмів [2].

Практична цінність OSINT-технологій полягає передусім у можливості встановлення кола осіб, причетних до функціонування злочинного угруповання. Аналіз відкритих профілів у соціальних мережах, спільних контактів, фотографічних матеріалів, цифрової активності та публічних згадок дозволяє виявляти зв’язки між особами, встановлювати неформальних лідерів, посередників, координаторів або осіб, які забезпечують матеріально-технічну підтримку [2]. Такі відомості мають особливе значення у випадках, коли формальна належність до злочинної структури ретельно приховується.

Окремим напрямом використання OSINT є дослідження фінансово-господарської діяльності. Організовані злочинні угруповання нерідко використовують легальні суб’єкти господарювання для маскування незаконних доходів, відмивання коштів, приховування активів або проведення сумнівних операцій. Аналіз державних реєстрів, тендерних платформ, корпоративних зв’язків, судових спорів та інших відкритих економічних джерел дає змогу встановлювати афілійованість осіб, спільних бенефіціарів, ознаки фіктивного підприємництва чи штучного перерозподілу ресурсів [3]. Саме така інформація часто формує підґрунтя для подальших слідчих та процесуальних дій.

Важливим напрямом є також геоінформаційний аналіз. Використання відкритих картографічних сервісів, геолокаційних позначок, супутникових зображень, фото- та відеоматеріалів дозволяє встановлювати місця перебування

окремих осіб, маршрути переміщення, місця зустрічей та логістичні схеми діяльності злочинної групи. Для виявлення організованої злочинності така інформація є важливою з точки зору документування системності контактів, просторової координації та територіального розподілу функцій [2].

Особливої актуальності застосування OSINT набуває в умовах воєнного стану та кризових безпекових обставин. У наукових дослідженнях підкреслюється, що в цей період організовані групи активно адаптуються до нових реалій, використовуючи цифрові канали незаконної діяльності, криптовалютні операції та інші інструменти маскування злочинної активності. За таких умов OSINT трансформується з допоміжного засобу у важливий елемент документування злочинної діяльності та кримінального аналізу [3].

Водночас застосування OSINT-технологій пов'язане з низкою правових та методологічних проблем. Інформація з відкритих джерел не завжди є достовірною, актуальною чи повною, а тому потребує обов'язкової перевірки та співставлення з іншими джерелами. Крім того, результати такого аналізу мають бути належним чином зафіксовані для подальшого використання у кримінальному провадженні. У науковій літературі звертається увага на необхідність нормативного врегулювання статусу цифрових доказів, процедур фіксації вебсторінок, забезпечення автентичності електронних даних та збереження ланцюга доказування [3].

Не менш важливим чинником ефективності OSINT є професійна підготовка фахівців. Сучасний аналітик повинен володіти навичками критичного мислення, цифрового пошуку, аналізу великих масивів даних, візуалізації зв'язків та оцінки ризиків. В умовах інтенсивного розвитку технологій саме аналітична компетентність стає однією з ключових передумов успішної протидії організованій злочинності [2].

Отже, застосування OSINT-технологій у виявленні організованих злочинних угруповань є важливим напрямом розвитку сучасної правоохоронної та кримінологічної практики. Використання відкритих джерел дозволяє встановлювати структуру злочинних мереж, виявляти соціальні, економічні та логістичні зв'язки між їх учасниками, документувати цифрові сліди протиправної діяльності та прогнозувати потенційні загрози. У поєднанні з оперативно-розшуковими, криміналістичними та процесуальними засобами OSINT створює підґрунтя для переходу від реактивної моделі боротьби зі злочинністю до превентивного, аналітично обґрунтованого підходу.

Список використаних джерел

1. Користін О.Є., Свиридюк Н.П. Зарубіжний досвід антитерористичного використання OSINT. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 82. Ч. 2. С. 177–181.

2. Торбас О.О. OSINT при розслідуванні кримінальних правопорушень : підручник. Одеса : Юридика, 2024. 180 с.

3. Афонін Д.С. Особливості OSINT для документування злочинів, учинених суспільно небезпечними організованими групами в умовах воєнного

стану. *Експертне забезпечення розслідування організованої злочинності: міжнародний досвід та національна практика* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 27 листоп. 2025 р. Одеса, 2025. С. 147–150.

Юрій ДЕРЕВ'ЯНЧЕНКО
начальник УКР ГУНП в Кіровоградській області,
полковник поліції

ОСОБЛИВІ ОБСТАВИНИ, ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗШУКУ БЕЗВІСТІ ЗНИКЛИХ ОСІБ

В суспільстві завжди існувала проблема розшуку осіб, які зникли без відома членів сім'ї та найближчого оточення. Так, за статистичними даними Департаменту комунікації Національної поліції України кожного року реєструвалося 35-45 тисяч заяв. Більша частина таких зникнень не мала кримінального характеру і була викликана побутовими особистими мотивами. Але причиною зникнень окремих осіб безвісти було й вчинення злочинів щодо них. Традиційно вирішення завдання розшуку осіб, які пропали безвісти, покладалося на оперативні підрозділи кримінальної поліції. При виявленні обставин, які з високою вірогідністю вказували на вчинення вбивства чи викрадення людини, матеріали розшуку передавалися органу досудового розслідування для відкриття кримінального провадження. В результаті у мирний час було накопичено певний досвід проведення оперативно-розшукових дій, на основі якого було закладено основи норматив-ного інституту виконання даного виду оперативно-розшукової діяльності. Звичайно, існували й певні невирішені проблеми правової регламентації розшуку, проведення всього комплексу оперативно-розшукових заходів та забезпечення якісного розслідування злочинів, пов'язаних зі зникненням безвісти осіб.

У зв'язку з цим, неабиякої актуальності набуває визначення дефініції особливі обставини, як детермінанти розшуку безвісті зниклих осіб.

Основоположною базою для дослідження розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин є праці таких вітчизняних науковців, як: С.В. Албула, О.М. Бандурки, І.В. Басистої, В.І. Василинчука, А.Ф. Волобуєва, О.О. Волобуєвої, Е.О. Дідоренка, В.В. Лисенка, І.П. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, Т.О. Лоскутова, Д.Й. Никифорчука, С.І. Ніколаюка, О.В. Одерія, Ю.Ю. Орлова, С.П. Пекарського, М.А. Погорецького, О.С. Тарасенка, С.С. Чернявського, В.В. Шендрика та ін.

Водночас, незважаючи на наявні праці вчених, в теорії оперативно-розшукової діяльності відсутні комплексні дослідження, пов'язані з проблематикою розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, а тому дослідження цього аспекту видаються необхідними для можливого удосконалення відповідних суспільних відносин відповідно до положень

міжнародного гуманітарного права, у тому числі визначення дефініції особливі обставини, як детермінанти розшуку безвісті зниклих осіб.

Збройний конфлікт в сучасному тлумаченні є синонімом поняття «війна». Відповідно ст. 1 III Гаазької конвенції (Конвенція про відкриття воєнних дій, 1907 р.) стан війни виникає у зв'язку з формальним оголошенням війни [1]. Проте в сучасних умовах воєнні дії між державами найчастіше розпочинають без оголошення війни, відтак їх прийнято називати збройними конфліктами. Міжнародний збройний конфлікт виникає у ви-падку, коли одна держава застосовує свої збройні сили проти іншої держави. При цьому не має значення ні інтенсивність і тривалість збройного конфлікту, ні оголошення (чи не оголошення) війни, її визнання чи невизнання. Враховується лише воєнний намір однієї держави стосовно іншої держави, втілений в конкретні збройні дії. І саме це є підставою для застосування норм міжнародного гуманітарного права, яким встановлено правила ведення збройних конфліктів.

Воєнні дії є похідними збройного конфлікту і представляють собою організоване застосування сил оборони та сил безпеки для виконання завдань з оборони України (Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 N 1932-XII в редакції ЗУ від 16.07.2021 р. N 1702-IX). Вони здійснюються у формі бойових дій стратегічного, оперативного і тактичного рівнів з використанням усіх видів озброєння [2].

Тимчасово окупованою територією України є частина її території, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації (п. 7 ч. 1 ст. 1-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15.04.2014р. № 1207-VII в редакції ЗУ № 3687-IX від 08.05.2024р.) [3].

Згідно абзаців одинадцятого-дванадцятого частини першої статті 1 вказаного Закону особа, зникла безвісти, – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук, особа, зникла безвісти за особливих обставин, – особа, зникла безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру [3]. Згідно ч. 1 ст. 4 зазначеного Закону, особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у порядку, передбаченому цим Законом, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи [3].

Надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру є: небезпечне геофізичне, геологічне, метеорологічне або гідрологічне явище, яке призвело (або може призвести) до загибелі людей та/або значних матеріальних втрат (природна НС); транспортні аварії (катастрофи), пожежі, вибуху, раптове

руйнування споруд, що призвело (або може призвести) до загибелі людей та/або значних матеріальних втрат (техногенна НС). Природна або техногенна НС, викликана через застосування звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення є НС воєнного характеру (наприклад, підрив російськими окупантами Каховської дамби у 2023 р.).

Наведені обставини порушують звичайні умови життєдіяльності людей і призводять або можуть призвести до загибелі людей, зникнення їх безвісти. (обстріли під час воєнних дій, руйнування будівель, вчинення окупантами і колаборантами репресивних дій щодо цивільного населення, вбивства, викрадення, переміщення на російську територію тощо). Окрім того у людей утворюється відчуття небезпеки, страху за своє життя і життя близьких, що спонукає до масового переселення, появи біженців з місць постійного проживання. Такі умови суттєво ускладнюють роботу оперативних підрозділів щодо розшуку безвісті зниклих осіб і вимагають суттєвого оновлення механізму її виконання.

Список використаних джерел

1. Конвенція про відкриття воєнних дій, 1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b85#Text

2. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 N 1932-XII в редакції ЗУ від 16.07.2021 р. N 1702-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text

3. Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15.04.2014р. № 1207-VII в редакції ЗУ № 3687-IX від 08.05.2024р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text

Володимир ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ
начальник курсу (начальник) фахового та базового
курсів тактичного рівня (L-1A, L-1B)
відділу спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації
факультету професійної освіти та лідерства
Національної академії Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького,
підполковник

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИМ ЗЛОЧИННИМ УГРУПОВАННЯМ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

Організована злочинність є складним соціально-правовим явищем, яке становить значну загрозу національній безпеці держави, економічній стабільності та правопорядку. Особливої актуальності ця проблема набуває у прикордонних регіонах, де організовані злочинні угруповання активно використовують транскордонний характер протиправної діяльності для переправлення контрабанди, незаконної міграції, торгівлі людьми, незаконного обігу зброї та наркотичних засобів. У таких умовах важливе значення має ефективна взаємодія правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України та Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ).

Правові засади діяльності зазначених органів визначаються Конституцією України, Законами України «Про Національну поліцію», «Про Державну прикордонну службу України», «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» одним із основних завдань поліції є протидія злочинності, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, а також участь у забезпеченні публічної безпеки і порядку [1]. Водночас ДПСУ відповідно до законодавства здійснює охорону державного кордону, протидіє незаконному переміщенню осіб і предметів через кордон та бере участь у боротьбі з організованою злочинністю у прикордонній сфері [2].

Ефективність протидії організованим злочинним угрупованням значною мірою залежить від рівня координації діяльності між суб’єктами сектору безпеки і оборони. Координація діяльності Національної поліції та ДПСУ передбачає узгодження їхніх дій, обмін інформацією, спільне планування оперативно-службових заходів, а також проведення комплексних міжвідомчих операцій. Особливу роль у цьому процесі відіграє обмін оперативною інформацією щодо діяльності організованих злочинних груп, які використовують прикордонні території для здійснення протиправної діяльності.

Важливим правовим механізмом координації є здійснення спільних оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення та документування діяльності організованих злочинних угруповань. У межах кримінального провадження взаємодія реалізується шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, оперативного супроводження кримінальних проваджень, а також спільного використання інформаційних ресурсів правоохоронних органів [3].

Окремого значення набуває використання сучасних інформаційно-аналітичних систем, що дозволяють здійснювати аналіз криміногенних ризиків та прогнозувати можливі загрози. Ризик-орієнтований підхід, який активно впроваджується у діяльність правоохоронних органів, сприяє більш ефективному розподілу ресурсів та підвищує результативність виявлення організованих злочинних мереж, що діють у прикордонному просторі.

Разом з тим, аналіз практики свідчить про наявність певних проблем у сфері міжвідомчої взаємодії. До них можна віднести недостатній рівень нормативної деталізації процедур інформаційного обміну, обмеженість інтегрованих

інформаційних систем, а також потребу у вдосконаленні організаційних механізмів координації діяльності між правоохоронними органами. У зв'язку з цим актуальним є подальше вдосконалення правового регулювання взаємодії Національної поліції та ДПСУ, зокрема шляхом розроблення комплексних міжвідомчих програм протидії організованій злочинності у прикордонних регіонах.

В умовах воєнного стану значення ефективної координації діяльності правоохоронних органів суттєво зростає. Підвищення мобільності організованих злочинних угруповань, використання ними сучасних технологій та транскордонних зв'язків потребує більш оперативної взаємодії між суб'єктами протидії злочинності. У цьому контексті важливим є розвиток спільних аналітичних центрів, удосконалення механізмів інформаційного обміну та підвищення рівня професійної підготовки працівників правоохоронних органів.

Отже, правові механізми координації діяльності Національної поліції України та Державної прикордонної служби України відіграють важливу роль у системі протидії організованій злочинності на державному кордоні. Подальше вдосконалення нормативно-правового забезпечення міжвідомчої взаємодії, впровадження сучасних інформаційно-аналітичних технологій та розвиток ризик-орієнтованих підходів сприятимуть підвищенню ефективності боротьби з організованими злочинними угрупованнями та зміцненню безпеки державного кордону України.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua

2. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua

5. Бандурка О.М. Протидія організованій злочинності в Україні: правові та організаційні засади. Харків : Право, 2018.

6. Шемшученко Ю.С. Організована злочинність: поняття, сучасний стан та напрями протидії. Київ : Юридична думка, 2019.

Дар'я ЄДНАК
студентка 4 курсу, навчальної групи 413/22(П)-К
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

Ганна БУГА
доктор юридичних наук (12.00.07 – Адміністративне право
і процес; фінансове право; інформаційне право), доцент,
Начальник відділу організації наукової діяльності
Донецького державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність як історично зумовлене явище продовжує трансформуватися відповідно до сучасних умов функціонування держави та суспільства, набуваючи нових форм і способів впливу.

Слід підкреслити, що організована злочинність є складним і соціально небезпечним явищем, яке системно підриває основи нормального розвитку держави та суспільства. Вона становить загрозу не лише для України, а й для міжнародної спільноти в цілому. Усвідомлення глобального характеру цієї загрози призвело до закріплення на міжнародному рівні обов'язку держав співпрацювати у вирішенні соціальних та безпекових проблем, що, зокрема, відображено в частині 3 статті 1, а також статтях 55 і 56 Статуту Організації Об'єднаних Націй (ООН) [1].

Незважаючи на зміни в суспільній свідомості та певне покращення політико-економічної ситуації (до повномасштабної війни), суттєвого зниження рівня організованої злочинності не відбулося, натомість спостерігається її адаптація та проникнення в різні сфери суспільних відносин.

У таких умовах сьогодення (військового стану) особливої актуальності набувають проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України у сфері протидії організованій злочинності. Сучасні виклики свідчать про необхідність перегляду існуючих підходів до нормативного забезпечення, удосконалення механізмів реалізації повноважень поліції, а також адаптації її діяльності до нових форм кримінально протиправної активності. Це, у свою чергу, визначає перспективи розвитку ефективної системи адміністративно-правових засобів протидії організованій злочинності в Україні [2].

Отже, однією із ключових проблем можна визначити фрагментарність нормативного регулювання. Діяльність поліції у сфері протидії організованій злочинності регулюється низкою нормативно-правових актів, зокрема Законом України «Про Національну поліцію» [3], Кримінальним процесуальним кодексом України, який у сфері організованої злочинності визначає процедури негласних слідчих (розшукових) дій, обшуків, затримань і в цілому порядок досудового розслідування [4], Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», що врегульовує безпосередньо «таємну» сторону оперативної роботи правоохоронців-оперативників [5] тощо. Водночас відсутність єдиного

системного акту призводить до дублювання норм та виникнення прогалин у правовому регулюванні [6].

Також, варто звернути увагу на нечіткість розмежування повноважень між суб'єктами протидії організованій злочинності, зокрема між Національною поліцією України та Службою безпеки України, яка зумовлена недосконалістю нормативно-правового регулювання та відсутністю чітких критеріїв визначення підслідності у складних кримінальних провадженнях. Це призводить до накладання юрисдикцій, дублювання функцій, виникнення конфліктів компетенції та зниження ефективності діяльності правоохоронних органів в цілому. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність чіткого законодавчого розмежування повноважень, удосконалення механізмів координації та впровадження спільних міжвідомчих підходів до протидії організованій злочинності.

Відсутність чітко визначених адміністративних процедур співпраці, єдиних стандартів обміну інформацією та алгоритмів координації спільних дій призводить до фрагментарності у взаємодії зазначених органів. Це, у свою чергу, ускладнює своєчасне виявлення, документування та припинення діяльності організованих злочинних груп, а також негативно впливає на ефективність реалізації оперативно-розшукових та інших процесуальних заходів

Недостатня гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері протидії організованій злочинності залишається актуальною проблемою. Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується появою нових безпекових викликів, пов'язаних із поєднанням зовнішньої агресії, внутрішньої політичної та соціальної нестабільності, а також поширенням гібридних загроз. У таких умовах виникає необхідність формування та застосування ефективних міжнародних механізмів захисту від насильницьких і кримінально організованих проявів, що виходять за межі національної юрисдикції. Зростання рівня злочинності та посилення її транснаціонального характеру об'єктивно потребують активізації міжнародного співробітництва у боротьбі з організованою злочинністю, зокрема у взаємодії України з європейськими державами та міжнародними інституціями, що набуває особливої важливості в умовах сучасного розвитку українського суспільства [7].

Враховуючи викладене, доцільно визначити основні перспективи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України у сфері протидії організованій злочинності.

По-перше, необхідним є системне оновлення нормативно-правової бази шляхом прийняття комплексного нормативного акта або концепції, що визначатиме засади діяльності всіх суб'єктів протидії організованій злочинності. Як свідчать дослідження українських учених, адміністративно-правовий статус підрозділів Національної поліції у цій сфері є багатокомпонентним і потребує чіткого нормативного структурування [8].

По-друге, важливим напрямом є чітке розмежування повноважень між правоохоронними органами. З вищезазначеного можна дійти до висновку, що

неузгодженість компетенції різних органів призводить до дублювання функцій і зниження ефективності протидії злочинності.

По-третє, важливим є розвиток міжвідомчої взаємодії та адміністративних процедур координації. Взаємодія поліції з іншими органами та інституціями є ключовим елементом профілактики та протидії злочинності.

По-п’яте, особливої актуальності набуває посилення міжнародного співробітництва. Дослідження стану організованої злочинності в Україні свідчать про її транснаціональний характер та необхідність реформування системи кримінальної юстиції з урахуванням міжнародних стандартів [7].

Отже, організована злочинність є складним соціально-правовим явищем, що в умовах сучасних викликів демонструє високий рівень адаптивності та здатність проникати у різні сфери суспільного життя. Аналіз чинного адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України у сфері протидії організованій злочинності дозволяє констатувати наявність низки системних проблем, зокрема фрагментарності законодавства, нечіткості розмежування повноважень, недостатньої координації між суб’єктами та обмеженої інтеграції міжнародних стандартів тощо.

Водночас визначені перспективи – систематизація законодавства, удосконалення компетенційного розмежування, розвиток міжвідомчої взаємодії та міжнародного співробітництва – створюють передумови для формування ефективної системи протидії організованій злочинності. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню ефективності діяльності правоохоронних органів, зміцненню національної безпеки та забезпеченню стабільного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об’єднаних Націй, прийнятий 26.06.1945 р. Організацією Об’єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

2. Назимко Є.С., Пономарьова Т.І,. Семенишина-Фіголь Б.М. Організована злочинність як феномен кримінології постмодерну. *Правова позиція.* Університет митної справи та фінансів, 2023. – № 1 (38), 2023. – С. 190-194. URL: https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/4781

3. Закон України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Редакція від 13.03.2026 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Редакція від 04.03.2026 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

5. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII . Редакція від 09.08.2024 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text

6. Латковська Т.А. Адміністративно-правове регулювання діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення національної безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 90. С. 451. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/341198/329189

7. Яндович Д.О. Адміністративно-правовий статус Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України: *дис. канд.юрид.наук:*12.00.07. Кропивницький. 2026. С 151-154.

8. Литвинов О.В. Адміністративно-правовий статус підрозділів протидії організованій злочинності Національної поліції України : дисертація. С. 12-15. URL: https://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/aref_Литвинов.pdf

Пилип ЄПРИНЦЕВ
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри державно-правових дисциплін навчально-наукового
інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ДОСВІД США У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Протидія організованим групам і злочинним організаціям в умовах воєнного стану набуває особливого значення. У звіті Управління ООН із наркотиків та злочинності за 2025 рік зазначено, що протягом цього періоду організована злочинність зазнала суттєвих змін. Злочинні угруповання переорієнтували свою діяльність, приділяючи особливу увагу виробництву і збуту наркотичних речовин на внутрішньому ринку. Водночас масштаби кіберзлочинів зросли більш ніж утричі порівняно з довоєнним періодом. Збільшена доступність вогнепальної зброї значно підвищила ризики нелегального обігу зброї та боєприпасів. Окрім того, масові переміщення населення через війну спровокували зростання загрози торгівлі людьми та появу нових методів незаконної міграції. Серед таких практик виокремлюється переправлення через кордон чоловіків призовного віку, що стало гострою проблемою в умовах військового стану [1, с. 70].

З цього приводу необхідно зазначити, що правоохоронна система США вирізняється високою складністю, оскільки охоплює як федеральні, так і місцеві органи. На федеральному рівні функціонує понад сімдесят правоохоронних відомств, основним завданням яких є протидія організованій злочинності. Серед них особливу роль відіграють кілька ключових структур, які займаються боротьбою з такими злочинами: 1) Федеральне бюро розслідувань (ФБР); 2) прокуратура; 3) Велике журі, що складається з 23 присяжних і виконує функції досудового розслідування. Розгляд справ у Великому журі може завершуватися

або припиненням провадження, або передачею справи до суду із формулюванням обвинувального висновку [2, с. 142].

У 1970 році Конгрес США ухвалив Закон про організації, причетні до рекету та корупції (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act) [6, с. 142]. Він входить до складу розділу 9 Закону «Про контроль над організованою злочинністю» та кодифікований у статтях 1961–1968 розділу 18 Кодексу США. Цей закон є ключовим елементом законодавства, спрямованого на боротьбу з організованою злочинністю, і вважається одним із найважливіших, які будь-коли приймалися у США [3, с. 115]. Основна його мета полягала у протидії організованій злочинності в США шляхом посилення правових механізмів для збирання доказів, криміналізації нових форм злочинної діяльності, запровадження суворіших покарань і застосування інших юридичних інструментів для боротьби з незаконною діяльністю, пов'язаною з організованою злочинністю [2, с. 142]. Цей закон ускладнює можливість проникнення організованої злочинності в легальний бізнес. Його основна особливість і прогресивність полягають у тому, що він спрямований не стільки на переслідування окремих осіб, скільки на протидію діяльності організацій. До таких організацій можуть належати товариства, об'єднання, асоціації, інші юридичні особи, а також будь-які групи осіб, які фактично об'єднані, навіть якщо не мають офіційного статусу юридичної особи (п. 4 ст. 1961 РІКО). Таким чином, навіть група шахраїв може бути визнана організацією, що діє під контролем рекету. Це стосується також приватних, громадських та державних структур, включаючи профспілки, офіси губернаторів, суди, поліцейські відділки та органи виконавчої влади [3, с. 115].

Однією з ключових особливостей закону РІКО є його спрямованість на підвищення ефективності боротьби із особами, які виконують роль важливих фігур у світі організованої злочинності, зокрема лідерами та організаторами злочинних угрупувань. Х. Абадінський, досліджуючи положення цього закону, наголошує на кількох його ключових аспектах, які значно покращили роботу підрозділів ФБР у протидії високопоставленим членам злочинної ієрархії. Основні положення включають: посилення кримінальної відповідальності за створення та керівництво злочинною організацією; а також надання можливості для учасників злочинного об'єднання (за винятком лідерів чи організаторів), які сприяють викриттю її діяльності, уникнути кримінальної відповідальності [1, с. 74].

Слід відмітити, що для ефективної протидії постійній загрозі з боку організованої злочинності ФБР протягом тривалого часу впроваджує та вдосконалює спеціалізовану програму, спрямовану на боротьбу з цим явищем. Одним із ключових напрямів роботи агентства є виявлення та попередження діяльності як національних, так і міжнародних злочинних угруповань. Головна мета полягає не лише у затриманні окремих злочинців, але й у повному демонтажі таких структур. ФБР активно використовує Закон RICO, який дозволяє притягувати до кримінальної відповідальності усіх учасників злочинних схем за низку основних правопорушень. Завдяки універсальному

характеру цей закон сприяє не лише розслідуванню окремих випадків, але й виявленню та знищенню цілих мереж організованої злочинності. Додатково ФБР впроваджує багатогранні стратегії, спрямовані на боротьбу з незаконною діяльністю. Зусилля зосереджуються на блокуванні доступу до незаконних фінансових джерел, недопущенні реалізації злочинних задумів та запобіганні втягненню нових осіб у кримінальну діяльність [4, с. 253–254].

Таким чином, можна дійти висновку, що відповідно до чинного законодавства США боротьба з організованою злочинністю здійснюється правоохоронними органами всіх рівнів: федерального, штатного та місцевого. Водночас ключову роль у цьому процесі відіграє Федеральне бюро розслідувань (ФБР). Організаційна структура ФБР включає Головне управління, яке розташоване у Вашингтоні, а також мережу з 59 регіональних агентств і відділів. Кожне регіональне агентство об'єднує кілька місцевих офісів, що складаються з одного або кількох агентів або груп спеціальних агентів [5, с.231]. Склад місцевих відділів залежить від чисельності населення в зоні обслуговування та масштабу розслідувань, які проводяться у визначеній території. Отже, запобігання організованій злочинності в США здійснюється на двох рівнях: загальному та спеціальному.

Отже, аналіз досвіду США у сфері протидії організованій злочинності дозволяє зробити кілька важливих висновків. Правоохоронна система США є багаторівневою, об'єднуючи федеральні, штатні та місцеві органи. Такий підхід забезпечує комплексну протидію організованій злочинності. Ключову роль у цій структурі відіграє Федеральне бюро розслідувань. Його розгалужена мережа дозволяє ефективно координувати зусилля на всіх рівнях. Також, слід зазначити, що ухвалений у 1970 році Закон RICO став центральним інструментом боротьби з організованою злочинністю. Його новаторський підхід полягав у зосередженні уваги на кримінальному переслідуванні не лише окремих осіб, але й злочинних організацій у цілому. Завдяки цьому стало можливим притягати до відповідальності не тільки виконавців, але й лідерів та організаторів злочинних угруповань, які раніше успішно уникали покарання через складну ієрархічну структуру. Стратегія ФБР орієнтована на повний демонтаж злочинних мереж. Замість боротьби із поодинокими проявами злочинності реалізується підхід, що включає блокування фінансування, завадження залученню нових членів та комплексне використання положень Закону RICO. В умовах воєнного стану організована злочинність трансформується, набуваючи нових форм, як-от кіберзлочинність, незаконний обіг зброї чи торгівля людьми. На основі наведеного досвіду варто розглянути можливість імплементації окремих елементів американської моделі протидії організованій злочинності у національне законодавство та правозастосовну практику. Особливу увагу варто приділити розширенню підстав для кримінальної відповідальності за участь у злочинних організаціях і вдосконаленню механізмів оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Павленко С.О., Севрук В.Г. Окремі напрями удосконалення правового регулювання оперативно-розшукової протидії організованій злочинності правоохоронними органами України: досвід Сполучених Штатів Америки. *Вісник кримінального судочинства*. 2025. №3-4. С. 69-81.

2. Верченко Л.С. Система та компетенція правоохоронних органів США, які протидіють організованій злочинності. *Право і суспільство.* №5. 2009. С. 141–147.

3. Шостко О.Ю. Закон РІКО – ефективний засіб боротьби з організованою злочинністю в США. Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. Харків, 2003. Вип. 62. С. 115–120.

4. Морозова Я.О. Особливості міжнародного співробітництва у процесі протидії організованій злочинності загальнокримінальної спрямованості. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/01_12_2017/pdf/79.pdf.

5. Соловей В.В. Міжнародна практика та зарубіжний досвід запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО.* Випуск 78: частина 2. 2023. С. 228–233.

Сергій ЗЕЛЕНСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ OSINT-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізація суспільства призвели до значних змін у характері сучасної злочинності. Інтернет перетворився із простору для комунікації та обміну інформацією на платформу для здійснення різноманітних злочинів. Серед них можна виділити онлайн-шахрайство, несанкціонований доступ до даних, незаконний обіг персональної інформації, поширення шкідливого програмного забезпечення, кібербулінг, вербування до кримінальних угруповань, розповсюдження нелегального контенту, торгівлю забороненими товарами, фінансові махінації та інші небезпечні діяння.

Злочинність у кіберпросторі має свої характерні риси: високий рівень прихованості, складність ідентифікації зловмисників, використання анонімних сервісів, миттєве поширення інформації та транскордонний характер правопорушень. У таких умовах традиційні методи розслідування виявляються недостатньо ефективними. Тому постає необхідність вдосконалення методів протидії кіберзлочинності через впровадження сучасних цифрових інструментів аналізу даних. Одним із перспективних напрямків є застосування OSINT-технологій (Open Source Intelligence), які базуються на зборі та аналітиці інформації з відкритих джерел [1].

OSINT-технології вже широко використовуються правоохоронними органами, міжнародними організаціями, аналітичними центрами та у журналістських розслідуваннях. Їх цінність полягає у можливості отримувати значні обсяги інформації легально, оскільки вихідні джерела є загальнодоступними. Для правоохоронних органів ці технології стають ключовим елементом інформаційно-аналітичного забезпечення у боротьбі зі злочинністю в цифровому просторі. OSINT технології передбачають збір, систематизацію та аналіз відкритої інформації для ухвалення управлінських чи процесуальних рішень. Відмінність OSINT у виключно легальному використанні інформації без спеціальних дозволів або технічних засобів [2].

OSINT-технології ефективно допомагають протидіяти цифровим правопорушенням, запобігати злочинам та створювати доказову базу. Серед основних напрямів використання: виявлення інтернет-шахраїв через аналіз оголошень, соцмереж і активності, що дозволяє ідентифікувати осіб із фіктивними акаунтами; розслідування діяльності злочинних угруповань у мережі шляхом виявлення зв’язків, комунікаційних каналів та структур організацій; протидія кібербулінгу та поширенню образ чи загроз, що створює основу для притягнення винних до відповідальності.

Інструменти OSINT також допомагають знаходити випадки незаконного обігу персональних даних, шкідливого ПЗ та пропаганди насильства чи екстремізму. Правоохоронні органи активно використовують OSINT відповідно до законодавства України, дотримуючись принципів законності, пропорційності та захисту прав людини. Всі дії мають забезпечувати публічну безпеку без порушення права на приватність. Результати OSINT-аналізу можуть бути доказами у кримінальному провадженні за умови належної фіксації джерел та збереження цифрових матеріалів [3].

Подальший розвиток OSINT в Україні пов’язаний із впровадженням новітніх технологій аналізу даних, зокрема штучного інтелекту та машинного навчання. Використання автоматизованих систем дозволить значно підвищити ефективність обробки великих масивів інформації та оперативність виявлення загроз.

OSINT-технології є важливим інструментом протидії злочинності у мережі Інтернет. Використання відкритих джерел інформації дозволяє своєчасно виявляти протиправну діяльність, встановлювати причетних осіб до вчинення злочинів, аналізувати структуру злочинних груп та формувати доказову базу.

Ефективність застосування OSINT залежить від рівня підготовки фахівців, наявності сучасних аналітичних інструментів та належного правового регулювання. Інтеграція OSINT у діяльність правоохоронних органів сприятиме підвищенню рівня інформаційної безпеки та ефективності протидії злочинності у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Главацька А., Ангельська О., Опірський І. (2024). Дослідження технології використання OSINT як нової загрози з деанонімізації особи в інтернет просторі. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*, 1(25), 19–50. URL: https://doi.org/10.28925/2663-4023.2024.25.1950

2. Воробйов М., Павлиш Т. Перспективи та практика використання OSINT в діяльності Національної поліції України // Регіональні особливості злочинності : сучасні тенденції та стратегії протидії : збірник матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 02 червня 2023 року) / упор. Павлиш Т. Г. ; ред. кол. : Рекуненко Т.А., Краснощок А.В., Павлиш Т.Г., Зубченко Л.В. - Кривий Ріг : Друкарня «Арт Принт», 2023. - С. 89-92. URL: https://rep.dnuvs.ukr.education/items/d1adde25-a7e7-45a4-9b8d-fafc82153061/full

3. OSINT як доказ у розслідуванні воєнних злочинів: представники Верховного Суду України взяли участь у тематичному семінарі. Вебсайт: Верховний Суд України. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1883443.

Олег ЗІНЧУК
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Андрій БАБ'ЯК
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри ОРД
Львівський державний університет внутрішніх справ

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП: РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ВИЯВЛЕННІ ТА ПРИПИНЕННІ

Нелегальний обіг зброї сьогодні становить одну з найбільш актуальних загроз громадській безпеці та стабільності держави. Повномасштабна агресія російської федерації та запровадження воєнного стану в Україні спровокували небезпечне розширення тіньового ринку озброєння та його накопичення серед цивільного населення. Проте найбільшу загрозу для правопорядку становить

саме **мілітаризація організованих злочинних угруповань**, оскільки зосередження значних запасів зброї в руках криміналітету створює прямі безпекові виклики для функціонування держави [1].

Відповідно до Звіту Управління ООН з наркотиків та злочинності «Україна: динаміка організованої злочинності в умовах війни», опублікованого у липні 2025 року, збройна агресія рф проти України, що розпочалася у 2014 році з анексії Криму та підтримки збройних формувань на Донбасі, а також повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року, суттєво вплинули на трансформацію організованої злочинності, транснаціональних мереж та незаконної діяльності в Україні. Цей процес був нелінійним і по-різному торкнувся різних угруповань, незаконних ринків та каналів переміщення товарів. Зокрема, угруповання, що займаються торгівлею зброєю, зосередилися в містах, розташованих ближче до зони бойових дій, таких як Дніпро, Запоріжжя та Кривий Ріг [2].

Подібно до інших нелегальних товарів та послуг, торгівля вогнепальною зброєю дедалі частіше здійснюється через новітні канали збуту, що сприяє розширенню масштабів незаконного обігу та ускладнює контроль за переміщенням зброї. Організовані злочинні угруповання активно використовують сучасні технології, одночасно не відмовляючись від традиційних схем і усталених ринків. Зокрема, правоохоронні органи фіксують випадки, коли окремі групи застосовують поштово-логістичні служби для контрабандного переміщення зброї, часто надсилаючи її окремими частинами або компонентами, що ускладнює її виявлення [3].

Незаконний обіг зброї, який здійснюють організовані та транснаціональні злочинні групи, є однією з найбільш гострих проблем у сфері кримінального права та протидії організованій злочинності. Ефективна протидія цій проблемі потребує комплексного підходу та координації дій різних правоохоронних органів, серед яких основну роль відіграє кримінальна поліція.

Кримінальна поліція є спеціалізованим підрозділом, який здійснює оперативно-розшукову діяльність та координує свої дії з іншими підрозділами правоохоронних органів. У сфері незаконного обігу зброї вона виконує ключові завдання, розкриваючи злочини, пов’язані з незаконним виробництвом, зберіганням і обігом зброї, а також запобігає появі ознак кримінальної діяльності ще до вчинення правопорушення. Для цього поліція застосовує різні законні методи роботи, включно з розвідкою, стеженням і прослуховуванням, що дозволяє ефективно і своєчасно виявляти загрози. Усі дії кримінальної поліції здійснюються в межах чинного законодавства України, зокрема Кримінального кодексу України та Законів України «Про Національну поліцію» і «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» щодо вдосконалення порядку отримання, декларування та поводження з вогнепальною зброєю» тощо [4].

Одним із пріоритетних напрямів діяльності кримінальної поліції є участь в операціях із припинення функціонування підпільних майстерень, а також протидія незаконному переміщенню зброї через державний кордон. Досягнення

зазначених цілей потребує налагодженої взаємодії з прикордонними та митними органами, а також міжнародними правоохоронними структурами, зокрема Інтерпол та Європол, що сприяє своєчасному виявленню й нейтралізації організованих злочинних груп, причетних до незаконного постачання зброї в Україну [5].

Отже, подолати нелегальний обіг зброї в Україні можливо лише за умови постійного вдосконалення методів роботи кримінальної поліції та інтегрованої взаємодії з усіма відповідальними національними і міжнародними структурами, що беруть участь у протидії організованим злочинним угрупованням та незаконному обігу зброї.

Список використаних джерел

1. Гресь Ю. Особливості виявлення та розслідування незаконного обігу зброї та боєприпасів до неї в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. № 3. С. 526–528. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-3/127 (дата звернення 16.03.2026).

2. Україна: динаміка організованої злочинності в умовах війни. *United Nations Office on Drugs and Crime.* URL: https://lnk.ua/CqvZsVztN дата звернення 16.03.2026).

3. Шиць О. Незаконний обіг зброї як загроза національній безпеці. Цілі державної політики в сфері контролю за обігом зброї, повноваження державних органів в цій сфері. *Центр безпекових досліджень «СЕНСС».* URL: https://lnk.ua/joZ5bToC9 (дата звернення 16.03.2026).

4. Франків В.В., Гелемей М.О. Організаційно-правові засади діяльності НПУ у протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, пов'язаному з організованими групами та злочинними організаціями. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право».* 2025. Вип. 91, ч. 4. С. 492-497. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.66 (дата звернення 16.03.2026).

5. Цигікало Г., Кисельов А. Проблеми та перспективи вдосконалення оперативно-розшукових заходів у сфері протидії незаконному обігу зброї. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 06, ч. 3. С. 264–269. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.39 (дата звернення 16.03.2026).

Євген ЗОЗУЛЯ
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових дисциплін,
Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ПРАВООХОРОННОГО ПРОСТОРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Умови сучасної глобалізації та європейської інтеграції України вимагають від Національної поліції України (далі – НПУ) не лише внутрішньої реформи, а й повноцінного включення в архітектуру безпеки Європейського Союзу (далі ЄС). Зауважимо, що транснаціональна злочинність являє собою найбільш руйнівний для будь-якої держави і суспільства негативний феномен, що стимулює високі темпи зростання злочинності і здійснює нестримний вплив на розвиток всіх її структурних елементів [1, с.6]. Саме тому ефективна протидія їй можлива лише через глибоку інституційну та оперативну конвергенцію з правоохоронними органами ЄС. Відтак, співпраця з європейськими правоохоронними інституціями стає критичним фактором у забезпеченні публічної безпеки та порядку та протидії злочинності.

Визначаючи нормативно-правове підґрунтя та інституційний механізм цієї співпраці необхідно підкреслити, що основою інтеграції НПУ до безпекового простору ЄС є Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка визначає співробітництво у попередженні та боротьбі з кримінальною та незаконною організованою чи іншою діяльністю як пріоритетний напрям [2, ст. 22]. На національному рівні важливим кроком у цьому процесі стало прийняття Стратегії боротьби з організованою злочинністю, яка закладає фундамент для міжнародної взаємодії на цьому напрямі [3]. Ключовим етапом на цьому шляху стало підписання Угоди про стратегічне та оперативне співробітництво з Європейським поліцейським офісом (далі Європол), що дозволило Україні використовувати захищений канал зв’язку SIENA для обміну даними в режимі реального часу [4]. Це забезпечує безперешкодний доступ до аналітичних ресурсів Європолу, що у свою чергу, є критично важливим для ідентифікації зв’язків між українською організованою злочинністю та європейськими кримінальними мережами.

Характеризуючи інструментарій оперативної взаємодії слід зазначити, що важливим елементом європейської інтеграції є участь НПУ в Європейській міждисциплінарній платформі проти кримінальних загроз (EMPACT). Цей інструмент дозволяє координувати дії поліції, митних органів та прикордонних служб країн ЄС. При цьому зазначимо, що Україна вже активно залучена до операцій у межах пріоритетів щодо боротьби з вогнепальною зброєю та наркотрафіком. Зокрема, У 2025 році Національна поліція України продовжила брати участь в реалізації 223 оперативних заходів у межах 15 оперативних планів циклу Європейської міждисциплінарної платформи проти кримінальних загроз (EMPACT) на 2022- 2025 роки (EMPACT cycle 2022-2025), спрямованих на боротьбу з організованою злочинністю, а також у реалізації спільних дій з ЄС з метою недопущення витоку вогнепальної зброї за межі державного кордону [5, с. 68].

Також маємо підкреслити важливість використання механізму Міжнародної спільної слідчої групи (JIT) та Міжнародного центру з переслідування злочинів агресії проти України (ICPA) під егідою Євроюсту (Європейська організація з питань юстиції). Зазначене дозволяє українським поліцейським збирати докази, що мають пряму юридичну силу в судах держав-членів ЄС. Безумовно, створення таких груп суттєво скорочує час на проведення процесуальних дій, оскільки відпадає потреба у використанні традиційних каналів міжнародної правової допомоги (запитів про доручення), які можуть тривати місяцями. Це робить розслідування транснаціональних злочинів динамічним та результативним.

Окремо зауважимо, що виклики воєнного часу стали ще одним суттєвим чинником прискореної інтеграції НПУ до європейського правоохоронного простору. Повномасштабна агресія РФ створила нові ризики, зокрема загрозу нелегального витоку зброї та активізацію транскордонних шахрайських схем. В цих надзвичайно важких обставинах НПУ демонструє здатність бути «донором безпеки», надаючи європейським партнерам дані про методи та форми діяльності міжнародних злочинних угруповань у кризових умовах. Як зазначається у звітах Європолу, координація зусиль є критичною для стабільності регіональної безпеки [5]. Також, окремим напрямом співпраці є протидія кіберзлочинності, оскільки хакерські угруповання часто діють в інтересах держав-агресорів, поєднуючи кримінальну вигоду з політичною дестабілізацією.

Незважаючи на досягнення на цьому напрямі, існує низка проблемних питань, які потребують вирішення. Перш за все, це необхідність адаптації законодавства України до європейських стандартів, зокрема до положень Загального регламенту про захист даних (GDPR), що є обов'язковою умовою для повноправного членства України у Європолі. Крім того, актуальним залишається питання технічної модернізації інформаційних систем для сумісності з базами даних Шенгенської інформаційної системи (SIS II) та Візової інформаційної системи (VIS), які є найбільшими інформаційними системами для громадської безпеки в Європі.

Крім того, вимогою часу є необхідність посилення кадрового потенціалу української поліції. Міжнародне співробітництво вимагає від співробітників НПУ не лише знання іноземних мов, а й розуміння специфіки кримінального процесу країн-партнерів. В цьому контексті одним із пріоритетних напрямів є адаптація та впровадження в діяльність органів НПУ спеціалізованих тренінгів за стандартами CEPOL (Агентство ЄС з підготовки співробітників правоохоронних органів).

Підсумовуючи, зазначимо, що інтеграція НПУ до правоохоронного простору ЄС – це багатоаспектний процес, що потребує розвитку прямої взаємодії з Європолом та Євроюстом, впровадження інноваційних методів кримінального аналізу та гармонізації вітчизняного законодавства із acquis communautaire ЄС. Лише через побудову професійних стосунків та технологічну єдність із європейськими правоохоронними структурами НПУ зможе ефективно протидіяти викликам транснаціональної організованої злочинності.

Список використаних джерел

1. Леган І.М. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності [Текст] : монографія. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 328 с.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
3. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-p (дата звернення: 16.03.2024).
4. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text
5. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік. URL: zvit-pro-vikonannia-ugodi-pro-asociaciiu-za-2025-r.pdf 172 с.

Сергій ІВАЩЕНКО
доцент кафедри права Національної безпеки та правової роботи Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Петро ФІВКІН
начальник кафедри права Національної безпеки та правової роботи Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІЯЛЬНІСТЬ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій суттєво впливає на трансформацію системи національної безпеки та оборони держав. Однією з ключових технологій сучасності є штучний інтелект, який активно інтегрується у військову сферу та використовується для підвищення ефективності управління військами, аналізу великих обсягів даних і підтримки прийняття рішень у реальному часі. Застосування алгоритмів машинного навчання та інтелектуальних систем дозволяє інтегрувати інформацію з різних джерел, зокрема супутникових систем спостереження, сенсорних мереж і розвідувальних засобів, що підвищує рівень ситуаційної обізнаності під час проведення військових операцій.

Актуальність дослідження зумовлена активним розвитком і впровадженням технологій штучного інтелекту у сектор безпеки і оборони, що потребує комплексного аналізу їх можливостей, ризиків та належного правового регулювання використання у військовій діяльності.

Одним із ключових напрямів використання штучного інтелекту у функціонуванні військових формувань сектору безпеки і оборони є створення автономних бойових систем. Такі системи здатні виконувати розвідувальні, спостережні та бойові завдання з мінімальною участю людини, використовуючи алгоритми машинного навчання та автоматичного аналізу даних [1, с.263]. **Приклади автономних бойових та логістичних систем: AlphaDog (LS3, DARPA)** – автономна чотиринога роботизована платформа, здатна транспортувати вантажі складною місцевістю, слідувати за військовими підрозділами та обходити перешкоди. Система активно тестувалася у навчаннях армії США та демонструвала здатність працювати без постійного контролю людини. **SWORDS (Special Weapons Observation Reconnaissance Detection System)** – роботизована бойова платформа, оснащена кулеметами та іншою зброєю, яка може дистанційно виконувати бойові завдання. Використовувалася у бойових операціях в Іраку та Афганістані. **TALON (iRobot)** – невеликі мобільні роботизовані платформи для розвідки та дистанційного розмінування, що застосовувалися силами США для зменшення ризику для життя солдатів. **MQ-9 Reaper (General Atomics)** – безпілотний літальний апарат, який використовує алгоритми штучного інтелекту для автономного патрулювання, збору розвідувальної інформації та управління озброєнням. Важливим напрямом застосування штучного інтелекту є **аналіз великих масивів даних та прогнозування розвитку подій**. Технології машинного навчання дозволяють швидко обробляти значні обсяги інформації, що надходять із різних джерел, і формувати аналітичні висновки. Наприклад, **Palantir Foundry** використовується для інтеграції даних розвідки, супутникових знімків та бойових звітів, що дозволяє прогнозувати дії противника та оптимізувати операції.

Ще одним напрямом є **інтелектуальні системи управління військами**. Такі системи аналізують інформацію про розташування сил противника, погодні умови, стан техніки та інші фактори. Наприклад, система **C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance)** дозволяє командуванню США та НАТО приймати швидкі та обґрунтовані рішення в реальному часі, інтегруючи дані із сенсорів, дронів та супутників. Не менш важливим аспектом є **оптимізація логістичних процесів**. Системи на кшталт **Kiva Systems (тепер Amazon Robotics)** або автономні транспортні платформи від **Lockheed Martin** дозволяють автоматизувати постачання боєприпасів та матеріально-технічних ресурсів, зменшуючи вплив людського фактора та підвищуючи точність виконання операцій.

Впровадження штучного інтелекту у діяльність військових формувань потребує належного нормативно-правового забезпечення. В Україні напрями розвитку таких технологій визначені у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня

2020 року №1556-р, де одним із пріоритетних напрямів визначено сектор безпеки і оборони [3]. Закон України «Про оборону України» [4] також визначає необхідність модернізації Збройних Сил України та впровадження сучасних науково-технічних досягнень у військову діяльність.

Разом із тим, застосування автономних систем та алгоритмів штучного інтелекту у військовій сфері породжує низку правових та етичних проблем [5], зокрема питання відповідальності за використання автономних бойових систем, забезпечення контролю людини над прийняттям рішень щодо застосування сили та дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Отже, використання штучного інтелекту у секторі безпеки і оборони сприяє підвищенню ефективності військових операцій, розвитку систем управління, проте потребує подальшого розвитку та вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Шевченко А.І., Барановський С.В., Білокобильський О.В., Бодянський Є.В., Бомба А.Я. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія / за заг. ред. А.І. Шевченка. Київ: ІПШІ, 2023. 305 с.

2. Литвиненко М.І., Ленець В.Г., Гармаш Н.В., Шульга В.В. Аспекти впровадження штучного інтелекту у військовій справі. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. 2024. С.1-6

3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80

4. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12

5. Іващенко С.М. Правові засади регулювання штучного інтелекту в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Науково-практичний журнал «Адміністративне право і процес» №2(2025) с. 24-32.

Карен ІСМАЙЛОВ
кандидат юридичних наук, доцент
начальник 5-го відділу 3-го управління
Департаменту кіберполіції НПУ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТВ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УКРАЇНІ

Стрімка цифровізація суспільних відносин, поширення зашифрованих месенджерів, онлайн-спільнот та darknet-майданчиків трансформували способи вчинення злочинів і тактики їх виявлення. У цих умовах діяльність правоохоронців у мережі Інтернет стала одним із ключових інструментів протидії кіберзлочинності, незаконному обігу наркотиків, торгівлі зброєю,

організованій злочинності та інших правопорушень. Водночас в Україні відсутній цілісний, технологічно нейтральний і процедурно визначений інститут діяльності правоохоронця в онлайні, а правова модель залишається фрагментарною та прив'язаною до загальних системи НС(Р)Д і ОРД (зокрема, контроль за вчиненням злочину та конфіденційне співробітництво). Нормативна основа формально зосереджене у КПК України (глава 21; зокрема ст. 271 щодо контролю за вчиненням злочину) [1] та Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» (права оперативних підрозділів) [2], а підзаконні акти значною мірою сформовані ще на ранньому етапі розвитку цифрових комунікацій [3].

Окремі аспекти НС(Р)Д, легендування та співвідношення кримінального процесу й ОРД висвітлювалися в українській науці кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. Зокрема, у фокусі дослідників перебували: правова природа та класифікація НС(Р)Д, питання легендування і взаємозв'язку НС(Р)Д з ОРД та проблематика організації та гарантій законності в ОРД (І.Р. Шинкаренко, О.В. Кириченко) [4]; науково-практичні підходи до глави 21 КПК України (Я.О. Тализіна) [5]; забезпечення прав людини під час проведення НС(Р)Д (А.А. Коваль) [6], а також професор Користін О.Є. та Ісмайлов К.Ю. здійснюють наукове опрацювання проблематики інтеграції методології OSINT та концепції ILP у діяльність правоохоронних органів,в контексті формування сучасної аналітично орієнтованої моделі правоохоронної діяльності [7;8].

Метою статті є визначення прогалин правового регулювання діяльності правоохоронців в мережі Інтернет в Україні та окреслити напрями його вдосконалення.

Поліцейська діяльність у мережі Інтернет як інструмент протидії злочинності в цифровому середовищі в Україні не має самостійного, системно оформленого правового режиму. Її правові підстави формуються переважно шляхом застосування загальних основ кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності.

У кримінальному провадженні така діяльність опосередковується інститутом негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених главою 21 КПК України, зокрема: загальними засадами проведення НС(Р)Д (ст. 246), нормами щодо зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та електронних інформаційних систем (ст. 260-264), а також положеннями про контроль за вчиненням злочину (ст. 271) і конфіденційне співробітництво (ст. 272) [1].

В оперативно-розшуковій площині відповідний інструментарій базується на Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», який допускає використання негласних співробітників, конфідентів та заходів прикриття (легендування) у межах компетенції оперативних підрозділів (ст. 7, 8) [2], тоді як Закон України «Про Національну поліцію» встановлює загальну компетенцію з протидії злочинності та реалізації превентивних заходів (ст. 23, 25) [9].

На яких же принципах, на наш погляд, повинна базуватися зазначена робота:

1. Налаштування інформаційно-безпекового середовища, який включає інсталяцію та встановлення операційних систем Windows 10, Windows 11, Ubuntu, Linux, macOS, Whonix, встановлення власного VPN, VirtualBox, Vmware;

2. Створення легендованих профілів в соціальних мережах, месенджерах, дошках оголошень та інших цифрових ресурсах;

3. Цифрова фіксація доказів, тобто як вірно фіксувати електронні сліди, тут нам допомагають такі інструменти як Maltego, i2 Analyst's Notebook, Clearview, Hunchly.

Формування належного інформаційно-безпекового середовища для здійснення OSINT-діяльності правоохоронцями супроводжується низкою суттєвих організаційно-технічних та правових проблем. Водночас відсутність уніфікованих стандартів і методичних рекомендацій щодо побудови подібної інфраструктури призводить до фрагментарності підходів та підвищує ризики інформаційної безпеки.

Ключовою правовою межею поліцейської діяльності у мережі Інтернет є недопущення провокації злочину. Позиції Європейського суду з прав людини послідовно формують критерії розмежування допустимих дій держави з «виявлення та документування» злочинної активності й недопустимого «створення злочину» шляхом формування наміру, підбурювання або визначального впливу на поведінку особи. Для цифрового середовища цей ризик зростає, оскільки комунікаційні сценарії легко моделюються, а оперативна ініціатива може непомітно переходити межі пасивного спостереження чи контрольованої участі. Відтак процесуальні гарантії повинні включати: наявність належно зафіксованих підстав початку операції; визначеність обсягу повноважень, завдань і меж дозволеної поведінки; прозорий прокурорський та/або судовий контроль; а також обов'язкову відтворюваність доказової інформації (перевірність джерел, хронології, незмінності даних) [10].

Окремим проблемним блоком є допустимість та належність цифрових доказів, здобутих у процесі поліцейської діяльності у мережі Інтернет. Скриншоти, експорти чатів, записи екрана, технічні логи, дані з платформ і провайдерів повинні проходити через процедури, які забезпечують автентичність, цілісність та простежуваність походження. У практичному вимірі це вимагає унормування мінімальних стандартів цифрової фіксації (опис середовища, часу, методу отримання, інструментів, контрольних сум/хешів, умов зберігання), а також підготовки кадрів щодо операційної безпеки та цифрової криміналістики. Такі підходи кореспондують міжнародним тенденціям: у країнах ЄС та США поліцейська діяльність у мережі Інтернет розглядається як окрема компетентність із власними протоколами, навчанням та внутрішніми регламентами, а рамкові стандарти протидії кіберзлочинності підтримуються міжнародними інструментами співробітництва (зокрема, положеннями Будапештської конвенції) [11].

Таким чином, діяльність правоохоронних органів у цифровому середовищі фактично існує та активно застосовується, однак її правове забезпечення залишається фрагментарним та концептуально застарілим. Наявна нормативна

база не відповідає сучасним технологічним викликам, що створює правову невизначеність як для правоохоронців, так і для судової практики. А відсутність чіткої регламентації:

- підвищує ризики порушення прав людини;
- створює ризики провокації злочину в онлайн-взаємодії;
- ускладнює допустимість доказів, що в цілому знижує ефективність боротьби з злочинністю.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text
3. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0114900-12?utm_source=chatgpt.com#Text
4. Шинкаренко І.Р. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) : навч. посіб. / І.Р. Шинкаренко, І.О. Шинкаренко, О.В. Кириченко. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2015. 320 с.
5. Тализіна Я.О. Негласні слідчі (розшукові) дії: науково-практичний коментар глави 21 КПК України з постатейними правовими позиціями Верховного Суду. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 704 с.
6. Коваль А.А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій : монографія / А.А. Коваль. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 264 с.
7. OSINT Open Source Intelligence. Інструменти та методи: навчальний посібник / Користін О., Демедюк С., Ісмайлов К., Ланде Д. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є., Демедюка С.В. Київ: 7БЦ, 2025. 460 с.
8. Ісмайлов К.Ю. Особливості кримінальної розвідки з відкритих джерел як інструмент збирання оперативної інформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 2. С. 110-113.
9. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text
10. Заборона провокації злочину: європейський погляд (топ-20 Рішень ЄСПЛ, цитованих в ЄДРСР). 18.04.2022. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/zaborona-provokatsiyi-zlochynu-yevropejskyj-poglyad-top-20-rishen-yespl-tsytovanyh-v-yedrsr?utm_source=chatgpt.com
11. Конвенція про кіберзлочинність: Конвенція Ради Європи від 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text

Олександр КАЛИНОВСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник 3-го відділу (стратегічного аналізу)
Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України,
підполковник поліції

SOCTA – ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ СЕРЙОЗНОЇ ТА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ (НА ПРИКЛАДІ СФЕРИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – «ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ»)

Наразі в діяльність правоохоронних органів України активно впроваджується апробована в країнах Європейського Союзу методологія Європейського офісу з формування оцінки загроз серйозної та організованої злочинності «SOCTA: Serious and Organized Crime Threat Assessment»[1]. SOCTA – це звіт, який містить оцінку загроз серйозної та організованої злочинності. Такий документ відрізняється від звіту щодо поточної ситуації (який зазвичай є статистичним та ретроспективним), адже визначає майбутні загрози та прогнозує можливі майбутні зміни.

Згадана методологія (SOCTA) розроблена спільною робочою групою за участі представників різних правоохоронних органів, до якої входили національні та європейські експерти. Вона адаптована до особливостей організованої злочинності, яка функціонує в Україні, зокрема це стосується діяльності «злодіїв в законі» та інших кримінальних авторитетів як суб'єктів підвищеного злочинного впливу.

Наразі вкрай актуальним питанням є протидія суб'єктам підвищеного злочинного впливу, які встановлюють та поширюють свій злочинний вплив на території України та за її межами.

Так, 4 червня 2020 року до Кримінального кодексу України внесено ряд законодавчих змін до статті 255 Кримінального кодексу України, які передбачають наступні новели щодо кримінальної відповідальності за діяльність організованої злочинності, зокрема злочинних спільнот як особливої форми співучасті:

1) за встановлення або поширення злочинного впливу (ст. 255^1 КК України);

2) організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці) (ст. 255^2 КК України);

3) звернення до особи, яка завідомо для винного може здійснювати злочинний вплив (ст. 255^3 КК України);

4) сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності (ст. 256 КК України).

Водночас у 2021 році РНБО України запроваджено безстрокові персональні санкції проти 557 «ворів в законі» та 111 кримінальних авторитетів. До них

застосовано наступні заходи: блокування фінансових активів, заборону в'їзду, скасування посвідок на проживання та позбавлення громадянства. Тому правоохоронні органи постійно приділяють особливу увагу недопущенню в'їзду на територію України осіб із санкційного списку та суб'єктів підвищеного злочинного впливу, а також вживають заходів щодо видворення за межі України осіб цієї категорії.

Характеризуючи сферу злочинної діяльності «Встановлення та поширення злочинного впливу» за 2021-2024 роки, слід відзначити, що криміналізація злочинних діянь, пов'язаних із встановленням та поширенням злочинного впливу, сприяла виявленню латентних процесів, які відбувалися в суспільстві. Статистичні дані відобразили реальну картину цих негативних явищ – встановлення та поширення злочинного впливу, організацію, сприяння проведенню або участь у злочинних зібраннях («сходках»), а також звернення за застосуванням злочинного впливу. Це дозволило правоохоронним органам ефективніше протидіяти зазначеним проявам, зменшити вплив злочинності на суспільні процеси у сфері фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва та притягнути до відповідальності представників злочинної еліти.

Однак більшість суб'єктів підвищеного злочинного впливу, які намагалися здійснити перерозподіл сфер злочинного впливу на території України є громадянами інших держав (російської федерації, Грузії та ін.).

Варто зазначити, що незважаючи на напружену внутрішню політичну ситуацію, до початку повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію нашої держави російський та український кримінальні світи утворювали симбіоз у формуванні спільного кримінального ринку [2]. До лютого 2022 року симбіоз російської та української організованої злочинності формував одну з найпотужніших злочинних екосистем у Європі. Російські та українські злочинні угруповання і мережі контролювали прибуткові транснаціональні контрабандні маршрути між росією та країнами Західної Європи.

Втім, початок повномасштабного вторгнення російської федерації завдав цій екосистемі глибокого шоку. З початком війни «співпраця» між російськими та українськими організованими злочинними угрупованнями стала неможливою через політичні обставини, які змусили багатьох злочинців розірвати зв'язки, а також через практичні труднощі здійснення контрабанди через лінію фронту, що динамічно змінюється та є ареною активного протистояння[3]. Внаслідок воєнної агресії російської федерації проти України відбувся розрив цього багатовікового союзу та порушення численних транскордонних незаконних потоків.

Тому основними тенденціями розвитку кримінального лідерства в Україні стали: високий рівень життєздатності, адаптивність та гнучкість «злодійського» світу, а також постійна боротьба «злодіїв у законі» за контроль над різноманітними сферами легального та нелегального бізнесу.

У 2023 році, для більш ефективної протидії транснаціональній та етнічній організованій злочинності, Департамент стратегічних розслідувань

Національної поліції України отримав можливість ініціативно приймати рішення про заборону в'їзду на територію нашої держави особам категорій «вор в законі», «кримінальний авторитет», підконтрольним та наближеним до них особам. Проте незважаючи на суттєве скорочення в Україні кількості осіб, яких можна суб'єктно кваліфікувати як «ворів в законі» (зокрема на початку 2020 року в Україні проживали 34 «злодії в законі»[4]), наразі їхня кількість значно зменшилася. Вони, будучи «верхівкою» кримінального соціуму, продовжують контролювати різноманітні економічні та кримінальні процеси дистанційно, наприклад використовуючи нові засоби комунікації.

Наразі спостерігаються та прослідковуються тенденції, які свідчать, що «російські організована злочинність» та «злодії в законі» намагатимуться відновити свій злочинний вплив на території України, зокрема в місцях тимчасової ізоляції.[5] Це вимагає від правоохоронних органів України вжиття проактивних заходів запобігання та протидії проникненню організованої злочинності у місця несвободи, унеможливлення їх координації із установ виконання покарань та із запобігання поширення злочинного впливу на уповноважених працівників даних установ. Тому особливу увагу під час підготовки проєкту Стратегії боротьби з організованою злочинністю на 2026-2030 роки слід приділити суб'єктам підвищеного злочинного впливу, які розбудовують злочинну інфраструктуру, впливають на учасників «злодійського» світу нижчого рівня надаючи їм вказівки щодо вчинення корисливо-насильницьких злочинів та злочинів проти власності (шахрайства в кіберпросторі) тощо.

Також ухвалення нової Стратегії буде одним з кроків європейської інтеграції України, адже саме цей документ визначатиме сутність та сучасні напрями державної політики щодо запобігання і протидії організованій злочинності, що формується на засадах інтегрованого і збалансованого підходу до зменшення рівня серйозних та організованих злочинів, щозавдають значної шкоди українському суспільству та державі, яка перебуває у війні.

Список використаних джерел

1. EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU-SOCTA). URL: https://www.europol.europa.eu/socta-report#fndtn-tabs-0-bottom-2

2. GI-TOC, New front lines: Organized criminal economies in Ukraine in 2022, лютий 2023 року, https://globalinitiative.net/analysis/organized-criminal-economies-ukraine-2022.

3. GI-TOC, Злочинність смутних часів: прямі та непрямі наслідки війни, листопад 2023, https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/12/Mark-Galeotti-Time-of-troubles.Ukrainian.GI-TOC-November-2023.v2.pdf

4. Голова ДСР Андрій Рубель: Левова частка шахраїв на темі війни – арештанти СІЗО і ув'язнені. URL: https://npu.gov.ua/news/holova-dsr-andrii-rubel-levova-chastka-shakhraiv-na-temi-viiny-areshtanty-sizo-i-uviazneni

5. Правоохоронці скерували обвинувальний акт відносно уродженця Батумі (відомий в статусі так званого «злодія в законі» на прізвисько «Лавасогли

Батумський»), якому інкримінується створення злочинної організації. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125047410

Олександр КВАШУК
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального процесу та
криміналістики факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Донецького державного університету внутрішніх справ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ПРЕЦЕДЕНТНІ ПІДХОДИ ЄСПЛ

Організована злочинність у зоні конфлікту еволюціонує та використовує хаос війни для маскування транскордонних злочинів – від нелегального обігу зброї до торгівлі людьми під виглядом евакуації. Доведення факту вчинення злочинів та притягнення до відповідальності без використання сучасних «технологічних» доказів (OSINT, супутники тощо) практично неможливо. Будь-яке кримінальне провадження, що триває сьогодні, через 5–10 років може стати предметом оцінки ЄСПЛ в аспекті додержання вимог ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, і війна вимагає удосконалення підходів у доказуванні. Практикою ЄСПЛ сформовано доктрини «ефективного контролю» та «процесуальної гнучкості», що мають враховуватися під час боротьби зі злочинністю в умовах сучасних викликів. У контексті доктрини процесуальної гнучкості ЄСПЛ виходить із презумпції, що держава має діяти «належним чином» та довести, що вона вжила всіх доступних на той момент заходів, але це не вимагає неможливого. У рішенні у справі Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства (§ 164) було зазначено, що у «регіоні, де панує загальне насильство... та значні труднощі з безпекою, розслідування неминуче стикатиметься з перешкодами... Це може вимагати відступу від стандартних протоколів» [1]. У справах про організовану злочинність під час війни ЄСПЛ дозволяє будувати обвинувачення на презумпціях фактів, яким держава-агресор не надаэ альтернативного пояснення. У рішенні Україна та Нідерланди проти Росії (§§ 455–460), Суд зазначив, що стандарт доказування може бути задоволений через «співіснування достатньо сильних, чітких і узгоджених висновків або подібних неспростовних презумпцій факту» [2]. У контексті розгляду обставин проведення процесуальних дій без участі понятих, ЄСПЛ надає пріоритет технічній фіксації (безперервний відеозапис слідчої дії) над присутністю випадкових осіб (понятих) [3]. Проблемою є підтвердження автентичності в умовах відсутності доступу до оригінального сервера, і в таких випадках ЄСПЛ застосовує принцип «найкращого доступного доказу [2]. У

провадженнях про організовану злочинність супутникові дані високої роздільної здатності визнаються об'єктивним доказом, який переважає над показаннями свідків, що можуть бути суб'єктивними. Розглядаючи справу Грузія проти Росії (§§ 164-172), ЄСПЛ встановив факт системного знищення майна саме на основі порівняльного аналізу супутникових знімків «до» та «після» певних дат [3]. В Україні такі дані залучаються як додаток до висновку експерта (військова, будівельна або екологічна експертиза) або як самостійний документ, отриманий у межах міжнародної правової допомоги чи від комерційних операторів. Цифрові докази мають бути верифіковані («Corroboration»), що є важливим запобіжником проти «Deepfakes» та маніпуляцій. Скриншоти та відео з YouTube, де зафіксовано колону техніки, може бути підкріплено даними супутника (фіксація тієї ж колони в той же час), метаданими файлу, даними білінгу телефонів підозрюваних. Сукупність і взаємоузгодженість цифрових даних робить їх неспростовними [4]. У контексті допиту свідків у кримінальних провадженнях щодо організованих груп важливо звернути увагу на вироблені ЄСПЛ критерії визнання допустимості використання раніше отриманих показань («тест Al-Khawaja»). Правила допустимого відходу від принципу безпосередності (ст. 23 КПК України) базуються на трьох кроках оцінки: об'єктивна поважна причина неявки свідка [5], вага доказу (вирішальність для обвинувачення), врівноважувальні фактори [6]. Найкращий спосіб виконати вимоги ЄСПЛ в умовах війни це допит свідка слідчим суддею на стадії досудового розслідування, який проводиться в судовому засіданні з участю сторони захисту.

Отже, аналіз практики ЄСПЛ дозволяє зробити висновки на концептуальному, нормативному та праксеологічному рівнях. За неможливості фізичного доступу до об'єкта, його цифровий двійник (3D-модель, супутниковий знімок, верифікований відеозапис), отриманий з дотриманням стандартів chain of custody, має визнаватися рівноцінним доказом (функціональна еквівалентність). Стандарт «поза розумним сумнівом» досягається не через одиничний «неспростовний» доказ (який може бути знищений), а через теорію цілісності – сукупність незалежних цифрових та інших даних, які взаємно підтверджують один одного. Необхідно на законодавчому рівні закріпити поняття «електронного оригіналу» для даних, отриманих з хмарних сховищ та соціальних мереж. Слід встановити, що копія цифрового доказу має силу оригіналу, якщо її автентичність підтверджена метаданими або хеш-сумою. Доцільно впровадити спеціальну процедуру залучення звітів міжнародних груп з розслідування та результатів супутникового моніторингу як самостійних джерел доказів, що не потребують додаткової експертизи за умови їх походження з верифікованих джерел. Розширення практики допиту свідків слідчим суддею «на майбутнє» має стати обов'язковим для всіх категорій справ щодо ОЗГ у зоні бойових дій. Кожна слідча дія в умовах війни (де присутність понятих є ризикованою або неможливою) повинна супроводжуватися безперервною відеофіксацією. Для виконання стандартів, слідчі повинні детально протоколювати об'єктивні причини відступу від стандартних процедур (активні обстріли, мінування).

Список використаних джерел

1. Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства (заява № 55721/07) : Рішення ЄСПЛ від 07.07.2011. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-212172 (дата звернення: 24.03.2026).
2. Україна та Нідерланди проти Росії (заяви №№ 8019/16, 43800/14, 28525/20) : Рішення ЄСПЛ від 30.11.2022. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-244292 (дата звернення: 23.03.2026).
3. Грузія проти Росії (II) (заява № 38263/08) : Рішення ЄСПЛ від 21.01.2021. URL: https://rm.coe.int/georgia-v-russia-ii-gc-ukr/1680a58450 (дата звернення: 25.03.2026).
4. Україна проти Росії (щодо Криму) (заява № 20958/14) : Рішення ЄСПЛ від 25.06.2024. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22%E2%84%96%2020958/14%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-235139%22]} (дата звернення: 24.03.2026).
5. Аль-Хавайа та Тахері проти Сполученого Королівства (заяви №№ 26766/05, 22228/06) : Рішення ЄСПЛ від 15.12.2011. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-118413%22]} (дата звернення: 24.03.2026).
6. Schatschaschwili проти Німеччини (заява № 9154/10): Рішення ЄСПЛ від 15.12.2015. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-159566%22]} (дата звернення: 25.03.2026).

Олександра КЛЮЄВА
курсантка 2-го курсу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
Світлана ТАТАРЕНКО
доктор філософії в галузі Право
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ У БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зазвичай, організована злочинність становить одну з ключових загроз суспільній безпеці та правопорядку. Ефективна протидія цьому явищу передбачає налагодження системної та скоординованої взаємодії між різними

суб'єктами правоохоронної діяльності. Розслідування кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними групами, вимагає належного організаційного забезпечення та узгодження зусиль уповноважених органів- підрозділів.

У структурі методики розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану провідне місце займає ефективна організація взаємодії слідчих з оперативними підрозділами, органами та підрозділами Національної поліції України, а також іншими суб'єктами, наділеними відповідними повноваженнями.

Специфіка механізму вчинення кримінальних правопорушень організованими злочинними групами в умовах воєнного стану, ускладнення структури їх діяльності, розширення способів підготовки, реалізації та приховування злочинів, зумовлені особливостями правового режиму воєнного стану, обумовлюють необхідність пошуку оптимальних організаційних форм взаємодії між слідчими, оперативними підрозділами та іншими органами і установами у процесі розслідування. Така взаємодія має забезпечуватися через інтеграцію організаційних, процесуальних, тактико-криміналістичних та оперативно-розшукових заходів[1].

Початковим етапом організації взаємодії є міжвідомча співпраця правоохоронних органів, зокрема поліції, служби безпеки, прокуратури та інших інституцій, спрямована на зосередження зусиль у виявленні, розслідуванні та припиненні діяльності організованих злочинних груп, особливо в умовах воєнного стану[2].

Важливою складовою ефективності такої діяльності є налагодження своєчасного обміну інформацією та проведення спільних оперативних заходів.

З метою підвищення результативності розслідування слідчі під час здійснення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних заходів залучають широкий спектр суб'єктів. У зв'язку з цим особливого значення набуває забезпечення узгодженої та скоординованої взаємодії між усіма учасниками досудового розслідування.

Як слушно зазначає С.О. Павленко, взаємодію оперативних підрозділів з іншими підрозділами Національної поліції та правоохоронними органами під час протидії організованій злочинності відносить до основних структурних елементів організації оперативно-розшукової діяльності та відзначає необхідність пошуку шляхів ефективної взаємодії між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими злочинними групами. [1, с. 345]

На нашу думку, взаємодією можна вважати, насамперед, узгоджену систему дій уповноважених суб'єктів, метою якої є досягнення єдиного результату на підставі використання спільних зусиль, методів і засобів. У процесі розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану, слідчий залучає інші підрозділи правоохоронних органів України, а також працівників державних, приватних і

громадських підприємств, установ та організацій, що своєю чергою потребує належної координації дій кожного суб'єкта.

Окрім вищезазначеного, організація взаємодії у процесі розслідування кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану, має здійснюватися з урахуванням негативних чинників, зумовлених збройною агресією російської федерації проти України.

Спираючись, на дослідження К.О. Чаплинського, предметом його наукового аналізу стали окремі аспекти координації взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України в умовах воєнного часу, в яких він обґрунтовує, що розроблення практичних рекомендацій щодо організації ефективної взаємодії між слідчими та працівниками оперативних підрозділів Національної поліції є одним із пріоритетних напрямів забезпечення досягнення завдань кримінального провадження, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану [2, с. 91-92].

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить про наявність значної кількості досліджень, присвячених як загальним питанням змісту, форм і напрямів взаємодії в межах досудового розслідування, так і окремим аспектам співпраці правоохоронних органів під час розслідування конкретних видів кримінальних правопорушень, зокрема тих, що вчиняються організованими злочинними групами в умовах воєнного стану. Водночас актуальним видається подальше висвітлення специфічних особливостей такої діяльності з урахуванням умов її здійснення.

Тому ми вважаємо, що , актуальним науково-практичним завданням залишається дослідження особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України з іншими компетентними органами й організаціями під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану, з урахуванням специфіки обстановки їх вчинення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

2. Міністерство внутрішніх справ України наказ № 575 від 07.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text

3. Павленко С.О. Основи оперативно - розшукової тактики : монографія. Київ: Людмила, 2022. 623 с

4. Чаплинський К.О. Координація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного часу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2022. Спецвип. № 2 С. 89–95. doi: 10.31733/2078-3566-2022-6-89-95.

Лариса КОВАЛЕНКО
докторка юридичних наук, професорка,
доцентка кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
Максим КОЛЕСНИКОВ
студент 2 курсу
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРАВООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ВІД БАЗОВОЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ДО СТАНДАРТІВ РАДИ ЄВРОПИ

Згідно зі звітом Європолу SOCTA 2025, генеративний ШІ виступає каталізатором нових правопорушень, знижуючи поріг входу у кіберзлочинність. Він дозволяє автоматизувати фішинг, створювати складне шкідливе програмне забезпечення та здійснювати цілеспрямовані атаки соціальної інженерії [1, с. 11, 21]. Одним із найбільш небезпечних конкретних прикладів є використання алгоритмів для генерації високоякісних реалістичних синтетичних медіа, зокрема клонування голосу та створення відео-діпфейків у режимі реального часу, які активно застосовуються для шахрайства з компрометацією корпоративної електронної пошти (CEO-шахрайство), здирництва та крадіжки особистих даних. Крім того, доступність таких технологій призвела до стрімкого збільшення обсягів створення та поширення штучно згенерованих матеріалів із сексуальним насильством над дітьми, що суттєво ускладнює роботу правоохоронців з аналізу зображень та ідентифікації реальних жертв [1, с. 40, 43-47].

Впровадження алгоритмічних рішень та інструментів цифрової криміналістики в роботу правоохоронних органів ЄС суворо регламентується нормативними актами, що встановлюють високі стандарти захисту прав людини. Рамкова конвенція Ради Європи зі штучного інтелекту 2024 року зобов'язує держави гарантувати, що життєвий цикл таких систем відповідає принципам верховенства права, людської гідності, прозорості та недискримінації, а також вимагає обов'язкового впровадження систем управління ризиками та документування впливу на права людини [2, с. 3, 5-8]. Закон ЄС про штучний інтелект встановлює прямий запобіжник – заборону на використання систем дистанційної біометричної ідентифікації в реальному часі у загальнодоступних місцях для правоохоронних цілей [3]. Водночас, згідно з дорожньою картою Європейської комісії, представленою 24 червня 2025 року, передбачається розвиток інструментів цифрової криміналістики та розширення повноважень Європолу як центру передового досвіду з обов'язковим дотриманням фундаментальних прав і кібербезпеки. Додатковим стандартом для поліції є Регламент Prüm II (чинний з 2024 року), який регулює автоматизований обмін поліцейськими даними включно із зображеннями облич та вимагає обов'язкової

перевірки збігів даних людиною, а також дотримання принципу пропорційності під час розслідувань [4, с. 1-7].

План заходів з реалізації Концепції розвитку ШІ на 2025-2026 роки зобов'язує Мінцифри розробити профільний законопроєкт щодо правового врегулювання ШІ до четвертого кварталу 2026 року. Сучасні експериментальні проєкти у правоохоронній та судовій сферах фокусуються на напрямках, таких як використання модулів штучного інтелекту в інформаційних системах Міністерства внутрішніх справ для автоматизованого відбору й аналізу справ про певні адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху (наприклад, залишення місця ДТП або керування у стані сп'яніння). Наразі український підхід зосереджений на автоматизації стандартного розгляду адміністративних матеріалів та впровадженні «електронного суду», в той час як загальне правове поле для легального використання більш складних алгоритмів ще має бути розроблене до кінця 2026 року [5, с. 8, 11, 12].

Отже, для ефективної протидії транскордонній організованій злочинності Національній поліції України необхідно перейти від точкової автоматизації адміністративних процесів до повноцінного комплексного використання ШІ-аналітики. Це вимагає своєчасної розробки профільного законодавства до кінця 2026 року з обов'язковим впровадженням стандартів європейського Регламенту Prüm II та Рамкової конвенції Ради Європи.

Список використаних джерел

1. Europol. The changing DNA of serious and organised crime : EU Serious and Organised Crime Threat Assessment 2025 (EU-SOCTA 2025). 18 берез. 2025. 100 с. URL: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf (дата звернення: 20.03.2026).

2. Рамкова конвенція Ради Європи зі штучного інтелекту, прав людини, демократії та верховенства права. 17 трав. 2024. 15 с. URL: https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/rye_ramkova_konvenciya_zi_shtuchnogo_intelektu_prav_lyudyny_demokratiyi_ta_verh._prava.pdf (дата звернення: 20.03.2026).

3. Правове регулювання використання штучного інтелекту в Україні та ЄС. LIGA ZAKON. 16 груд. 2025. URL: https://ips.ligazakon.net/lawnews/doc/EN252820-pravove-rehulyuvannya-vykorystannya-shtuchnoho-intelektu-v-ukrayini-ta-yes (дата звернення: 20.03.2026).

4. Immenkamp B. Access to data for law enforcement: digital forensics. EPRS | European Parliamentary Research Service, Members' Research Service. PE 775.879. July 2025. 8 p. 8 с. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775879/EPRS_BRI(2025)775879_EN.pdf (дата звернення: 21.03.2026).

5. Берназюк Я. ШІ в національному судочинстві: еволюція правових позицій : презентація до тренінгу «Застосування штучного інтелекту у суддівській діяльності». 5 берез. 2026. 30 с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/175_AI_in_National_Judicial_Proceedings_Evolution_Legal_Positions_bernaziuk.pdf (дата звернення: 21.03.2026).

Лариса КОВАЛЕНКО
докторка юридичних наук, професорка,
доцентка кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого
Максим КОЛЕСНИКОВ
студент 2 курсу
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: МЕХАНІЗМИ ЄВРОПОЛУ, СПІЛЬНІ СЛІДЧІ ГРУПИ ТА ПОДОЛАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ФРАГМЕНТАЦІЇ

Стратегічний курс України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі зумовлює нагальну потребу в комплексній трансформації національної системи протидії організованій злочинності, де ключовими індикаторами успіху стають глибина міжнародної інтеграції та ефективність внутрішньої міжвідомчої координації. Згідно зі звітом Єврокомісії за 2025 рік, правова база України щодо боротьби з організованою злочинністю є застарілою і лише частково узгоджена з європейським законодавством. ЄС наголошує на необхідності впровадження плану дій на основі оцінки загроз SOCTA, розробці нової стратегії до 2030 року, модернізації законодавства про захист свідків та створенні постійного національного координаційного органу [1, с. 8, 9, 49-53].

Важливим аспектом вимог Єврокомісії є вдосконалення механізмів управління активами та проведення фінансових розслідувань. Зокрема, звернено увагу на потребу внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України для забезпечення можливості досудового арешту активів з метою їх подальшої розширеної конфіскації, а також на необхідність узгодження норм щодо конфіскації без обвинувального вироку з відповідною Директивою ЄС [1, с. 8, 50].

У контексті транскордонної протидії злочинності правоохоронні органи України глибоко залучаються до європейської безпекової інфраструктури через використання сучасних каналів обміну інформацією. В Україні забезпечено повноцінне функціонування захищених комунікаційних платформ Європолу – SIENA та SIENA-CT, які є критично важливими для оперативного зв'язку у справах щодо серйозної злочинності та тероризму. Використання цих каналів дає значні результати. Так, лише протягом 2024 року Україна була залучена до 92 справ Євроюсту, які переважно стосувалися шахрайства, організованої злочинності, відмивання грошей та незаконного обігу наркотиків [1, с. 52, 54]. Водночас українські правоохоронці взяли безпосередню участь у 222 оперативних заходах у рамках Європейської мультидисциплінарної платформи протидії кримінальним загрозам (EMPACT).

Основним інструментом транскордонних розслідувань є Спільні слідчі групи (35 діючих у 2024 році). Яскравий приклад – Спільні слідчі групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні, куди увійшли сім країн, Міжнародний кримінальний суд та Європол. Участь Європолу тут зводиться до надання експертної аналітичної підтримки, аналізу розвідданих (OSINT) та допомоги у документуванні воєнних злочинів [2].

Попри міжнародні успіхи, внутрішня координація ключових правоохоронних органів (НП, СБУ, БЕБ, НАБУ) стикається з процедурними перешкодами. За оцінкою Єврокомісії, фрагментація компетенцій ускладнює боротьбу зі злочинністю [1, с. 51], а жорстка судова практика щодо допустимості доказів часто призводить до розвалу проваджень.

Хоча в Україні функціонує національний контактний пункт для зв'язку з Європолом, для повноцінного використання всіма відомствами мережевого додатка (мережі SIENA) існує нагальна потреба розроблення комплексної міжвідомчої інструкції, яка б чітко регламентувала порядок доступу та обігу чутливих даних щодо транснаціональної злочинності. Для усунення перешкод у комунікації також пропонується максимально спростити процедуру підключення відомчих робочих місць інших правоохоронних органів до цієї захищеної європейської мережі, розробити дієвий механізм навчання особового складу роботі з інструментами Оперативного центру Європолу та забезпечити цілеспрямовану підготовку кваліфікованих фахівців, що спеціалізуються виключно на міжнародному правоохоронному співробітництві [3, с. 174-176].

Ефективна боротьба з транснаціональною організованою злочинністю вимагає від України як нарощування темпів участі у міжнародних механізмах взаємодії, так і термінового подолання внутрішньої інституційної фрагментації. Створення постійного національного координаційного органу та забезпечення регламентованого доступу всіх ключових відомств до захищеної мережі SIENA є критично важливими кроками для досягнення повної оперативної сумісності з правоохоронною системою ЄС.

Список використаних джерел

1. European Commission. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. *Ukraine Report 2025*. 04 Nov. 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecde7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf (дата звернення: 22.03.2026).

2. Михайлов Д. *Європол приєднався до спільної слідчої групи щодо розслідування міжнародних злочинів в Україні*. Суспільне Новини. 05 жовт. 2023. URL: https://suspilne.media/587905-evropol-priednavsa-do-spilnoi-slidcoi-grupi-sodo-rozsliduvanna-miznarodnih-zlociniv-v-ukraini/ (дата звернення: 22.03.2026).

3. Шаповаленко Є.В., Ємець О.М., Злагода О.В. *Мережевий додаток безпечного обміну інформацією (SIENA) як інструмент у протидії кримінальним правопорушенням*. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. 2021. № 2 (50). С. 172–176. DOI: 10.20535/2308-5053.2021.2(50).242944. URL: https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/242944 (дата звернення: 22.03.2026).

Катерина КОВАЛЬОВА
здобувач 207/24-(П)-К групи навчально-наукового інституту
права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Олена ОДИНЦОВА
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри державно-правових дисциплін навчально-
наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ, КЕРІВНИЦТВО ТА УЧАСТЬ У ЗЛОЧИННІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Організована злочинність є однією з найбільш небезпечних форм кримінальної діяльності, оскільки вона характеризується стійкістю, ієрархічністю, високим рівнем конспірації та здатністю впливати на суспільні відносини у різних сферах. Актуальність теми полягає в тому, що організована злочинність продовжує становити серйозну загрозу безпеці держави та економічній стабільності, нагальною залишається необхідність вдосконалювати кримінально-правові механізми протидії організованим формам злочинності. Саме тому кримінальне законодавство України передбачає окрему відповідальність за створення, керівництво та участь у злочинній організації, що закріплено у статті 255 Кримінального кодексу України.

Метою нашого дослідження є вивчення судової практики щодо призначення покарань за створення, керівництво та участь у злочинній організації в умовах воєнного стану.

Відповідно до абз. 1 п. 10 постанови ПВСУ “Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об’єднаннями” від 23 грудня 2005 р. № 13 та ч. 4 ст. 28 КК, злочинна організація – це внутрішньо і зовнішньо стійке ієрархічне об’єднання п’яти і більше осіб або двох і більше організованих груп (структурних частин), метою діяльності якого є вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів чи тільки одного, що вимагає ретельної довготривалої підготовки, або керівництво чи координація злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп [1].

З метою посилення кримінально-правового захисту громадської безпеки 4 червня 2020 р. було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» [2], який набрав чинності 27 червня 2020 р.

За даними Єдиного державного реєстру судових рішень, у період з 2022 по 2026 роки до Єдиного державного реєстру судових рішень було внесено 97 вироків за статтею Кримінального кодексу України 255 в редакції Закону № 671-IX від 04.06.2020.

У межах даного дослідження нами було проаналізовано 10 обвинувальних вироків, ухвалених за ст. 255 КК України (в редакції Закону № 671-IX від 04.06.2020), що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень та були розглянуті судами у період з 01 січня 2024 року по 18 березня 2026 року [3-12]. Зазначимо, що здійснений нами аналіз вироків та сформульовані висновки не претендують на репрезентативнівсть, вказують на необхідність подальшого більш масштабного дослідження.

Аналіз судової практики свідчить, що переважна більшість вироків (90%) була винесена за ч. 2 ст. 255 КК України (участь у злочинній організації), тоді як лише в одному випадку діяння було кваліфіковано за ч. 1 цієї статті (створення злочинної організації або керівництво нею). Попри те, що санкція ч. 2 ст. 255 КК передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 12 років, реальні строки варіювалися від 1 року 4 місяців до 5 років.

Таке суттєве зниження розміру покарання стало можливим завдяки застосуванню ст. 69 КК України (призначення більш м'якого покарання), що мало місце у половині проаналізованих справ. Це свідчить про активне врахування судами пом’якшуючих обставин, зокрема щирого каяття та сприяння розкриттю злочину. Максимальний серед зафіксованих строків (5 років) призначався у 70% випадків і переважно поєднувався з конфіскацією майна, яка загалом застосовувалася лише у 30% проваджень.

Варто зауважити, що, окрім широкого застосування ст. 69 КК України, суди також застосовували звільнення від відбування покарання з випробуванням (у порядку статті 75 КК України) у 7 із 10 досліджених вироків. У таких випадках судам призначався іспитовий строк тривалістю 3 роки. У решті проваджень засуджені відбували реальні строки позбавлення волі, які були значно нижчими від встановленої законом мінімальної межі санкції.

На нашу думку, застосування судами статті 69 КК України у справах за статтею 255 КК України є дискусійним. Нова редакція цієї норми була спрямована на посилення протидії організованій злочинності тоді, як масове призначення покарань нижче мінімальної межі санкції може нівелювати превентивну функцію закону та створювати враження безкарності для учасників злочинних організацій. Водночас застосування статті 69 КК України нерідко є виправданим з огляду на необхідність стимулювання до співпраці рядових учасників зі слідством та викриття організаторів і керівників злочинних організацій. У зв’язку з цим вважаємо, що пом’якшення покарання є обґрунтованим лише за умови надання засудженим істотної допомоги у розкритті злочинної діяльності, а не за формального посилання на щире каяття.

Таким чином, аналіз судової практики свідчить, що переважна більшість вироків за статтею 255 КК України стосується участі у злочинній організації, тобто виконавців, а не організаторів; нерідко строки покарання призначаються у порядку ст. 69 КК України; поширеним є застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням. Це свідчить, на нашу думку, про необхідність подальшого балансу між індивідуалізацією покарання та забезпеченням ефективної протидії організованій злочинності.

Список використаних джерел

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23.12.2005 № 13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» : від 4 черв. 2020 р. № 671-IX . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-20#n7

3. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 27 грудня 2022 року № 727/8643/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108183326

4. Вирок Славутського міськрайонного суду Хмельницької області від 4 грудня 2025 року № 682/3168/25 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132321924

5. Вирок Салтівського районного суду м. Харкова від 27 листопада 2025 року № 643/20205/25 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132113630

6. Вирок Славутського міськрайонного суду Хмельницької області від 3 грудня 2025 року № 682/3169/25 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132282496

7. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 10 серпня 2023 року № 757/32641/23-к URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112767875

8. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 18 жовня 2022 року № 752/8818/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106839828

9. Вирок Камінь-Каширського районношо суду Волинської області від 31 грудня 2025 року № 157/1172/25 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/133058159

10. Вирок Славутського міськрайонного суду Хмельницької області № 682/3409/25 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/133153876

11. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 1 травня 2023 року № 953/4109/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110623430

12. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 24 листопада 2023 року № 185/7776/23 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/115283765

Віта КОВАЛЬСЬКА
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної діяльності Хмельницького інституту ім. Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональної академії управління персоналом»;
студентка Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ СИСТЕМАТИЧНОГО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: СИНЕРГІЯ КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Сучасний стан українського суспільства характеризується екстремальним рівнем психоемоційного навантаження. Повномасштабна збройна агресія спричинила не лише руйнування інфраструктури, а й деформацію мікросоціального середовища – сім'ї. Соціальна ізоляція, вимушена міграція, економічна нестабільність та «вторинна травматизація» цивільного населення стають каталізаторами внутрішньосімейної агресії. Як зазначає В.В. Марчук, домашнє насильство є детермінантом не лише загальної злочинності, а й руйнації інституту сім'ї як базису суспільства [1, с. 45]. Особливу небезпеку становить латентність цих злочинів: агресія, що не отримує належної правової та психологічної корекції стає основним інструментом комунікації.на рівні сім'ї. Актуальність підкріплюється необхідністю захисту прав дитини, що є пріоритетом як Сімейного кодексу, так і міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини [2, с. 12]. Особливої ваги набуває питання «вторинної травматизації» потерпілих під час досудового розслідування, що вимагає впровадження нових методик оцінки стану особи.

Головною проблемою правозастосування залишається змістовне наповнення ознаки «систематичність». Н.О. Орловська наголошує, що систематичність у ст. 126-1 КК України слід розглядати не як формальну математичну сукупність правопорушень, а як специфічний спосіб життя кривдника, спрямований на придушення волі потерпілої особи [3, с. 88]. Верховний Суд підтвердив цю позицію, вказавши, що відсутність рішень про адміністративні правопорушення не виключає можливості кваліфікації злочину за наявності інших доказів триваючого насильства [4]. Проте, як зауважує О.О. Дудоров, складність полягає у відмежуванні «одиничних конфліктів» від «систематичного цькування». Це вимагає залучення психологічних критеріїв оцінки страждань, оскільки юридичний формалізм часто не дозволяє побачити латентні фази насильства [5, с. 210].

Клінічний підхід, дозволяє глибше зрозуміти механіку злочину через біопсихосоціальну модель «Трикутник Карпмана».

- Агресор: В.М. Гірчак виділяє специфічні акцентуації характеру кривдників, де домінують імпульсивність та емоційна лабільність [6, с. 102]. З точки зору нейропсихології, це часто корелює з порушенням функцій префронтальної кори головного мозку, яка відповідає за гальмування агресивних імпульсів.
- Жертва**:** Перебуває у стані «набутої безпорадності». В межах «Трикутника Карпмана» (Жертва – Агресор – Рятувальник) відбувається постійна інверсія ролей, що ускладнює процесуальне доказування.
- Цикл насильства: Ленор Вокер доводить, що фаза «медового місяця» є найбільш деструктивною для кримінального провадження, оскільки вона

створює ілюзію безпеки та змушує жертву відмовлятися від обвинувачення на етапі досудового слідства [7, с. 154].

Для ефективної кваліфікації за ст. 126-1 КК України науковці, зокрема Ю.П. Аленін, пропонують розширити використання спеціальних знань на ранніх етапах розслідування:

1. Консультаційні висновки (ст. 71 КПК): Фіксація стану «психологічного виснаження» спеціалістом-психологом дозволяє ідентифікувати латентні епізоди насильства, які не були зафіксовані поліцією [8, с. 56]. Це дає змогу оцінити «вікно толерантності» жертви – діапазон подразників, які вона здатна витримувати.

2. Цифрові докази: Дослідження електронних комунікацій (месенджери, соціальні мережі) дає змогу виявити патерни поведінки, що є ключовим для доведення систематичності в суді.

3. Експертні дослідження: О.С. Степанюк вказує на важливість встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями агресора та змінами в психіці потерпілого. Це є обов'язковим для кваліфікації «психологічних страждань» як конструктивної ознаки складу злочину [9, с. 142].

У сфері протидії домашньому насильству передбачає аналіз психологічних профілів кривдників. Розуміння того, що насильство є наслідком пошкодження «програм» (соціального досвіду) або органіки мозку, дозволяє поліції обирати адекватні заходи впливу — від термінових заборонних приписів до ініціювання примусових програм для кривдників.

Систематичність у розумінні ст. 126-1 КК України – це проблема кримінально-правової кваліфікації, що лежить на перетині юриспруденції, нейрофізіології та клінічної психології. Тому поєднання процесуального інструментарію та діагностичного потенціалу клінічної психології дозволить правоохоронним органам вийти за межі документування наслідків, забезпечивши реальну безпеку сім'ї як базису сталого розвитку українського суспільства в умовах повоєнного відновлення та забезпечити реальний захист потерпілих, запобігаючи переростанню сімейних конфліктів у тяжкі насильницькі злочини.

Список використаних джерел

1. Марчук В.В. Протидія домашньому насильству: кримінологічні та кримінально-правові засади : монографія. Київ : Право, 2021. 248 с.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.
3. Орловська Н.О. Психологічне насильство: проблеми кримінально-правової кваліфікації. *Вісник кримінального судочинства*. 2020. № 2. С. 84–92.
4. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 25 лютого 2021 року у справі № 583/3295/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/95193910 (дата звернення: 23.03.2026).

5. Дудоров О.О., Хавронюк М. І. Кримінальне право (Особлива частина) : навч. посіб. / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2022. 912 с.

6. Гірчак В.М. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють домашнє насильство. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 98–105.

7. Walker L.E. The Battered Woman Syndrome. 4th ed. New York : Springer Publishing Company, 2017. 612 p.

8. Аленін Ю.П. Використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів проти сім'ї. *Юридичний часопис*. 2022. № 1. С. 52–60.

9. Степанюк О.С. Судово-психологічна експертиза у справах про домашнє насильство: методичні аспекти. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. № 3 (27). С. 138–147.

Максим КОЛОДЯЖНИЙ,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу кримінологічних досліджень,
Науково-дослідний інститут вивчення проблем
злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України

КОМПЛЕКСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У правовій науці, а також особливо у галузі кримінології широкого застосування набуло поняття «комплексність». На теперішній час відсутнє однозначне розуміння цієї наукової конструкції, яка здебільшого зводиться до міждисциплінарності у пізнанні явища кримінальної протиправності. Результати поглибленого емпірико-теоретичного вивчення цієї проблематики дають підстави для розширення інтерпретації комплексності.

При широкому трактуванні комплексністю є істотна ознака кримінологічної системи. У вузькому розумінні комплексність – це інтегративна властивість кримінологічної системи, яка виражає її багатоелементну структурованість, зміст, якість, тісний зв'язок між складовими комплексів кримінологічної доктрини, політики, законодавства, світогляду, навчальної дисципліни кримінології, кримінологічної діяльності та їх спрямованості на досягнення мети такої системи. Остання полягає у захисті конституційних прав та свобод людини і громадянина, інтересів суспільства й держави шляхом некарального впливу на злочинність та зменшення її негативних соціальних наслідків.

З урахуванням вищевикладеного комплексність має подвійне (зовнішньосистемне та внутрішньосистемне) вираження. Тобто комплексність зводиться не лише до класично-архаїчного погляду на неї як міжгалузеве дослідження певного питання або міждисциплінарне вирішення відповідної соціальної проблеми. «Модерний» погляд на комплексність розширює її гносеологічні кордони та інтерпретує її не лише у ширину, а передусім у глибину

відповідної соціально-правової матерії. За такого підходу комплексність виражає кількісно-якісні системні параметри: кількісну багатоелементність, повноту, зміст, якість міжелементної взаємодії, ступінь складності відповідного рівня (комплексу) кримінологічно системи та спрямованість комплексів системи на досягнення їх мети, яка відповідає генеральній меті системи. Це – стисле формулювання концепції кримінологічної комплексності.

У зв'язку із вищевикладеним виникає непересічне запитання: Як це знання допоможе у підвищенні ефективності діяльності всієї правоохоронної системи загалом та Національної поліції України, зокрема? Відповідь: безпосередньо. Адже здатність Національної поліції як суб'єкта № 1 у царині перешкоджання правопорушенням (за чисельним складом; обсягом повноважень; колом правопорушень, на протидію яким спрямовується її діяльність) результативно впливати на стан та тенденції злочинності корелює із дотриманням у своїй роботі комплексного підходу у всіх його зовнішніх та внутрішніх проявах.

Зовнішній прояв комплексності означає, що запобігати правопорушенням діяльністю, що описується поняттям «протидія» (процесуальна рефлексивна й постзлочинна діяльність органів кримінальної юстиції) є, за великим рахунком, утопією. Зарубіжна практика та соціально-правові реалії в Україні це наочно демонструють. Головним завданням держави та поліції є запобігати правопорушенням, тобто, за можливості, створити таку систему завчасного перешкоджання правопорушенням, щоб унеможливити реалізацію більшістю осіб кримінальної мотивації щодо задоволення свої потреб у протиправний спосіб. Засобами «протидії» це зробити неможливо апріорі. При цьому протидія як реактивна діяльність, спрямована на наслідки протиправної поведінки, є лише частиною, хоча і вагомою, діяльності під назвою «запобігання». У цьому зв'язку видається помилковим вважати у профільному Законі України «Про Національну поліцію» (ст. 2) серед завдань поліції лише протидію злочинності. Головним призначенням поліції є недопущення своєю присутністю або іншими проактивними формами роботи самого факту правопорушення. До речі, це випливає зі змісту ст. 23 цього ж Закону, де у пп. 1 і 2 наголошується, що основними повноваженнями поліції є саме профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню правопорушень, а також виявлення причин та умови, що сприяють їх вчиненню.

Внутрішній прояв комплексності концентрується у повноті, різноспрямованості та якості поліцейської, бажано некаральної, діяльності. Вітається, що у Стратегії розвитку Національної поліції на 2026–2030 роки наголошується на тому, що поліція орієнтується на ризик-орієнтований підхід. Разом із тим, цей підхід має виключати професійну профанацію та здогадки у визначенні реальних криміногенних ризиків і загроз для публічної безпеки та порядку. У майбутній Стратегії комплексного запобігання та протидії кримінальним правопорушенням в Україні на період до 2030 року, що рекомендується для розробки, має бути закріплений підхід поліцейської діяльності, що базується на доказах (*Evidence–Based Policing*). На сьогодні він є основою стратегії запобігання злочинності у США, Великій Британії, ЄС.

Концепція *EBP* ґрунтується на тому, що суб'єкти запобігання злочинності приймають рішення **на основі саме емпіричних кримінологічних досліджень та статистики**, а не лише традиційних практик чи професійної інтуїції. Яскравою ознакою цього підходу є застосування тих методів запобігання, що довели на практиці свою ефективність та економічну доцільність (*Hot Spots* – концентрація на «гарячих точках» злочинності; ***Problem-Oriented Policing* –** аналіз причин проблем і розробка рішень; **с**итуаційне запобігання). Указана запобіжна концепція має комплексний характер у тому розумінні, що інтегрує теорії соціального контролю, раціонального вибору, ситуаційного запобігання та аналізу середовища проживання. Тому не буде перебільшенням теза, що без дотримання комплексності неможливо підвищити якість діяльності Національної поліції та переведення її на нові європейські стандарти.

Олексій КОПАН
доктор юридичних наук, професор
Владислав МЕЛЬНИК
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника науково-дослідного відділу
технічного регулювання науково-дослідного центру
нормативно-технічного регулювання Інституту наукових
досліджень з цивільного захисту Національного
університету цивільного захисту України

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖВІДОМЧОЇ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В умовах збройної агресії проти України організована злочинність становить пряму загрозу для національної безпеки. Відсутність системного підходу до ведення боротьби з нею, неналежний рівень взаємодії правоохоронних органів у відповідній сфері, застаріле та розбалансоване нормативно-правове забезпечення з питань боротьби з організованою злочинністю, недосконаліть процедури моніторингу криміногенної ситуації, відсутність консолідованої об'єктивної методології оцінки загроз організованої злочинності, використання застарілих форм і методів боротьби з таким явищем призводить до загострення проблем, пов'язаних з організованою злочинністю, та низького рівня ефективності боротьби з нею [1].

Організована злочинність як мережеве кримінальне явище характеризується стійкістю зв'язків, розподілом ролей, конспіративністю, здатністю до адаптації та використанням корупційних механізмів прикриття. У кримінально-процесуальному вимірі це зумовлює підвищену складність виявлення й доказування: доказова інформація є фрагментарною, часто має цифрову або фінансову природу, а ключові відомості розосереджені між різними органами й

інформаційними ресурсами. За таких умов результативність діяльності Національної поліції України у протидії організованій злочинності визначається не лише повноваженнями окремого підрозділу, а якістю міжвідомчої взаємодії та узгодженістю процесуальних і оперативно-розшукових рішень на всіх етапах кримінального провадження.

Наскрізною проблемою є те, що організовані групи й злочинні організації використовують «інституційні розриви» між суб'єктами протидії: відмінності підслідності, несумісність процедур обміну даними, відсутність єдиних стандартів фіксації інформації, затримки з наданням відомостей, дублювання функцій і конкуренцію за компетенцію. Це створює ризики втрати доказів, появи процесуальних помилок та недопустимості доказів, а також зниження керованості багатоепізодних проваджень. Практика показує, що без узгодженого «єдиного задуму документування» слідчі й оперативні підрозділи нерідко зосереджуються на окремих епізодах і виконавцях, тоді як організатори, координатори, фінансисти й бенефіціари зберігають контроль і відтворюють злочинну діяльність.

Кримінально-процесуально обґрунтованою є модель міжвідомчої взаємодії, у якій з самого початку визначаються: коло органів і підрозділів, що володіють критично важливими даними; порядок і стандарти обміну інформацією; правила процесуального оформлення результатів взаємодії; механізми координації дій слідчого, прокурора та оперативних підрозділів. Особливого значення набуває інтеграція інформаційно-аналітичного забезпечення: мережевий аналіз зв'язків, фінансова аналітика, зіставлення даних із різних джерел, ідентифікація рольових моделей та «вузлів» злочинної мережі. Однак аналітика має бути не самоціллю, а інструментом процесуального планування: вона повинна перетворюватися на належні джерела доказів через своєчасні слідчі (розшукові) дії, тимчасові доступи, експертні дослідження, а за потреби – проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідно до вимог закону. Для мінімізації процесуальних ризиків необхідні стандартизовані підходи до фіксації цифрових доказів (включно з метаданими та «ланцюгом збереження»), а також чітке документування підстав і результатів застосування спеціальних методів, що є критично важливим у справах про організовані структури.

Таким чином, міжвідомчу протидію організованій злочинності доцільно розглядати як комплекс кримінально-процесуальних і оперативно-розшукових механізмів, спрямованих на забезпечення доказової стійкості кримінальних проваджень, нейтралізацію ресурсної бази організованих груп і вихід на організаторів та бенефіціарів. Пріоритетними напрямами удосконалення є: уніфікація протоколів обміну даними між органами; запровадження «єдиного задуму документування» у багатоепізодних провадженнях; розвиток кримінального аналізу й фінансових розслідувань як базових інструментів; посилення процесуального контролю за якістю зібраних матеріалів з метою недопущення визнання доказів недопустимими.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1126-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text

Едуард КОПИЛОВ
старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФНОГО ОПИТУВАННЯ У РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ: ОГЛЯД КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

Використання поліграфного опитування у кримінальному провадженні є одним із найпоширеніших додаткових інструментів у практиці правоохоронних органів, який сприяє з'ясуванню обставин злочину, перевірці відомостей та встановленню слідчих версій. Хоча поліграф не є самостійним доказом, його результати можуть мати суттєве орієнтуюче значення, впливаючи на тактичні рішення слідчого та визначення напряму подальших розшукових дій. У сучасних умовах зростання складності злочинності, використання поліграфа набуває особливої актуальності в справах, де необхідно встановити психологічний стан особи, її можливу причетність до події або перевірити достовірність показань.

Законодавче регулювання застосування поліграфних опитувань в Україні є фрагментарним. Кримінальний процесуальний кодекс України прямо не передбачає поліграф як окрему слідчу або процесуальну дію. Проте відповідно до ст. 93 КПК України сторона обвинувачення та захист мають право збирати докази у будь-який спосіб, що не суперечить закону. Це створює можливість використання поліграфного тестування як джерела отримання відомостей, що можуть бути перевірені іншими процесуальними засобами. Водночас, згідно зі ст. 86 КПК України, доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому законом порядку. Таким чином, поліграф не може бути визнаний доказом у кримінальному провадженні, але може бути допоміжним джерелом інформації, що сприяє встановленню істини в справі [2].

У судовій практиці питання використання поліграфа розглядається обережно. Верховний Суд у низці рішень наголошує, що висновок поліграфолога не є експертним висновком у розумінні ст. 242 КПК, адже поліграфологічне дослідження не входить до переліку криміналістичних експертиз. Зокрема, у постановах ВС зазначається, що такі матеріали можуть розцінюватися як додаткові відомості, які підтверджують чи спростовують певні обставини, проте не мають самостійної доказової сили та не можуть замінювати показання особи, отримані відповідно до вимог КПК. У деяких рішеннях суди вказують на можливе використання поліграфного опитування як аргументу сторони захисту

щодо добровільності та щирості пояснень підозрюваного, проте лише в поєднанні з іншими належними доказами.

Окремі законодавчі акти прямо визнають можливість застосування поліграфа. Наприклад, Закон України «Про Національну поліцію» передбачає можливість використання технічних засобів для забезпечення кадрового добору, оцінки доброчесності та перевірки співробітників поліції. Поліграф також використовується у процедурах люстрації, добору на державну службу, у діяльності Служби безпеки України та інших органів, де є потреба у визначенні ризиків корупції або перевірці доступу до державної таємниці. Однак ці процедури регулюють не кримінальний процес, а кадрові та адміністративні питання [4].

На практиці поліграфне опитування найчастіше проводиться за згодою особи. Добровільність участі є ключовим принципом, що відповідає положенням Конституції України та ст. 28 КПК щодо заборони катувань, психологічного тиску та примусу. Застосування поліграфа без згоди особи вважається порушенням її прав, а результати такого тестування є недопустимими. З цієї точки зору важливими є також положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, насамперед ст. 6, що гарантує право не свідчити проти себе («nemo tenetur»). Тому навіть добровільне проходження поліграфа не може замінити показань, якщо особа бажає скористатися правом мовчання [1, с. 325].

З наукової точки зору поліграфологічне опитування є психофізіологічним дослідженням, що ґрунтується на реєстрації реакцій організму під час відповідей на запитання. Однак ці реакції не є прямим доказом брехні чи правди, що створює певні методологічні та етичні проблеми. Наприклад, на результати можуть впливати стрес, медичні стани, психологічні особливості та навіть методика постановки запитань. Це зумовлює необхідність суворого дотримання стандартів проведення дослідження, сертифікації поліграфологів та використання сучасних методик інтерпретації результатів. Також існує ризик надмірного покладання на поліграф як «панацею», хоча його призначення – лише допоміжний інструмент у комплексі слідчих заходів [3, с. 621].

Отже, поліграфне опитування є важливим елементом криміналістичної тактики, який може бути корисним для перевірки версій, отримання орієнтуючої інформації та підвищення ефективності розслідування злочинів. Проте його використання має бути чітко врегульованим, науково обґрунтованим і правомірним. Відсутність прямої законодавчої регламентації в КПК України створює певні правові прогалини, що потребують усунення шляхом розробки спеціальної процедури, визначення статусу поліграфолога, умов допустимості результатів та процесуальних гарантій для учасників кримінального провадження. Використання поліграфа має ґрунтуватися на принципах добровільності, професійності та відповідності стандартам прав людини – лише в цьому випадку він може залишатися ефективним інструментом у боротьбі зі злочинністю.

Список використаних джерел

1. Гачкевич А.О., С.В. Войцехівський. Передумови та виклики використання поліграфа для цілей кримінального судочинства: інформація як доказ. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 3.89. 2025. С. 325-334.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. С. 88.
3. Орлова Т.А. Про перспективи використання результатів досліджень із застосуванням поліграфа в доказуванні. редкол.: Ю.М. Бисага (голов. ред.), В.В. Заборовський, Д.М. Бєлов, С.Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ» Ужгород, 2024. № 1. С. 618-622 Бібліогр.: С. 621-622.
4. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. С. 379.

Елеонора КОРЕЦЬКА
здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олександр КУРАКІН
доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри державно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ НАСТАВНИЦТВА В ОРГАНАХ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВОПОРЯДКУ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РАДЯНСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Інститут наставництва в органах правопорядку є важливим елементом системи професійної підготовки кадрів, що забезпечує передачу практичного досвіду, формування професійних компетентностей та адаптацію новопризначених працівників до службової діяльності. В умовах реформування правоохоронної системи України особливого значення набуває трансформація цього інституту відповідно до європейських стандартів.

У радянський період наставництво в органах внутрішніх справ функціонувало як складова адміністративно-командної системи. Воно мало формалізований характер і було спрямоване не лише на професійне навчання, а й на ідеологічне виховання працівників. Основною метою наставництва було забезпечення дисципліни, підпорядкування та відданості державним інтересам,

що знижувало його ефективність як інструменту індивідуального професійного розвитку.

Натомість сучасний етап розвитку інституту наставництва в Україні характеризується переорієнтацією на європейські підходи до підготовки кадрів. Важливим кроком стало впровадження елементів менторства в діяльність Національної поліції України, зокрема в патрульній поліції, де наставники забезпечують практичну підтримку молодих поліцейських, сприяють розвитку їх професійних навичок та формуванню етичних стандартів поведінки [1].

Важливим кроком стало нормативне закріплення наставництва в українському законодавстві. Закон України «Про наставництво» визначає права, обов'язки наставника, а також принципи здійснення наставницької діяльності, серед яких – дотримання прав людини, конфіденційність та професійний розвиток [2].

Європейські стандарти діяльності поліції передбачають орієнтацію на дотримання прав і свобод людини, підзвітність суспільству, професіоналізм і безперервний розвиток персоналу. У цьому контексті наставництво розглядається як інструмент підтримки, розвитку та професійного становлення поліцейських на засадах партнерства та взаємної довіри [3].

Порівняльно-правовий аналіз дозволяє зробити висновок, що ключова відмінність між радянською та сучасною (європейською) моделями наставництва полягає у зміні його функціонального призначення. Якщо в радянській системі наставництво виконувало контрольну та ідеологічну функцію, то в сучасних умовах воно трансформується в механізм розвитку професійної компетентності, дотримання стандартів прав людини та формування нової професійної культури правоохоронців.

Отже, трансформація інституту наставництва в органах правопорядку України є складовою комплексної реформи правоохоронної системи. Подальший розвиток цього інституту потребує вдосконалення нормативно-правової бази, систематизації практики наставництва та підвищення рівня підготовки наставників відповідно до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Карпенко О.М. Відмежування поняття наставництва в Національній поліції України від суміжних понять / О.М. Карпенко, Є.С. Зеленський // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2021. - № 3 (112). – С. 124-128 URL: https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/7266 (дата звернення: 19.03.2026).

2. Про наставництво : Закон України від 18 груд. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4744-20#Text (дата звернення: 19.03.2026).

3. Хоркавий С.В. Європейські стандарти діяльності поліції: досвід для України // Нове українське право. 2024. – С. 186-192 URL: https://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/632 (дата звернення: 19.03.2026)

Василь КОРОЛЬОВ
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
Сергій ПОПОВ
заступник начальника Управління стратегічних розслідувань
Хмельницької області ДСР НП України

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасна організована злочинність трансформується під впливом глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій. Традиційні методи оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) часто виявляються недостатніми для документування діяльності злочинних спільнот, які використовують криптовалюти, DarkNet та зашифровані канали зв'язку. Модернізація ОРД є не просто вимогою часу, а критичною необхідністю для забезпечення національної безпеки. Вбачаємо наступні напрями модернізації:

1. Впровадження інноваційних технологій та розвиток кримінального аналізу. Основним вектором модернізації є перехід від реактивного підходу (реагування на скоєний злочин) до проактивного (попередження на основі аналізу великих даних). Використання штучного інтелекту (Big Data та AI) для аналізу масивів неструктурованих даних дозволяє виявляти приховані зв'язки між членами злочинних груп та прогнозувати їхню активність. Розвідка на основі відкритих джерел (OSINT) та моніторинг соціальних мереж (SOCMINT) стають основними інструментами для збору первинної оперативної інформації.

2. Цифровізація оперативних процедур. Модернізація передбачає створення єдиного інформаційного простору для правоохоронних органів. Автоматизація документування ОРД (електронні оперативні справи). Впровадження захищених систем обміну даними між різними підрозділами та відомствами в режимі реального часу.

3. Удосконалення нормативно-правового забезпечення. Технологічний прогрес випереджає законодавство відповідно назріла необхідність чітко регламентувати проведення оперативних заходів у кіберпросторі (наприклад, віртуальний обшук, оперативне проникнення у закриті чати). Завершити заміну ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» на ЗУ «Про кримінальну розвідку» з приведенням до відповідності з КПК України, усуваючи дублювання функцій та процесуальні колізії [1].

4. Посилення міжнародної взаємодії оскільки організована злочинність має транснаціональний характер. Ефективна протидія неможлива без постійної співпраці з EUROPOL та INTERPOL. Створення спільних слідчо-оперативних груп (JIT) для документування злочинів, вчинених у кількох юрисдикціях.

Обміну досвідом щодо тактики боротьби з новими видами злочинності (кіберрекет, відмивання доходів через DeFi-протоколи) [2].

Попри необхідність модернізації, існують значні виклики та проблемні питання. По-перше, кадровий дефіцит та брак фахівців, які одночасно володіють і оперативними навичками, і знаннями в галузі ІТ. По-друге, дотримання прав людини, як приклад використання систем розпізнавання обличчя та масового збору даних потребує жорсткого контролю, аби не перетворитися на інструмент порушення права на приватність. По-третє, матеріально-технічне забезпечення потребує постійного оновлення та на заваді висока вартість спеціалізованого програмного забезпечення та обладнання [3].

Отже, модернізація оперативно-розшукової діяльності повинна відбуватися комплексно, через технічне переоснащення, інтелектуалізацію кадрів та адаптацію правового поля. Пріоритетом має стати розвиток кримінального аналізу та кібероперативної складової, що дозволить ефективно випереджати дії організованих злочинних структур у сучасному цифровому світі.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 18.03.2026).

2. Матеріали Європолу щодо тенденцій організованої злочинності (SOCTA). URL: https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report (дата звернення: 19.03.2026).

3. Європол (2025), Оцінка загрози серйозної та організованої злочинності Європейського Союзу – Зміна ДНК серйозної та організованої злочинності, Бюро публікацій Європейського Союзу, Люксембург. URL: https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/changing-dna-of-serious-and-organised-crime (дата звернення: 19.03.2026).

Василь КОРОЛЬОВ
кандидат юридичних наук, доцент
Заступник начальника кафедри,
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького
Юрій ХРІН
Начальник Управління стратегічних розслідувань
Хмельницької області ДСР НП України

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій сучасна організована злочинність набула яскраво вираженого транснаціонального характеру. Торгівля людьми, нелегальний обіг наркотиків та зброї, кіберзлочинність, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом — усі ці явища не обмежуються кордонами однієї держави. Відповідно, ефективна протидія таким загрозам неможлива силами окремо взятого правоохоронного органу чи навіть однієї держави. Це зумовлює гостру необхідність побудови дієвої системи як внутрішньодержавної міжвідомчої взаємодії, так і широкого міжнародного співробітництва.

Щодо міжвідомчої взаємодії на національному рівні то основою успішної боротьби з організованими злочинними угрупованнями (далі - ОЗУ) всередині країни є синергія зусиль різних відомств: Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Державної прикордонної та митної служб, органів фінансового моніторингу та прокуратури. Основними формами такої взаємодії є:

- інформаційно-аналітичний обмін, створення інтегрованих баз даних та оперативний обмін розвідувальною (оперативною) інформацією;
- спільні оперативні та слідчі заходи, формування міжвідомчих слідчо-оперативних груп для розслідування складних багатоепізодних проваджень;
- координація превентивної діяльності, спільне виявлення причин та умов, що сприяють існуванню ОЗУ, та розробка заходів щодо їх усунення.

Водночас, на практиці міжвідомча взаємодія часто стикається з проблемами "відомчого егоїзму", дублюванням функцій, недосконалістю механізмів захисту інформації та бюрократичними перепонами під час обміну даними.

Щодо міжнародного співробітництва ситуація трішки складніша. Оскільки лідери ОЗУ часто перебувають за межами країни, де вчиняються злочини, а фінансові потоки проходять через офшорні зони, міжнародна складова стає вирішальною. Ключовими інструментами міжнародного співробітництва є діяльність у рамках міжнародних організацій (INTERPOL, EUROPOL, EUROJUST). Україна активно інтегрується у європейський безпековий простір, що відкриває доступ до баз даних SIENA та розширює можливості оперативного реагування. Створення спільних слідчих груп (Joint Investigation Teams - JIT) [1]. Це один із найефективніших інструментів, який дозволяє слідчим із різних країн працювати разом без необхідності постійного направлення традиційних міжнародних доручень, що суттєво економить час. Інститут екстрадиції та взаємна правова допомога у кримінальних провадженнях, зокрема щодо розшуку та конфіскації активів, здобутих злочинним шляхом [2].

Незважаючи на наявні позитивні зрушення, ефективність співробітництва має проблемні питання та потребує шляхів їх вирішення. Серед головних проблем можна відмітити:

- відмінності у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві різних держав;
- тривалість процедур виконання запитів про міжнародну правову допомогу;

- потреба у високому рівні володіння іноземними мовами працівниками оперативних та слідчих підрозділів.

Для оптимізації взаємодії пропонується:

1. Гармонізація національного законодавства у сфері боротьби з організованою злочинністю із міжнародними та європейськими стандартами.
2. Діджиталізація процесів тобто впровадження сучасних захищених каналів зв'язку для миттєвого обміну інформацією між відомствами різних країн.
3. Підвищення кваліфікації та регулярне проведення спільних міжнародних тренінгів та навчань для працівників правоохоронних органів з метою відпрацювання алгоритмів спільних дій.

Отже, протидія сучасній організованій злочинності вимагає комплексного підходу. Лише тісна, позбавлена бюрократичних бар'єрів міжвідомча взаємодія всередині держави у поєднанні з активним залученням міжнародних інструментів співробітництва (зокрема EUROPOL та практики JIT) здатні забезпечити адекватну відповідь на транснаціональні кримінальні загрози. Стратегічною метою має стати перехід від реактивної моделі боротьби (розслідування вже вчинених злочинів) до проактивної (руйнування інфраструктури та фінансової бази ОЗУ на етапі їх підготовки).

Список використаних джерел

1. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation URL: https://www.eurojust.europa.eu/ (дата звернення: 21.03.2026).
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 20.03.2026).

Євгеній КОСЯЧЕНКО
здобувач вищої освіти, 2 курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Віталій ТЕЛІЙЧУК
кандидат юридичних наук старший науковий співробітник,
доцент, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДО ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах збройна агресія проти України та запровадження воєнного стану спричинили появу пов'язаних із діяльністю диверсійно-розвідувальних груп, агентури іноземних спецслужб, а також поширенням колаборaційної діяльності. У таких умовах важливим інструментом діяльності оперативних підрозділів є використання конфіденційного співробітництва.

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», правоохоронні органи мають право використовувати конфіденційне співробітництво з фізичними особами для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності [1]. Закон (зокрема ст. 8) дозволяє оперативникам таємно співпрацювати з людьми, але головна умова тут – власне бажання людини. Як слушно зазначає В. Телійчук, без добровільної згоди та повного розуміння процесу така співпраця виходить за межі права. Чому люди стають інформаторами? Хтось хоче виконати свій обов'язок перед країною, хтось шукає правди, а для когось це спосіб заробити. Але незалежно від мотивації, така допомога - це потужний інструмент. У сучасному кримінальному світі, де злочинні угруповання стають все більш закритими та технологічними, отримати доступ до їхніх внутрішніх планів без допомоги конфіденційних джерел практично неможливо. Саме завдяки «конфіденціалам» вдається викривати організовану злочинність та розкривати найтяжчі злочини, пов'язані з насиллям, які іншими методами розслідувати майже неможливо. Таким чином, професійно організована негласна співпраця стає ключем до припинення діяльності найбільш небезпечних банд, що діють у корисливо-насильницькій сфері [2]. В сучасних умовах роль конфіденційного співробітництва зростає, це пов'язано з необхідністю запобігати диверсіям, терористичним актам та іншим злочинам проти національної безпеки проте нормативно-правове забезпечення має низку проблемних аспектів. Ключовою проблемою є недостатня деталізація правового статусу осіб, які співпрацюють із правоохоронними, крім того, це негативно впливати на рівень довіри осіб до правоохоронних органів, у зв'язку, з цим доцільним є законодавче закріплення їх прав, обов'язків та гарантій правового захисту. Іншою важливою проблемою є недостатній рівень правових гарантій безпеки у період воєнного стану ризики для таких осіб значно зростають, оскільки вони можуть брати участь у викритті діяльності диверсійних груп, агентури іноземних спецслужб або осіб, причетних до колаборaційної діяльності [3, с. 73]. Незважаючи на існування законодавства щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві доцільним є розширення переліку заходів безпеки для таких осіб та спрощення процедур їх застосування. Ще однією важливою проблемою є використання інформації, отриманої від конфіденційних джерел, у кримінальному провадженні. У багатьох випадках відомості, здобуті в рамках оперативно-розшукової діяльності, не можуть бути безпосередньо використані як докази у суді [4]. Науковці наголошують на необхідності вдосконалення механізмів трансформації оперативної інформації у процесуальні докази. Сучасні розвинуті інформаційні технологій мають вплив на методи здійснення оперативно-розшукової діяльності. У зв'язку з цим виникає

необхідність нормативно-правового регулювання використання електронних засобів комунікації.

Отже, з метою підвищення ефективності використання конфіденційного співробітництва у системі оперативно-розшукової діяльності доцільно: внести зміни до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», передбачивши чітке визначення правового статусу та систему гарантій безпеки конфіденційних співробітників; удосконалити механізми використання інформації, отриманої від конфіденційних джерел; врегулювати використання сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення 22.03.26)

2. Телійчук В.Г. До питання сприяння громадян оперативним підрозділам кримінальної поліції у протидії корисливо-насильницьким злочинам. *Colloquium-journal №21 (180),* 2023. Część 1, (Warszawa, Polska). С.31-34. URL: https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2023/09/Colloquium-journal-2023-180-1.pdf (дата звернення 23.03.26).

3. Бєляєв В.М. Захист критичної інфраструктури держави. Київ: НАДУ, 2019. 198 с.

Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17. (дата звернення 23.03.26)

Богдана КРАВЧЕНКО
здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олег ТУРЕНКО
доктор філософських наук, професор
професор кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Організована злочинність характеризується наявністю стійких кримінальних груп, які здійснюють протиправну діяльність на постійній основі та мають чітку систему управління. Учасники таких структур виконують різні

функції: від планування злочинів до їх безпосередньої реалізації та легалізації отриманих доходів. Подібна організація дозволяє злочинним формуванням діяти тривалий час та уникати викриття.

Національна поліція України відіграє провідну роль у системі органів, що забезпечують протидію організованій злочинності. Її діяльність спрямована на виявлення злочинних угруповань, встановлення їх структури, фіксацію протиправних дій та притягнення винних осіб до відповідальності. Реалізація цих завдань потребує застосування комплексу оперативних, аналітичних та слідчих заходів.

Одним із важливих інструментів боротьби з організованою злочинністю є оперативно-розшукова діяльність. Вона передбачає збір інформації про діяльність кримінальних груп, встановлення контактів між їх учасниками та виявлення каналів фінансування. Завдяки використанню таких методів правоохоронні органи отримують можливість викривати не лише окремі злочини, а й цілу систему незаконної діяльності.

У сучасних умовах значну роль у діяльності організованих злочинних структур відіграють цифрові технології. Злочинці використовують мережу Інтернет для координації дій, здійснення фінансових операцій та передачі конфіденційної інформації. Використання зашифрованих каналів зв’язку, електронних платіжних систем та криптовалют створює нові труднощі для правоохоронних органів. У зв’язку з цим Національна поліція України поступово розширює можливості застосування інструментів кіберрозслідувань та цифрового аналізу даних [4].

Важливим аспектом боротьби з організованою злочинністю є міжвідомча взаємодія. Координація діяльності різних правоохоронних органів дозволяє об’єднати ресурси та забезпечити більш ефективне реагування на складні кримінальні правопорушення. Такий підхід сприяє обміну інформацією, проведенню спільних операцій та формуванню єдиної стратегії протидії кримінальним загрозам.

Окрім внутрішньодержавної співпраці, значну роль відіграє міжнародна взаємодія. Сучасні організовані злочинні групи нерідко функціонують одночасно на території кількох держав, використовуючи міжнародні канали для переміщення товарів, фінансів або людей. У таких умовах ефективна протидія можлива лише за умови активної співпраці з іноземними правоохоронними структурами та міжнародними організаціями.

Разом із тим боротьба з організованою злочинністю супроводжується низкою труднощів. Злочинні угруповання постійно змінюють тактику своєї діяльності, застосовують складні схеми маскування та використовують новітні технологічні можливості. Це потребує від правоохоронних органів постійного вдосконалення методів роботи та адаптації до нових умов.

Ще одним важливим чинником ефективної протидії є професійна підготовка працівників поліції. Сучасний правоохоронець повинен володіти не лише знаннями у сфері кримінального законодавства, але й навичками аналізу інформаційних потоків, роботи з фінансовими даними та використання сучасних

технологічних інструментів. Саме тому система професійного навчання працівників поліції повинна постійно оновлюватися та враховувати актуальні виклики [2].

Серед перспективних напрямів підвищення ефективності діяльності Національної поліції у боротьбі з організованою злочинністю можна виокремити розвиток аналітичних систем обробки інформації, використання сучасних програмних комплексів для аналізу кримінальних зв'язків та удосконалення механізмів профілактики злочинності.

Отже, Національна поліція України відіграє ключову роль у забезпеченні протидії організованій злочинності. Її діяльність спрямована на виявлення кримінальних угруповань, припинення їх протиправної діяльності та забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності.

Сучасні тенденції розвитку злочинності, пов'язані з цифровізацією та міжнародним характером кримінальних процесів, зумовлюють необхідність постійного вдосконалення методів роботи правоохоронних органів. Підвищення ефективності діяльності Національної поліції можливе за умови розвитку аналітичних технологій, зміцнення міжнародної співпраці та удосконалення системи професійної підготовки правоохоронців.

Комплексна реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню результативності боротьби з організованою злочинністю та зміцненню правопорядку в державі.

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М. Організована злочинність: поняття, ознаки та шляхи протидії. Харків : Право, 2018. 256 с.

2. Голіна В.В. Протидія організованій злочинності в Україні: сучасний стан та перспективи. Право України. 2020. № 3. с. 50–58.

3. Джужа О.М. Кримінологія : підручник. Київ : Атіка, 2019. 312 с.

Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19

Данило КРИШТАЛЬ
оперуповноважений Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України

ЦИФРОВІЗАЦІЯ НЕЗАКОННИХ ПУНКТІВ ОБМІНУ ВАЛЮТ: ВИКЛИКИ ТА ПРОТИДІЯ

Незаконні пункти обміну валют залишаються актуальною проблемою фінансового сектору України, що становить реальну загрозу економічній безпеці держави. Функціонування таких структур без відповідних ліцензій суперечить чинному законодавству України та підриває довіру до офіційної фінансової

системи [1]. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації економічних процесів ця проблема набуває нових масштабів і форм прояву.

Діяльність нелегальних обмінних пунктів сприяє тінізації економіки, ухиленню від сплати податків та створює сприятливі умови для легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом [3]. Такі операції часто не відображаються у фінансовій звітності, що унеможливлює їх належний контроль з боку держави. Крім того, громадяни, користуючись послугами нелегальних обмінників, ризикують стати жертвами шахрайства.

В умовах цифровізації незаконні обмінні операції дедалі частіше здійснюються із використанням сучасних інформаційних технологій. Зокрема, організатори таких схем активно застосовують месенджери, онлайн-платформи, криптовалютні сервіси та електронні платіжні системи для проведення фінансових операцій без фізичної присутності клієнтів [4, с. 12–15]. Це значно ускладнює процес їх виявлення та документування, оскільки значна частина операцій відбувається у віртуальному просторі.

Окремої уваги потребує використання криптовалют у незаконних валютних операціях. Анонімність та децентралізований характер таких активів створюють додаткові виклики для правоохоронних органів. Відсутність єдиного міжнародного регулювання у цій сфері ускладнює координацію між державами у боротьбі з фінансовими правопорушеннями [5, с. 8–10].

Водночас цифрові технології відкривають нові можливості і для протидії незаконним обмінним пунктам. Зокрема, впровадження систем фінансового моніторингу, використання великих даних (Big Data) та аналітичних платформ дозволяє виявляти підозрілі транзакції, аналізувати фінансові потоки та встановлювати зв’язки між учасниками незаконних схем [6, с. 21–24]. Такі інструменти значно підвищують ефективність діяльності правоохоронних органів.

Важливу роль у регулюванні валютного ринку відіграє Національний банк України, який здійснює ліцензування валютних операцій та контроль за діяльністю фінансових установ [2]. Посилення вимог до суб’єктів господарювання, удосконалення процедур перевірок та впровадження сучасних цифрових інструментів сприяють зменшенню кількості правопорушень у цій сфері.

Крім того, ефективна протидія незаконним обмінним пунктам неможлива без належної взаємодії між державними органами, зокрема правоохоронними структурами, фінансовими установами та органами фінансового моніторингу. Важливим аспектом є також підвищення рівня фінансової грамотності населення, що дозволить зменшити попит на послуги нелегальних обмінників.

Отже, цифровізація незаконних пунктів обміну валют створює нові виклики для держави, однак водночас надає інструменти для їх ефективного подолання. Комплексний підхід, що включає вдосконалення законодавства, використання сучасних технологій та міжвідомчу співпрацю, є ключовим фактором успішної боротьби з цим явищем.

Список використаних джерел

1. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII.
2. Про затвердження Положення про ліцензування валютних операцій: постанова Національного банку України.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.
4. Державна служба фінансового моніторингу України. Річний звіт. – Київ, 2023. – 45 с.
5. FATF. Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers: Guidance. – Paris, 2021. – 30 p.
6. OECD. Fighting Tax Crime – The Ten Global Principles. Paris, 2020. 40 p.

Сергій КУЗЬМЕНКО
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника 1 відділу ГВ КР 2 управління
(з дислокацією у місті Маріуполь Донецької області) ГУ
СБУ в Донецькій та Луганській областях
підполковник

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КОНТРРОЗВІДКИ З ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Взаємодія між підрозділами контррозвідки та Національною поліцією у боротьбі з організованою злочинністю та розкритті злочинів, які спрямовані проти національної безпеки України, набуває особливого значення в умовах збройної агресії та зростання активності кримінальних угруповань. Ефективна співпраця між цими структурами є важливим чинником для своєчасного виявлення, припинення та належного документування правопорушень, що створюють загрозу державній безпеці.

Правову основу для забезпечення цієї взаємодії складають Конституція України, а також закони: «Про Службу безпеки України», «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальний кодекс України та Кримінальний процесуальний кодекс України. Ці нормативно-правові акти визначають повноваження відповідних суб’єктів, встановлюють порядок обміну інформацією та спільного виконання поставлених завдань.

Основний механізм співпраці ґрунтується на обміні оперативною інформацією. Контррозвідувальні служби зосереджують специфічні дані про загрози національній безпеці, тоді як підрозділи Національної поліції володіють ширшими можливостями для швидкого реагування на загальнокримінальні правопорушення. Синергія цих ресурсів сприяє підвищенню ефективності

боротьби з організованою злочинністю, особливо якщо вона пов’язана з діяльністю, спрямованою на дестабілізацію держави.

Важливим аспектом взаємодії залишається здійснення спільних оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у суворій відповідності з чинним законодавством. Зазначені заходи спрямовані на формування необхідної доказової бази у кримінальних провадженнях, що стосуються злочинів проти основ національної безпеки, зокрема таких, як державна зрада, шпигунство та диверсії.

Координація досудового розслідування відіграє особливу роль у забезпеченні ефективності цієї роботи. Вона реалізується шляхом створення спільних слідчо-оперативних груп, чіткого розподілу сфер відповідальності та узгодження процесуальних дій. Такий підхід дозволяє уникнути дублювання завдань та значно покращує якість розслідування кримінальних правопорушень.

Проте існує низка проблем у процесі взаємодії між відповідними підрозділами. Серед головних викликів можна відзначити обмежену оперативність та обсяг обміну інформацією, труднощі в чіткому розмежуванні повноважень, ризики витоку конфіденційної інформації, а також відмінності в рівні технічного забезпечення. Усі ці фактори можуть негативно вплинути на ефективність документування злочинної діяльності.

Для підвищення результативності співпраці доцільним є вдосконалення нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії, впровадження інтегрованих інформаційно-аналітичних систем і створення постійно діючих координаційних груп між відомствами. Важливим залишається також регулярне підвищення кваліфікації персоналу та активізація міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю.

Таким чином, злагоджена міжвідомча взаємодія підрозділів контррозвідки та Національної поліції є ключем до зміцнення національної безпеки України. Подальший розвиток і модернізація цієї взаємодії сприятимуть покращенню ефективності боротьби з організованою злочинністю і загальному посиленню державної безпеки.

Юлія КУХТЮК
курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Володимир КАЛУГІН
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри кримінального аналізу
та інформаційних технологій,
Одеський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні умови функціонування правоохоронної системи України, зумовлені введенням правового режиму воєнного стану, суттєво трансформували криміногенну ситуацію в державі. Активні бойові дії, масове переміщення населення, економічна нестабільність та активне використання сучасних технологій злочинними групами сприяють появі нових форм і методів злочинної діяльності. У таких умовах традиційні підходи до протидії злочинності виявляються недостатньо ефективними, що обумовлює необхідність впровадження сучасних інформаційно-аналітичних інструментів.

Кримінальний аналіз у сучасному розумінні виступає не лише теоретичною категорією, а й важливим практичним інструментом забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції. Він передбачає комплексну обробку інформації з різних джерел, зокрема матеріалів кримінальних проваджень, оперативно-розшукових даних, статистичної інформації, інформаційних систем правоохоронних органів та відкритих джерел. Основною метою кримінального аналізу є виявлення закономірностей злочинної діяльності, встановлення взаємозв'язків між подіями, особами та об'єктами, а також прогнозування можливих кримінальних загроз [1].

В умовах воєнного стану особливого значення набуває використання технологій OSINT (Open Source Intelligence), які дозволяють отримувати інформацію з відкритих джерел, таких як соціальні мережі, державні реєстри, онлайн-платформи та медіаресурси. Практика діяльності правоохоронних органів свідчить, що значна частина відомостей про злочинну діяльність може бути отримана саме шляхом аналізу відкритих джерел. Застосування OSINT-методів забезпечує оперативне встановлення зв'язків між учасниками злочинних груп, відстеження їх переміщення, аналіз фінансових операцій та виявлення інших важливих обставин кримінальних правопорушень.

Практичне застосування кримінального аналізу передбачає проходження кількох взаємопов'язаних етапів. Першим етапом є збір інформації з різних джерел, включаючи оперативні дані, інформаційні системи та ресурси мережі Інтернет. На цьому етапі важливо забезпечити повноту та достовірність отриманої інформації. Другим етапом є її обробка та систематизація, під час якої інформація структурується, класифікується та інтегрується в аналітичні бази даних. Для цього використовуються спеціалізовані програмні засоби, які дозволяють формувати аналітичні моделі та візуалізувати зв'язки.

Третім етапом є безпосереднє аналітичне дослідження, у процесі якого встановлюються закономірності злочинної діяльності. Аналізуються способи вчинення злочинів, їх територіальні та часові особливості, а також соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток злочинності. Важливим інструментом на цьому етапі є аналіз соціальних зв'язків, який дозволяє визначити структуру злочинних угруповань та роль кожного їх учасника [2].

Крім того, у діяльності підрозділів кримінальної поліції активно використовується геоінформаційний аналіз, який дозволяє визначати так звані «гарячі точки» злочинності. За допомогою геоінформаційних систем здійснюється картографування кримінальних правопорушень, що сприяє ефективному плануванню превентивних заходів та оптимізації розподілу сил і засобів правоохоронних органів [3].

Особливе значення кримінальний аналіз має у сфері протидії організованій злочинності. Його застосування дозволяє встановлювати структуру злочинних організацій, виявляти канали незаконного постачання зброї, аналізувати фінансові потоки та визначати маршрути переміщення учасників злочинних угруповань. В умовах воєнного стану це набуває особливої актуальності у зв’язку з активізацією транснаціональної злочинності та появою нових загроз національній безпеці.

Отже, кримінальний аналіз є одним із ключових інструментів забезпечення ефективної діяльності підрозділів кримінальної поліції. Його використання сприяє своєчасному виявленню кримінальних загроз, підвищенню ефективності протидії злочинності та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. В умовах воєнного стану його значення суттєво зростає, що зумовлює необхідність подальшого розвитку аналітичних підходів у діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу. Львів: ЛьвДУВС, 2020.
2. Кисельов А.О., Копилов Е.В., Худенко Д.М. Кримінальний аналіз у діяльності правоохоронних органів. Дніпро: ДДУВС, 2023.
3. Білоус Р.В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування.
4. Калугін В.Ю. Інформаційно-аналітична діяльність правоохоронних органів України.

Юлія КУХТЮК
курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеський державний університет внутрішніх справ
Мартанія КАРЛШТАЛЬ
Курсант 401-(П)-Б навчального взводу
Факультету підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України
Донецький державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:
Демид МОРОЗОВ
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеський державний університет внутрішніх справ

ЦИФРОВА ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність у сучасних умовах характеризується високим рівнем організованості, конспіративності та використання цифрових технологій, що істотно ускладнює її виявлення та документування. У зв'язку з цим модернізація оперативно-розшукової та експертно-криміналістичної діяльності стає ключовою умовою ефективної протидії таким злочинам. Стратегія боротьби з організованою злочинністю визначає необхідність переходу до системного, аналітичного та технологічно забезпеченого підходу [1].

Нормативну основу становлять Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», Закон України «Про Національну поліцію» та Закон України «Про судову експертизу», які визначають правові межі, завдання та інструменти діяльності правоохоронних органів [2; 3; 4]. Оперативно-розшукова діяльність спрямована на виявлення та фіксацію фактичних даних про протиправну діяльність, однак у сучасних умовах вона повинна базуватися на використанні цифрових систем і аналітичних методів [2].

Одним із ключових напрямів модернізації є впровадження системи SOCTA Україна, яка дозволяє здійснювати оцінку загроз організованої злочинності та визначати пріоритети діяльності правоохоронних органів. Її використання забезпечує перехід від фрагментарного збору інформації до системного аналізу кримінального середовища [5]. Важливим елементом цифровізації є також впровадження підсистеми «Електронна розшукова справа», що дозволяє структурувати оперативну інформацію, забезпечити контроль за її обігом та підвищити ефективність документування [6].

Разом із цифровізацією особливого значення набуває криміналістичне забезпечення. Організовані злочинні групи активно використовують сучасні засоби маскування, що потребує застосування спеціальних знань для виявлення та дослідження доказів. Судова експертиза виступає ключовим інструментом надання доказам належної процесуальної форми та підтвердження їх достовірності [4]. Водночас ефективність її застосування залежить від правильного вилучення, збереження та підготовки об'єктів дослідження ще на стадії оперативного документування.

Не менш важливим напрямом модернізації є налагодження ефективної взаємодії між оперативними підрозділами, слідчими та експертами. Відсутність узгодженості між цими суб'єктами призводить до втрати доказів або зниження їх доказового значення. Наукові дослідження підтверджують, що саме скоординована діяльність забезпечує якісне документування кримінальних правопорушень та їх подальше процесуальне закріплення [7].

Додатковим сучасним напрямом модернізації є впровадження технологій OSINT та кримінального аналізу у діяльність підрозділів кримінальної поліції. Використання відкритих джерел інформації (соціальні мережі, реєстри, цифрові платформи) дозволяє виявляти зв'язки між учасниками організованих груп, встановлювати їх фінансову активність, маршрути переміщення та способи комунікації. У поєднанні з аналітичними методами обробки інформації це забезпечує формування доказової бази ще до проведення процесуальних дій, що суттєво підвищує ефективність оперативно-розшукової діяльності та дозволяє діяти на випередження [2; 5; 7].

Таким чином, модернізація оперативно-розшукової та експертно-криміналістичної діяльності повинна здійснюватися комплексно та включати цифровізацію, розвиток кримінального аналізу, удосконалення криміналістичних методів і посилення взаємодії між підрозділами. Такий підхід забезпечує перехід від реагування на окремі злочини до системної протидії організованим злочинним структурам.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1126-2020-р

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2135-12

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19

4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12

5. Деякі питання запровадження системи SOCTA Україна : постанова КМУ від 26.01.2022 № 59. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/59-2022-п

6. Про затвердження Положення про підсистему «Електронна розшукова справа» : наказ МВС України від 05.07.2023 № 553. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1504-23

7. Саковський А.А., Аксьонов О.О. Взаємодія підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування // Науковий вісник НАВС. 2019. № 2. С. 49–54. URL: content

Ярослав КУШНІР
докторант відділу ад'юнктури та докторантури
доктор філософії у галузі права, доцент
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РОЗВИТОК У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Запровадження ризико-орінтованого підходу в оперативно-службовій діяльності Державної прикордонної служби України (далі по тексту – ОСД ДПСУ) перестало бути виключно рекомендаційним та науково обґрунтованим положенням профільної доктрини як елемент підвищення ефективності службової діяльності посадових осіб прикордонного відомства. Оскільки така доцільність і власне зобов'язання знайшло своє нормативно-правове підґрунтя, зокрема – Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, затверджений Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023 (п. 1.2, Розділ ІІ) [1], і власне нормативно-правове вираження у вигляді: наказу МВС України від 11.12.2017 № 1007 «Про затвердження Інструкції з проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України» та наказу Адміністрації ДПСУ від 11.08.2021 № 54 «Про організацію та здійснення внутрішнього контролю в Адміністрації Державної прикордонної служби України».

Слід зауважити, що таке нормативно-правове зобов'язання та його імплементація в ОСД прикордонного відомства формується на основі апробованої часом і теоретично вивіреної Загальної інтегрованої моделі аналізу ризиків (далі по тексту – CIRAM), яку прикордонні відомства держав-членів ЄС, в тій чи іншій конфігурації, використовують ще із 2002 року.

Основними цілями CIRAM як концептуальної рамки для держав-членів ЄС та власне FRONTEX є розробка чіткої і прозорої методології аналізу ризику, яка повинна служити орієнтиром для аналітичної діяльності, сприяючи, тим самим, гармонізації і створенню передумов для ефективного обміну інформацією та співробітництва в галузі забезпечення безпеки кордонів [2, с. 5].

Національна імплементація CIRAM у діяльність ДПСУ відбулася не у формі формального запозичення, а через **інституційно-нормативну трансформацію** підходів до організації ОСД. У цьому контексті міжнародна методологія фактично стала **методологічним каркасом для побудови вітчизняної системи аналітичного забезпечення**, що охоплює всі рівні діяльності: від стратегічного планування до тактичного реагування. Водночас, національний підхід характеризується адаптацією базової тріади: «загроза, вразливість, вплив» до конкретних форм ОСД ДПСУ: охорона державного кордону, прикордонний контроль, протидія транскордонній злочинності.

Практична реалізація цього підходу проявляється у впровадженні **ризик-орієнтованої моделі управління ОСД**, що матеріалізується у таких інструментах, як профілі ризиків, індикатори ризику, аналітичні зведення та інформаційні повідомлення, які безпосередньо визначають алгоритми дій прикордонних нарядів. Особливого значення набуває профілювання ризиків як форма трансляції аналітичного продукту у площину практичних рішень, що забезпечує селективність контролю, підвищення його ефективності та концентрацію ресурсів на найбільш загрозливих напрямах. У підсумку, імплементація CIRAM у діяльність ДПСУ не лише модернізувала інструментарій аналізу, а й зумовила **зміну парадигми ОСД ДПСУ – від реактивної до превентивно-прогностичної**, що відповідає сучасним європейським стандартам інтегрованого управління кордонами.

Справедливо буде зауважити, що не всі форми вираження ОСД ДПСУ рівномірно використовують «блага» CIRAM. Попередні дослідження вказують на доцільність запровадження ризик-орієнтованої методики, побудованої на засадах CIRAM, у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності ДПСУ, яка обумовлюється передусім **внутрішньою еволюцією самої природи правоохоронної діяльності**, яка в сучасних умовах уже не може ефективно функціонувати в межах виключно реактивно-статистичної форми вираження. Традиційні підходи, що ґрунтуються на кількісних показниках виявлених правопорушень, об’єктивно не відображають реального стану прикордонної безпеки, оскільки ігнорують контекст оперативної обстановки, варіативність загроз і нерівномірність їх просторового розподілу. Натомість розроблена нами методика, інтегруючи ризик як базову аналітичну категорію, дозволяє перейти до **якісно нового рівня оцінювання – співвіднесення результатів діяльності з рівнем адміністративно-юрисдикційного ризику**, що повністю узгоджується із сучасними європейськими підходами до управління безпекою. Наведене, в тому числі, забезпечує **синхронізацію аналітичного та діяльнісного компонентів адміністративно-юрисдикційної діяльності**, що раніше існували відносно автономно. Такий підхід дозволяє не лише об’єктивізувати результати діяльності підрозділів охорони кордону, а й створює підґрунтя для **диференційованого управління ресурсами, пріоритезації завдань служби та підвищення обґрунтованості управлінських рішень**. У підсумку, впровадження цієї методики виступає як необхідний елемент трансформації запобіжної діяльності посадових осіб прикордонного відомства у бік, що відповідає як міжнародним стандартам, так і внутрішнім потребам забезпечення ефективної протидії адміністративній деліктності у прикордонній сфері.

Список використаних джерел

1. Про Комплексний стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки: Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. URL: https://surl.lu/eabnxt (дата звернення 25.03.2026).

2. CIRAM 2.0: Common Integrated Risk Analysis Model / Frontex Warsaw: Frontex, 2012. 52 с.

Юрій ЛЕМЕШКО
аспірант закладу вищої освіти
«Міжнародний університет бізнесу і права»

ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ЕЛЕКТРОННА ПРОЦЕСУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО

Сучасний етап розвитку кримінального процесу в Україні характеризується поступовим переходом від паперово-орієнтованої моделі провадження до змішаної, а надалі й до цифрової моделі здійснення процесуальних дій. Така трансформація зумовлена не лише загальною державною політикою цифровізації, а й практичними потребами кримінальної юстиції: оперативністю досудового розслідування, необхідністю швидкого процесуального обміну, потребою у фіксації електронно опосередкованої поведінки, а також збільшенням кількості правопорушень, у яких інформація існує або виникає саме в цифровому середовищі. Кримінальний процесуальний кодекс України [1], Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2], Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [3], а також законодавчі зміни 2024 року щодо поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи формують нормативну основу цифрової трансформації провадження [4].

Особливої ваги ця проблематика набуває в аспекті діяльності слідчого, оскільки саме на стадії досудового розслідування відбувається первинне формування доказової бази, закладаються межі допустимості відомостей, визначається належний порядок документування, а також забезпечується збереження електронних слідів кримінального правопорушення. За таких умов цифровізація не може розглядатися лише як технічне оновлення діловодства. Вона змінює зміст процесуальної діяльності, структуру повноважень, вимоги до професійної компетентності слідчого та підходи до гарантування прав учасників кримінального провадження [5, с. 246-248].

Мета дослідження полягає у визначенні правової природи цифровізації досудового розслідування та з’ясуванні її впливу на процесуальну діяльність слідчого в частині електронної процесуальної комунікації та роботи з цифровими доказами.

Предметом дослідження є адміністративно- та кримінально-процесуальні відносини, що виникають у зв’язку з використанням електронних документів, електронної ідентифікації, інформаційно-комунікаційних систем та цифрових доказових джерел у діяльності слідчого під час досудового розслідування.

Окремі аспекти цифровізації кримінального провадження, використання електронних доказів, упровадження електронного кримінального провадження та розвитку цифрового правосуддя були предметом дослідження українських учених, серед яких доцільно виокремити М.В. Гуцалюка, Д.А. Патрелюка, О.І. Марочкіна, Т.Г. Фоміну, М.С. Гребенькову, А.В. Коваленка, Ю.І. Ціжму,

О.А. Лишака**.** У працях зазначених авторів розкрито питання правової природи електронних доказів, особливостей їх збирання, фіксації, перевірки та оцінки, перспектив електронного кримінального провадження, а також загальних напрямів цифрової трансформації правосуддя і правоохоронної діяльності. Водночас у сучасній юридичній науці все ще недостатньо комплексно висвітлено саме функціональний аспект цифровізації як середовища професійної діяльності слідчого, у межах якого змінюються процесуальна форма, алгоритми доказування, вимоги до фіксації процесуальних дій та стандарти забезпечення допустимості цифрової інформації.

Отже, цифровізацію досудового розслідування доцільно розуміти як нормативно опосередкований процес інтеграції електронних форм створення, передавання, посвідчення, зберігання та оцінки процесуально значущої інформації у кримінальне провадження. У такому розумінні вона охоплює не тільки переведення окремих документів у електронну форму, а й формування нового середовища процесуальної діяльності слідчого, в якому рішення, комунікація, фіксація та доказування дедалі більше пов’язані з цифровими платформами та електронними носіями. Нормативною передумовою цього виступають положення КПК України про докази, документи, технічне фіксування процесуальних дій, а також законодавство про електронні документи й електронну ідентифікацію.

Перший ключовий вимір цифровізації для слідчого становить **електронна процесуальна комунікація**. Її значення полягає в тому, що процесуальні рішення дедалі тісніше пов’язуються з електронним обігом документів, використанням електронного підпису, цифровою ідентифікацією учасників та інтеграцією кримінального провадження з підсистемами судової цифрової інфраструктури. Закон України № 3604-IX від 23.02.2024 спрямований саме на забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, а Положення про порядок функціонування окремих підсистем ЄСІТС конкретизує архітектуру електронної взаємодії в судовій площині. Це означає, що діяльність слідчого вже не може бути ізольованою від загального процесу цифрової інтеграції кримінальної юстиції.

Другий вимір становлять **електронні докази** як функціональна основа сучасного доказування. Хоча чинний КПК України прямо не вибудовує окремої завершеної конструкції «цифрового доказу», його норми про фактичні дані, документи та порядок отримання відомостей дають змогу інтегрувати електронну інформацію у доказовий процес. Проблема полягає в тому, що цифровий об’єкт має іншу природу, ніж традиційний паперовий документ: він легко копіюється, змінює форму відображення, може існувати одночасно на кількох носіях і потребує спеціальних процедур автентифікації. Саме тому для слідчого центральним стає не лише факт отримання даних, а й підтвердження їх цілісності, походження, незмінності та процесуальної простежуваності. Наукова література обґрунтовано акцентує увагу на допустимості електронних доказів, проблемах їх класифікації та співвідношенні понять «електронний доказ», «цифровий доказ» і «електронне відображення» [6].

У діяльності слідчого цифровізація має також **організаційно-правовий ефект**. По-перше, вона підвищує вимоги до алгоритмізації процесуальних дій: огляду електронних носіїв, фіксації метаданих, оформлення результатів доступу до інформації, залучення спеціаліста, перевірки автентичності джерела. По-друге, вона трансформує критерії належної професійної підготовки слідчого: поряд із кримінально-процесуальними знаннями зростає значення цифрової грамотності, розуміння механізмів електронної ідентифікації, основ цифрової криміналістики та безпечного поводження з даними. По-третє, цифровізація актуалізує питання балансу між ефективністю розслідування і захистом прав людини, оскільки електронні сліди нерідко містять масиви персональних даних, а способи їх отримання повинні відповідати вимогам законності, пропорційності та судового контролю [7, с. 276-280].

На цій підставі можна стверджувати, що цифровізація досудового розслідування не зводиться до технічного супроводу кримінального провадження. Вона формує новий процесуальний стандарт діяльності слідчого, за якого доказова інформація дедалі частіше виникає в електронному середовищі, процесуальна комунікація набуває електронної форми, а якість розслідування починає залежати від здатності органу досудового розслідування забезпечити юридично бездоганний цифровий ланцюг: від виявлення даних до їх судового використання. Такий підхід має методологічне значення і для дисертаційних досліджень, оскільки дозволяє розглядати цифровізацію не як зовнішній фактор, а як складову сучасної процесуальної форми кримінального провадження [8, с. 53-56].

Таким чином, можна зробити такі висновки, що

1. Цифровізацію кримінального провадження доцільно розглядати не як сукупність окремих технічних інновацій, а як системну трансформацію процесуальної форми досудового розслідування, що змінює способи створення, передавання, посвідчення, збереження та використання процесуально значущої інформації у діяльності слідчого. Такий підхід дозволяє інтерпретувати цифровізацію як самостійний чинник еволюції кримінального процесу, а не лише як допоміжний інструмент його технічного забезпечення.

2. У структурі цифровізації досудового розслідування ключове значення мають два взаємопов'язані функціональні блоки: електронна процесуальна комунікація та обіг електронних доказів. Перший блок забезпечує електронну форму процесуальної взаємодії між суб'єктами кримінального провадження, другий – відображає нову модель доказування, за якої істотна частина фактичних даних виникає, існує та відтворюється саме у цифровому середовищі. У такому аспекті цифровізація об'єктивно розширює зміст професійної діяльності слідчого.

3. Специфіка діяльності слідчого в умовах цифровізації полягає у зміщенні акценту з формального отримання інформації на процесуальне забезпечення її автентичності, цілісності, ідентифікованості джерела походження та можливості подальшої судової верифікації. Саме ці характеристики мають визначати сучасний стандарт роботи з електронними

доказами, оскільки електронна інформація, на відміну від традиційних матеріальних носіїв доказової інформації, характеризується високою відтворюваністю, модифікованістю та залежністю від технічного способу фіксації.

4. Цифровізація досудового розслідування зумовлює необхідність переосмислення професійної моделі слідчого, яка вже не може обмежуватися лише знанням процесуальних норм і криміналістичних рекомендацій у їх класичному вигляді. Належне здійснення повноважень у цифровому середовищі передбачає поєднання процесуальної компетентності з цифровою грамотністю, розумінням особливостей електронної ідентифікації, електронного документообігу, технічної фіксації та основ цифрової криміналістики [9; 10].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/851-15?utm_source=chatgpt.com#Text
3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2155-19?utm_source=chatgpt.com#Text
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи: Закон України від 23.02.2024 № 3604-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3604-20?utm_source=chatgpt.com#Text
5. Зозуля І.В., Довгань О.І. Трансформація принципу документальності в умовах цифровізації: криміналістичний аспект. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 3 (36). С. 244-256.
6. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях : метод. реком. / [М.В. Гуцалюк, В.Д. Гавловський, В.Г. Хахановський та ін.] ; за заг. ред. О.В. Корнейка. Вид. 2-ге, доп. Київ : Вид-во Нац. акад. внутр. справ, 2020. 104 с.
7. Погорецький М.А. Верховенство права у кримінальному процесуальному доказуванні: методологія та практика застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 32, № 3, 2025. С. 275-299.
8. Доценко Д.Д. Перспективи та переваги цифровізації кримінального судочинства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні* науки». № 12 (82). 2024. С. 51-57.
9. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Бутко Р., Денисенко Б., Ісмайлов К.Ю. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАІТЕ», 2024. 444 с.
10. OSINT Open Source Intelligence. Інструменти та методи: навчальний посібник / Користін О., Демедюк С., Ісмайлов К., Ланде Д. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є., Демедюка С.В. Київ: 7БЦ, 2025. 460 с.

Артьом ЛИСЮК
курсант НН І1-24-203Пр
Харківський національний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олена МАКАРОВА
кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики та судової експертології НН І1,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
майор поліції

ВИКОРИСТАННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У ДОКАЗУВАННІ ВИНИ КЕРІВНИКІВ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Специфіка доказування вини керівників злочинних організацій полягає у необхідності підтвердження їхнього «інтелектуального панування» над злочинним процесом. З точки зору криміналістики, це реалізується через дослідження документальних слідів управлінських рішень. Оскільки сучасні злочинні спільноти функціонують за принципами бізнес-структур, ключовим об'єктом експертного дослідження стає рух активів. Згідно з ч. 4 ст. 28 КК України [1], створення злочинної організації передбачає мету вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів, що майже завжди має корисливе підґрунтя. Г.П. Жаровська зазначає, що для ширшого тлумачення даного поняття метою створення злочинної організації слід вважати заняття злочинною діяльністю [2, с. 9]

Судово-економічна експертиза в цьому контексті дозволяє встановити факт існування «спільної каси», що є важливою кримінологічною та юридичною ознакою організованості. Експертне підтвердження регулярних відрахувань від різних ланок організації на єдині рахунки або гаманці, підконтрольні лідеру, прямо вказує на його роль як розпорядника ресурсів, навіть якщо його підпис відсутній у первинних документах. Під судово-економічною експертизою слід розуміти експертизу, яка проводиться експертом експертної установи на основі застосування спеціальних знань у сферах економіки, обліку, оподаткування та права з метою виконання завдань сторін кримінального провадження, слідчого судді та/або суду та має для правильного розслідування кримінального правопорушення [3, с. 4].

Криміналістичний аспект використання спеціальних знань суттєво розширюється при аналізі схем легалізації майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України [1]). Керівники організацій часто використовують складні багаторівневі системи та офшорні юрисдикції. У таких випадках судово-економічна експертиза повинна бути комплексною. Наприклад, поєднання методів бухгалтерського аналізу з комп'ютерно-технічними знаннями дозволяє ідентифікувати IP-адреси, з яких здійснювалося керування рахунками «фірм-прокладок». Якщо слідство встановлює, що доступ до банківських ключів здійснювався з пристроїв, що належать лідеру ОЗГ або його найближчому

оточенню, висновок експерта про невідповідність задекларованих доходів реальним фінансовим оборотам стає фундаментом для повідомлення про підозру. Стаття 94 КПК України [4] вимагає від слідчого оцінювати кожний доказ з точки зору належності, допустимості та достовірності, і саме результати експертиз забезпечують ту саму «сукупність доказів», яка дозволяє дійти висновку про винуватість особи без жодних розумних сумнівів.

Особливу увагу слід приділити процесуальним особливостям призначення експертиз у справах щодо злочинних спільнот. Оскільки обсяг вилученої документації може бути колосальним, криміналістична тактика передбачає залучення спеціаліста вже на етапі підготовки клопотання про проведення обшуку, що подається згідно зі ст. 234 КПК України [4]. Це дозволяє слідчому максимально точно виконати вимоги п. 7 ч. 3 ст. 234 КПК України [4] щодо опису індивідуальних ознак документів, які планується відшукати для подальшого експертного дослідження. Важливо розуміти, що згідно зі ст. 242 КПК України [4], експертиза призначається лише тоді, коли для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. У справах про організовану злочинність економічного спрямування такі знання є безальтернативними, оскільки без спеціальних методик неможливо виявити приховану дебіторську заборгованість чи штучне завищення витрат, що використовуються для мінімізації податків та акумуляції тіньових коштів під егідою лідера організації.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що судово-економічна експертиза перетворює розрізнені фінансові операції на цілісну картину злочинної діяльності. Вона дозволяє правоохоронним органам вийти за межі переслідування простих виконавців і зосередити удар на центрах прийняття рішень. Це не лише забезпечує сувору відповідність кримінально-правовій кваліфікації за ст. 255 КК України [1], а й створює базу для конфіскації активів злочинної організації, що є найефективнішим кримінологічним методом руйнування економічного фундаменту професійної злочинності. Таким чином, симбіоз криміналістичних методів збирання доказів та глибокого економічного аналізу є єдиним дієвим шляхом до подолання сучасних високотехнологічних форм організованої злочинності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14.

2. Жаровська Г.П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: Автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». 2004. 19 с. URL: https://surl.li/yddbuw.

3. Лисенко В., Комишнюк Ю. Особливості проведення судово-економічної експертизи у ході розслідування злочинів, вчинених суб'єктами господарювання з ознаками фіктивності. *Вісник Національної академії*

Державної прикордонної служби України. 2019. Вип. 3. С. 1-13. URL: https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/legal/article/view/23/25.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17

Софія ЛІВА
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник
Анатолій МОВЧАН
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівський державний університет внутрішніх справ

МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Соціальні мережі є комунікативним середовищем, яке забезпечує швидкий обмін інформацією, дозволяє користувачам залишатися в центрі подій та отримувати позитивний досвід від нових знайомств. Водночас негативним аспектом є те, що сучасний кіберпростір дедалі частіше стає місцем вчинення злочинів і використовується як їхній безпосередній інструмент [1, с. 51].

Організовані злочинні угруповання (далі – ОЗГ) обирають соціальні платформи як основний інструмент для прихованої комунікації. Вони застосовують соціальні платформи для координації своїх дій, вербування нових учасників, обміну інформацією та організації фінансових операцій. Через ці ж ресурси здійснюється відмивання грошей, розповсюдження заборонених товарів, планування насильницьких або інших протиправних дій [2, с. 405-406].

Це створює виклик для правоохоронної системи, оскільки класичні підходи вже не дозволяють повноцінно виявляти мережеві структури. Його подолання можливе за умови поєднання традиційних методів оперативно-розшукової діяльності з новітніми технологіями, зокрема з використанням інформації з відкритих джерел (OSINT), яка в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій набуває особливого значення як ефективний інструмент протидії злочинності.

Українські правоохоронні органи у своїй щоденній роботі все активніше використовують аналіз соціальних мереж та інших онлайн-ресурсів для виявлення потенційних загроз і запобігання злочинам. Зокрема, аналіз текстових даних із новин, звітів та публікацій у соціальних мережах дозволяє ідентифікувати ризики та формувати аналітичні матеріали [3, с. 267].

Застосування методів мережевого аналізу дає змогу виявляти ключових учасників ОЗГ, визначати їхню роль у структурі групи та встановлювати

характер взаємозв’язків. Це дозволяє розкривати не лише окремих виконавців, а й організаторів і координаторів злочинної діяльності.

Важливу роль відіграє аналіз мультимедійного контенту – фото та відео, що дозволяє встановлювати місце перебування осіб, їхні контакти та факти участі у злочинах. Використання сучасних технологій розпізнавання обличь і об’єктів значно підвищує ефективність такого аналізу.

Моніторинг поведінкових патернів користувачів у соціальних мережах дозволяє виявляти підозрілу активність, характерну для ОЗГ, зокрема координацію дій, вербування нових учасників або підготовку до злочинів [4].

Дослідження соціальних мереж як інструменту вивчення кримінальних зв’язків дозволяє отримувати значущу інформацію про організаційну структуру ОЗГ, встановлювати контакти між учасниками та визначати їхні функції й взаємовідносини в межах групи. Усвідомлення ієрархії цих об’єднань дає змогу правоохоронним органам не лише оперативніше розкривати злочини, а й прогнозувати потенційні протиправні прояви, підвищуючи ефективність притягнення причетних осіб до відповідальності [2, с. 406].

Інформація з відкритих джерел може слугувати доказом у кримінальних провадженнях за умови її належності, допустимості та відповідності вимогам законодавства. У судовій практиці OSINT-дані можуть застосовуватися для встановлення місцезнаходження особи у конкретний час на основі геолокаційних даних та для підтвердження або спростування алібі [3, с. 315].

Моніторинг соціальних мереж, зокрема для виявлення організованої злочинності, може включати: автоматизований комп’ютерний аналіз публікацій за ключовими словами або змістом, залучення громадськості для отримання інформації, оперативно-пошукові заходи з контрольованою закупівлею заборонених товарів чи послуг, впровадження у віртуальні групи з кримінальними цілями для збору даних про учасників та плани, оперативно-аналітичні заходи для прогнозування розвитку ситуації та виявлення нових даних про учасників злочинної діяльності, а також оперативно-технічні заходи для локалізації комп’ютерних засобів і користувачів, які поширюють деструктивну або кримінальну інформацію [1, с. 51-52].

Отже, моніторинг соціальних мереж у поєднанні з методами OSINT та сучасними аналітичними і технічними інструментами є ефективним механізмом виявлення та розкриття організованої злочинності і водночас має значний потенціал для подальшого розвитку. Вдосконалення методів аналізу даних, прогнозування поведінки учасників злочинних угруповань та законне використання інформації з відкритих джерел дозволить підвищити ефективність роботи правоохоронних органів, своєчасно запобігати злочинним проявам і формувати більш стратегічний підхід до протидії організованій злочинності.

Список використаних джерел

1. Павлиш Т.Г., Терещенко О.О. Аналіз інформації із соціальних мереж під час розслідування та в ході протидії злочинам. *Українська поліцеїстика: теорія,*

законодавство, практика. 2022. № 1 (3). С. 49-56. DOI: https://doi.org/10.32366/2709-9261-2022-3-1-49-56 (дата звернення: 17.03.2025).

2. Соціальні мережі та кримінальна активність: аналіз зв'язків у злочинних угрупованнях / В.В. Рябека та ін. *UNIVERSUM.* 2025. № 21. С. 404–411. URL: https://lnk.ua/LH0fEl4wA (дата звернення: 17.03.2025).

3. Взаємодія органів сектору безпеки, оборони та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням: зб. матеріалів ІІ Всеукр. круглого столу, м. Кропивницький, 27 березня 2025 р. / ДонДУВС, 2025. 344 с. URL: https://lnk.ua/cCMehEp3F (дата звернення: 17.03.2025).

4. Лип'юк А., Яровий К. Використання можливостей соціальних мереж у процесі розслідування та розкриття злочинів. *Правнича освіта й наука в умовах воєнного стану* : матеріали загальноакад. підсумк. наук.-теорет. конф. здобувачів вищ. освіти та молодих вчених, м. Київ, 29 трав. 2024 р. / Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 65-69. URL: https://lnk.ua/wpK27GAM2 (дата звернення: 17.03.2025).

Тимур ЛОСКУТОВ
доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем запобігання кримінальним правопорушенням
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ім. Е.О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

ЩОДО НЕДОЛІКІВ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАТРИМАННЯ ТА ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ОСІБ ЗА ПІДОЗРОЮ У ВЧИНЕННІ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важлива роль запобіжних заходів затримання та тримання під вартою для забезпечення належної поведінки підозрюваного у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану обумовлює необхідність якісного нормативного регулювання вказаних запобіжних заходів. Від змісту правової регламентації затримання та тримання під вартою залежить ефективність застосування цих заходів примусу під час правового режиму воєнного стану.

Нормативна регламентація у КПК України запобіжних заходів затримання та тримання під вартою в умовах воєнного стану є недосконалою. Правове регулювання затримання та тримання під вартою має законодавчі дефекти, які негативно позначаються на результативності забезпечення правомірної поведінки осіб, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень в період воєнного стану.

Одним з недоліків законодавчого регулювання затримання особи за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень проти основ національної

безпеки України є недосконаліть ч. 1 ст. 208 КПК України в частині відсутності винятку такого затримання без врахування вимоги «безпосередність» («щойність»). Вказана нормативна прогалина ускладнює затримання осіб, які підозрюються у скоєнні кримінальних правопорушень, що передбачені у змісті розділу 1 КК України. Цей спосіб правової регламентації не можна визнати належним під час дії правового режиму воєнного стану.

У зв'язку з цим, слід внести зміни у зміст ч. 1 ст. 208 КПК України, доповнивши її п. 5 щодо можливості затримання осіб, які підозрюються у скоєнні кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України поза вимогою «безпосередність» («щойність»).

Недоліком правової регламентації затримання особи за підозрою у вчиненні окремих кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України є вказівка у змісті ч. 1 ст. 208 КПК України на злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі. Зазначений нормативний припис у сукупності з положеннями ч. 1 ст. 298-2 КПК України перешкоджає затриманню особи за підозрою у вчиненні окремих кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, зокрема кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-3 ст. 111-1 КК України.

Тому для підвищення ефективності кримінального провадження в умовах воєнного стану щодо кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України (зокрема ч.ч. 1-3 ст. 111-1 КК України) потрібно удосконалити норми ч. 1 ст. 208 КПК України та ч. 1 ст. 298-2 КПК України.

Недоліком нормативного регулювання затримання особи за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень в період воєнного стану є положення п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України, у змісті якого відсутня вказівка щодо обставин воєнного стану, котрі перешкоджають затриманню особи за підозрою у скоєнні злочину в процесуальному порядку, що встановлений ст. 208 КПК України. Таким чином, законодавчі приписи п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України можуть застосовуватися досить формально без врахування конкретних обставин воєнного стану (виконання воєнних дій). Правова невизначеність наведених процесуальних норм щодо затримання особи в обстановці воєнного стану може стати наслідком порушення права особи на свободу.

З метою підвищення якості нормативних приписів п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України необхідно в їх зміст включити вимогу стосовно врахування конкретних обставин виконання воєнних дій під час застосування кримінального процесуального затримання в умовах воєнного стану.

Недоліком правового регулювання застосування тримання під вартою до особи, яка підозрюється у скоєнні кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України є колізія процесуальних приписів ч. 6 ст. 176 КПК України та ч. 2 ст. 183 КПК України стосовно обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою до особи, яка під час дії правового режиму воєнного стану підозрюється у скоєнні кримінального проступку, що встановлений ч.ч. 1-3 ст. 111-1 КК України. Така нормативна суперечність не сприяє ефективності

запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та дієвості всього кримінального провадження в обстановці воєнного стану.

Усунути вказану законодавчу колізії процесуальних норм можна шляхом удосконалення приписів ч. 6 ст. 176 КПК України та ч. 2 ст. 183 КПК України щодо застосування тримання під вартою до особи, яка в умовах воєнного стану підозрюється у вчиненні кримінальних правопорушень, унормованих ч.ч. 1-3 ст. 111-1 КК України.

Недоліком нормативної регламентації застосування тримання під вартою до особи, підозрюваної у вчиненні певної категорії злочинів є положення ч. 6 ст. 176 КПК України та ч. 8 ст. 176 КПК України щодо відсутності альтернативи обрання вказаного найбільш суворого запобіжного заходу у кримінальному провадженні в період воєнного стану. Ця категоричність наведених процесуальних норм не відповідає змісту національних та міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод людини щодо визначення розміру застави як альтернативи триманню під вартою.

У зв'язку з цим, нормативні приписи ч.ч. 6, 8 ст. 176 КПК України потребують удосконалення в частині регламентації альтернативного триманню під вартою запобіжного заходу у виді застави стосовно особи, підозрюваної за вчинення злочину відповідної категорії в умовах воєнного стану.

Ольга ЛУНГОЛ
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ OSINT-ІНСТРУМЕНТІВ У ВИЯВЛЕННІ ІЄРАРХІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

Сучасна архітектура організованої злочинності зазнає суттєвих трансформацій: на зміну жорстким вертикальним структурам приходять гнучкі, децентралізовані мережеві моделі з високим рівнем цифрової анонімності. В умовах гібридних загроз та глобальної цифровізації, організовані злочинні угруповання (ОЗГ) ефективно використовують інструменти криптографічного захисту, даркнет та закриті канали комунікації, що створює серйозні виклики для оперативно-розшукової діяльності. У цьому контексті розвідка на основі відкритих джерел OSINT постає як невід'ємна складова кримінального аналізу, що дозволяє дистанційно верифікувати та візуалізувати латентні ієрархічні зв'язки суб'єктів злочинної діяльності.

Методологічним підґрунтям застосування OSINT-інструментарію є концепція аналізу соціальних мереж Social Network Analysis, SNA, яка дозволяє перетворити фрагментарний цифровий слід учасників ОЗГ у цілісний соціальний граф. Це дає змогу аналітикам Національної поліції України не лише ідентифікувати рядових виконавців, а й математично визначити «вузлові точки» або «центри впливу» – організаторів та ідеологів, які безпосередньо не фігурують у реалізації злочинних схем, проте здійснюють стратегічне управління та розподіл ресурсів.

Для системного виявлення ієрархічної підпорядкованості доцільною є функціональна класифікація OSINT-інструментів за такими напрямами:

- інструменти семантичного аналізу та реляційної візуалізації (наприклад, Maltego), які забезпечують автоматизовану агрегацію даних із різнорідних джерел (соціальних медіа, державних реєстрів, баз даних витоків, WHOIS-даних тощо). Це дозволяє вибудовувати складні інтерактивні схеми, що відображають кореляцію між фізичними особами, їхніми активами, юридичними структурами та засобами зв’язку;

- спеціалізовані сервіси моніторингу цифрових активів, враховуючи домінування криптовалют у фінансових операціях ОЗГ. При цьому інструменти блокчейн-аналітики стають ключовим маркером ієрархії. Аналіз напрямків транзакцій та обсягів накопичення капіталу на конкретних гаманцях дозволяє встановити структуру фінансового підпорядкування всередині групи;

- методи геопросторової та метаданої розвідки GEOINT через аналіз EXIF-даних зображень та цифрових відбитків дозволяє встановити факти фізичної взаємодії або спільної присутності фігурантів у певних локаціях, що є вагомим підтвердженням їхньої реальної координації.

Особливе значення має поведінковий аналіз цифрової активності. Дослідження часових закономірностей, таких, як таймінг повідомлень, специфіки сленгового навантаження та частоти комунікаційних актів дозволяє диференціювати функціональні ролі: від низових ланок (типу «кур’єрів», «дропів») до проміжних управлінців (так званих «диспетчерів») та бенефіціарів угруповання.

Інтеграція зазначених технологій у практичну діяльність підрозділів кримінальної поліції забезпечує перехід від реактивного розслідування окремих злочинів до парадигми превентивної нейтралізації інфраструктури організованої злочинності. Отже, розвиток OSINT-компетенцій у майбутніх правоохоронців у межах профільної освіти є важливим пріоритетом модернізації інформаційно-аналітичного забезпечення системи МВС України.

Список використаних джерел

1. Лунгол О.М. Удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців правоохоронної діяльності засобами інформаційних технологій. *Наука і техніка сьогодні: журнал.* 2022. № 7(7) 2022. С. 270. С. 153 – 163.

2. Лунгол О.М., Габорець О.А. Інтегративний підхід у професійній підготовці фахівців для підрозділів кримінальної поліції. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 11(57). С. 823 – 831.

3. Овсянюк Д.І. Удосконалення навичок збору інформації з відкритих джерел (OSINT) в умовах воєнного стану в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських. *Актуальні питання та перспективи розшукової роботи в діяльності підрозділів кримінальної поліції*. Київ: НАВС, 2024. С. 103 – 106. URL: https://elar.naiau.kiev.ua/handle/123456789/30594 (дата звернення: 21.02.2026).

Ольга ЛУНГОЛ
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка,
Донецький державний університет внутрішніх справ
Ірина КОЛОМИЙЧЕНКО
здобувачка вищої освіти 2 курсу
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ім. Е.О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Сучасна глобальна парадигма безпеки характеризується стрімкою еволюцією організованої злочинності, її інтенсивною цифровізацією та транскордонним характером. Це вимагає від Національної поліції України не просто реагування на факти правопорушень, а системного впровадження моделі Intelligence-Led Policing (ILP) – управління поліцейською діяльністю на основі аналізу розвідувальних даних [1; 2]. Ключовою ланкою цієї моделі виступає кримінальний аналіз, що обумовлює нагальну необхідність перегляду та модернізації освітніх стратегій у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Інноваційність підходів до підготовки фахівців правоохоронних органів має базуватися на фундаментальній синергії юридичних знань, опануванні спеціалізованого програмного забезпечення та розвитку навичок роботи з Big Data. У контексті підготовки кадрів для підрозділів кримінальної поліції та Департаменту стратегічних розслідувань, першочерговим дидактичним

завданням є рішучий відхід від репродуктивного теоретичного навчання на користь інтерактивного практико-орієнтованого підходу.

Одним із пріоритетних векторів розвитку професійних компетенцій є інтеграція методів OSINT в освітній процес. Здобувачі вищої освіти мають на високому рівні опановувати складні алгоритми моніторингу відкритих джерел, методики деанонімізації користувачів у соціальних мережах, аналіз криптоактивів та суворе дотримання правил кібергігієни. Такий підхід є критично важливим для ідентифікації латентних зв'язків у структурі організованих злочинних груп, які дедалі частіше використовують анонімні сегменти мережі Інтернет для координації своєї діяльності.

Реалізація цих завдань потребує створення та функціонування спеціалізованих освітніх полігонів – тренінгових центрів кримінального аналізу. У таких центрах, за допомогою ситуаційного моделювання, відтворюються реальні кейси оперативної діяльності. Ефективним інноваційним інструментом при цьому є використання кейс-методу на основі архівних або деперсоніфікованих матеріалів реальних кримінальних проваджень. Це дозволяє курсантам не лише вивчати теорію, а й самостійно будувати складні схеми ієрархічних та функціональних зв'язків злочинних угруповань, проводити багатовимірну візуалізацію подій та здійснювати аналіз правопорушень за допомогою професійного софту, зокрема IBM i2 Analyst's Notebook або аналогічних автоматизованих систем аналізу даних.

Особливу увагу в контексті сучасної поліцейської освіти слід приділити ризик-орієнтованому підходу [3]. Навчальний процес має бути спрямований на формування аналітичного мислення, яке дозволяє не лише ретроспективно фіксувати злочини, що вже сталися, а й здійснювати стратегічний аналіз для проактивного прогнозування появи нових кримінальних загроз та виявлення вразливостей у системі правопорядку. Впровадження елементів штучного інтелекту для автоматизації типових аналітичних операцій та обробки неструктурованої інформації у навчальних сценаріях дозволить підготувати фахівців, здатних ефективно працювати в умовах високотехнологічного злочинного середовища.

Таким чином, інноваційна модель навчання кримінальному аналізу в сучасних закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання повинна бути міждисциплінарною, динамічною та адаптивною до технологічних змін. Тільки системне поєднання академічної правової підготовки з високим рівнем цифрової грамотності та практичними навичками використання спеціалізованого інструментарію дозволить сформувати якісно новий кадровий потенціал Національної поліції України, здатний до ефективної нейтралізації організованої злочинності в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Keningale P. Reviewing the Intelligence-Led Policing Concept: Resistance and Adaptation in UK Police Services: a critical analysis of the operation of intelligence. University of Surrey. 2026. 256 p.

2. Delpeuch T. Law enforcement intelligence and intelligence-led policing. *Elgar Encyclopedia of Crime and Criminal Justice*. 2023. URL: https://shs.hal.science/halshs-03926310/document (дата звернення: 20.03.2026).

3. Лунгол О.М. Удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців правоохоронної діяльності засобами інформаційних технологій. Наука і техніка сьогодні: журнал. 2022. № 7(7) 2022. С. 270. С. 153 – 163.

Олександр МАНЖАЙ
кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри протидії кіберзлочинності ННІ № 4,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ТЕХНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗОВАНОЇ ОЦІНКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО СТУПЕНЯ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ МЕРЕЖНИХ РЕСУРСІВ

Збільшення суспільної активності в кіберсфері спричинило підвищення інтересу правопорушників до використання кіберпростору з протиправною метою. З початком російської широкомасштабної агресії збільшилася кількість інтернет-ресурсів, які використовуються для шахрайських дій, торгівлі зброєю, цінностями, викраденими на території бойових дій тощо. Окремо виділяються ресурси, що містять ознаки вчинення воєнних злочинів та підтримки збройної агресії проти України. У зв'язку з наведеним вбачається доцільним автоматизувати процес ідентифікації інтернет-ресурсів, які містять ознаки вчинення кримінальних правопорушень, з їх розподілом за видами злочинів та оцінкою ступеня небезпеки. Вказані відомості можуть бути використані для оперативного реагування на криміногенні осередки та створення умов функціонування безпечного національного кіберпростору.

В основу автоматизації доцільно покласти підхід до аналізу об'єктів у вигляді індикаторних систем як от Sleipnir та / або SOCTA. Окреслена методологія має забезпечувати:

- ідентифікацію підозрілих інтернет-ресурсів за ключовими ідентифікаторами;
- розрахунок «індексу небезпечності» ресурсу на основі адаптованих методологій SOCTA та Sleipnir;
- формування матриць загроз (ранжування ресурсів за рівнем ризику) та побудову графів зв'язків між розрізненими елементами інфраструктури зловмисників для виявлення злочинних мереж.

Так, наприклад, для оцінки мережного ресурсу на вміст загрози шахрайства може бути застосовано індикатори як в табл. 1.

Таблиця 1. Індикатори оцінки ступеня небезпеки шахрайських дій

№ з/п	ОЗНАКА / ІНДИКАТОР (критерій)	Шахрайство						
		Системність	Маскування	Відхилення від норми спілкування	Нелогічність	Виявлення загрози додатковими інструментами	Схематизм	Маніпуляція
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Наявність ідентифікатора в банку даних шахраїв					+		
2.	Регулярні оголошення з одним або декількома тими самими ідентифікаторами, але різним змістом оголошень	+						
3.	Однакові повідомлення з різними ідентифікаторами	+	+					
4.	Повідомлення, які містять типові ознаки шахрайських схем						+	
5.	Велика вигода в пропозиції				+			
6.	Зміст повідомлення співпадає з наявним у банку шахраїв					+		
7.	Оголошення існує тривалий час, попри явну нелогічність (наприклад, зимове фото у літньому оголошенні)				+			
8.	Повідомлення ідентифіковане як шахрайське спеціалізованими сервісами					+	+	
9.	Однакові контактні дані для великої кількості різноманітних оголошень	+						
10.	Небажання вступати в діалог через телефонний зв’язок або особисту зустріч		+	+				
11.	Відсутність або неактуальність контактної інформації в повідомленні		+	+				
12.	Розміщення реквізитів для оплати у вигляді зображень з метою обходу систем ідентифікації шахрайства на відповідних платформах		+					
13.	Контент в оголошенні взято з інших ресурсів						+	
14.	Новостворений обліковий запис		+					
15.	Нема відгуків або позитивні шаблонні відгуки		+					
16.	Заклики до термінової дії							+
17.	Несумісна геолокація		+					
18.	Блокування облікового запису на інших платформах					+		
19.	Використання закордонного номера телефону або номера оператора IP-телефонії		+					
20.	Вимога передоплати							+
21.	Підвищена анонімність		+					

Описаний набір індикаторів в подальшому може бути використаний для розрахунку ризиків для певного елементу мережного ресурсу, оцінки самого ресурсу та використовуватися як допоміжний інструмент під час прийняття рішень. Також такі шаблони можуть бути основою для систем на базі машинного навчання, які використовуються для прогнозування злочинності.

Отже, на початковому етапі варто створти базу даних індикаторів, після чого розробити відповідну інформаційно-аналітичну систему, до якої ці індикатори будуть інтегровані. Тестування системи в реальних умовах можна здійснювати шляхом ідентифікації та ранжування мереж онлайн-наркокрамниць або шахрайських повідомлень тощо для верифікації точності алгоритмів оцінки ризиків.

Володимир МАТНЯК
викладач кафедри спеціальних дисциплін
факультет правоохоронної діяльності
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Трансформація безпекового середовища в умовах повномасштабного збройного конфлікту суттєво ускладнила протидію організованій злочинності в Україні. Злочинні угруповання активно адаптуються до нових умов: використовують захищені канали зв’язку, криптовалютні розрахунки, легальні бізнес-структури для легалізації злочинних доходів, а також можливості цифрового середовища для координації протиправної діяльності. Зазначене зумовлює об’єктивну необхідність модернізації оперативно-розшукової діяльності (ОРД) та вдосконалення практики застосування негласних слідчих (розшукових) дій (НС(Р)Д).

Правовою основою здійснення ОРД є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1], відповідно до якого уповноважені підрозділи проводять гласні та негласні пошукові й контррозвідувальні заходи із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Кримінальний процесуальний кодекс України [2] регулює порядок проведення НС(Р)Д, встановлюючи вимоги законності, пропорційності та судового контролю. Однак стрімкий розвиток технологій і зміна форм злочинної діяльності випереджають темпи оновлення правових та організаційних механізмів ОРД, що формує реальний розрив між нормативними можливостями та практичними потребами.

Серед ключових проблем сучасної ОРД у сфері протидії організованій злочинності слід виокремити такі. По-перше, висока латентність організованих злочинних груп, обумовлена застосуванням сучасних засобів конспірації та

шифрування. По-друге, труднощі з отриманням дозволів на проведення НС(Р)Д щодо злочинів, тяжкість яких неможливо встановити без попереднього оперативного документування [3, с. 343]. По-третє, недостатній рівень взаємодії між оперативними підрозділами та органами досудового розслідування призводить до неефективного використання оперативної інформації у кримінальному провадженні.

Першим стратегічним напрямом модернізації є технологічне переоснащення оперативних підрозділів. Застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА) для проведення відповідних заходів, систем автоматичного розпізнавання облич та номерних знаків, аналітичних платформ для виявлення злочинних зв'язків, а також інструментів штучного інтелекту для обробки великих масивів даних – ці підходи вже довели свою ефективність у практиці правоохоронних органів країн ЄС. Впровадження вказаних технологій дозволить суттєво підвищити ефективність отримання доказової інформації, зокрема у рамках таких НС(Р)Д, як спостереження за особою, контроль за вчиненням злочину та зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж [2].

Другим напрямом є удосконалення тактики проведення ОРЗ та НС(Р)Д, що передбачає синхронізацію оперативної та процесуальної діяльності, своєчасне документування протиправних дій з метою забезпечення належної доказової бази, адаптацію тактичних рішень до динамічних змін обстановки. Особливе значення набуває дотримання вимог щодо допустимості доказів, зокрема щодо меж наданих дозволів та повноти процесуального оформлення результатів НС(Р)Д (ст. 252, 253 КПК України) [2].

Третім напрямом є розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення ОРД. Інтеграція баз даних, застосування програмних комплексів аналізу зв'язків та прогнозування злочинної діяльності сприяють переходу від реактивної до проактивної моделі протидії – виявлення і нейтралізації злочинних угруповань ще на стадії підготовки протиправних дій.

Четвертим напрямом є вдосконалення кадрового та організаційного забезпечення. Ефективна оперативно-розшукова діяльність потребує не лише відповідного технічного оснащення, а й підготовлених фахівців, здатних його застосовувати. Програми підготовки мають включати навчання роботі з сучасними технічними засобами збору інформації, цифровими доказами та аналітичними платформами. Посилення міжвідомчої взаємодії між ДБР, Національною поліцією, СБУ та ДПСУ в частині обміну оперативною інформацією є невід'ємною умовою підвищення ефективності протидії організованій злочинності [4].

Таким чином, модернізація ОРД у протидії організованій злочинності є комплексним завданням, що передбачає одночасне вдосконалення технологічного, тактичного, інформаційно-аналітичного та кадрового складників. Реалізація зазначених напрямів із суворим дотриманням вимог КПК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» сприятиме підвищенню ефективності виявлення, документування та припинення діяльності організованих злочинних угруповань в умовах сучасних безпекових викликів.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.
3. Єрьоменко В.О. Особливості здійснення оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 343–348.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 358. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12.

Владислав МЕЛЬНИК
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника науково-дослідного відділу технічного регулювання
науково-дослідного центру нормативно-технічного регулювання Інституту
наукових досліджень з цивільного захисту
Національний університет цивільного захисту України

МІЖВІДОМЧА ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Ефективність функціонування системи протидії організованій злочинності як складової державної політики у сфері забезпечення національної безпеки залежить від узгодженості діяльності правоохоронних органів, органів державної влади та інших суб’єктів забезпечення безпеки, які виконують покладені на них законом функції, спрямовані на запобігання злочинності, її виявлення та припинення [1].

Міжвідомча протидія організованій злочинності в Україні – це комплекс заходів, що здійснюються правоохоронними органами (МВС України, СБ України, прокуратура) для нейтралізації кримінальних угруповань. Основу такої взаємодії становить обмін інформацією, спільні розслідування та розробка стратегій, зокрема Стратегії боротьби з організованою злочинністю [2], що координується МВС для посилення безпеки та виконання вимог ЄС.

Сфера цивільного захисту в умовах воєнного стану є одним із найбільш уразливих сегментів публічного управління до організованих злочинних практик, оскільки поєднує значні обсяги ресурсів (закупівлі, матеріально-технічне забезпечення, відновлювальні роботи, гуманітарні потоки) з підвищеною дискрецією управлінських рішень та необхідністю оперативності.

Організовані групи використовують саме «інституційні розриви» між суб'єктами, які одночасно залучені до забезпечення цивільного захисту: різні реєстри, несумісні облікові процедури, розмежування повноважень, відсутність єдиного стандарту обміну даними та координації документування. У результаті виникають умови для мережевих схем, де фінансовий контур (підконтрольні постачальники, ланцюги субпідрядників, завищення цін, фіктивні поставки) підкріплюється адміністративним контуром (корупційне прикриття, маніпуляції з технічною документацією, приймання робіт, доступ до службової інформації).

Ефективна протидія таким схемам потребує міжвідомчої моделі, побудованої не навколо «реагування на епізоди», а навколо спільного управління ризиками у ключових процесах цивільного захисту. Практично це означає визначення ризикових вузлів (закупівлі та логістика ресурсів; облік і розподіл гуманітарної допомоги; відновлення/будівництво, у тому числі захисних споруд; приймання та експлуатаційний контроль об'єктів; обіг матеріальних цінностей і техніки), встановлення індикаторів ризиковості та запровадження «єдиного задуму документування», коли з самого початку узгоджуються джерела доказів, розподіл ролей і процесуальні дії. Без такого узгодження навіть значний масив інформації часто не перетворюється на стійку доказову базу: дані збираються фрагментарно, дублюються або втрачаються, а провадження зосереджуються на виконавцях, не виходячи на організаторів і ресурсну основу схем.

У міжвідомчому вимірі ключовими є три компоненти:

1) стандартизований обмін інформацією: узгоджені протоколи передачі даних, мінімальні набори відомостей для верифікації контрагентів і ланцюгів постачання, правила доступу до чутливої інформації та журналювання доступів;

2) інтеграція інформаційно-аналітичного забезпечення: мережевий аналіз зв'язків осіб і компаній, фінансова аналітика аномалій у закупівлях, зіставлення даних різних реєстрів і формування ризик-профілів «схем» (а не окремих правопорушень);

3) координаційні механізми: спільні робочі групи за ризиковими напрямами, регулярні міжвідомчі наради з оцінкою ризиків і результатів, визначення відповідальних контактних осіб та узгодження процесуальних рішень із прокурором для зменшення ризиків недопустимості доказів.

Особливого значення набуває міжнародний компонент, оскільки цивільний захист у воєнний період часто пов'язаний із транскордонними поставками, донорськими коштами, закупівлями через іноземні юрисдикції та цифровими фінансовими інструментами. Це створює підґрунтя для транснаціональних елементів організованої злочинності (приховані бенефіціари, «прокладки», виведення активів, легалізація доходів), що потребує використання міжнародних каналів співробітництва для перевірки контрагентів, відстеження активів і забезпечення доказів.

Таким чином, міжвідомча протидія організованій злочинності у сфері цивільного захисту має розвиватися як поєднання ризик-орієнтованого управління, стандартизованого обміну даними, інтегрованої аналітики та процесуальної координації. Практичний результат такої моделі полягає

у переході від епізодичного реагування до системного перекриття ресурсної бази схем, підвищенні доказової стійкості проваджень і зменшенні «інституційних розривів», які організовані групи використовують як ключову перевагу.

Список використаних джерел

1. Мельник В.І., Копан О.В. Організаційно-правові механізми протидії організованій злочинності в умовах трансформації безпекового середовища. *Stredoevropsky vestník pro vědu a výzkum* (Prague, Czech Republic). 2026. Vol. 1. № 2. P. 144–158.
URL : https://www.researchgate.net/publication/400555998_organizacijno-pravovi_mehanizmi_protidii_organizovanij_zlocinnosti_v_umovah_transformacii_bezpekovogo_seredovisa/citation/download. DOI : 10.65237/2336-3630-2026-2(1)-11

2. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1126-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text

3. Посилення міжвідомчої взаємодії у сфері протидії організованій злочинності. *Державна кримінально-виконавча служба України :* офіц. вебсайт. 2026. 30 січ. URL : https://kvs.gov.ua/note/new/21649/

Ольга МЕРДОВА
кандидат юридичних наук, професор,
заступник директора з освітньої та науково-дослідної діяльності
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Незаконний обіг вогнепальної зброї є одним із найбільш небезпечних сегментів організованої злочинності, що безпосередньо загрожує національній безпеці, публічному порядку та правам громадян. В умовах збройного конфлікту ця проблема набуває особливої гостроти: зброя, що потрапляє до рук кримінальних угруповань, посилює потенціал насильницьких злочинів, тероризму та транснаціональних злочинних мереж.

Для України питання контролю над обігом зброї стало системним викликом, що потребує комплексних інституційних відповідей. Аналіз офіційних документів про хід виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки свідчить про те, що держава усвідомлює масштаб загрози та вживає системних заходів для її нейтралізації. Разом із тим значна частина запланованих

реформ залишається незавершеною, що актуалізує наукову дискусію щодо оптимізації правоохоронного реагування у цій сфері.

Відповідно до результатів оцінювання загроз SOCTA Україна (2025), серед пріоритетних сфер серйозної та організованої злочинності незаконний обіг вогнепальної зброї посідає особливе місце поряд із торгівлею людьми, незаконним обігом наркотиків та кіберзлочинністю. Примітно, що звіт SOCTA виокремлює «наскрізні» форми організованої злочинності – корупцію, відмивання доходів та підроблення документів – як чинники, що сприяють незаконному обігу зброї та ускладнюють протидію йому.

Специфіка воєнного часу породжує якісно нові ризики. Насичення суспільства бойовою зброєю, послаблення контрольних механізмів в умовах активних бойових дій, переміщення великих мас людей та деформація соціальних інституцій – усе це створює сприятливе середовище для формування нелегальних ринків зброї. Дослідження у сфері кримінології свідчать, що у постконфліктних суспільствах кількість злочинів із застосуванням зброї зростає щонайменше удвічі порівняно з довоєнними показниками.

Організована злочинність використовує зброю у двох взаємопов’язаних площинах: як інструмент вчинення злочинів (насильницькі злочини, примус, захист злочинного бізнесу) та як самостійний предмет злочинної діяльності – товар, що приносить значний дохід від незаконної торгівлі. Саме тому протидія незаконному обігу зброї є водночас і складовою боротьби з організованою злочинністю загалом, і самостійним пріоритетним напрямом правоохоронної діяльності.

Ключовим кроком у формуванні інституційної архітектури протидії незаконному обігу зброї стало утворення постановою Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 № 790 Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї (NFFP – National Firearms Focal Point) [1]. Цей орган покликаний забезпечувати координацію дій між Міністерством внутрішніх справ України, Національною поліцією України, Службою безпеки України, Державним бюро розслідувань, Держприкордонслужбою та іншими відомствами. Затвердження наказом МВС від 02.06.2025 № 373 Положення про Контактний пункт при Координаційному центрі [2] засвідчує інституційне оформлення механізму міжвідомчої взаємодії.

Паралельно з 22.04.2024 функціонує Координаційний центр інтегрованого управління державним кордоном [3], який забезпечує аналіз ситуації на державному кордоні, зокрема у сфері незаконного переміщення зброї. Такий дворівневий підхід – галузевий координаційний центр плюс прикордонний вимір – відображає розуміння законодавцем транснаціонального характеру проблеми.

Важливим елементом нормативно-правової бази є Єдиний реєстр зброї, вдосконалений наказом МВС від 28.08.2024 № 589 [4]. Цей інструмент забезпечує централізований облік зброї та формує інформаційну основу для оперативного реагування. Водночас, повноцінна імплементація законодавства щодо цивільної вогнепальної зброї (законопроєкти № 5708 [5] та № 5709 [6]) залишається незавершеною – відповідні проєкти перебувають на розгляді у

Верховній Раді України. Їх ухвалення дозволить забезпечити повну відповідність Директиві ЄС 2021/555 та суттєво підвищити ефективність контролю над легальним обігом зброї.

Суттєвим нормативним досягненням є видання наказу МВС від 30.05.2022 (спільного з Міноборони, СБУ та ДБР), яким затверджено Порядок організації взаємодії між Міністерством оборони України та правоохоронними органами щодо запобігання, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом військової зброї, боєприпасів та вибухових речовин. Цей документ встановлює механізм обміну інформацією через підсистему «Кримінальна зброя» та проведення спільних заходів із Військовою службою правопорядку.

Наголосимо, що транснаціональний характер незаконного обігу зброї об'єктивно вимагає міжнародної співпраці. Сучасний стан діяльності Національної поліції України свідчить про активну її залученість до міжнародних механізмів протидії. Зокрема, у рамках оперативної програми EMPACT (Європейська мультидисциплінарна платформа проти кримінальних загроз) правоохоронні органи України беруть участь у Оперативному плані заходів щодо нелегального обігу вогнепальної зброї, де драйвером виступає Іспанія. Загалом у 2025 році Україна взяла участь у 222 оперативних діях у межах 15 оперативних планів EMPACT.

Обмін оперативною інформацією здійснюється через мережеві канали: захищена система I-24/7 Інтерполу, мережевий додаток SIENA Європолу, міжнародні запити про правову допомогу. Директива ЄС 2023/977, яка набула чинності у 2025 році, визначила SIENA «каналом за замовчуванням» для співпраці між правоохоронними органами, що підвищує оперативність інформаційного обміну.

Служба безпеки України у 2025 році визначена бенефіціаром проєкту ОБСЄ зі зміцнення спроможностей у запобіганні та протидії незаконному обігу зброї, боєприпасів і вибухових речовин. Це свідчить про визнання міжнародним співтовариством ролі України як активного партнера у сфері нерозповсюдження.

Міністерством внутрішніх справ України за участю заінтересованих органів та міжнародних партнерів розроблено проєкт Дорожньої карти з протидії незаконному обігу зброї, її складових частин, боєприпасів та вибухових речовин на період до 2030 року. Цей стратегічний документ здатен стати основою для системного планування правоохоронних зусиль у середньостроковій перспективі.

Незважаючи реалізовані суттєві організаційно правові та управлінські рішення у сфері протидії незаконному обігу зброї, слід констатувати низку системних проблем у цій сфері.

По-перше, законодавча база у сфері обігу цивільної зброї залишається неповною: відповідні законопроєкти роками перебувають на розгляді парламенту, не отримуючи статусу закону. Ця правова невизначеність ускладнює правозастосовну практику та знижує ефективність контролю.

По-друге, незважаючи на утворення координаційних центрів, питання міжвідомчої взаємодії залишається недостатньо врегульованим на нормативному рівні. Відсутність чіткого закону про органи правопорядку (законопроєкт розроблено, однак до Верховної Ради не внесено) породжує прогалини у розмежуванні компетенції між суб'єктами протидії незаконному обігу зброї.

По-третє, розвиток кримінального аналізу (ILP-модель) та впровадження системи SOCTA лише набирають обертів. Повноцінне застосування аналітики для прогнозування ризиків та виявлення злочинних мереж, пов'язаних із незаконним обігом зброї, є питанням найближчого майбутнього. Розробка відповідних законопроєктів про кримінальну розвідку (Criminal Intelligence) перебуває в активній фазі, однак до завершення ще далеко.

З урахуванням виявлених проблем, видається доцільним: прискорити прийняття законодавства про цивільну вогнепальну зброю відповідно до директив ЄС; забезпечити законодавче закріплення повноважень Координаційного центру з протидії незаконному обігу зброї; розвивати цифрові інструменти обліку та аналізу інформації про зброю в рамках Єдиного реєстру; розширювати практику спільних слідчих груп (ССГ) із державами-членами ЄС у справах, пов'язаних із транснаціональним незаконним обігом зброї.

Підсумовуючи зазначимо, що незаконний обіг вогнепальної зброї залишається одним із ключових чинників, що живлять організовану злочинність в Україні та за її межами. Проведений аналіз офіційних документів про стан реформування органів правопорядку свідчить про поступовий, але незавершений характер інституційних змін у цій сфері. Утворення NFFP, розвиток міжвідомчої взаємодії, активна участь у EMPACT та SOCTA є позитивними кроками, що закладають підвалини ефективної системи протидії. Водночас законодавча неврегульованість, відставання у сфері кримінальної аналітики та незавершеність реформи органів правопорядку загалом стримують досягнення якісно нових результатів.

Подальший розвиток правоохоронної системи у сфері протидії незаконному обігу зброї потребує узгодженості між законодавчими змінами, інституційним будівництвом та розвитком аналітичних спроможностей – лише комплексний підхід здатен забезпечити ефективне реагування на цю складну загрозу в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Про утворення Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї: постанова Кабінету Міністрів України від 05 липня 2024 року №790. *Офіційний вісник України*. 2024. № 65. Ст. 3915 (в редакції постанови КМУ від 17.09.2025 № 1163).

2. Про затвердження Положення про Контактний пункт при Координаційному центрі з питань протидії незаконному обігу вогнепальної

зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї: наказ МВС України від 02 червня 2025 року №373.

3. Про утворення координаційного центру інтегрованого управління державним кордоном: постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2024 року №426. *Офіційний вісник України*. 2024. № 37. Ст. 2320 (в редакції постанови КМУ від 07.03.2025 № 272).

4. Про затвердження Змін до Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ: наказ МВС України від 28 квітня 2024 року №589. *Офіційний вісник України*. 2024. №88. Ст. 5707.

5. Проєкт Закону про право на цивільну вогнепальну зброю від 25 червня 2021 року №5708 / Законопроєкти // Верховна Рада України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27190

6. Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» від 25 червня 2021 року №5709 / Законопроєкти // Верховна Рада України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27192

Діана МИРОНОВА
здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олександр КУРАКІН
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри державно-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ

Сьогодні питання діяльності приватних військових компаній виходить далеко за межі суто теоретичних дискусій і стає реальною складовою сучасної системи міжнародної безпеки. В умовах збройних конфліктів нового типу та гібридних загроз такі структури дедалі частіше виконують функції, що традиційно належали державі, що свідчить про поступову зміну класичного розуміння монополії держави на застосування сили.

Особливої актуальності ця проблема набуває через відсутність чіткого міжнародно-правового статусу ПВК На практиці діяльність ПВК часто

перебуває у «сірій зоні» правового регулювання. З одного боку, вони виконують завдання, пов'язані із забезпеченням безпеки, а з іншого не підпадають під класичні категорії суб'єктів міжнародного гуманітарного права. Така невизначеність створює ризики як для дотримання прав людини, так і для забезпечення міжнародної стабільності загалом.

Аналіз наукових підходів свідчить, що більшість дослідників зосереджуються на проблемі кваліфікації персоналу приватних військових компаній, співвідношенні їх діяльності з найманством, а також необхідності формування ефективного механізму міжнародного контролю [1, с. 783].

Ключовою проблемою визначення міжнародно-правового статусу приватних військових компаній є відсутність їх чіткої правової кваліфікації в системі міжнародного гуманітарного права. Це зумовлено тим, що існуючі норми були сформовані з урахуванням класичної моделі збройного конфлікту, де основними суб'єктами виступають держави та їх збройні сили. Відповідно, поява нових акторів, які фактично здійснюють військову діяльність на договірних засадах, не отримала належного нормативного закріплення.

Найбільш дискусійним є питання правового статусу персоналу ПВК. Згідно з нормами міжнародного гуманітарного права, особи, які беруть участь у збройному конфлікті, можуть бути віднесені або до комбатантів, або до цивільного населення [2, с.195]. Однак працівники приватних військових компаній не відповідають у повному обсязі критеріям жодної з цих категорій. Зокрема, вони не входять до складу регулярних збройних сил держави, але водночас можуть безпосередньо брати участь у бойових діях, що унеможливлює їх однозначну правову кваліфікацію.

Діяльність приватних військових компаній слід чітко відрізняти від класичного найманства, оскільки вона здійснюється на основі офіційних контрактів і в окремих випадках може визнаватися легітимною, що надає їй правову основу та дозволяє виконувати певні завдання у межах законного регулювання. Проте на практиці ця різниця часто виявляється доволі умовною та розмитою, що створює правові колізії, відкриває простір для зловживань і маніпуляцій і дозволяє окремим суб'єктам уникати юридичної відповідальності за фактично найманську діяльність.

Основні проблеми міжнародно-правового статусу ПВК пов'язані передусім із відсутністю чітких правил їх діяльності. У міжнародному праві немає єдиного визначення ПВК і зрозумілих критеріїв їх правового статусу, через що виникає плутанина у їх кваліфікації. Додатково ситуацію ускладнює слабкість міжнародних механізмів контролю, які часто не забезпечують реальної відповідальності [3, с. 232]. Водночас національне законодавство різних держав є непослідовним і фрагментарним, що дозволяє таким компаніям діяти в «сірих зонах». Усе це зумовлює потребу у створенні більш чіткої та узгодженої системи правового регулювання їх діяльності.

Існуючі норми міжнародного гуманітарного права не забезпечують належного регулювання діяльності ПВК, оскільки не враховують специфіку їх функціонування [2, с. 195]. Зокрема, невизначеність статусу їх персоналу,

складність розмежування з найманством, а також відсутність обов'язкових міжнародних механізмів контролю створюють передумови для порушення прав людини та норм міжнародного права.

Подальший розвиток міжнародно-правового регулювання діяльності приватних військових компаній має ґрунтуватися на поєднанні міжнародних стандартів, національних правових механізмів та ефективного контролю, що забезпечить міжнародну безпеку, дотримання прав людини та стабільність міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Альбещенко О.С., Вейц А.М., Ягодзінська А.С. Світовий досвід розвитку приватних військових компаній у контексті глобалізаційних процесів // Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. С. 782–787. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.116

2. Кохан Г.Л. Правові питання діяльності приватних військових компаній: міжнародний аспект // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Т. 31, № 2 (70). С. 191–200.

3. Семенюк В.В. Застосування приватних військових компаній для забезпечення національних інтересів і безпеки держави // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: державне управління. 2020. Т. 31 (70), № 2. С. 230–235.

Анна МИСЬО
здобувачка вищої освіти 2 курсу 3 групи
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
Ярина ПАВЛОВИЧ-СЕНЕТА
кандидатка юридичних наук, доцент
доцентка кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Організована злочинність в Україні залишається серйозним викликом для держави, оскільки її прояви охоплюють різні сфери: корупційні схеми в судах і правоохоронних органах, злочинні групи, що займаються торгівлею людьми, контрабандними операціями, фінансовими махінаціями та інтелектуальними

злочинами. Ці прояви зумовлюють значні економічні, соціальні та політичні ризики для суспільства, що робить питання ефективного адміністративно-правового забезпечення протидії організованій злочинності надзвичайно актуальним. Адміністративно-правове забезпечення спрямоване на створення чітких правових рамок, процедур і механізмів, що дозволяють правоохоронним органам діяти ефективно, законно та з урахуванням гарантій прав людини.

Закон України «Про Національну поліцію» є ключовим нормативно-правовим актом, що визначає правовий статус Національної поліції як центрального органу виконавчої влади, який реалізовує державну політику у сфері боротьби зі злочинністю, в тому числі,, встановлює повноваження поліції щодо здійснення профілактичної діяльності, забезпечення безпеки громадян, участі у розслідуванні злочинів, організації оперативно-розшукової діяльності та здійснювання адміністративних функцій з охорони громадського порядку; закон також регламентує, що поліція діє на засадах законності, неупередженості та поваги прав і свобод людини, що створює правову основу для здійснення протидії організованій злочинності відповідно до стандартів права [2, с. 8].

Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» встановлює системний підхід, відповідальність державних органів і принципи координації їх дій, що є фундаментом адміністративно-правового механізму боротьби з організованою злочинністю. Цей закон виділяє такі принципи, як комплексність заходів, взаємодія суб'єктів протидії, забезпечення прав і свобод громадян, а також юридичну визначеність процедур реагування на загрози організованої злочинності, що дозволяє уникати дублювання функцій та підвищувати результативність заходів протидії [3, с. 12].

Наукові підходи до адміністративно-правового забезпечення протидії організованій злочинності розкриті в працях Доценко О.С., яка визначає адміністративно-правовий механізм як систему, що включає нормативно-правові акти, суб'єктів реалізації, методи діяльності та гарантії законності. За її висновком, ефективність механізму значною мірою залежить від чіткого розмежування повноважень органів влади, прозорості процедур прийняття рішень та контролю за їх виконанням, що дозволяє мінімізувати ризики порушення прав людей і підвищити демонстративний ефект протидії злочинності [1, с. 52].

Організаційні механізми адміністративно-правового забезпечення включають визначення повноважень Національної поліції у сфері превентивної діяльності, створення системи внутрішнього контролю, встановлення процедур звітності, а також формування партнерських відносин із іншими державними органами та органами місцевого самоврядування. Наприклад, обмін інформацією між поліцією та органами прокуратури, СБУ або митними структурами дозволяє створювати інтегровані бази даних, своєчасно ідентифікувати ознаки організованої діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення [4, с. 102].

Адміністративно-правові заходи також включають впровадження ризик-орієнтованого підходу. Це означає, що діяльність поліції зосереджена на оцінці

рівня загрози, класифікації ризиків та застосуванні відповідних превентивних заходів залежно від імовірності та сукупних негативних наслідків злочинної діяльності. Такий підхід дозволяє оптимізувати ресурси Національної поліції, спрямовувати зусилля на найбільш критичні напрямки та підвищувати ефективність превентивних дій [6, с. 147].

Важливим аспектом адміністративно-правового забезпечення є контроль за законністю дій правоохоронних органів. Законодавство встановлює механізми внутрішнього аудиту, процедур оскарження та зовнішнього контролю, що дозволяє запобігати зловживанням, забезпечувати відповідальність за порушення процедур та гарантувати дотримання прав громадян під час здійснення заходів протидії організованій злочинності. Прозорість процедур та можливість оскарження рішень у суді створюють додаткові гарантії, що діяльність поліції здійснюється у межах закону та з урахуванням прав людини [4, с. 110].

Українська практика демонструє, що адміністративно-правові механізми можуть ефективно доповнювати кримінально-правові та кримінально-процесуальні заходи. Наприклад, адміністративні перевірки та профілактичні заходи, що застосовуються поліцією, часто стають першим кроком у виявленні ознак організованої діяльності, що надалі може стати підставою для кримінального розслідування. Такий комплексний підхід дозволяє діяти не лише на реактивному рівні (після скоєння злочину), а й на превентивному (до факту вчинення злочинів) [1, с. 54].

Важливо також враховувати міжнародний контекст. Адміністративно-правове забезпечення протидії організованій злочинності в Україні має відповідати сучасним європейським та міжнародним стандартам, що стимулює застосування кращих практик в адміністративному регулюванні, зокрема у сфері обміну інформацією, використання аналітичних технологій та міжвідомчої співпраці з правоохоронними органами інших країн [3, с. 14].

Отже, адміністративно-правове забезпечення є важливою складовою загальної стратегії протидії організованій злочинності, оскільки воно створює правові рамки для діяльності органів влади, визначає процедури взаємодії і контролю, і сприяє підвищенню ефективності заходів, спрямованих на захист суспільних інтересів. Системний, прозорий і гнучкий підхід до адміністративно-правового регулювання дозволяє не лише реагувати на злочини, а й передбачати їх, що є ключовим для забезпечення сталого правопорядку та безпеки в Україні.

Список використаних джерел

1. Доценко О.С. Наукові підходи до визначення адміністративно-правового механізму забезпечення протидії організованій злочинності в Україні. *Публічне право*. 2021. № 1(41). С. 48-56.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 25.03.2026).

3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text (дата звернення: 25.03.2026).
4. Мороз В.М., Чаплинський К.О. Адміністративно-правове забезпечення протидії організованій злочинності в Україні: монографія. Дніпро, 2023. 210 с.
5. Питання протидії організованій злочинності в Україні: сучасний стан та проблеми. *Право і суспільство*. 2019. № 4(2). С. 112-118.
6. Сучасні підходи до адміністративно-правового забезпечення протидії організованій злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 6. С. 145-148.

Сергій МІХАЛЬОВ
аспірант, Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України

ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

Виявлення ознак фінансування тероризму у практичній діяльності правоохоронних органів пов’язане з реалізацією завдань оперативно-розшукової діяльності. Доволі часто саме оперативні підрозділи першими отримують інформацію про можливу підготовку чи безпосереднє вчинення діянь, що мають характер протиправних діянь, пов’язаних із фінансовою підтримкою терористичних структур.

Під час провадження оперативно-розшукової діяльності здійснюється пошук, отримання та фіксація фактичних даних про події та осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення. Слід зважати, що надання юридичної оцінки виявленим обставинам і визначення наявності складу злочину не належать до компетенції оперативних підрозділів. Відповідна оцінка здійснюється слідчим і судом під час кримінального провадження, водночас оперативні підрозділи виконують важливу функцію первинного виявлення та перевірки інформації кримінального характеру, після чого можуть ініціювати розслідування виявленого факту [1, с. 259].

Важливим напрямом оперативного пошуку є визначення місць отримання інформації, які можуть містити відомості про ознаки злочинної діяльності. До таких місць можуть належати державні реєстри, фінансові установи, органи державного контролю, а також суб’єкти господарювання, пов’язані між собою господарськими чи фінансовими відносинами. Окрему сферу оперативного пошуку становить електронне інформаційне середовище, яке включає комп’ютерні бази даних, інформаційні системи державних органів, технічні системи безготівкових розрахунків, телекомунікаційні мережі та мережу

Інтернет. У таких інформаційних системах можуть міститися відомості щодо фінансових операцій, майнових прав, банківських рахунків, податкових зобов'язань та інших даних, що мають значення для встановлення обставин можливого фінансування терористичної діяльності.

Діяльність осіб, які здійснюють фінансування терористичних структур, неминуче відображається у фінансових операціях, комунікаціях, документах, електронних слідах та інших інформаційних джерелах. Сукупність таких відображень формує систему пошукових ознак, за допомогою яких суб'єкти оперативного пізнання можуть бути виокремлені з великого масиву інших явищ і подій. До таких ознак у справах про фінансування тероризму можуть належати: 1) систематичні фінансові перекази на рахунки осіб, пов'язаних із незаконними збройними формуваннями; 2) використання банківських карток або рахунків, оформлених на третіх осіб; 3) здійснення грошових операцій через посередників; 4) активність у соціальних мережах або цифрових платформах, пов'язана зі збиранням коштів; 5) участь у діяльності комерційних або псевдофінансових структур, що функціонують, зокрема, на тимчасово окупованих територіях.

Разом із тим, необхідно зазначити, що процес розпізнавання пошукових ознак має певною мірою суб'єктивний характер, оскільки залежить від професійного досвіду, рівня підготовки та аналітичних здібностей оперативного працівника. Саме він здійснює інтерпретацію виявлених фактів, оцінює їх значення та визначає можливий зв'язок із протиправною діяльністю [3].

Ефективність виявлення ознак фінансування тероризму значною мірою залежить від здатності оперативних підрозділів своєчасно розпізнавати характерні пошукові ознаки, правильно їх інтерпретувати та забезпечувати належну перевірку отриманої інформації. Лише після цього зібрані фактичні дані можуть бути використані як підстава для подальших процесуальних рішень у межах досудового розслідування.

Отже, оперативний пошук ознак кримінальних правопорушень, у тому числі фінансування тероризму, здійснюється у декілька послідовних стадій. До них належать: визначення об'єктів оперативного інтересу, встановлення їх ознак, визначення сфер і місць пошуку, отримання первинної інформації про можливі ознаки протиправної діяльності, оцінювання результатів перевірки та прийняття рішення щодо подальшого використання отриманих результатів. Саме на цьому етапі створюються передумови для подальшого документування злочинної діяльності та передачі матеріалів до органів досудового розслідування для прийняття процесуального рішення.

Список використаних джерел

1. Важинський В.М. Оперативний пошук фактичних даних про кримінальні правопорушення у сфері діяльності інституційних інвесторів. *Трансформація правової системи України: виклики сучасності*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 лютого 2024 р.) / за заг. ред. П.В. Горінова, С.І. Москаленка, Н.В. Сухицької. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 359–362.

2. Погорецький М.А. Сприйняття обставин злочину особами, що ведуть кримінальний про-цес. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права*: тези доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 січ. 2008 р.) / редкол.: Є.Д. Моісєєв, О.М. Джужа, М.В. Костицький та ін. Київ: КНУВС, 2008. С. 140–143.

3. Важинський В.М. Виявлення ознак кримінальних правопорушень у сфері інституційного інвестування: оперативно-розшуковий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. Вип. 91, ч. 4. С. 227–233. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.31

Владислав МІШУСТІН
аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Обставини, що підлягають встановленню є міжпредметною категорією, оскільки вивчаються одночасно такими науками як кримінальний процес і криміналістика. При цьому в кожній із названих наук для позначення згаданих обставин використовується різна термінологія. Зокрема, в кримінальному процесуальному праві вказану категорію позначають як предмет доказування або обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. У криміналістиці ж зустрічаються такі поняття як «предмет розслідування», «обставини, що підлягають встановленню», або «обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінальних правопорушень [1, с. 277–278]. Слід зазначити, що вчені-криміналісти використовують різні поняття для вказаної категорії, а саме: обставини, що підлягають з'ясуванню (О.В. Одерій, О.В. Пчеліна, В.Ю. Шепітько), обставини, що підлягають встановленню (В.В. Тіщенко, М.І. Скригонюк, М.М. Єфімов, А.І. Лісняк), обставини, що підлягають доказуванню (Ю.А. Кушнерук, А.С. Амеліна, В.А. Мітякін).

У криміналістичній методиці обставини, що підлягають встановленню – це фактичні дані, які є обов'язковими для встановлення і дослідження під час досудового розслідування, та які надають інформацію про наявність у вчиненому діянні ознак складу кримінального правопорушення, вказують на правильність його кваліфікації і спрямовують проведення подальшого досудового розслідування [2, с. 115]. До обставин, які підлягають встановленню, належить чітко визначений перелік відомостей, які в сукупності утворюють склад кримінального правопорушення та встановлюють необхідні й достатні обставини для швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду [3, с. 81]. Виходячи з наведеного, можемо зробити висновок, що обставини, що підлягають встановленню під час розслідування масових

заворушень є переліком відомостей, які мають суттєве значення для розв'язання завдань розслідування, збирання повних та допустимих доказів у кримінальному провадженні. Крім того, обставини сприяють визначенню напряму розслідування, його планування та організації послідовності слідчих (розшукових) дій, визначають сукупність даних, які є обов'язковими для встановлення та перевірки під час розслідування масових заворушень.

Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень, є невід'ємним елементом окремої криміналістичної методики, оскільки вони встановлюються на кожному етапі розслідування злочинів. Зміст таких обставин насамперед зумовлюється предметом доказування, складом злочину, описаного в кримінальному законі, та специфікою механізму вчинення конкретного кримінального правопорушення. Тому немає необхідності у формуванні уніфікованої системи обставин, що підлягають з'ясуванню, для всіх без винятку кримінальних проваджень, адже вони уточнюються в кожному випадку розслідування кримінального правопорушення чи в їх сукупності залежно від їх криміналістичної класифікації [4, с. 182]. Такі обставини – це не просто механічне поєднання елементів предмета доказування і диспозицій відповідних статей КК України, вони визначають загальний напрям розслідування, встановлюють його межу і повноту [5, с. 143].

Слід зауважити, що розкриття кримінального правопорушення вимагає установлення всіх обставин розслідуваної події в необхідному обсязі, хронологічній послідовності, зв'язках і відносинах, виявленні їхніх ознак і властивостей, станів, у тому числі фізичних, фізіологічних і психічних характеристик його учасників. Це в остаточному підсумку дозволяє повно і правильно усвідомити сутність учиненого правопорушення, дати йому відповідну правову оцінку, з'ясувати психологічні зовнішні механізми поведінки його учасників, тобто всі ті обставини, які випливають зі змісту кримінального і кримінально-процесуального законів [6, с. 59].

Таким чином, значення обставин, що підлягають встановленню полягає у оптимізації досудового розслідування масових заворушень та прискоренні формування доказової бази у кримінальному провадженні; визначенні напряму розслідування, його планування та організації послідовності слідчих (розшукових) дій, а також встановленні сукупності даних, які є обов'язковими для з'ясування та перевірки під час розслідування масових заворушень.

Список використаних джерел

1. Пчеліна О.В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 568 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/71ac104a-9354-4e91-8dc0-4a560b72b1fc?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 10.01.2026 року).

2. Войчишена М.В. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень за фактами обігу порнографічних

предметів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2020. № 59. С. 113–166. URL: https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-2.25 (дата звернення: 10.01.2026 року).

3. Котець Є.А. Обставини, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування злочинів стосовно осіб, які займають особливо відповідальне становище. *Міжнародний юридичний вісник*. 2016. № 2. С. 79–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2016_2_14 (дата звернення: 10.01.2026 року).

4. Пчеліна О.В. Сутність і зміст обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінального правопорушення. *Юридичний бюлетень.* 2020. № 12. С.177–183. URL: https://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2020/12/26.pdf (дата звернення: 10.01.2026 року).

5. Тіщенко В.В., Подобний О.О. Криміналістика : навч.-метод. посіб. Одеса : Юридика, 2022. 236 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/items/bc786421-43a3-40a3-b331-2b8a07322c24 (дата звернення: 10.01.2026 року).

6. Журавльов А.Ю. Обставини, що підлягають встановленню у справах про статеві злочини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 44. С. 59–67. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF%2Fapdp_2008_44.pdf&P21DBN=UJRN&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 10.01.2026 року).

Анатолій МОВЧАН
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівський державний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗОВАНА МАЙНОВА ЗЛОЧИННІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСНОВНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРОЯВИ

Організована злочинність проти власності залишається однією з найбільш поширених і соціально відчутних форм кримінальної діяльності в сучасному суспільстві. Вона характеризується транснаціональним характером, високим рівнем мобільності учасників та значною латентністю. Ці злочини часто мають високий резонанс, оскільки безпосередньо зачіпають повсякденне життя громадян та формують відчуття соціальної незахищеності. Особливо вразливими є особи похилого віку, які нерідко стають жертвами кишенькових крадіжок, квартирних крадіжок та різноманітних шахрайських схем.

Актуальність протидії таким правопорушенням підтверджується тим, що організована майнова злочинність визначена одним із ключових пріоритетів боротьби з тяжкими злочинами та організованою злочинністю в Європейському Союзі. Зокрема, у межах циклу політики ЄС у сфері безпеки та реалізації

багаторічної програми EMPACT особлива увага приділяється протидії мобільним організованим злочинним групам (далі – ОЗГ), які спеціалізуються на вчиненні майнових злочинів на території різних держав. У багатьох випадках вони спираються на соціальні зв'язки в діаспорних спільнотах у державах перебування, що дозволяє їм формувати логістичну інфраструктуру, отримувати необхідну інформацію та організовувати тимчасові опорні пункти для здійснення злочинної діяльності. Завдяки цьому такі групи можуть здійснювати значну кількість правопорушень у певному регіоні протягом короткого періоду часу, після чого швидко переміщуватися до інших територій [1].

Водночас правоохоронні органи держав-членів Євросоюзу відзначають стійку тенденцію до зростання кількості зареєстрованих випадків крадіжок зі зломом, особливо щодо комерційних об'єктів. Для проникнення до приміщень злочинці використовують різні технічні способи, серед яких характерним є доступ до будівель через дах, що дозволяє уникнути традиційних систем безпеки. За наявними оцінками, на території ЄС одна крадіжка зі зломом відбувається приблизно кожні півтори хвилини [2].

Натомість, важливою тенденцією останніх років є активне використання ОЗГ сучасних цифрових технологій у процесі підготовки та вчинення крадіжок зі зломом. Зокрема, зловмисники здійснюють моніторинг соціальних мереж з метою встановлення відсутності власників у житлі або у комерційних приміщеннях. Крім того, для розвідки місцевості широко застосовуються безкоштовні онлайн-інструменти навігації та картографічні сервіси, що дозволяють детально аналізувати розташування будівель, шляхи під'їзду та потенційні маршрути відступу. Подальша реалізація викраденого майна також дедалі частіше здійснюється через різноманітні онлайн-майданчики [3].

Окремим різновидом майнових злочинів, які набули значного поширення у країнах ЄС, є кишенькові крадіжки. Мобільні ОЗГ діють у місцях значного скупчення людей – на вокзалах, у громадському транспорті, туристичних зонах та під час масових заходів. Високий рівень координації їхніх дій, чіткий розподіл ролей між учасниками та використання методів швидкого переміщення свідчать про організований характер відповідної кримінальної діяльності.

У зв'язку з підвищенням рівня захищеності банківських установ та інших підприємств, що працюють із готівковими коштами, дедалі частіше об'єктами збройних пограбувань стають комерційні приміщення з менш розвиненими системами безпеки. Особливо привабливими для озброєних грабіжників залишаються ювелірні магазини та інші підприємства, що реалізують компактні товари високої вартості. Під час нападів злочинці нерідко застосовують тактику так званого «розбиття та захоплення» (smash-and-grab), яка передбачає швидке проникнення до приміщення, руйнування вітрин або захисних конструкцій, заволодіння цінностями та негайне залишення місця події [4].

Ще одним об'єктом злочинних посягань, що привертає підвищену увагу ОЗГ, є банкомати. Одним із поширених способів здійснення таких злочинів є свердління або пропалювання невеликих отворів у корпусі банкомата з метою отримання доступу до його внутрішнього комп'ютера. Після цього зловмисники

втручаються в операційну систему пристрою та здійснюють маніпуляції, які змушують банкомат видавати готівкові кошти [5].

Поряд із зазначеними кримінальними проявами важливе місце у структурі організованої майнової злочинності посідає викрадення транспортних засобів. Цей вид злочинної діяльності залишається прибутковим для різних ОЗГ, оскільки пов'язаний із можливістю подальшого продажу автомобілів або їхніх комплектуючих на нелегальних ринках. У деяких випадках ОЗГ викрадають конкретні транспортні засоби на замовлення клієнтів. Сучасні ОЗГ дедалі частіше використовують високотехнологічні інструменти для отримання доступу до автомобілів та подолання їхніх систем безпеки. Зокрема, технічні пристрої, призначені для перехоплення сигналів електронних ключів або розблокування систем безпеки, можуть безперешкодно придбаватися через мережу Інтернет. У ряді випадків мобільні ОЗГ обирають об'єктами посягання будинки, біля яких припарковані дорогі автомобілі. Проникаючи до житла, злочинці заволодівають оригінальними ключами від транспортних засобів, після чого здійснюють їх викрадення. Для легалізації викрадених транспортних засобів злочинці використовують підроблені або фальсифіковані реєстраційні документи, що дозволяє надавати таким автомобілям нову ідентифікацію та реєструвати їх у інших юрисдикціях або експортувати за кордон. Крім того, ОЗГ дедалі частіше демонтують автомобілі на комплектуючі та реалізують їх через онлайн-платформи, що значно ускладнює виявлення таких правопорушень [6].

Важливою проблемою у протидії організованій майновій злочинності є те, що значна частина відповідних кримінальних правопорушень розслідується переважно на локальному рівні. Водночас частина майнових правопорушень продовжує класифікуватися як прояви дрібної злочинності. Такий підхід обмежує можливості комплексного реагування на організовану злочинність та знижує ефективність кримінально-правової політики у цій сфері [7].

Отже, сучасна організована майнова злочинність у країнах Євросоюзу характеризується високим рівнем адаптивності, активним використанням цифрових технологій та транскордонною мобільністю злочинних груп. У зв'язку з цим ефективна протидія таким кримінальним правопорушенням потребує посилення міжнародного співробітництва правоохоронних органів, розвитку систем кримінального аналізу та впровадження комплексних підходів до попередження і розслідування відповідних злочинів.

Список використаних джерел

1. European Commission. EMPACT – Fighting Crime Together. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en

2. European Commission. Sixth progress report towards an effective and genuine Security Union. URL: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvirkkkr58fyw_j9vvik7m1c3gyxp/vkdk8ami0uy8

3. Europol. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA). URL: https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment
4. Eurostat. Crime and Criminal Justice Statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics
5. Europol. ATM Attacks Report. URL: https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/organised-property-crime
6. Organised property crime. URL: https://www.europol.europa.eu/crime-areas/organised-property-crime
7. European Union Agency for Fundamental Rights. Crime, Safety and Victims' Rights Survey. URL: https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-survey-crime

Денис НАДИЧ
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Андрій БАБ'ЯК
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівський державний університет внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів є однією з найбільш небезпечних форм організованої злочинності, що становить значну загрозу національній безпеці держави, громадському здоров'ю та соціальній стабільності суспільства. Функціонування стійких злочинних угруповань, які здійснюють незаконний обіг наркотиків, супроводжується значними фінансовими прибутками та розширенням кримінального впливу на різні сфери суспільного життя [5, с. 213].

У сучасних умовах організована наркозлочинність характеризується високим рівнем латентності, конспірації та використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Злочинні угруповання активно застосовують зашифровані канали зв'язку, електронні платіжні системи, а також різноманітні інтернет-платформи та месенджери для координації своєї діяльності. Такі тенденції значно ускладнюють процес виявлення, документування та припинення незаконного обігу наркотичних засобів правоохоронними органами [4, с. 58].

Важливу роль у протидії організованій наркозлочинності відіграє оперативно-розшукова діяльність, яка здійснюється уповноваженими

підрозділами правоохоронних органів, правові засади якої визначені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Відповідно до цього оперативно-розшукова діяльність являє собою систему гласних і негласних заходів, що здійснюються уповноваженими державними органами з метою пошуку та фіксації фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб або груп, відповідальність за яку передбачена кримінальним законодавством України [1].

Однією з характерних ознак організованої наркозлочинності є наявність чітко структурованої системи взаємодії між учасниками злочинних угруповань. Як правило, такі угруповання мають ієрархічну структуру, що передбачає розподіл функцій і ролей між їх учасниками. До складу організованих наркогруп можуть входити організатори, координатори, виконавці, кур'єри, посередники, а також особи, які забезпечують фінансові операції та легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом [7, с. 247].

Кримінологічні дослідження свідчать, що значна частина злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів має високий рівень латентності. Це обумовлено тим, що такі правопорушення вчиняються більшість у прихованій формі. У зв'язку з цим особливого значення постає нагальна потреба у використані оперативно-розшукових засобів і методів, які дозволяють своєчасно виявляти та документувати злочинну діяльність організованих груп у цих видах злочинів [6, с. 131].

Організована наркозлочинність характеризується систематичністю протиправної діяльності, наявністю чіткої організаційної структури, а також використанням сучасних технологій для координації дій учасників злочинних угруповань. Стійкість таких злочинних структур обумовлена їх здатністю швидко адаптуватися до змін правоохоронної практики та використовувати нові способи конспірації злочинної діяльності [8, с. 170].

Тому важливим елементом протидії організованій наркозлочинності є використання засобів оперативно-розшукової діяльності. У науковій літературі під такими засобами розуміють сукупність технічних, організаційних та інформаційних ресурсів, що застосовуються правоохоронними органами для отримання оперативної інформації про протиправну діяльність. До прикладу:

1. оперативно-технічні засоби;
2. інформаційно-аналітичні системи;
3. конфіденційне співробітництво;
4. використання криміналістичних та інформаційних баз даних.

Важливу роль у діяльності оперативних підрозділів відіграє інститут конфіденційного співробітництва. Використання конфідентів дозволяє отримувати інформацію про структуру злочинних груп, їх керівників, канали постачання наркотичних засобів та способи їх реалізації. Така інформація сприяє своєчасному виявленню злочинної діяльності та ефективному документуванню кримінальних правопорушень [9].

Також досить нагальним є використання спеціальних прийомів і способів отримання, перевірки та використання оперативної інформації про протиправну

діяльність. Їх застосування дозволяє встановлювати не лише структуру злочинних груп, а й визначати ролі учасників, документувати обіг наркотичних засобів. Зазвичай використовують наступні прийоми:

– оперативне спостереження;

– оперативне опитування;

– оперативне впровадження;

– контроль за вчиненням злочину;

– проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Застосування зазначених вище методів у комплексі дозволяє ефективно встановлювати канали постачання наркотичних засобів, визначати механізми функціонування організованих наркогруп та отримувати доказову інформацію для подальшого використання у кримінальному провадженні [4, с. 112].

Таким чином, оперативно-розшукова діяльність відіграє важливу роль у системі протидії організованій наркозлочинності. Ефективність цієї діяльності зумовлена від комплексного застосування сучасних технічних засобів, інформаційно-аналітичних систем та спеціальних оперативних методів. Водночас важливою умовою результативності такої діяльності є також високий рівень професійної підготовки працівників правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 17.03.2026).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 17.03.2026).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 17.03.2026).

4. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Харків : ХНУВС, 2017. 312 с.

5. Голіна В.В. Кримінологія : підручник. Харків : Право, 2020. 256 с.

6. Шакун В.І. Кримінологія : підручник. Київ : Право, 2019. 280 с.

7. Даньшин І.М. Організована злочинність: кримінологічні проблеми. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 320 с.

8. Коваленко В.В. Теоретичні засади оперативно-розшукової діяльності. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 240 с.

9. Тищенко В.І. Оперативно-розшукова діяльність органів Національної поліції. Київ : Алерта, 2021. 280 с.

Тарас НАДИЧ
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій ОХОТА
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівський державний університет внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Організована злочинність проти власності залишається одним із найбільш небезпечних проявів кримінальної діяльності, що суттєво завдає дисбалансу економічній та соціальній стабільність держави. Майнові злочини, які вчиняються організованими злочинними угрупуваннями, характеризуються значними матеріальними збитками, складністю їх виявлення та високим рівнем латентності. За даними кримінологічних досліджень, значна частина таких правопорушень залишається нерозкритою через високий рівень конспірації злочинних угруповань та використання ними сучасних технологій [5, с. 213].

Складність протидії таким видам злочинів обумовлюється досить чіткою організаційною структурою злочинних груп, розподілом ролей між їх учасниками, а також використанням різноманітних способів приховування протиправної діяльності. Зазначене вище обумовлює доцільність ефективного оперативно-розшукового забезпечення діяльності правоохоронних органів [4, с. 74].

У сучасних умовах діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства злочинні угруповання активно використовують цифрові технології для координації своєї діяльності, здійснення фінансових операцій та приховування слідів злочину. Це зумовлює необхідність постійного вдосконалення методів оперативно-розшукової діяльності, а також використання сучасних інформаційно-аналітичних інструментів для викриття таких злочинів [11, с. 96].

До найбільш поширених злочинів проти власності, які вчиняються організованими злочинними групами, належать:

– крадіжки;
– грабежі та розбої;
– шахрайство;
– розкрадання майна підприємств та організацій;
– незаконні операції з майном;
– рейдерські захоплення підприємств [9, с. 167].

У науковій літературі оперативно-розшукове забезпечення визначається як система організаційно-правових, інформаційних, технічних та спеціальних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, а також встановлення осіб, причетних до їх вчинення [8, с. 94]. В сфері протидії організованим злочинам проти

власності оперативно-розшукове забезпечення виконує не лише функцію документування злочинної діяльності, але й превентивну функцію. Своєчасне отримання оперативної інформації дозволяє не лише попереджати вчинення злочинів, а й мінімізувати шкоду [10, с. 83].

До основних завдань оперативно-розшукового забезпечення в даній сфері відносимо:

1. Виявлення організованих злочинних формувань, що спеціалізуються на вчиненні майнових злочинів, встановлення їх структури та механізмів функціонування [12, с. 105].
2. Отримання та фіксація оперативної інформації щодо підготовки та вчинення злочинів проти власності, включаючи шахрайство, привласнення майна та інші правопорушення [1, с. 91].
3. Забезпечення доказової бази, необхідної для прийняття процесуальних рішень у межах кримінального провадження [11, с. 142].

Складністю оперативно-розшукової діяльності у сфері протидії організованій злочинності в сфері власності є те, що джерела інформації часто мають прихований характер, а діяльність злочинних угруповань відзначається високим рівнем конспірації. У зв'язку з цим оперативні підрозділи змушені використовувати комплексний підхід, що передбачає застосування як традиційних методів розшуку, так і сучасних інформаційно-аналітичних технологій [4, с. 118].

Важливою умовою ефективного оперативно-розшукового забезпечення є взаємодія між різними правоохоронними органами, зокрема підрозділами Національної поліції України, Служби безпеки України та органами прокуратури.

Основними формами такої взаємодії є:

- обмін оперативною інформацією;
- створення спільних оперативних груп;
- проведення координаційних нарад та спільних операцій [2, с. 119].

Попри наявність законодавчої бази та відповідних організаційних механізмів, у сфері оперативно-розшукової діяльності існує низка проблем, які негативно впливають на ефективність боротьби з організованою злочинністю. До таких проблем належать недостатній рівень технічного забезпечення, нестача висококваліфікованих кадрів, складність міжвідомчого обміну інформацією та висока адаптивність організованих злочинних груп до нових умов діяльності [6, с. 231].

Таким чином, оперативно-розшукове забезпечення є важливим елементом системи протидії організованим злочинам проти власності. Ефективність цієї діяльності залежить від комплексного використання сучасних методів оперативно-розшукової діяльності, належного інформаційно-аналітичного забезпечення та ефективної взаємодії між правоохоронними органами.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 17.03.2026).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 17.03.2026).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 17.03.2026).
4. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Харків : ХНУВС, 2017. 560 с.
5. Голіна В.В. Кримінологія : підручник. Харків : Право, 2020. 408 с.
6. Шакун В.І. Кримінологія : підручник. Київ : Право, 2019. 432 с.
7. Даньшин І.М. Організована злочинність: кримінологічні та кримінально-правові проблеми : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 352 с.
8. Коваленко В.В. Теоретичні засади оперативно-розшукової діяльності : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 368 с.
9. Джужа О.М. Кримінологія: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 416 с.
10. Батиргареєва В.С. Кримінологічні проблеми протидії злочинності : монографія. Харків : Право, 2019. 312 с.
11. Тищенко В.І. Оперативно-розшукова діяльність органів Національної поліції України : підручник. Київ : Алерта, 2021. 328 с.

Бусол О.Ю. Організована злочинність в Україні: сучасний стан та протидія : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 320 с.

Едуард НУРГАЛІЄВ
здобувач вищої освіти 3 курсу Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка,
Донецький державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Ольга ЛУНГОЛ
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка,
Донецький державний університет внутрішніх справ

АВТОМАТИЗАЦІЯ ЗБОРУ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ OSINT У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Диджиталізація кримінального середовища призвела до того, що переважна більшість доказової інформації про діяльність організованих злочинних угруповань сьогодні зосереджена у цифровому просторі. Масштабність та динамічність даних у відкритих джерелах унеможливлюють їх ефективне опрацювання виключно ручними методами. Це актуалізує питання автоматизації збору та первинного аналізу цифрових доказів за допомогою інструментів OSINT (Open Source Intelligence).

Автоматизація в контексті OSINT-розвідки дозволяє вирішити кілька критичних завдань правоохоронної діяльності, таких як, забезпечення безперервного моніторингу, збір даних із різнорідних джерел, фіксацію та верифікацію доказів тощо. Безперервний моніторинг можна реалізувати через використання програмних скриптів (зокрема на базі Python) та API-інтеграцій, що дозволить в режимі реального часу відстежувати активність фігурантів у соціальних мережах, месенджерах та на спеціалізованих форумах. В той же час автоматизовані системи (наприклад, SpiderFoot або Hunchly) забезпечують одночасний збір інформації з публічних реєстрів, баз даних витоків та даркнет-ресурсів, що дозволяє формувати цілісний цифровий профіль злочинної організації. Автоматизація процесу скриншотування та хешування отриманих даних є ключовою умовою збереження цілісності цифрових доказів.

Важливим аспектом автоматизації збору цифрових доказів є впровадження методів інтелектуального аналізу тексту для обробки неструктурованих даних. Цей процес дозволяє автоматично виявляти ключові слова, специфічні маркери злочинної діяльності та зв’язки між об’єктами, які приховані у великих масивах текстової інформації.

Особливого значення автоматизація набуває при документуванні фінансових злочинів ОЗГ. Використання інструментів автоматичного трекінгу криптовалютних гаманців дозволяє фахівцям вибудовувати ланцюжки транзакцій без затримок, що є критичним для запобігання виведенню активів.

Отже, впровадження автоматизованих OSINT-рішень у практику діяльності Національної поліції України дозволяє суттєво підвищити швидкість та якість формування доказової бази. Це трансформує підхід до розслідування організованої злочинності, роблячи його більш технологічним та проактивним.

Список використаних джерел

1. Лунгол О.М., Габорець О.А. Інноваційні методи та цифрові технології в оперативно-розшуковій діяльності. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 11(17). С. 602–615. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-602-615.

2. Цуркан І.О., Шимко А.О., Верзілов М.Р., Стецик Р.М. Використання методу OSINT під час дії правового режиму воєнного стану в Україні. European congress of scientific achievements : materials of the 6th International scientific and practical conference (Barcelona, June 17–19, 2024). Barcelona : Barca Academy Publishing, 2024. С. 222 – 226.

Денис ОВДІЙЧУК
курсант 3-го курсу факультету №1
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій ОХОТА
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасних умовах глобалізації суспільства та широким використанням новітніх технологій, потребою у комплексному аналізі великого масиву інформації виникає необхідність у застосуванні сучасних методів аналізу інформації. Важливу роль у цьому на нашу думку можуть відіграти інструменти штучного інтелекту (далі – ші), які зможуть допомогти у короткотривалий проміжок часу порівнювати інформацію, позбудовувати версії подальшого розслідування, тощо. У контексті оперативно-розшукової діяльності ці інструменту допоможуть аналізувати величезні масиви інформації: встановлювати телефонні зв'язки, фінансові транзакції, переміщенні осіб, виявляти приховані зв'язки між особами, прогнозувати кримінальні правопорушення.

Сучасні алгоритми машинного навчання та глибинного навчання дозволяють автоматизовано розпізнавати обличчя, голос та інші біометричні параметри з високою точністю, що значно підвищує ефективність оперативно-розшукової діяльності.Основні функції та переваги таких систем включають:Розпізнавання облич. Системи аналізують зображення з камер відеоспостереження у реальному часі або архівні записи, порівнюючи їх з наявними базами даних. Це дозволяє швидко ідентифікувати підозрюваних, свідків чи осіб, які перебувають у розшуку, навіть у випадках, коли вони змінюють зовнішність.

Ідентифікація голосу та аудіосигналів. Алгоритми аналізу голосу можуть підтвердити або спростувати особу під час телефонних розмов, записів або відеодзвінків. Крім того, системи розпізнавання голосу дозволяють автоматично відокремлювати та класифікувати аудіосигнали у великих обсягах записів, що значно скорочує час на їх ручну обробку.Аналіз інших біометричних параметрів. До додаткових біометричних технологій відносяться розпізнавання відбитків пальців, райдужки ока, ходи та інших унікальних характеристик людини. Використання таких систем дозволяє створювати комплексну ідентифікацію особи та підвищувати достовірність отриманої інформаці [1 с 97-98].

За допомогою цих інструментів можна швидко встановити місцеперебування підозрюваного, виявляти кримінальні правопорушення що готуються, а також запобігти їх вчиненню. Для уникнення колізій необхідно

вносити зміни до законодавства України та впроваджувати новітні системи у їх нормах.

Особливу увагу приділяють аналізу зв'язків між подіями та особами, що дозволяє створювати комплексну картину кримінальної ситуації, виявляти потенційні групи правопорушників і відсте-жувати їхні дій. Штучний інтелект здатний також автоматично формувати структуровані звіти та рекомендації для оперативних працівників, що дозволяє підвищити ефективність планування оперативно-роз-шукових заходів [2].

Отже, для можливості запровадження інструментів ші в оперативно-розшуковій діяльності в Україні необхідно перш за все ввести зміни до ЗУ «Про Оперативно-розшукову діяльність», відомчих інструкцій підрозділів, що здійснюють ОРД та запровадити можливість, методи та межі використання таких інструментів. Проте виникає велика кількість проблемних запитань, що можуть виникнути у зв'язку з використанням таких засобів, по-перше, - чи не призведе це до витоку інформації, що становлять відомості державної таємниці та/або іншим чином вплинути на хід досудового розслідування та подальшого судового розгляду. По-друге, - не законне втручання у приватне життя особи, що є не припустимим для правової та демократичної держави. По-третє, - помилка інструментарію ші, очевидно, що такий інструмент не може замінити людського розуму та може призвести до помилкового притягнення осіб до відповідальності, а також погіршення інтелектуальних здібностей оперативних працівників.

Використання інструментів ші в оперативно-розшуковій діяльності є перспективним напрямом її модернізації, що дозволяє значно підвищити ефективність аналізу інформації, швидкість прийняття рішень та результативність виявлення кримінальних правопорушень. Впровадження таких технологій сприяє автоматизації обробки великих масивів даних, ідентифікації осіб та прогнозуванню злочинної діяльності. Водночас застосування ШІ потребує належного правового регулювання, зокрема внесення змін до законодавства та визначення чітких меж його використання. Важливим є також врахування ризиків, пов'язаних із порушенням прав людини, можливими помилками алгоритмів і загрозами витоку інформації, що вимагає обережного та збалансованого підходу до його впровадження.

Список використаних джерел

1. Шевчук О.О., Моргун Н. Використання штучного інтелекту в оперативно-розшуковій діяльності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Т. 3, № 1. С. 95–100. URL: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.3.15 (дата звернення: 24.03.2026).

2. Задерейко О., Долінко К. GEOINT: можливості геопросторової розвідки. Кіберпростір в умо-вах війни та глобальних викликів XXI століття: теорія та практика: матеріали Міжнар. на-ук.-практ. конф., м. Одеса, 24 листоп. 2023 р. Одеса, 2023. С. 118–122. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7ab20f5b-305a-4d26-ae4b-c54c2cfb31aa/content (дата звернення: 24.03.2026).

Олексій ОДЕРІЙ
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Донецький державний університет внутрішніх справ

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Організована злочинність є найбільш суспільно-небезпечною формою протиправної діяльності. Наявність організованої злочинності у суспільстві вкрай негативно впливає на його розвиток, деформуючи суспільні відносини. На сьогодні вже ні у кого не викликає сумнівів факт існування організованої злочинності в нашому суспільстві. Юристи, кримінологи, соціологи, психологи намагаються знайти оптимальні шляхи подолання цього негативного явища чи принаймні досягти звуження його впливу [1]. Такий підхід пояснюється як багатоаспектністю досліджуваного об'єкта, так і необхідністю визначення засобів впливу на це явище та заходів захисту від нього суспільства. У кожної науки є певна сфера вивчення, бо для кожної з них, при єдності об'єкта дослідження існують свої цілі і завдання пізнання. Причому зміна характеру злочинності, її змісту і сутності тягне необхідність уточнення предмета вивчення кожної науки [2] .

У контексті останньої тези слід визнати, що повномасштабна агресія рф щодо України суттєво «розширила можливості» злочинної діяльності, до чого можна віднести:

а) вплив на розподіл бюджетних та коштів міжнародних фондів під час реалізації інфраструктурних проектів і програм з відбудови країни;

б) системне розкрадання гуманітарної допомоги, що підриває довіру до системи міжнародної підтримки та ускладнює доставку допомоги тим, хто її дійсно потребує;

в) масова міграція чоловіків (для уникнення мобілізації) надала можливість розвивати нелегальні схеми виїзду чоловіків за кордон;

г) внутрішньо переміщені особи (вимушена міграція через війну) є вкрай вразливою категорією для торгівлі людьми, чим активно користуються злочинці;

д) на окупованих територіях спостерігається тісна взаємодія організованих злочинних угруповань із незаконними збройними формуваннями, які використовують нелегальну економічну діяльність для фінансування своїх операцій;

ж) через зростаючу залежність суспільства від цифрових технологій і збої в державних системах безпеки внаслідок війни, злочинні угруповання активно використовують можливості для хакерських атак, крадіжки даних та здійснення фінансових махінацій. Кіберзлочинність стала одним із найважливіших інструментів для швидкого отримання незаконних прибутків без фізичного контакту, що робить її важкодоступною для правоохоронних органів [3, с. 160-161]. Цей перелік далеко не вичерпний [4; 5].

Організована злочинність має динамічний характер і постійно адаптується до змін соціального, політичного та технологічного середовищ. А тому саме прогнозування її розвитку є ключовим елементом ефективної протидії.

На основі аналізу сучасних тенденцій та міжнародного досвіду можна виокремити наступні ймовірні напрями еволюції організованої злочинності у найближчі роки.

1. Посилення кіберзлочинності. З розвитком цифрових технологій ОЗГ дедалі більше переходять у кіберпростір. Прогнозується:

- зростання кількості хакерських атак на державні системи та критичну інфраструктуру;
- вдосконалення схем фінансового шахрайства (наприклад, з використанням deepfake, ШІ-генерації голосів);
- активне використання даркнету для торгівлі зброєю, наркотиками, персональними даними.

2. Інтеграція злочинних груп у легальний бізнес. Організовані угруповання будуть продовжувати використовувати легальні підприємства як прикриття для незаконної діяльності:

- відмивання коштів через криптовалюти, фіктивні компанії та інвестфонди;
- участь у державних закупівлях і тендерах через підконтрольні структури;
- інфільтрація у сферу енергетики, будівництва, логістики.

3. Транснаціоналізація організованої злочинності. Злочинні мережі дедалі частіше діють поза межами однієї держави. У зв’язку з цим очікується:

- зміцнення зв’язків між угрупованнями з різних країн;
- використання офшорних зон, криптобірж і міжнародних перевізників для здійснення злочинної діяльності;
- ускладнення юрисдикційного переслідування учасників злочинів.

4. Посилення корупційного компонента. Організована злочинність й надалі буде використовувати корупцію як основний інструмент впливу, зокрема:

- підкуп посадових осіб, суддів, правоохоронців;
- створення кримінально-корупційних альянсів у регіонах із низьким рівнем контролю;
- вплив на політичні процеси та органи місцевого самоврядування.

5. Злочини притаманні у воєнному і поствоєнному періодам. В умовах війни та відновлення держави очікується:

- зростання рівня контрабанди, торгівлі людьми, нелегального обігу зброї;
- спроби контролю над гуманітарною допомогою, процесами реконструкції, міжнародною фінансовою допомогою, заволодіння коштами через штучне завищення вартості послуг, матеріалів, продукції через тендерні закупівлі;
- використання військового досвіду злочинцями у поствоєнних злочинах.

6. Ускладнення структури ОЗГ. Сучасні ОЗГ еволюціонують у децентралізовані мережі:

- відхід від жорсткої ієрархії до гнучких горизонтальних моделей;
- тимчасові «альянси» між угрупованнями на основі спільного інтересу;
- використання анонімності та конспірації, зокрема в кіберпросторі [6].

Таким чином, організована злочинність у майбутньому стане більш технологічною, мобільною, гнучкою та менш помітною для традиційних методів виявлення. А тому вже на тепер потрібне:

- поглиблення міжнародної співпраці правоохоронних органів;
- оновлення законодавства, адаптованого до цифрової епохи;
- широке впровадження аналітичних та інтелектуальних систем прогнозування, виявлення і запобігання злочинам.

Список використаних джерел

1. Семикопний А.Д. Організована злочинність та організовані форми злочинності у науці й законодавстві сучасної України і УСРР доби НЕПУ: порівняльна характеристика. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7282/ORHANIZOVANA%20ZLOChYNNIST%20TA%20ORHANIZOVANI_%20Semykopnyi_2009.pdf?sequence=2& isAllowed=y.
2. Карпов Н.С., Євдокіменко С.В. Злочинна діяльність. Наукове видання під ред. В.П. Бахіна. Київ, 2001. С. 48.
3. Бамбуляк М.П., Громович А.А. Особливості розвитку організованої злочинності в умовах воєнного стану // Протидія організованій злочинності і корупції в умовах збройного конфлікту: досвід та перспективи: збірник матер. міжнар. наук-практ. конф. (Кропивницький, 04 жовтня 2024 р.). Кропивницький: Донецький держ. ун-т внутр. справ, 2024. С.160-163. URL: https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/94252416-e3b7-4a81-ac95-f39cad86921a/content
4. Одерій О.В. Способи вчинення злочинів організованими злочинними угрупуваннями (сучасні виклики) // Ефективність досудового розслідування: виклики та шляхи оптимізації : матеріали круглого столу, проведеного в межах Днів науки на факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (26 лютого 2026 року). Київ : НаУКМА, 2026. 208 с.
5. Одерій О.В. Проблеми протидії організованій злочинності в умовах війни (сучасні виклики) // Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. мат-лів Міжнар.наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. від дня народж. відом. вчен.-кримінал., д-ра наук, проф. Рудольфа Арчибальда Рейсса (Харків, 23.05.2025). — Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2025. — С. 308-312 (533, [3] с.) URL: https://drive.google.com/file/d/18Gx1C_EtcS0Oznhng0wfcopjriM0ESoo/view
6. Кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами : науково-практичні рекомендації / автор. кол.: О.В. Одерій, Д.С. Лисенко, М.О. Фурман та ін. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. – 268 с. URL: https://rep.dnuvs.ukr.education/items/8e91e3f3-bcbe-4b24-bb60-e87375907ee9 https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/4561

Яна ПАЛЬОНА
здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецький державний університет внутрішніх справ
Сергій ЗЕЛЕНСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та
інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток українського суспільства на сучасному етапі характеризується значними трансформаціями в секторі безпеки, які зумовлені процесами глобалізації, стрімким розвитком інформаційних технологій та появою нових форм злочинності.

Оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД) як важливий інструмент забезпечення правопорядку вимагає постійного вдосконалення методів та засобів роботи відповідно до нових викликів [1]. Особливої актуальності набувають питання протидії кіберзлочинності, організованій злочинності, тероризму та іншим загрозам транснаціонального характеру.

Однією з ключових тенденцій розвитку ОРД є впровадження цифрових технологій у процес збору, обробки та аналізу інформації. Використання електронних баз даних, автоматизованих інформаційно-аналітичних систем та спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє значно підвищити ефективність роботи оперативних підрозділів. Цифровізація сприяє швидкому доступу до інформації та оптимізації процесу прийняття рішень. Технології штучного інтелекту все частіше використовуються для аналізу великих обсягів інформації, прогнозування криміногенних ризиків та виявлення закономірностей злочинної діяльності. Аналітичні алгоритми допомагають правоохоронним органам своєчасно реагувати на загрози та ефективніше планувати оперативні заходи [2].

Розвиток інформаційного суспільства призвів до збільшення кількості правопорушень у кіберпросторі. Оперативно-розшукова діяльність у цій сфері передбачає використання сучасних методів цифрової криміналістики, кіберрозвідки та моніторингу інформаційних мереж. Особливе значення має міжнародне співробітництво у сфері обміну інформацією та спільного розслідування злочинів. Глобалізація злочинності зумовлює необхідність взаємодії правоохоронних органів різних держав. Україна активно впроваджує

міжнародні стандарти у сфері боротьби зі злочинністю та співпрацює з іноземними партнерами щодо обміну оперативною інформацією та досвідом.

Сучасний розвиток оперативно-розшукової діяльності має здійснюватися з урахуванням принципу верховенства права та поваги до прав людини. Важливим аспектом є забезпечення законності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, захист персональних даних та запобігання неправомірному втручанню в особисте життя громадян.

Постійні зміни у сфері злочинності вимагають адаптації законодавства до нових реалій. Оновлення нормативно-правової бази має забезпечити баланс між ефективністю діяльності правоохоронних органів та гарантіями прав людини. Зростання ролі інформаційних технологій у правоохоронній діяльності зумовлює необхідність підвищення кваліфікації співробітників. Особлива увага приділяється підготовці спеціалістів у галузі кібербезпеки, аналітики даних та цифрової криміналістики.

Ефективність ОРД залежить від рівня координації між різними правоохоронними органами, державними установами та іншими суб'єктами забезпечення безпеки. Обмін інформацією та спільне проведення заходів сприяють підвищенню результативності боротьби зі злочинністю [3].

Сучасні технічні засоби спостереження, системи відеоаналітики, біометричні технології та геоінформаційні системи значно розширюють можливості оперативних підрозділів у виявленні та документуванні протиправної діяльності. Сучасна концепція ОРД орієнтується не лише на розкриття злочинів, але й на їх попередження. Аналіз ризиків, моніторинг криміногенної ситуації та своєчасне реагування на загрози дозволяють мінімізувати негативні наслідки правопорушень.

Сучасні напрямки розвитку оперативно-розшукової діяльності характеризуються інтеграцією інноваційних технологій, удосконаленням правових механізмів та активізацією міжнародної співпраці. Впровадження цифрових інструментів, аналітики даних і новітніх технічних засобів сприяє підвищенню ефективності протидії злочинності. Водночас важливим завданням залишається забезпечення дотримання прав і свобод людини. Подальший розвиток ОРД повинен базуватися на принципах законності, професіоналізму та адаптивності до нових викликів безпекового середовища.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text

2. Зеленський С.М. Технічні засоби оперативно-розшукової діяльності в аспекті протидії кримінальним правопорушенням // Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика. Одеса : Гельветика, Донецький державний університет внутрішніх справ, 2025. № 4, 2025. С. 62–66.

3. Волобоєв А.О., Габорець О.А. Оперативно-розшукова характеристика шахрайств, учинених в кіберпросторі : кримінально-правовий аспект. Наукові перспективи «Актуальні питання у сучасній науці». - Серія «Право». Вип. № 12 (18). Київ, 2023. С. 468–479.

Кирило ПАСИНЧУК
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри підвищення кваліфікації та спеціалізованої
підготовки у сфері цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України
Олександр ПОЛІВАНОВ
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри інженерної та аварійно-рятувальної техніки,
Національний університет цивільного захисту України

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ ДСНС НА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Правові механізми реагування ДСНС на порушення вимог пожежної безпеки визначаються, зокрема, Кодексом цивільного захисту України, Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», а також нормативно-правовими актами, прийнятими в умовах воєнного стану [1–3]. Відповідно до зазначених актів органи ДСНС уповноважені здійснювати заходи державного нагляду (контролю), видавати обов'язкові до виконання приписи щодо усунення порушень, а також застосовувати заходи реагування у разі виявлення загроз життю та здоров'ю людей.

Одним із ключових інструментів реагування є звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи об'єктів, експлуатації будівель чи окремих виробництв. Такий механізм застосовується у випадках, коли виявлені порушення створюють реальну загрозу виникнення пожежі або надзвичайної ситуації та не можуть бути усунуті іншими способами.

Відповідно до положень Кодексу цивільного захисту України повне або часткове зупинення роботи підприємств, об'єктів або окремих виробництв здійснюється виключно за рішенням адміністративного суду. Такий підхід забезпечує дотримання принципів законності, обґрунтованості та пропорційності втручання у господарську діяльність суб'єктів господарювання.

Водночас в умовах воєнного стану реалізація зазначених повноважень ускладнюється обмеженнями щодо проведення заходів державного нагляду (контролю), встановленими, зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303, якою запроваджено обмеження на проведення планових та окремих позапланових заходів державного нагляду [3]. У зв'язку з цим виникають ситуації, коли суб'єкти господарювання продовжують діяльність із порушенням вимог пожежної безпеки, а можливості контролю з боку ДСНС є обмеженими.

За таких умов особливого значення набуває застосування альтернативних правових механізмів реагування, зокрема ініціювання позапланових заходів державного нагляду за наявності передбачених законом підстав, а також звернення до адміністративного суду з метою застосування заходів реагування. Водночас

важливим є належне документування виявлених порушень, формування достатньої доказової бази та обґрунтування їх небезпечності для життя та здоров'я людей.

У випадках виявлення порушень, що створюють безпосередню загрозу життю та здоров'ю людей, уповноважені посадові особи ДСНС зобов'язані вживати невідкладних заходів щодо обмеження доступу до небезпечних зон, організації евакуації та мінімізації ризиків незалежно від подальшого звернення до адміністративного суду. Такі дії мають превентивний характер і спрямовані на недопущення настання тяжких наслідків.

Примусове виконання судових рішень щодо застосування заходів реагування здійснюється органами державної виконавчої служби відповідно до законодавства про виконавче провадження. У разі невиконання рішення адміністративного суду суб'єктом господарювання настає відповідальність, зокрема кримінальна відповідальність, передбачена ст. 382 Кримінального кодексу України [4], що додатково забезпечує обов'язковість реалізації заходів реагування.

Водночас важливим є дотримання балансу між необхідністю забезпечення пожежної та техногенної безпеки та недопущенням надмірного втручання у господарську діяльність суб'єктів господарювання. Застосування заходів реагування повинно ґрунтуватися на принципах ризик-орієнтованого підходу, об'єктивної оцінки ступеня небезпеки та пропорційності прийнятих рішень.

Таким чином, правові механізми реагування ДСНС у сфері забезпечення пожежної безпеки в умовах воєнного стану мають комплексний характер і включають поєднання наглядових, судових та примусових інструментів. Ефективність їх застосування залежить від удосконалення нормативно-правової бази, належного рівня підготовки фахівців та забезпечення балансу між інтересами безпеки і функціонуванням суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України; Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI.

2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16

3. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 .

Дмитро ПАТРЕЛЮК
докторант, кандидат юридичних наук
Донецький державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

В.С. Зеленецький писав, що ідея боротьби зі злочинністю є стрижневою для всіх теорій про боротьбу зі злочинністю: кримінального права, кримінального процесу, кримінально-виконавчого права, кримінології, криміналістики, охорони громадського порядку, оперативно-розшукової діяльності та інших [1, с. 271]. Не буде помилковим вважати, що загальна ідея (напрям) боротьби зі злочинністю є центральною для кримінологічного, кримінально-процесуального, криміналістичного, кримінально-правового вчення.

Державна функція боротьби зі злочинністю у межах кримінального процесу трансформується у кримінально-процесуальний напрям діяльності, виразом якого є функція кримінального переслідування [2, с. 4]. Під кримінальним переслідуванням, здійснюваним слідчим, Т.О. Лоскутов розуміє кримінально-процесуальну функцію, до змісту якої входять дії слідчого з викриття (перевірки на причетність) конкретної особи у вчиненні злочину в межах визначеного законом предмету відання [2, с. 134]. Так, автор наголошує, що однією з функцій кримінального переслідування, здійснюваного слідчим, є забезпечення реалізації генеральної функції кримінального переслідування. Діяльність слідчого являє собою сукупність різнорівневих напрямків дій, які є векторно однаковими. Як представник державного органу слідчий виконує державну функцію розслідування злочинів, яка випливає із загальносоціального завдання – боротьби зі злочинністю. Державна функція розслідування злочинів є формою реалізації правової охоронної функції, що обумовлена змістом загальних нормативно-правових актів держави. Слідчий здійснює кримінальне переслідування з метою встановлення причетності винної особи до вчинення злочину. Адже притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності впливає на рівень злочинності у бік її зменшення. Слідче кримінальне переслідування є кримінально-процесуальним засобом здійснення державної генеральної функції боротьби зі злочинністю [2, с. 22-23]. Схожу точку зору має М.С. Цуцкіридзе, який аналізуючи кримінальну процесуальну діяльність слідчого вказує, що остання спрямована на задоволення не лише індивідуальних потреб учасників досудового розслідування, а й суспільної потреби, яка полягає у протидії злочинності [3, с. 152].

Боротьба зі злочинністю може включати декілька складових, зокрема, кримінально-правову, кримінологічну, кримінально-виконавчу, оперативно-розшукову та інші. Дані елементи є важливими для досягнення бажаного результату протидії злочинності. Разом з тим, однією з головних складових боротьби зі злочинністю є процесуальна діяльність з кримінального переслідування у межах кримінального провадження.

Такий вид специфічної діяльності сторони обвинувачення має відповідати певним критеріям (стандартам). Саме такі критерії визначають кримінальний процес як сучасний, тобто такий, в якому знаходить відображення забезпечення прав і свобод людини та у якому передбачені дієві гарантії їх реалізації. Розвиток

кримінального процесуального законодавства під впливом практики Європейського суду з прав людини щодо забезпечення прав і свобод людини зумовлює формування та визначення стандартів кримінального переслідування («швидкість» («оперативність»), «ретельність» («сумлінність»), «незалежність», «безсторонність», «прозорість» («громадський контроль»)). Втілення таких стандартів у процедуру кримінального переслідування сприяє підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю.

Л.М. Лобойко вказував, що сучасний кримінальний процес може бути побудований лише в тому разі, коли побудова його спиратиметься на передові, сучасні результати наукових досліджень. Тому наукову обґрунтованість варто вважати принципом побудови сучасного кримінального процесу [4, с. 40]. В даному твердженні акцент робиться саме на такій ознаці кримінального процесу як сучасність. На наше переконання, процедуру кримінального переслідування можна вважати сучасною виключно у разі, коли у ході такої обвинувальної діяльності права і свободи людини дотримуються на належному рівні та підкріплюються реально діючим механізмом процесуальних гарантій. Таким чином теорія боротьби зі злочинністю збагачується сучасними теоретичними розробками проблем кримінального переслідування. Отримання нових наукових результатів щодо кримінального переслідування обумовлює зміну підходів до доктринального дослідження проблем боротьби зі злочинністю.

Кримінальна процесуальна діяльність щодо кримінального переслідування є невід'ємною частиною боротьби зі злочинністю. Держава не може ефективно протидіяти злочинності без здійснення процесуальної діяльності, спрямованої на викриття певної особи у вчиненні кримінального правопорушення. Шляхом притягнення до кримінальної відповідальності винної особи реалізується державна функція боротьби зі злочинністю.

Список використаних джерел

1. Зеленецький В.С. Звід монографічних робіт нової наукової спрямованості. Київ : Істина, 2012. 776 с.

2. Лоскутов Т.О. Кримінальне переслідування, здійснюване слідчим : монографія. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2011. 164 с.

3. Цуцкірідзе М.С. Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практика : монографія; вступне слово проф. М.А. Погорецького. Київ : Алерта, 2020. 562 с.

4. Лобойко Л.М. Принцип наукової обґрунтованості побудови сучасного кримінального процесу України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2016. Вип. 31. С. 40-54.

Сергій ПЕКАРСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки Навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції ім. Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

СУБ'ЄКТИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В умовах протидії повномасштабній агресії росії проти України актуалізувалися питання забезпечення публічного порядку та безпеки. На тепер маємо прояви злочинності, які свідчать про її організованість. Неодноразово Національна поліція України, інші правоохоронні органи звітують про розкриття та розслідування кримінальних проваджень, затримання членів та лідерів організованих злочинних груп чи організацій.

Практика протидії організованій злочинності свідчить про необхідність забезпечення взаємодії різних суб'єктів, які залучаються до протидії організованій злочинності. Попередньо колективом авторів, до складу яких входять науково-педагогічні працівники Донецького державного університету внутрішніх справ та практичні працівники Департаменту стратегічних розслідувань НПУ актуалізувалися питання щодо:

- взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами стратегічних розслідувань Національної поліції України [1];
- виявлення та розкриття організованої діяльності [2];
- проведенні негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угрупувань [3].

Окрім зазначеного і інші напрями діяльності з протидії організованій злочинності є предметом наукового пізнання.

На нашу думку питання визначення повноважень суб'єктів протидії організованій злочинності повинно бути в поле зору як законодавців так і практичних працівників правоохоронних органів, прокуратури, суддівського корпусу, громадськості тощо.

У чинний Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-XII [4] були внесені зміни та доповнення. На тепер систему державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, становлять:

а) спеціально створені для боротьби з організованою злочинністю державні органи;

б) державні органи, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій [4, ст. 5].

До державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, належить Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президенті України [4, ст. 5].

Отже до державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, належать:

а) органи Національної поліції і Служби безпеки України;

б) органи прокуратури України;

в) органи доходів і зборів, органи Державної прикордонної служби України та органи державного фінансового контролю;

д) органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори;

е) розвідувальний орган Міністерства оборони України;

є) Служба зовнішньої розвідки України;

ж) Національне антикорупційне бюро України;

з) Бюро економічної безпеки України [4, ст. 5].

Кожен із зазначених нами суб'єктів, які входять до системи державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю має свої повноваження, які регламентовані чинним законодавством та нормативно-правовими актами.

Список використаних джерел

1. Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами стратегічних розслідувань Національної поліції України: процесуальні та організаційні аспекти : методичні рекомендації / В.М. Ценов, А.О. Волобоєв, С.П. Пекарський та інш.: за заг. ред. В.М. Ценова. Київ : Алерта, 2024. 148 с.

2. Виявлення та розкриття організованої діяльності: сучасні проблеми та перспективи: методичні рекомендації / А.М. Рубель, О.О. Людвиченко, А.О. Волобоєв та інш.; за заг. ред. А.М. Рубеля. : Алерта, 2024. 132 с.

3. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угрупувань: методичні рекомендації / А.М. Рубель, А.О. Волобоєв, С.П. Пекарськийта інш.; за заг. ред. А.М. Рубеля. : Алерта, 2024. 132 с.

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII. Дата оновлення: 30 червня 2024 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text.

Денис ПЕТРОВСЬКИЙ
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:
Святослав ПОЛЯК
доктор філософії у галузі знань «Право»
доцент кафедри ОРД
Львівський державний університет внутрішніх справ

ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОЗКРИТТІ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Вбивство на замовлення є одним із найбільш суспільно небезпечних злочинів, що характеризується ретельною підготовкою, організованим характером виконання та особливою складністю викриття. Злочини цієї категорії, як правило, вчиняються в умовах конспірації, із залученням посередників і використанням сучасних засобів зв'язку, що суттєво ускладнює їх розкриття традиційними методами оперативно-розшукової діяльності [1, с. 34]. Відтак інтеграція цифрових технологій у слідчо-оперативну практику набуває принципового значення.

Відповідно до п. 11 ч. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України вбивство на замовлення передбачає участь щонайменше трьох суб'єктів: замовника, посередника та виконавця. Розкриття такого злочину потребує відтворення повного ланцюга злочинної взаємодії, фіксації каналів комунікації та доказування спільного умислу всіх учасників, що неможливо без застосування сучасних технічних засобів [2, с. 215]. Саме цифровий інструментарій відкриває доступ до доказової бази, яка залишається недосяжною для класичних методів розслідування.

Аналіз цифрових слідів є одним із найбільш результативних напрямів оперативно-розшукової роботи у справах про вбивства на замовлення. Мобільні пристрої учасників злочину містять метадані дзвінків, геолокаційну інформацію, листування в месенджерах та записи у фінансових застосунках. Навіть за умови знищення або шифрування окремих даних сучасні криміналістичні програмні комплекси, зокрема Cellebrite UFED та Oxygen Forensic Detective дозволяють відновлювати видалену інформацію та будувати хронологію комунікацій між учасниками злочинної групи [3, с. 57].

Аналіз фінансових транзакцій відіграє ключову роль у документуванні факту передачі винагороди за вчинення злочину. Системи автоматизованого моніторингу банківських операцій дозволяють виявляти підозрілі переміщення коштів, встановлювати рахунки підставних осіб та відстежувати використання криптовалют, до яких все частіше вдаються учасники організованих злочинних угруповань. Взаємодія оперативних підрозділів із підрозділами фінансового моніторингу суттєво підвищує ефективність документування злочинних схем [4, с. 112].

Важливим інструментом розкриття вбивств на замовлення є аналіз даних систем відеоспостереження. Сучасні технології розпізнавання облич і

транспортних засобів дозволяють встановлювати маршрути пересування виконавця, фіксувати його перебування на місці події та ідентифікувати осіб із числа можливих замовників або посередників. Інтеграція відеоаналітики з базами даних правоохоронних органів суттєво скорочує час на встановлення особи злочинця [5, с. 43].

Застосування методів аналізу великих даних (Big Data) і штучного інтелекту відкриває якісно нові можливості для виявлення прихованих зв'язків між учасниками злочинної групи. Алгоритми мережевого аналізу здатні опрацьовувати масиви даних із різнорідних джерел записів телефонних переговорів, активності в соціальних мережах, даних про пересування та виявляти закономірності, недоступні для ручного аналізу. Такий підхід дозволяє будувати граф злочинних зв'язків і визначати центральних учасників організованої групи [1, с. 67].

Водночас активне залучення цифрових технологій до оперативно-розшукової роботи породжує суттєві правові виклики. Центральним залишається питання процесуальної допустимості доказів, зібраних із застосуванням технічних засобів. Чинне кримінальне процесуальне законодавство України встановлює чіткі вимоги до такої діяльності: зокрема, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж допускається виключно на підставі ухвали слідчого судді (ст. 263 КПК України). Недотримання встановленої процедури автоматично тягне за собою визнання отриманих матеріалів недопустимими доказами [2, с. 278].

Міжнародний досвід, зокрема практика Europol та ФБР, підтверджує, що комплексне використання цифрових інструментів криміналістичного аналізу пристроїв, фінансової розвідки, відеоаналітики та Big Data у поєднанні з традиційними оперативно-розшуковими заходами забезпечує значно вищий рівень розкриваності вбивств на замовлення. Показово, що більшість резонансних справ цієї категорії в останні роки було розкрито саме завдяки цифровим доказам [6, с. 28].

Таким чином, інтеграція цифрових технологій в оперативно-розшукову діяльність при розкритті вбивств на замовлення є не лише технічною необхідністю, а й умовою ефективного відправлення правосуддя. Подальший розвиток цього напряму потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання використання цифрових доказів, підготовки відповідних фахівців та забезпечення належної матеріально-технічної бази оперативних підрозділів.

Список використаних джерел

1. Шевченко І.В. Оперативно-розшукове документування злочинів організованих груп: теорія і практика : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 312 с.

2. Лобойко Л.М. Кримінальний процес : підручник. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ : Істина, 2021. 432 с.

3. Авдєєва Г.К. Використання цифрових доказів у кримінальному провадженні. Криміналістика і судова експертиза. 2022. Вип. 67. С. 51–63.

4. Назаренко П.Г. Фінансовий моніторинг як інструмент виявлення та документування злочинів. Право України. 2023. № 3. С. 108–119.

5. Бондаренко О.С. Застосування систем відеоспостереження та розпізнавання облич у розкритті тяжких злочинів. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2022. № 2 (38). С. 39–50.

6. Europol. Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021. The Hague : Europol, 2021. 80 p.

Владислав ПІДКЕВИЧ
курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Донецький державний університет внутрішніх справ
Роман ЄМЕЛЬЯНОВ
доктор філософії у галузі «Право», доцент
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В умовах війни організована злочинність стає дедалі небезпечнішою і технологічнішою. Це пов’язано з розвитком технологій і великим потоком зброї з фронту. Безперечно, можна висловитися про організовану злочинність, як ключову небезпеку станом на даний час. ОРЗ відіграють первинну роль в установленні інформації про організовану злочинність. Та з прогресом злочинності, виникає проблематика щодо ефективного застосування як у правовому так і практичному полі.

Крім всім доступного поняття визначеного у статті 10 Закону України «Про Оперативно-розшукову діяльність». Варто наголосити на доктринальному тлумаченні, адже завдяки дослідженням даного поняття і його проблематики, можливо покращити становище і раціональність застосування ОРЗ.

За визначенням М. І. Мельника, «є системою гласних і негласних заходів, спрямованих на захист особи, суспільства та держави від злочинних посягань шляхом своєчасного виявлення і запобігання кримінально протиправній діяльності» [1, с. 141].

В широкому розумінні даної дефініції, ми погоджуємося з визначенням, адже воно охоплює, як і нормативну основу так і практичний аспект.

Що стосується організованої злочинності слушно зазначає В.О. Навроцький, «у боротьбі з організованими угрупованнями особливу роль

відіграють негласні заходи, оскільки злочинні організації використовують механізми протидії слідству, що унеможливлює ефективність лише відкритих дій» [2, с. 311]. Підтверджуючи його думку, західна література, також наголошує на ефективності й раціональності застосування, саме негласних оперативно-розшукових заходів додатково враховуючи електронне спостереження, оскільки ключовим аспектом виступає латентність та корупційні зв'язки, особливо станом на даний час [3, с. 184].

Але також існує певна проблематика застосування ОРЗ як на нормативному так і на практичному рівнях:

1. Сучасне законодавство не враховує новітніх загроз, таких як кіберзлочинність та новітні технології (Штучний інтелект).

2. Частина заходів не мають належного процесуального оформлення, це створює проблематику щодо визнання такої інформації як доказів.

3. Використання негласних методів має бути раціональним і знаходити баланс між метою кримінального провадження і не порушністю конституційних прав і свобод людини.

4. Протидія організованій злочинності особливо на даний час потребує новітніх технічних засобів і способів аналітики, які на практиці не завжди доступні[4, с. 221].

На противагу негативним аспектам покращує ефективність застосування ОРЗ кримінальний аналіз, який значно впливає на розслідування злочинів пов'язаних з організованою злочинності.

Тож розглянувши аспект застосування оперативно-розшукових заходів дійдено висновку, існує потреба в адаптації даних заходів до умов сучасності- це стосується, як правотворчого рівня так і практичного застосування. Ключовою проблемою, яка залишається- є правова діра процесуального оформлення ОРЗ, що тягне за собою не визнання таких дій в суді, як доказів. Наступною є ризик порушення прав людини і завершальною колізія з кримінально-процесуальним законодавством. Ці проблеми потребують комплексного вирішення. З практичного боку є потреба в урахуванні умова нових загроз, вдосконалення технічного забезпечення. Однак, оперативно-розшукові заходи є невід'ємним аспектом протидії організованій злочинності, забезпечуючи первинний збір і аналіз інформації що в подальшому значно полегшує проведенню досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Мельник М.І. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії злочинності : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 328 с

2. Навроцький В.О. Кримінологія : підручник. Львів : ПАІС, 2017. 512 с.

3. Abadinsky H. Organized Crime. –Belmont :Cengage Learning, 2020. –384 p.

4. Немонова Л., & Кисельов А. (2025). Оперативно-розшукові заходи у сфері протидії організованій злочинності: ефективність реалізації та проблеми правового забезпечення оперативно-розшукові заходи у сфері протидії організованій злочинності: ефективність реалізації та проблеми правового заб. *UNIVERSUM*, (25), С. 211-223.

Владислав ПІДКЕВИЧ
курсант 3-го курсу
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Діна ДРОБЕНКО
старший викладач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців органів досудового розслідування
Донецького державного університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДОКАЗУВАННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Технології Big Data посідають важливе місце у сучасних криміналістичних підходах до аналізу, виявлення та запобігання організованій злочинності. Це обумовлено їх здатністю забезпечувати обробку значних масивів структурованих і неструктурованих даних, що створює передумови для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері протидії кримінальним правопорушенням. Вказані технології активно впроваджуються у правозастосовну практику різних держав.

Результати наукових досліджень свідчать, що використання Big Data сприяє оптимізації процесів патрулювання шляхом ідентифікації так званих «гарячих точок» злочинності, а також дозволяє здійснювати кримінологічне прогнозування. Зокрема, застосування алгоритмів машинного навчання у поєднанні з великими даними забезпечує можливість моделювання поведінки правопорушників та прогнозування вчинення кримінальних правопорушень [1].

У науковій літературі під великими даними (Big Data) розуміють сукупність структурованих і неструктурованих даних значних обсягів та різноманітності, які піддаються ефективній обробці за допомогою спеціалізованих програмних засобів, що забезпечують горизонтальне масштабування, та є альтернативою традиційним системам управління базами даних і рішенням класу Business Intelligence [2].

У криміналістичному аспекті технології Big Data доцільно розглядати як інструмент інформаційно-аналітичного забезпечення досудового розслідування. Їх застосування дозволяє:

- здійснювати збір, систематизацію та аналіз відомостей про кримінальні правопорушення (час, місце, спосіб вчинення, соціально-економічні чинники);
- використовувати геоінформаційні технології для встановлення просторових закономірностей злочинності та виявлення криміногенних зон;
- прогнозувати ризики вчинення кримінальних правопорушень на підставі історичних даних;
- встановлювати структуру та ієрархію організованих злочинних груп шляхом аналізу комунікаційних зв’язків, у тому числі через соціальні мережі;

- здійснювати обробку відеоінформації з метою ідентифікації осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень.

З позиції кримінального процесуального права особливого значення набуває питання допустимості та належності відомостей, отриманих із використанням технологій Big Data, як джерел доказів. Відповідно до загальних засад кримінального провадження, такі відомості можуть набувати статусу доказів лише за умови їх отримання у спосіб, передбачений законом, із дотриманням принципів законності, верховенства права та поваги до прав і свобод людини.

Перспективним напрямом є інтеграція технологій Big Data з іншими цифровими рішеннями, зокрема Інтернетом речей (IoT) та мережами зв'язку п'ятого покоління (5G), що розширює можливості збору та обробки доказової інформації у режимі реального часу [3, с. 86].

Водночас використання зазначених технологій пов'язане з низкою правових ризиків. Насамперед йдеться про можливе порушення права на приватність, гарантованого національним та міжнародним законодавством. У цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність нормативного врегулювання порядку застосування технологій штучного інтелекту та Big Data у кримінальному провадженні, а також розроблення чітких етичних стандартів їх використання.

Отже, технології Big Data та штучного інтелекту відкривають нові можливості для підвищення ефективності протидії організованій злочинності та удосконалення процесу доказування. Водночас їх повноцінне впровадження у кримінальне судочинство потребує подальшого наукового осмислення та законодавчого врегулювання, зокрема в частині визначення процесуального статусу отриманої інформації як доказів на стадії досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Kumar R., Nagpal B. Analysis and prediction of crime patterns using big data. *Int. J. Inf. Technol.* 11, 799–805 (2019). https://doi.org/10.1007/s41870-018-0260-7

2. Big Data. IT-Enterprise. URL: https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/big-data-bolshie-dannye

3. Горелов Ю.П., Кобзев І.В. Використання технологій Big Data для аналізу злочинності // Безпека у кіберсфері : зб. матеріалів Міжнарод. наук.-практ. конф., 28 трав. 2025 р. Кам'янець-Подільський : ХНУВС, 2025. С. 85–87.

Аліна ПОЛТОРАК
здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Олександр КУРАКІН
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Організована злочинність залишається однією з найсерйозніших загроз безпеці держави, громадському порядку та економічному розвитку. Ця проблема характеризується високим рівнем координації, чіткою ієрархічною структурою, систематичністю протиправної діяльності та здатністю впливати на різноманітні сфери суспільного життя. У сучасних умовах трансформації безпекового середовища й посилення глобальних викликів питання ефективної протидії організованій злочинності набуває особливої актуальності. Відтак, науковий аналіз теоретико-правових, кримінологічних та процесуальних підходів у діяльності Національної поліції України є вкрай важливим для забезпечення результативності правоохоронної роботи [1].

Теоретико-правові засади боротьби з організованою злочинністю базуються на Конституції України, а також на законах і підзаконних нормативно-правових актах, які регулюють діяльність правоохоронних органів, права й обов'язки громадян та механізми реагування на кримінальні загрози. Основними нормативними документами є Закон України «Про Національну поліцію» та Закон України «Про попередження та протидію організованій злочинності». Вони визначають завдання поліції у питаннях запобігання, виявлення та розслідування злочинів, що здійснюються організованими групами. Теоретичний аналіз цих положень дає змогу виокремити ключові чинники, що впливають на ефективність дій поліції. Серед них варто зазначити оптимізацію організаційних структур, удосконалення нормативного забезпечення, підвищення професіоналізму кадрів та впровадження сучасних технологій [2].

Кримінологічний підхід до протидії організованій злочинності охоплює детальний аналіз соціально-економічних, психологічних та культурних чинників, які сприяють формуванню та функціонуванню злочинних угруповань. За результатами досліджень, проведених кримінологами, такими ключовими чинниками є високий рівень корупції, економічна нестабільність, недоліки в законодавчому полі й недостатній рівень правової культури серед населення. На основі цих досліджень Національна поліція розробляє комплекс профілактичних та аналітичних заходів, спрямованих як на зниження ризиків виникнення організованої злочинності, так і на своєчасне виявлення вже існуючих злочинних структур. Водночас кримінально-процесуальні аспекти роботи Національної поліції дають змогу втілювати теоретичні та кримінологічні напрацювання у

практичну діяльність. Ефективне документування злочинів, проведення слідчих дій, використання оперативно-розшукових заходів та дотримання законності під час затримань і обшуків є невід'ємними складовими процесуальної роботи. Сьогодні особливу роль відіграє впровадження цифрових інструментів у діяльність поліції, що дає змогу автоматизувати процеси аналізу, підтримувати електронні бази даних і здійснювати моніторинг активності злочинних угруповань [3, с. 97].

Актуальність цієї теми зумовлена загальносвітовими викликами, такими як транснаціональна організована злочинність, кіберзлочини та інтеграція сучасних технологій у незаконну діяльність. У відповідь на це, Національна поліція України повинна реалізовувати багатовимірний підхід, що включає правові засади, кримінологічний аналіз та процесуальні інструменти для ефективного протистояння таким загрозам. Синергетичне поєднання цих компонентів сприяє не лише розкриттю злочинів, але й їх запобіганню, а також мінімізує ризики для безпеки держави. Таким чином, дослідження теоретико-правових, кримінологічних і процесуальних аспектів боротьби з організованою злочинністю допомагає розробити дієві стратегії роботи Національної поліції. Це спрямовано на зменшення рівня злочинності, підвищення правової свідомості населення та зміцнення довіри громадян до правоохоронної системи. Комплексний підхід, який поєднує нормативно-правові, кримінологічні та процесуальні основи, є ключовою умовою забезпечення високої ефективності протидії організованій злочинності в сучасних реаліях.

Список використаних джерел

1. Конституція України : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 1996. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 10.03.2026).

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 10.03.2026).

3. Ткаченко В.І. Організована злочинність та сучасні методи її протидії : монографія. – Київ : Юрінком Інтер, 2020. – 312 с.

Андрій ПОЛЯК
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Святослав ПОЛЯК
доцент кафедри ОРД
доктор філософії у галузі знань «Право»
Львівський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДИСТАНЦІЙНОМУ ВЕРБУВАННЮ ВИКОНАВЦІВ ДЛЯ ВБИВСТВ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Дистанційне вербування виконавців тяжких злочинів становить серйозну загрозу національній безпеці держави та безпеці її громадян. Особливо небезпечним воно є у випадках замовних убивств посадових осіб, де поєднуються гібридні методи впливу держави-агресора та використання цифрових платформ. Досвід Національної поліції України (далі – НПУ) демонструє, які механізми протидії в умовах цих загроз є найбільш ефективними.

Показовим прикладом сучасних практик дистанційного вербування виконавців тяжких злочинів є кримінальне провадження щодо вбивства народного депутата України Андрія Парубія, розслідування якого було завершено у березні 2026 року під процесуальним керівництвом Генерального прокурора [1].

За даними слідства, злочин, скоєний 30 серпня 2025 року, мав ознаки заздалегідь спланованого та координованого ззовні діяння, а правоохоронними органами у стислі строки встановлено повну хронологію подій – від моменту вербування виконавця до реалізації нападу та спроб знищення доказів. При цьому встановлено, що обвинувачений діяв як агент російських спецслужб.

Первинний контакт відбувся через месенджер Telegram, де особа здійснювала пошук інформації про зниклого безвісти родича, відтак взаємодія трансформувалася у свідоме співробітництво з представниками держави-агресора. Як зазначив Генеральний прокурор, «з 2024 року він передавав ворогу інформацію про підрозділи ЗСУ у Львові, а згодом запропонував кандидатуру Андрія Парубія як ціль для вбивства» [1].

Цей кейс демонструє поетапний характер дистанційного вербування: від встановлення контакту через цифрову платформу до реалізації злочинного задуму під контролем куратора. Виконавець координував свої дії з представником російських спецслужб та звітував про їх виконання, а використану зброю планувалося застосовувати і для інших замовних убивств в Україні. Такий механізм вербування зумовив необхідність тісної взаємодії між правоохоронними структурами: «викриття та забезпечення відповідальності за цей злочин – результат спільної роботи Львівської обласної прокуратури, Служби безпеки України та НПУ» [1].

Наступним прикладом ефективної протидії дистанційному вербуванню є операція «ЕНІГМА 2.0», проведена у лютому 2026 року НПУ спільно зі Службою безпеки України, Офісом Генерального прокурора та правоохоронцями Республіки Молдова. Під час операції було викрито агентурно-бойову мережу, завербовану російськими спецслужбами для планування замовних вбивств медійних і політичних діячів України [2].

Мережа вербувала громадян Молдови, які на території України збирали інформацію про потенційні цілі: маршрути, місця проживання та роботи, охорону та можливі способи ліквідації. **Координація дій здійснювалася**

дистанційно через закриті канали зв'язку, а фінансові операції проводилися через криптогаманці.

НПУ здійснила низку узгоджених заходів для нейтралізації цієї загрози: з**атримання куратора та учасників мережі** на території Молдови і України; о**бшуки та вилучення засобів зв'язку, зброї, техніки та інших доказів** у Києві та Одесі; міжнародну **координацію** через Департамент міжнародного поліцейського співробітництва та створення спільної слідчої групи (JIT) за участю Європолу та Інтерполу; **оформлення підозр** за кількома статтями Кримінального кодексу України та подальше розслідування під керівництвом Офісу Генерального прокурора.

Кейс «ЕНІГМА 2.0» ілюструє, як комплексна діяльність НПУ, міжвідомча та міжнародна співпраця дозволяють запобігти виконанню ворожих замовлень на вбивства, нейтралізувати агентурні мережі та перекрити канали координації і фінансування.

За даними Головного управління розвідки Міністерства оборони України, останнім часом російські спецслужби активізували спроби вербування громадян України для залучення їх до протиправної діяльності на території країн ЄС. Потенційним виконавцям пропонуються грошова винагорода та завдання на користь держави-агресора, зокрема ведення спостереження за об'єктами критичної інфраструктури. Переважно йдеться про українців із тимчасово окупованих територій, що робить вербування ефективним інструментом гібридної агресії РФ проти України та європейської спільноти. Одним із превентивних заходів протидії таким спробам є своєчасне інформування громадян та надання рекомендацій щодо дій у разі підозрілих контактів [3].

Отже, аналіз наведених кейсів дозволяє виокремити практичні аспекти протидії дистанційному вербуванню, які реалізуються НПУ у взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки. До них належать ефективне застосування інструментів оперативно-розшукової діяльності, **використання кіберполіцейських методів**, **міжвідомча та міжнародна взаємодія**, **документування ланцюга вербування** та превентивні заходи щодо запобігання аналогічним злочинам.

Список використаних джерел

1. Вбивство Андрія Парубія − обвинувальний акт у суді. *Офіс Генерального прокурора.* URL: https://lnk.ua/rsubopjar (дата звернення: 17.03.2026).

2. *Операція «ЕНІГМА 2.0»: Нацполіція зірвала плани РФ та затримала агентурно-бойову групу, яка на замовлення російських спецслужб планувала вбивства медійних та політичних українських діячів. Головне управління Національної поліції в Полтавській області.* URL: https://lnk.ua/NYo3m3RWu (дата звернення: 17.03.2026).

3. Спецслужби кремля намагаються вербувати українців для протиправної діяльності в Європі. *Головне управління розвідки.* URL: https://lnk.ua/C76O1Tz1B (дата звернення: 17.03.2026).

Віктор ПОНОМАРЕНКО
викладач кафедри адміністративного права та процесу
Навчально-наукового інституту права
та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПРОКУРОРОМ У СПРАВАХ ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ

Сучасний стан протидії організованій злочинності в Україні характеризується ускладненням форм і методів злочинної діяльності, зростанням рівня її латентності та транснаціонального характеру. У таких умовах ефективність досудового розслідування значною мірою залежить від належної організації взаємодії між слідчими Національної поліції України та прокурором як процесуальним керівником. Саме узгодженість їхніх дій, чіткий розподіл повноважень і дотримання вимог кримінального процесуального законодавства є ключовими умовами досягнення завдань кримінального провадження.

Правовою основою взаємодії слідчого та прокурора є положення Кримінального процесуального кодексу України, який визначає процесуальний статус сторін кримінального провадження, їх повноваження та форми співпраці. Відповідно до КПК України, прокурор здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, забезпечує нагляд за додержанням законів під час проведення слідчих (розшукових) дій, а також уповноважений давати обов'язкові для виконання письмові вказівки слідчому [1]. У свою чергу, слідчий Національної поліції здійснює безпосереднє досудове розслідування, збір доказів, проведення процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень у межах своєї компетенції.

Особливості взаємодії у справах про організовану злочинність обумовлені складністю таких кримінальних проваджень, необхідністю проведення значної кількості слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, залученням оперативних підрозділів, а також потребою у координації дій з іншими правоохоронними органами. У таких провадженнях особливо важливим є етап планування досудового розслідування, який передбачає визначення основних напрямів доказування, формування версій, розподіл завдань між учасниками слідчої групи та встановлення строків виконання процесуальних дій.

Прокурор як процесуальний керівник відіграє ключову роль у забезпеченні законності та ефективності розслідування. Його діяльність спрямована не лише на контроль за діями слідчого, але й на організацію розслідування в цілому. У справах про організовану злочинність прокурор забезпечує узгодженість дій різних суб'єктів, приймає рішення щодо створення слідчих груп, погоджує клопотання про проведення слідчих дій, звертається до слідчого судді з відповідними клопотаннями, а також визначає стратегію підтримання публічного обвинувачення в суді.

Важливим аспектом взаємодії є здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, які є одним із найбільш ефективних інструментів протидії організованій злочинності. Проведення таких дій потребує чіткого дотримання процесуальних вимог, оскільки отримані результати можуть бути використані як докази лише за умови їх належної фіксації та легалізації. У цьому контексті роль прокурора полягає у забезпеченні законності їх проведення, погодженні відповідних клопотань та контролі за дотриманням прав людини.

Суттєве значення має також взаємодія слідчого та прокурора при прийнятті ключових процесуальних рішень, зокрема щодо повідомлення особі про підозру, обрання запобіжного заходу, проведення обшуків, тимчасового доступу до речей і документів, а також направлення обвинувального акта до суду. У справах про організовану злочинність такі рішення повинні бути особливо виваженими, оскільки вони впливають на подальший хід кримінального провадження та перспективу притягнення винних осіб до відповідальності.

Окрему увагу слід приділити проблемним аспектам взаємодії слідчого та прокурора. Серед них можна виокремити надмірне процесуальне навантаження, недостатній рівень координації дій, формальний підхід до виконання вказівок прокурора, а також можливі конфлікти щодо розподілу повноважень. У деяких випадках це призводить до затягування строків досудового розслідування, втрати доказової бази або визнання доказів недопустимими.

З метою підвищення ефективності взаємодії доцільним є вдосконалення організаційно-правових механізмів співпраці, зокрема шляхом запровадження чітких стандартів комунікації, підвищення рівня професійної підготовки слідчих і прокурорів, а також використання сучасних інформаційних технологій для координації дій. Важливим є також забезпечення належного рівня процесуальної незалежності слідчого при одночасному збереженні ефективного прокурорського нагляду.

Таким чином, взаємодія слідчих Національної поліції з прокурором у справах про організовану злочинність є складним багатокомпонентним процесом, що поєднує процесуальні, організаційні та тактичні аспекти. Її ефективність визначається рівнем узгодженості дій, дотриманням принципів кримінального провадження, належним нормативно-правовим забезпеченням та професійною підготовкою суб’єктів. Подальше вдосконалення цієї взаємодії є необхідною умовою підвищення ефективності боротьби з організованою злочинністю та зміцнення правопорядку в державі.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.

Олена ПОПЕСКУ
старший інспектор з особливих доручень сектору міжнародного поліцейського співробітництва ГУНП в Миколаївській області

МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

У сучасних умовах глобалізації та зростання безпекових загроз міжвідомча взаємодія і міжнародне співробітництво виступають важливими інструментами для спільного протидії організованій злочинності та зміцнення правопорядку на національному і міжнародному рівнях.

Міжнародна система запобігання злочинності являє собою цілісну сукупність узгоджених між собою правових норм, інституційних структур і практичних механізмів, спрямованих на протидію кримінальним правопорушенням, що виходять за межі однієї держави та набувають глобального чи транскордонного характеру, при цьому її функціонування забезпечується через укладення міжнародних договорів, активну взаємодію держав та діяльність спеціалізованих міжнародних організацій.

До системи міжнародних правоохоронних органів та інституцій належать такі ключові структури, як Інтерпол, який забезпечує глобальний розшук правопорушників, обмін інформацією та узгодження дій правоохоронних органів різних держав, а також Європол, діяльність якого спрямована на координацію боротьби країн Європейського Союзу з транснаціональною злочинністю. Особливе місце посідає Міжнародний кримінальний суд, що здійснює правосуддя у справах щодо найтяжчих міжнародних злочинів, включаючи воєнні злочини, геноцид і злочини проти людяності, тоді як ФАТФ формує міжнародні стандарти протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. Водночас ефективність цієї системи значною мірою забезпечується через практичну взаємодію держав, що реалізується у створенні спільних слідчих груп для розслідування складних транскордонних злочинів [1, с. 912].

Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол функціонує з метою налагодження максимально широкої співпраці між правоохоронними органами різних держав, забезпечуючи взаємодію в межах національних законодавств і з урахуванням принципів прав людини, а також сприяючи створенню ефективних механізмів запобігання та припинення загальнокримінальних правопорушень; водночас організація об’єднує 195 країн, що підкреслює її глобальний характер і робить однією з найбільш масштабних міжнародних інституцій у світі [2, с. 851].

Європейський поліцейський офіс є спеціалізованою структурою Європейського Союзу, діяльність якої спрямована на розвиток ефективної взаємодії між правоохоронними органами держав-членів у протидії злочинності міжнародного масштабу, при цьому він виконує координаційну функцію, об’єднуючи зусилля поліції та інших компетентних органів як країн ЄС, так і партнерських держав, виступаючи водночас аналітичним і експертним центром

у сфері боротьби з організованою злочинністю. Його діяльність охоплює запобігання та протидію тероризму, незаконному обігу наркотиків, торгівлі людьми, кіберзлочинності, відмиванню доходів та іншим видам тяжких правопорушень, що становлять загрозу спільним інтересам Європейського Союзу [3, с. 460].

А. Іванов акцентує увагу на тому, що важливим напрямом міжнародної взаємодії у сфері протидії злочинності є узгоджена діяльність правоохоронних органів різних держав, у межах якої Україна активно співпрацює з міжнародними структурами, зокрема використовуючи можливості Інтерполу для обміну оперативною інформацією та здійснення розшуку осіб, взаємодіючи з Європолом у процесі спільних розслідувань і протидії транснаціональним злочинним мережам, а також беручи участь у роботі ФАТФ з метою запобігання фінансуванню тероризму та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, що в цілому сприяє підвищенню ефективності боротьби з кримінальними загрозами як на національному, так і на міжнародному рівнях [4, с. 681].

Хоча Україна бере активну участь у міжнародній системі протидії злочинності, її ефективність обмежується низкою проблем, серед яких слід зазначити недостатню гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, труднощі в організації своєчасного і повного обміну інформацією між правоохоронними органами різних країн, а також відсутність єдиного узгодженого механізму надання правової допомоги у кримінальних справах.

Для підвищення ефективності міжнародної співпраці України у протидії транснаціональній злочинності доцільно законодавчо визначити пріоритетність такої взаємодії та розширити механізми співробітництва з міжнародними правоохоронними органами, активізувати обмін інформацією та аналітичну взаємодію через міжнародні бази даних, створювати спільні слідчі групи і проводити міжнародні операції проти тероризму, корупції та кіберзлочинності, гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами, ратифікувати ключові документи щодо посилення відповідальності за транснаціональні злочини та підвищувати кваліфікацію правоохоронців через спільні навчальні програми з міжнародними партнерами, застосовуючи сучасні технології кримінального аналізу та кібербезпеки.

Співробітництво України з міжнародними та міжвідомчими структурами значно підвищує ефективність боротьби з організованою злочинністю, сприяючи обміну інформацією, координації дій правоохоронних органів і гармонізації національних стандартів із міжнародними вимогами.

Список використаних джерел

1. Філіпчук О.Г. Участь України у міжнародній системі запобігання злочинності під час воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2025. № 02. С. 910-914.

2. Воронятніков О.О. Діяльність міжнародних установ та організацій у боротьбі зі злочинністю. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2025. № 01. С. 848-853.

3. Герасименко О.М., Сірий О.В. Нормативно-правове забезпечення міжнародного співробітництва Служби безпеки України під час протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2025. № 03. С. 451-464.

4. Іванов А.В. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 680-683

Карина ПОСТОЛОВА
курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Володимир КАЛУГІН
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри кримінального аналізу
та інформаційних технологій
Одеський державний університет внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ Й ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Інформаційно-аналітичне забезпечення (ІАЗ) є важливою складовою сучасної правоохоронної діяльності. Воно охоплює організаційні, правові й технічні заходи щодо збору, обробки, зберігання та аналізу інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Основним завданням ІАЗ є перетворення великих обсягів даних в аналітичний продукт. На практиці це включає використання відкритих і негласних джерел, їх систематизацію та аналіз для виявлення і документування злочинів. ІАЗ складається з інформаційних систем, аналітичної роботи та управлінської діяльності [1, с. 45–47].

Водночас впровадження ІАЗ супроводжується низкою проблем. Аналітична діяльність є складною і багатоступеневою, що ускладнює прийняття об'єктивних рішень і підвищує ризик помилок. Суттєвим викликом є суб'єктивність висновків, яка залежить від досвіду й навичок працівника. Ефективність ІАЗ також залежить від якості та повноти даних, а організація

інформаційних процесів потребує значних ресурсів і сучасних технологій [2, с. 38–40].

Штучний інтелект (ШІ) є перспективним інструментом удосконалення ІАЗ у протидії організованій злочинності. Він дозволяє аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та підвищувати ефективність прийняття рішень. У правоохоронній діяльності ШІ застосовується для аналізу зв'язків, комунікацій, фінансових операцій, розпізнавання облич і прогнозування злочинності. Це сприяє автоматизації процесів, підвищенню точності оцінок і оперативності реагування [3].

Разом із тим використання ШІ пов'язане з ризиками. До теоретичних належать можливість генерування недостовірної інформації, складність перевірки результатів і ризик сліпої довіри до систем. Етичні проблеми включають можливе порушення прав людини та шкоду репутації. Прикладні проблеми проявляються у фабрикації даних і помилках у юридичних документах, що може призводити до хибних рішень і негативних наслідків у правоохоронній діяльності [5].

Подальший розвиток ІАЗ із використанням ШІ потребує правового регулювання, визначення його статусу, захисту прав людини та підвищення цифрової грамотності працівників. Це необхідно для забезпечення ефективного й безпечного використання технологій у боротьбі з організованою злочинністю [4, с. 130–133].

Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення є ключовим інструментом підвищення ефективності правоохоронної діяльності, особливо у сфері протидії організованій злочинності. Впровадження штучного інтелекту дозволяє автоматизувати обробку великих обсягів даних, прискорити аналітичні процеси, виявляти злочинні зв'язки та прогнозувати ризики, що значно підвищує якість документування та розслідування. Водночас, використання ШІ супроводжується теоретичними і прикладними проблемами, такими як ненадійність даних, складність перевірки результатів, етичні ризики та можливість фабрикації інформації, що потребує ретельного контролю, правового регулювання та підвищення цифрової грамотності працівників правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Мельнікова О.О. Організаційно-правові основи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів. *Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення*. ОДУВС: Одеса, 2023. С. 43-51.

2. Березняк Н.В. Проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності. *Інноваційна економіка. Наука, технології, інновації • 2018, № 1.* Київ, 2018. С. 37-42.

3. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові. Giga Cloud: веб-сайт. URL: https://gigacloud.ua/articles/shho-take-shtuchnyj-intelekt-istoriya-vydy-ta-skladovi/ (дата звернення: 29.03.2026).

4. Шевчук Т.А., Свистун Я.В. Використання штучного інтелекту у протидії злочинності. Вісник кримінологічноїасоціації україни. 2021. №2 (25). ХНУВС: Харків, 2021. С. 128-134.

5. Проблеми довіри до штучного інтелекту: ризики та реалії. Softserve: веб-сайт. URL: https://career.softserveinc.com/uk-ua/stories/trust-issues-with-ai (дата звернення: 29.03.2026).

Олег ПРЕДМЕСТНІКОВ
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
завідувач кафедри права
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Анатолій ТІХОНОВ
студент спеціальності D8 «Право», експерт-здобувач НАЗЯВО
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА СТ. 201-2 КК УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ТА ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ

Введення у 2022 році статті 201-2 до Кримінального кодексу України (Закон № 2155-IX) [2] стало відповіддю законодавця на масштабні зловживання у сфері гуманітарної допомоги в умовах повномасштабної війни. За даними Офісу Генерального прокурора, лише за 2022 рік зареєстровано 384 факти незаконного використання гуманітарної допомоги [3, с. 6]. Метою цього дослідження є аналіз криміналістичної характеристики та особливостей початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України.

Щоб ефективно розслідувати, потрібно розуміти анатомію злочину. Криміналістична характеристика у цій категорії справ має чіткі обриси.

Предмет кримінального правопорушення — це не абстрактні цінності, а конкретні речі першої необхідності: від автомобілів для ЗСУ та військового спорядження до продуктів, ліків та засобів гігієни, призначених для військових, переселенців або постраждалих [3, с. 42-51, 114-115].

Спосіб вчинення — це завжди складна, багатоходова схема. Цікаво, що 100% таких кримінальних правопорушень мають етап ретельної підготовки. Злочинці не діють спонтанно: вони вивчають документи, створюють псевдоблагодійні фонди, налагоджують корупційні зв’язки або займаються підробкою паперів [3, с. 60-61]. Сам збут відбувається через продаж товарів, незаконне використання пожертв або комерційну експлуатацію гуманітарного транспорту [3, с. 65]. Для приховування слідів використовують підставні

організації, фейкову документацію та месенджери, щоб уникнути особистих зустрічей [3, с. 69].

Географія та час також промовисті: левова частка кримінальних правопорушень (майже 80%) вчиняється саме у сфері допомоги Збройним Силам України, решта – у допомозі постраждалим та закладам охорони здоров'я [3, с. 86]. Епіцентри – прикордонні регіони, гуманітарні хаби та навіть кіберпростір [3, с. 88-89].

Початок розслідування за ст. 201-2 КК України підпорядковується загальним правилам ст. 214 КПК України [1]. Специфіка виникає далі – через складність доведення корисливого мотиву та статус предмета кримінального правопорушення. Обставини, що підлягають з'ясуванню, систематизуються у п'ять груп: ті, що характеризують подію, особу злочинця, впливають на ступінь тяжкості, на прийняття процесуальних рішень, та інші [3, с. 138-139, 165]. Їх урахування дозволяє слідчому обрати оптимальну програму дій.

Розслідування має ситуаційний характер. На початковому етапі можливі три типові слідчі ситуації: 1) особу злочинця встановлено; 2) відомості про особу неповні або відсутні; 3) провадження розпочато за іншим фактом, але є підстави вважати, що вчинено кримінальне правопорушення, яке передбачено за ст. 201-2 КК України [3, с. 155, 166-167]. Алгоритм дій слідчого залежить від ситуації та може включати допити, огляди, обшуки, тимчасовий доступ до речей і документів, експертизи та негласні слідчі (розшукові) дії [3, с. 156-161].

Довести таку справу складно. Головний камінь спотикання – суб'єктивна сторона, тобто мета отримання прибутку. Саме тут у гру вступають негласні слідчі дії. Контрольована та оперативна закупка (ст. 271 КПК України) стає тим інструментом, який дозволяє «спіймати за руку» і довести, що допомога призначалася не для потреб фронту, а для збагачення.

Важливо пам'ятати, що цифрові сліди тепер мають вагу доказу: згідно зі ст. 99 КПК України, листування в месенджерах та дані з електронних реєстрів визнаються документами. Тому під час обшуків вилучаються не лише "фізичні" речі – продукти чи одяг, але й комп'ютерна техніка, телефони. Об'єктами огляду стають установчі документи фондів, фінансові декларації та сертифікати кінцевого споживача [3, с. 172-173, 224]. Коло свідків надзвичайно широке: від митників та банкірів до волонтерів і колег підозрюваного [3, с. 191-192].

Розкрадання гуманітарної допомоги – це не просто крадіжка. Це багатоетапний, добре організований злочинний промисел, який підриває обороноздатність країни. Подальша ефективна протидія потребує не просто реакції поліції, а комплексної інтеграції банківського моніторингу, митного контролю та громадського нагляду в єдину систему. Лише об'єднавши зусилля, ми зможемо зберегти довіру міжнародних партнерів і гарантувати, що кожен автомобіль, кожна аптечка та кожна консерва дійдуть до того, хто чекає на них на передовій чи в зруйнованому домівці.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–13. Ст. 88. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
3. Шевців В.М. Методика розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 292 с. https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3ccf25f3-c625-42c2-9d38-9c3087b4b61e/content

Еміль ПРИСЯЖНЮК
курсант навчально-наукового інституту №1
Харківський національний університет внутрішніх справ
Євгеній ЗОЗУЛЯ
викладач кафедри криміналістики та судової експертології
Харківський національний університет внутрішніх справ

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ 3D-СКАНУВАННЯ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасні злочинні організації характеризуються високим рівнем конспірації, ретельним плануванням своєї діяльності та вчиненням багатоепізодних, просторово-розгалужених кримінальних правопорушень. У цьому контексті традиційні методи фіксації матеріальної обстановки та слідової картини під час проведення огляду місця події часто не дозволяють у повному обсязі зберегти первинну доказову інформацію. Це детермінує потребу впровадження інноваційних технічних засобів, серед яких провідне місце посідають технології просторового 3D-сканування.

Застосування 3D-сканерів під час огляду місця події за фактами діяльності організованих злочинних угруповань дозволяє генерувати високодеталізовані віртуальні моделі простору з фіксацією точних метричних даних та розташування мікро- і макрослідів злочину. Такий підхід не лише мінімізує ризики втрати доказової бази внаслідок впливу суб'єктивних чинників або факторів навколишнього середовища, а й забезпечує можливість багаторазового дистанційного дослідження віртуальної сцени злочину слідчими та експертами. З огляду на це, розробка та систематизація тактичних прийомів застосування систем 3D-сканування виступає стратегічно важливим напрямом модернізації

експертно-криміналістичної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії організованій злочинності.

Після інтеграції 3D-сканерів у процес огляду місця події, він зазнав серйозної трансформації. Зникає потреба в ручних вимірюваннях, оскільки сканери створюють точні карти в масштабі з точністю до трьох знаків після коми. Плани, схеми також втрачають свою доцільність завдяки здатності сканерів створювати детальні візуальні реконструкції. У цьому віртуальному середовищі є можливість перемістити на місце події, наблизити певні об'єкти, оглядати їх у різних проекціях, визначити відстані, сформувати 2D-схему тощо [1, с. 6-7].

Вирішальним фактором під час огляду місць вчинення злочинів організованими угрупованнями є масштаб та складність слідової картини. Зокрема, фіксація великих підпільних нарколабораторій, складів незаконної зброї чи баз контрабанди традиційними методами потребує значних витрат часу та людських ресурсів. Використання 3D-сканерів дозволяє швидко і максимально точно зафіксувати великі площі з усім обладнанням та речовими доказами. Це не лише скорочує час роботи поліцейських на складному об'єкті, але й унеможливлює втрату мікрослідів чи порушення обстановки під час тривалого ручного огляду.

Застосування методу 3D-сканування значно скорочує час проведення оглядів та перебування поліцейських в потенційно небезпечній зоні. Наразі всі обласні управління Національної поліції України забезпечені новітніми 3D-сканерами для детального фіксування місцевості та розміщених на ній об'єктів у тривимірному просторі, з можливістю подальшого визначення розмірних характеристик територій, об'єктів [2, с. 536-567].

Як і кожні нові технології, 3D-сканування має свої проблеми. Проблеми впровадження технологій 3D-сканування можна розділити на чотири групи: проблеми фінансово-економічного характеру; проблеми організаційно-тактичного характеру; проблеми навчально-методичного характеру; проблеми нормативно-правового характеру.

Наявність зазначених проблем зумовлює млявість змін правових норм, що регламентують процес впровадження технологій 3D-сканування в кримінальному провадженні та визнання допустимими доказів, отриманих у результаті їх використання. Це стосується впровадження й інших новітніх технологій для вирішення завдань кримінального провадження [3, с. 298].

Впровадження 3D-сканування змінює підходи до огляду місця події, адже дозволяє створювати точні віртуальні реконструкції без ручних вимірювань. Це суттєво скорочує час роботи правоохоронців.

Проте повноцінному використанню сканерів заважають фінансові, організаційні та правові проблеми. Вони гальмують зміни в законодавстві та ускладнюють процес визнання таких доказів допустимими. Тому нагальним питанням є оновлення нормативно-правової бази.

Список використаних джерел

1. Басюк Л., Антощук А. Організація та тактика використання 3D-сканування під час огляду місця події. 2025. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14982555 (дата звернення: 21.03.2026).
2. Вигівський І.М. Особливості проведення огляду місця події за допомогою методу 3D-сканування під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту. *Juridical scientific and electronic journal*. 2025. № 2. С. 535–538. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/128 (дата звернення: 21.03.2026).
3. Макарова О.П., Мараховець А.С., Лисюк А.М. 3D-сканування місця події: революція у фіксації доказів та реконструкції обставин злочину. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2025. Т. 36, № 3. С. 288–301. URL: https://doi.org/10.32631/vca.2025.3.22 (дата звернення: 21.03.2026).

Еміль ПРИСЯЖНЮК
курсант навчально-наукового інституту №1
Харківський національний університет внутрішніх справ
Євгеній ЗОЗУЛЯ
викладач кафедри криміналістики та судової експертології
Харківський національний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ КРИМІНАЛІСТИКИ У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та глобальна цифровізація суспільних процесів зумовили виникнення нових, високотехнологічних форм протиправної діяльності. Транснаціональна організована кіберзлочинність становить одну з ключових загроз національній та міжнародній безпеці, оскільки злочинні угруповання використовують складні технічні алгоритми, механізми анонімізації та юрисдикційні бар'єри для вчинення правопорушень і приховування незаконних доходів. За таких умов слідова картина злочину формується переважно у віртуальному просторі, що значно ускладнює ефективне застосування традиційних криміналістичних підходів та вимагає залучення високоспеціалізованих знань для роботи з нематеріальними слідами.

У цьому контексті визначальної ролі набуває цифрова криміналістика як спеціалізована галузь наукових знань та практичної діяльності. Вона забезпечує правоохоронні органи необхідним технічним інструментарієм та процесуальними методиками для правомірного виявлення, фіксації, вилучення та подальшого експертного дослідження електронних доказів.

Цифрова криміналістика є «однією з галузей криміналістики, яка зосереджена на кримінально-процесуальному праві і доказах стосовно

комп’ютерів і пов’язаних з ними пристроїв», такими, як мобільні пристрої (телефони, смартфони тощо), ігрові приставки та інші пристрої, що функціонують через Інтернет (пристрої для здоров’я та фітнесу та медичні прилади тощо). Цифрова криміналістика, зокрема, має відношення до процесу збору, отримання, збереження, аналізу та подання електронних доказів (також відомих як цифрові докази) з метою отримання оперативно-розшукових відомостей і здійснення розслідування та кримінального переслідування по відношенню до різних видів злочинів, включаючи кіберзлочини [1, с. 177-178].

Як і будь-який інший розділ криміналістичної техніки, цифрова криміналістика повинна вміщувати теоретичні знання та практичні рекомендації щодо об’єктів, які вона вивчає (в даному випадку цифрові сліди в інфраструктурі кіберпростору), технологій їх аналізу (виявлення, фіксації, дослідження) з метою вирішення завдань з розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень [2, с. 184].

Особливу увагу в цифровій криміналістиці приділяють виявленню та аналізу слідів цифрової активності, які можуть бути використані для встановлення фактів або для виявлення злочинної поведінки. Також важливою є здатність правильно інтерпретувати знайдені дані, враховуючи можливість маніпуляції ними або зміни. Цифрова криміналістика постійно розвивається відповідно до нових технологічних трендів та методів злочинної діяльності в цифровому просторі. Вона вимагає від спеціалістів глибоких знань в ІТ, а також розуміння правових аспектів збору та використання цифрових доказів.

Крім того, із розвитком цифрових технологій використання цифрових доказів стає все більш поширеними в кримінальних провадженнях. Цифрова криміналістика використовує широкий спектр інструментів і технологій для дослідження цифрових доказів. Не менш важливим є те, що цифрова криміналістика відіграє важливу роль у боротьбі з кіберзлочинністю [3, с. 148].

У міжнародній практиці існують чітко визначені стандарти для роботи з електронними доказами. Зокрема, в США активно застосовуються методи цифрової криміналістики для збору і аналізу даних з мобільних телефонів та комп’ютерних пристроїв, що дозволяє ефективно боротися з кіберзлочинністю. В ЄС також були розроблені детальні процедури збору, зберігання та перевірки електронних доказів, що відповідають міжнародним стандартам [4, с. 122].

Цифрова криміналістика є ключовим інструментом протидії транснаціональній кіберзлочинності. Вона дозволяє правоохоронцям вилучати та аналізувати електронні докази з дотриманням міжнародних стандартів. Без застосування цих методів неможливо зберегти цілісність віртуальних слідів та довести вину учасників злочинних мереж у суді. Тому ефективна боротьба з сучасними загрозами вимагає постійного вдосконалення ІТ-компетенцій експертів та інтеграції передового світового досвіду роботи з нематеріальними доказами.

Список використаних джерел

1. Колодіна А.С., Федорова Т.С. Цифрова криміналістика: проблеми теорії і практики. *Kyiv Law Journal*. 2022. № 1. С. 176–180. URL: https://doi.org/10.32782/klj/2022.1.27 (дата звернення: 21.03.2026).

2. Степанюк Р.Л. Цифрова криміналістика та її значення в розслідуванні кримінальних правопорушень. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2025. № 3. С. 181–192. URL: https://doi.org/10.34015/2523-4552.2025.3.20 (дата звернення: 21.03.2026).

3. Kolosovskyi Y.Y., Yakubivska Y.V. Peculiarities of digital forensics application: problems of theory and practice. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 6. С. 146–150. URL: https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.27 (дата звернення: 21.03.2026).

4. Petryk V.V. The use of electronic evidence in criminal proceedings: issues of collection, verification, and evaluation. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2025. Т. 4, № 87. С. 119–123. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.17 (дата звернення: 21.03.2026).

Даніїл ПРОДАН,
курсант 202 взводу навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Демид МОРОЗОВ,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України
Одеський державний університет внутрішніх справ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ТА ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасний стан розвитку організованої злочинності в Україні характеризується високим рівнем латентності, використанням новітніх технологій та міжнародними зв’язками злочинних угруповань. У таких умовах особливого значення набуває модернізація оперативно-розшукової та експертно-криміналістичної діяльності правоохоронних органів як ключових інструментів протидії організованій злочинності.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності виявлення та документування діяльності організованих злочинних

груп, що можливо лише за умови впровадження сучасних методів оперативно-розшукової діяльності та криміналістичних технологій. Традиційні підходи до боротьби зі злочинністю вже не повною мірою відповідають сучасним викликам.

Оперативно-розшукова діяльність виступає одним із основних напрямів діяльності правоохоронних органів, спрямованих на виявлення, попередження та припинення злочинів. Її ефективність безпосередньо залежить від рівня технічного забезпечення, професійної підготовки працівників та використання аналітичних інструментів [1, с. 215]. У зв'язку з цим модернізація оперативно-розшукової діяльності передбачає впровадження інформаційно-аналітичних систем та використання OSINT-технологій.

Важливим напрямом модернізації є розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення оперативних підрозділів. Використання спеціалізованих баз даних, систем аналізу зв'язків та цифрових платформ дозволяє підвищити ефективність виявлення злочинних схем і встановлення причетних осіб. Такий підхід забезпечує перехід від реагування на вже вчинені злочини до їх попередження.

Окрему роль відіграє впровадження негласних методів отримання інформації із застосуванням сучасних технічних засобів. Використання аудіо- та відеоконтролю, моніторингу електронних комунікацій дозволяє отримувати доказову інформацію про діяльність організованих злочинних груп.

Не менш важливим напрямом є модернізація експертно-криміналістичної діяльності. Сучасна криміналістика використовує цифрові технології, біометричні системи та ДНК-аналіз, що значно підвищує доказову силу матеріалів кримінального провадження [2, с. 98].

Впровадження сучасних криміналістичних лабораторій та автоматизованих систем обробки доказів дозволяє скоротити час проведення експертиз та підвищити їх точність. Особливого значення набуває використання ДНК-ідентифікації як одного з найбільш надійних методів встановлення особи правопорушника.

В умовах цифровізації суспільства значну роль відіграє кіберкриміналістика, яка дозволяє досліджувати електронні докази та аналізувати цифрові сліди. Це є особливо актуальним з огляду на активне використання цифрових технологій організованою злочинністю.

Модернізація також передбачає підвищення рівня професійної підготовки працівників правоохоронних органів, формування навичок роботи з інформаційними системами та аналітичними інструментами.

Таким чином, модернізація оперативно-розшукової та експертно-криміналістичної діяльності є необхідною умовою ефективної протидії організованій злочинності. Вона включає впровадження сучасних технологій, розвиток аналітичних інструментів та підвищення професійної підготовки працівників. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності правоохоронної діяльності та зміцненню законності.

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М. Кримінологія : підручник. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2020.
2. Шепітько В.Ю. Криміналістика : підручник. Харків : Право, 2021.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

Едуард РАСЮК
кандидат юридичних наук, професор,
головний оперуповноважений 3-го відділу (стратегічного аналізу)
Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України, полковник поліції,
професор кафедри кримінології та інформаційних
технологій Національної академії внутрішніх справ

ДОТРИМАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ – ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗРОБКИ НОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПО БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ НА 2026-2030 РОКИ

Інтеграція України до світової цивілізованої спільноти, зокрема у частині виконання взятих на себе міжнародних зобов’язань у рамках приєднання до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, який на 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку обговорювався в межах Саміту ООН, за результатами якого були визначені орієнтири розвитку й ухвалений підсумковий документ - «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», [5] обумовлює формування та реалізацію державної політики, спрямованої на сприяння побудові мирного та інклюзивного суспільства задля сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях. Відповідно до кардинальних змін, пов’язаних із воєнним станом та курсом на євроінтеграцію, стратегічне бачення сталого розвитку України, окреслене Президентом України, які обумовлюють можливість побудувати ефективну державу, яка сприяла б побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях (ціль 16).[8] Зазначене, передбачає організацію постійного моніторингу стану і тенденцій злочинності та вимірювання суспільного прогресу у здійсненні заходів із запобігання та протидії їй, зокрема включаючи удосконалення системи національної правової статистики. Водночас, Україною перед Європейським Союзом взято зобов’язання вести

боротьбу з організованою злочинністю та легалізацією (відмиванням) коштів, зменшувати постачання та попит на незаконні наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори, а також забезпечувати зміцнення поваги до демократичних принципів, підтримувати верховенство права, захищати права людини та основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до вразливих груп населення. [2] Також, ратифікована із застереженнями і заявами Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколи, що її доповнюють, сприяє співробітництву в справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею. [1] Тому, трансформація України в європейський простір правопорядку можлива лише за умови: приведення національного законодавства у сфері запобігання і протидії організованій злочинності відповідно до європейського; системного кримінально-правового впливу на організовані злочинні групи і злочинні організації та їх злочинну діяльність; зміни формування і оцінки системи кримінально-правової статистики й врахування наявних альтернативних джерел даних щодо злочинності, зокрема організованої (кримінологічні знаряддя вивчення злочинності); використання інструментів SOCTA (Serious and Organised Crime Threat Assessment) та IOCTA (Internet Organised Crime Threat Assessment) тощо.

Наразі, в Україні впровадили і надалі удосконалюють у діяльність правоохоронних органів (суб'єктів боротьби з організованою злочинністю), запозичену найкращу європейську практику з оцінки загроз організованої злочинності EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU-SOCTA), з подальшою імплементацією в українське законодавство методики оцінки загроз серйозної та організованій злочинності, [6] зокрема: Міністерство внутрішніх справ України очолює (через заступника Міністра внутрішніх справ) тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України - Міжвідомчу робочу групу з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна, і надалі впроваджує у діяльність Національної поліції України передові практики запобігання і протидії організованої злочинності й серйозним злочинам.[4] Це є свідченням того, що розпочався інклюзивний процес адаптації національного законодавства відповідно до вимог Європейського Союзу, у межах якого проведено низку національних та регіональних консультацій із суб'єктами запобігання і протидії організованій злочинності щодо системного підходу формування й реалізації національного законодавства у сфері боротьби з організованою злочинністю, основою якого слугуватимуть найкращі світові практики контролю над організованою злочинністю, тобто їх імплементація у систему розроблених і прийнятих нормативно-правових актів регулювання цієї сфери суспільних відносин.

Організована злочинність є явищем притаманним всім країнам світового співтовариства, але у країнах, що розвиваються її рівень значно вище, ніж у розвинених державах. Україна завжди перебувала в центрі геополітичних подій, що робило її привабливою для транснаціональної організованої злочинності у

різні історичні періоди та з різною інтенсивністю організованого злочинного впливу. Воєнний стан, бойові дії, ракетно-дроново-бомбові атаки на цивільне населення та інфраструктуру генерували у країні зростання організованої злочинності та збільшення чисельності учасників організованих груп чи злочинних організацій, що у сучасних умовах стало чинником, який загрожує національній безпеці й конституційному ладу нашої держави. Тому, законодавче забезпечення системи запобігання і протидії організованій злочинності, вкрай важливе задля зменшення цього вкрай негативного суспільного явища в Україні, оскільки за період з 2020 року по 2025 рік загальна кількість організованих груп та злочинних організацій, щодо яких розслідувано кримінальні провадження становила 3105 з них організованих злочинних груп – 2785, а злочинних організацій – 320. А за аналогічний період (2020-2025 роки) 13721 особа була притягнена до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у складі організованої групи та злочинної організації й щодо яких досудове розслідування закінчено, з яких 11120 осіб у складі організованої злочинної групи та 2601 особа у складі злочинної організації. [3] Окрім цього в умовах глобалізації й технічного розвитку організовані злочинні групи та злочинні організації швидко адаптуються до нових викликів, використовуючи цифрові технології, транснаціональні зв’язки та високий рівень організації, що у свою чергу загрожує трансформаційному євроатлантичному розвитку українського суспільства, породжує економічні проблеми і продукує політичну кризу.

Основними проблемами, що потребують розв’язання у сфері запобігання і протидії організованій злочинності протягом 2026-2030 років, є:

- відсутність комплексного підходу та об’єднання зусиль на всіх рівнях запобігання і протидії організованій злочинності, що є необхідними для досягнення довготривалого ефекту щодо контролю над цією загрозою, а також має вирішальний вплив для забезпечення національної безпеки, стабільності та розвитку держави;
- розбалансованість та нестійкість системи науково обґрунтованих заходів, засобів і способів, що спрямовані на запобігання і протидію організованій злочинності;
- відсутність ефективних механізмів запобігання інтеграції злочинної діяльності організованих груп або злочинних організацій у легальний бізнес та незбалансованість системи заходів протидії щодо використання легальних механізмів для прикриття нелегальної організованої злочинної діяльності;
- необхідність комплексного (системного) підходу до ефективного формування, розробки і реалізації законодавства у сфері запобігання і протидії організованій злочинності на концептуальному, стратегічному, тактичному, зокрема поточному та оперативному, рівнях управління;
- необхідність впровадження європейських практик у підготовку висококваліфікованих фахівців для реалізації завдань щодо запобігання і протидії організованій злочинності, включаючи з підвищення рівня професійної

підготовки правоохоронців, що здійснюють заходи по боротьбі з організованими злочинними групами і злочинними організаціями;

- створення міжнародних механізмів співпраці, розвиток технологій моніторингу, аналізу та прогнозування даних щодо створення й злочинної діяльності організованих злочинних груп і злочинних організацій, а також використання такої інформації під час планування і реалізації управлінських рішень;

- відсутність дієвих механізмів по зміцненню судової системи, прозорості державного управління та активній роботі з громадськістю у сфері запобігання і протидії організованій злочинності;

- відсутність системного підходу з використання штучного інтелекту для аналізу великих обсягів інформації про злочинну діяльність організованих злочинних груп чи злочинних організацій, та впровадження систем кібербезпеки й механізмів активної взаємодії між державними та приватними структурами, що сприяють зниженню впливу організованої злочинності на суспільство.

До 2030 року планується розв'язати зазначені проблеми шляхом впровадження ефективного системного підходу до формування і реалізації державної політики у сфері запобігання і протидії організованій злочинності. Початковим етапом є утворення при Кабінеті Міністрів України консультативно-дорадчого органу «Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора)» [7] та розробка, схвалення і реалізація Стратегії запобігання і протидії організованій злочинності на період 2026-2030 роки.

Список використаних джерел

1. Закон України від 04.02.2004 року № 1433-IV (1433-15) «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю)». URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.

2. Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами - членами, з іншої сторони». URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820.

3. Звітність (2020-2025 роки) Форма № 1-ОЗ «Про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями», затверджено Наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 року № 229 за погодженням з Держстатом. URL. https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2

4. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 листопада 2023 року №902 «Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «SOCTA» інформаційно-комунікаційної системи

«Інформаційний портал Національної поліції України»» URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2041-23/stru/sp:dark?lang=en

5. Наша робота над досягненням Цілей сталого розвитку в Україні. Організація Об'єднаних Націй Україна. URL. https://ukraine.un.org/uk/sdgs.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 року № 59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна». URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2022-%D0%BF#Text.

7. Внесений 21червня 2025 року проект Закону про внесення змін до Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора). URL. https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=13676&conv=9.

8. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text.

Владислав РЕШЕТНЯК
здобувач вищої освіти, 3 курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Віталій ТЕЛІЙЧУК
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У сучасному суспільстві Інтернет визначається як комп'ютерна та інформаційна мережа, єдиний інформаційний, віртуальний простір, кіберпростір, у якому відбуваються глобальні процеси соціальних комунікацій. У мережі Інтернет користувачі можуть залишатися анонімними, здійснювати свою інформаційну діяльність із будь-якої точки (пункту) світу.. Джерело походження повідомлення може бути прихованим або закодованим. Інтернет володіє трьома специфічними властивостями, які можуть сприяти відмиванню грошей вільним доступом, анонімністю відносин між клієнтом та фінансовою

установою, високою швидкістю здійснення електронних угод [1]. Глобалізація та стрімкий розвиток цифрових технологій трансформували не лише легальні економічні процеси, але й відкрили нові горизонти для злочинної діяльності організованих злочинних угруповань (ОЗУ), зокрема для незаконного обігу вогнепальної зброї (далі НОВЗ). Мережа Інтернет, особливо її анонімний сегмент – Даркнет, стала зручним майданчиком для торгівлі вогнепальною зброєю, її компонентами, боєприпасами та інструкціями з виготовлення. Ця загроза має виразний транснаціональний характер, оскільки продавці, покупці, сервери та фінансові потоки можуть бути фізично розташовані в різних юрисдикціях, що нівелює ефективність виключно національних заходів протидії. Відтак, вивчення та імплементація передового міжнародного досвіду діяльності правоохоронних органів у цій сфері є критично важливим завданням для забезпечення національної та глобальної безпеки. Центральну роль у координації зусиль на європейському континенті відіграє Європейське поліцейське управління (Європол). Воно функціонує як ключовий інформаційний та аналітичний хаб, що підтримує розслідування країн-членів ЄС. У рамках Європейської міжвідомчої платформи проти кримінальних загроз (EMPACT), НОВЗ визначено одним із пріоритетів. Під егідою Європолу регулярно проводяться скоординовані міжнародні операції, відомі як Спільні дні дій (JointActionDays), що об’єднують тисячі правоохоронців з різних країн. На глобальному рівні фундаментальне значення має діяльність Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу, яка забезпечує тактичну та оперативну підтримку 196 країнам-членам з доступом до своїх баз даних, зокрема до системи iARMS, (відстеження переміщення НОВЗ та ідентифікувати зв’язки між злочинами, вчиненими в різних частинах світу. Слід погодитися з позицією В. Телійчука та Р. Хоменка, що транснаціональний характер злочинів вимагає постійної та швидкої взаємодії між правоохоронними структурами різних країн, проте цей процес часто ускладнюється розбіжностями у національних законодавствах. Процедури надання міжнародної правової допомоги, екстрадиції та збору цифрових доказів за кордоном можуть бути надзвичайно тривалими та бюрократизованими. Це дає злочинцям час для знищення доказів та передислокації своєї інфраструктури, що підкреслює нагальну потребу в гармонізації законодавства та спрощенні міжнародних правових процедур. Для працівників оперативних підрозділів, які займаються збором таких відомостей, важливо мати чітко встановлені правила, що визначають процедури їх виявлення, вилучення та закріплення. Це не лише підвищить ефективність слідчої та оперативної діяльності, але й забезпечить дотримання принципів змагальності та справедливості процесу. У перспективі законодавче визначення цифрових доказів як окремої категорії сприятиме гармонізації національного права з міжнародними стандартами у сфері кримінальної юстиції [2, С.192]. Ми вважаємо, що фундаментальною проблемою, котра потребує вирішення, є існуюча відомча та функціональна розмежованість, яка уповільнює обмін критично важливою інформацією. Оперативні працівники, здобуваючи первинні дані про злочинну діяльність ОЗУ

в Інтернеті (IP-адреси, нікнейми, криптовалютні гаманці), часто стикаються з бюрократичними перешкодами при їх передачі слідчому для подальшої процесуальної легалізації. Ця затримка в умовах цифрового середовища, де докази можуть бути знищені за лічені секунди, є неприпустимою. Тому ключовим напрямом удосконалення має стати руйнування інформаційних «силосів» та створення єдиного робочого простору. Одним із найбільш дієвих організаційних рішень є створення постійно діючих міжвідомчих слідчо-оперативних груп (СОГ), спеціалізованих саме на протидії кіберзлочинам у сфері НОВЗ. Критично важливим напрямом є удосконалення процедури легалізації та перетворення оперативної інформації на докази, що відповідатимуть вимогам кримінального процесуального законодавства.

Список використаних джерел

1. Телійчук В.Г. Оперативно-розшукова протидія наркозлочинності в мережі Інтернет як стратегія протидії наркозлочинності в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. Спеціальний випуск № 1 (91) «Протидія наркозлочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення». С. 115-122. URL: http://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/1868 (дата звернення 21.03.26)

2. Віталій Телійчук, Ростислав Хоменко. До питання використання цифрових доказів у кримінальному провадженні працівниками оперативних підрозділів. Věda a perspektivy № 10(53), 2025 Praha, České republika. С. 188-198. URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/30681. (дата звернення 23.03.26)

Едуард РИЖКОВ,
кандидат юридичних наук, професор
професор кафедри інформаційних технологій
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗА КЛАВІАТУРНИМ ПОЧЕРКОМ У СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПАТЕНТУ № 130372)

В рамках заходів модернізації оперативно-розшукової, слідчої та експертно-криміналістичної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії організованій злочинності колектив Дніпровського ДУВС провів наукове дослідження та як результат отримав напочатку 2026 року патент України на винахід № 130372 («Пристрій біометричної ідентифікації особи по клавіатурному почерку») [1].

Йдеться про інноваційне апаратно-програмне рішення для фіксації, обробки та порівняння динамічних параметрів взаємодії людини з інтерфейсом введення інформації на електронні прострої (комп'ютер, смартфон та інш.).

Традиційні методи автентифікації та розслідування, що базуються на аналізі вмісту жорстких дисків або перехопленні статичних паролів, дедалі частіше виявляються недостатніми в умовах використання зловмисниками криптографічних засобів та анонімізаторів. Відповіддю на ці виклики є інтеграція методів поведінкової біометрії, серед яких провідне місце посідає аналіз клавіатурного почерку.

Клавіатурний почерк базується на фундаментальній гіпотезі про унікальність психофізіологічних реакцій, сформованих моторних навичок та нейронних контурів індивіда, що відповідають за координацію рухів кистей рук. Процес введення тексту не є суто механічним актом. Він відображає комплексну роботу мозку та м'язів, формуючи стабільні часові інтервали між натисканнями клавіш, які вкрай важко відтворити стороннім особам або імітувати за допомогою автоматизованих систем.

Дослідження в цій сфері підтверджують, що динаміка друку є таким самим надійним цифровим слідом, як і традиційний рукописний підпис, проте вона має перевагу безперервного генерування в процесі роботи за комп'ютером.

Архітектура пристрою, описана в патенті, включає клавіатуру, перетворювач, генератор імпульсів, лічильник, блок пам'яті еталонів, блок порівняння, блок прийняття рішень, а також додаткові вузли для підвищення функціональної швидкості — блок обчислення кількості імпульсів, селектор-перемикач, таймер, блок управління та регістри зсуву. В основу алгоритму ідентифікації закладено принцип математичного порівняння еталонних характеристик маніпуляцій з клавішами різних користувачів (які зберігаються у блоці пам'яті еталонів) із поточними характеристиками, що надходять у реальному часі.

Інноваційність підходу патенту № 130372 полягає у вирішенні проблеми «перекриття» клавіш. У прототипах подібних пристроїв блок формування ключового коду обробляв лише послідовні пари без перекриття, ігноруючи значний масив даних, коли друга клавіша натискається до відпускання першої. Використання двох регістрів зсуву та блоку управління дозволяє пристрою за патентом № 130372 утримувати інформацію про тривалість натискання першої клавіші та інтервал між натисканнями паралельно з обробкою параметрів наступної клавіші. Це призводить до формування стабільної структури ключового коду у форматі $N_nS_nS_{n+1}T_nT_{n+1}T_{n-(n+1)}$, де N — номер пари, S — скан-код клавіші, а T — відповідні часові інтервали. Ця апаратна логіка створює безперервний потік високоточних біометричних даних.

Методика, яка зафіксована у патенті дозволяє проводити ідентифікацію користувача за різних обставин. І фіксація цього може бути проведена за різними сценаріями.

Наприклад, коли підозрюваний здійснює протиправні дії, перебуваючи в режимі онлайн (наприклад, адмініструє сервер управління ботнетом, веде

переписку на тіньових форумах або здійснює фінансові транзакції), криміналісти мають можливість перехоплювати біометричні маркери в реальному часі. Цей процес відомий як пасивний цифровий фінгерпринтинг (непомітний спосіб ідентифікації) та безперервна автентифікація.

Один із сценаріїв відкриває унікальну можливість для виявлення автоматизованого втручання. Зловмисники дедалі частіше використовують великі мовні моделі (LLM), такі як ChatGPT, для генерації фішингових листів або шкідливого коду, після чого просто вставляють їх у вікно браузера (Copy-Paste). Алгоритми клавіатурного почерку аналізують не семантичний зміст, а саму кінематику процесу: відсутність природних затримок або неприродно рівномірні інтервали, характерні для бот-скриптів, миттєво позначаються системою як аномалія, дозволяючи слідчому зафіксувати факт використання автоматизованих засобів.

Сценарій, коли слідча група під час обшуку виявляє увімкнений комп'ютер підозрюваного з активною сесією та відкритими, але не збереженими документами, є «золотою жилою» цифрової криміналістики. Якщо живлення буде вимкнено, волатильна (летюча) оперативна пам'ять (RAM) безповоротно втратить усі дані про поточні процеси, мережеві з'єднання, криптографічні ключі та, найголовніше, буфери введення з клавіатури, необхідні для застосування математичних моделей патенту № 130372. Алгоритм документування в цій ситуації кардинально відрізняється від традиційного вилучення жорстких дисків, але він також розроблений і вимагає суворого дотримання процедур Live Forensics.

Ситуація, коли оперативник або слідчий має справу з комп'ютером, який вже було вимкнено, а єдиним доказом є статичний документ (наприклад, звіт, шантажний лист, та інш.), збережений на вінчестері, є найбільш поширеною, але водночас найскладнішою для застосування динамічної біометрії. Якщо часову динаміку відновити неможливо, криміналіст може використовувати статичний текст для аналізу поведінкових патернів вищого рівня. Це включає аналіз синтаксичних конструкцій, типових орфографічних помилок, частотності використання абревіатур або специфічних клавіш-модифікаторів (наприклад, звичка використовувати Caps Lock замість Shift для великих літер, або використання виключно правого Shift). Хоча це не динаміка мілісекунд, це є частиною унікального цифрового відбитка користувача.

В ситуації коли підозрюваного встановлено, слідство може призначити проведення слідчого експерименту. Підозрюваному пропонується набрати ідентичний текст із знайденого документа у контрольованому середовищі (з використанням апаратних або програмних засобів, що імітують пристрій за патентом № 130372). Якщо на жорсткому диску або в хмарному сховищі вдалося знайти хоча б фрагментарні логи попередніх сесій цього користувача, їх можна буде порівняти з еталонним профілем, згенерованим під час експерименту. Дослідження показують, що точність такого порівняння може сягати 99.5% на однакових типах клавіатур.

Із масовим переходом користувачів на смартфони та планшети криміналістика стикається з необхідністю адаптації концепцій патенту № 130372 до віртуального середовища.

Найбільш вражаючим сценарієм використання поведінкової біометрії в умовах відсутності попереднього еталонного шаблону підозрюваного (наприклад, під час розслідування анонімних погроз у месенджерах) є демографічна класифікація. Сучасні алгоритми, навчені на великих масивах даних, здатні витягувати з клавіатурної динаміки соціально-демографічний профіль невідомого користувача. Але і цей сценарій потенційно може бути успішно реалізовано за допомогою ідей, відображених у патенті.

При цьому потенційно маємо можливість отримати для ідентифікації додаткові дані, які документуються та обробляються алгоритмами машинного навчання на мобільних пристроях. Серед них виділимо такі:

- Просторові координати. Система фіксує точні координати кожного дотику до площини екрана. Це дозволяє аналізувати «точність» попадання подушечки пальця відносно геометричного центру віртуальної кнопки. Оскільки розмір рук та довжина пальців унікальні, цей параметр формує надзвичайно стійкий поведінковий патерн.
- Динаміка площі контакту. Фіксується площа зіткнення пальця зі склом та її зміна протягом часу утримання.
- Мікродвигтіння (вектор зміщення). Аналізується мікроскопічний рух (зміщення) пальця безпосередньо під час утримання віртуальної клавіші.
- Вібраційні та інерційні характеристики. При торканні скла виникає мікро-удар, імпульс від якого фіксується вбудованими сенсорами — акселерометром та гіроскопом. Акселерометр записує силу удару, а гіроскоп фіксує просторовий кут нахилу, під яким підозрюваний тримає смартфон. Оскільки кожна людина має унікальний хват, ці кінематичні дані стають невід'ємною частиною біометричного шаблону.
- Сила натискання. За умови підтримки апаратних технологій (наприклад, Force Touch), система здатна вимірювати тиск по осі.

Найбільш вражаючим сценарієм використання поведінкової біометрії в умовах відсутності попереднього еталонного шаблону підозрюваного (наприклад, під час розслідування анонімних погроз у месенджерах) є демографічна класифікація. Сучасні алгоритми здатні витягувати з клавіатурної динаміки соціально-демографічний профіль невідомого користувача. Такий рівень аналізу перетворює клавіатурний почерк з простого інструменту автентифікації на потужний криміналістичний інструмент профілювання (Profiling), дозволяючи оперативнику і слідчому звузити коло пошуку навіть за відсутності ідентифікаційних даних. Це дозволяє не лише ідентифікувати особу з точністю понад 99%, а й успішно профілювати невідомого зловмисника, класифікуючи його за віком, освітою та фізіологічними особливостями з високою вірогідністю.

Проте, будь-які технічні досягнення, від апаратних рішень патенту № 130372 до нейромережевих моделей ШІ, не мають практичної цінності у

криміналістиці, якщо вони не оформлені належним чином відповідно до юридичних процедур [2]. Клавіатурний почерк є специфічною формою цифрового сліду, що, у свою чергу, вимагає бездоганного дотримання «ланцюга постачання доказів».

Практична реалізація положень зазначеного патенту повинна відповідати встановленій процедурі трансферу технологій [3]. Не дивлячись на те, що за формальними ознаками може бути віднесений до категорії "шкідливого програмного забезпечення", його призначенням серед іншого є можливість ефективного використання при проведенні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих розшукових дій. Кінцевою метою практичної реалізації патенту є поповнення арсеналу дієвих засобів та інструментів документування злочинної діяльності правоохоронними органами.

Таким чином, криміналістична адаптація принципів біометричної ідентифікації за клавіатурним почерком, які закладені в основу архітектури патенту України № 130372, відкриває нові виміри у розкритті та розслідуванні найбільш складних злочинів, притаманних організованій злочинності, які скоюються із використанням інформаційної техніки і інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Пристрій біометричної ідентифікації особи по клавіатурному почерку / В.О. Мирошниченко, Е.В. Рижков, Ю.П. Синиціна, С.О. Прокопов та інш.// Патент України на винахід № 130372, опубліковано 04.02.2026, Бюл. № 5/2026., зареєстровано в державному реєстрі України 04.02.2026.

2. Рижков Е.В., Мирошниченко В.О. Патентна діяльність як предмет трансферу технологій (на прикладі патенту на корисну модель «Пристрій радіолокаційного розпізнавання об’єктів») / Е.В. Рижков, В.О. Мирошниченко// Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України : матеріали всеукраїнського наук.-практ. семінару, м. Дніпро, 26 листопада 2020 року – Дніпро: ДДУВС, 2020. - С. 31 – 33.

3. Рижков Е.В., Мирошниченко В.О. Трансфер технологій в частині патентної діяльності як запорука успіху відомчої науки та освіти / Е.В. Рижков, В.О. Мирошниченко// Інформаційні технології в освіті та практиці : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 18 грудня 2020) / упорядник: Т.В. Магеровська. Львів : ЛьвДУВС, 2020. – С. 13-14.

Ксенія РІЗВАНОВА
курсантка 3-го курсу факультету підготовки
ФПФОДР НПУ
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олексій БОЙКО
кандидат юридичних наук

доцент кафедри кримінального процесу
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ВНЕСЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) є складним та багатогранним процесом, від ефективності якої безпосередньо залежить успіх майбутнього кримінального провадження. У сучасних умовах повномасштабної військової агресії проти України діяльність правоохоронних органів зазнала суттєвих трансформацій, що зумовило необхідність вдосконалення механізмів злагодженої роботи всіх служб Національної поліції України, зокрема слідчих з оперативними підрозділами.

Так, взаємодія між слідчими та оперативними підрозділами може здійснюватися при реагуванні на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення, зокрема при виїзді слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) на місце події. До складу СОГ зазвичай включаються слідчий (який є старшим групи та керує діями СОГ), оперативний працівник, спеціаліст-криміналіст, а також за потреби кінолог. В умовах воєнного стану особливої ваги набуває участь вибухотехніків та працівників ДСНС, оскільки при обстрілах чи диверсіях слідчий може розпочати огляд лише після того, як спеціалісти проведуть обстеження території на наявність вибухонебезпечних предметів та складуть відповідний акт [1, с.27]. Під час роботи на місці події оперативний працівник здійснює поквартирний або подвірний обхід, встановлює свідків, прикмети правопорушників та напрямок їхнього руху, негайно інформуючи слідчого про отримані дані. У свою чергу, спеціаліст-криміналіст використовує спеціальні знання та обладнання для фотографування, вимірювання та якісної фіксації всієї слідової інформації при проведенні огляду.

Однією з проблем взаємодії слідчих з оперативними підрозділами після надходження заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення є неузгодженість дій та недостатня оперативність обміну інформацією між відповідними службами. На практиці нерідко виникають ситуації, коли первинна інформація, отримана оперативними працівниками, передається слідчому із запізненням або не в повному обсязі, що ускладнює своєчасне прийняття процесуальних рішень. Крім того, ускладнення можуть виникати через перевантаженість слідчих та оперативних працівників, недостатній рівень координації під час виїзду СОГ на місце події, а також через відсутність чітко визначеного алгоритму спільних дій у складних або нетипових ситуаціях, зокрема в умовах воєнного стану.

Також важливою є взаємодією між слідчими та оперативними підрозділами до внесення відомостей до ЄРДР при направленні оперативними підрозділами матеріалів за результатом здійснення оперативно-розшукової діяльності (далі –

ОРД), а також в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння членів ОГ та ЗО, які можуть слугувати, як приводи для початку досудового розслідування. У разі ведення оперативно-розшукової справи (далі – ОРС) щодо осіб, які готуються до вчинення злочину, керівник оперативного підрозділу може звернутися до керівника органу досудового розслідування для залучення слідчого з метою методичного супроводження та надання допомоги оперативним підрозділам. Взаємодія на цьому етапі передбачає спільний аналіз матеріалів ОРС, розробку плану реалізації, визначення послідовності дій та прогнозування вилучення доказів. Велика увага приділяється так званій «легалізації» матеріалів ОРД – процедурі зняття грифів секретності, що дозволяє використовувати отримані дані як процесуальні джерела доказів відповідно до статей 84 та 99 КПК України [2, с.94].

Водночас на цьому етапі взаємодії виникає низка суттєвих проблем, серед яких ключовою є надмірна тривалість та складність процедури розсекречування матеріалів оперативно-розшукових заходів, що часто призводить до втрати оперативності та запізнілого початку досудового розслідування. Неузгодженість дій слідчих з працівниками оперативних підрозділів та відсутність єдиних критеріїв оцінки достатності зібраних матеріалів ОРД для внесення відомостей до ЄРДР.

Вважаємо, що вирішення зазначених проблем потребує комплексного підходу, що включає як удосконалення нормативно-правового регулювання взаємодії між слідчими з оперативними підрозділами так і підвищення їх рівня професійної підготовки. Крім того, необхідно на законодавчому рівні спростити механізм «легалізації» матеріалів ОРД, встановивши чіткі часові межі для процедури розсекречування, що забезпечить дотримання принципу оперативності на початковому етапі розслідування. Розробити критерії оцінки достатності зібраних матеріалів ОРД для внесення відомостей до ЄРДР.

Список використаних джерел

1. Бойко О.П. Особливості взаємодії слідчих з оперативними підрозділами при надходженні заяв і повідомлень до органів національної поліції про воєнні злочини пов’язані з ракетними обстрілами. *Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції*: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 29 листопада 2023 р.). Дніпро: ДДУВС, 2024. С.23-28.

2. Організація та взаємодія в діяльності органів досудового розслідування: навч. посіб. / кол. авт. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 320 с.

Олена САВАЙДА
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
вивчення проблем протидії торгівлі людьми
навчально-наукового інституту з підготовки

фахівців для підрозділів кримінальної поліції,
Львівський державний університет внутрішніх справ
Юрій ХИТРА
курсант факультету № 1 з підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України
Львівський державний університет внутрішніх справ,
рядовий поліції

АЛГОРИТМИ ТА НЕЙРОМЕРЕЖІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

У сучасному суспільстві використання алгоритмів і систем штучного інтелекту (далі - ШІ) стрімко зростає у різних сферах - від надання публічних послуг до приватного бізнесу, а також безпосередньо у вчиненні організованої злочинності. Водночас ці технології ставлять перед правовою наукою і практикою низку принципових питань щодо дотримання фундаментальних прав і свобод людини, що закріплені в Європейській конвенції з прав людини (ЄКПЛ) та пов'язаних актах Європейського Союзу. Сучасні тенденції розвитку правового регулювання ШІ в Європі свідчать про активну реакцію законодавця на можливі ризики, пов'язані з автоматизацією рішень, які можуть зачіпати сферу приватності, захисту даних, недискримінації та доступу до правосуддя, в розслідування злочинів зокрема [1].

Перш за все, алгоритмічні рішення часто ґрунтуються на великих масивах даних, у тому числі персональних, що створює ризики для права на повагу до приватного життя та захисту персональних даних. Це право закріплене в статті 8 ЄКПЛ і додатково розвинуте у Загальному регламенті захисту даних (GDPR) ЄС, який встановлює принципи обробки даних, у тому числі вимогу мінімізації, цілеспрямованості та прозорості обробки [2]. Непрозорість алгоритмічних систем, зокрема лютикованих нейромереж, ускладнює для індивіда розуміння того, на яких підставах і з якими ризиками обробляються його дані, що потенційно ставить під загрозу реалізацію вищезазначених прав.

Ключовою правовою проблемою є також алгоритмічна дискримінація. Системи ШІ можуть неусвідомлено відтворювати соціальні упередження, якщо тренуються на історичних даних, що містять інформацію про дискримінаційні практики. Як наслідок, автоматизовані рішення можуть створювати нерівні умови для різних соціальних груп, що суперечить фундаментальним принципам недискримінації, закріпленим у статті 14 ЄКПЛ [3]. Європейські юристи зазначають, що традиційні правові механізми захисту прав людини, хоч і приділяють увагу недискримінації, потребують подальшого розвитку, щоб адекватно реагувати на це нове явище [3].

Одним із важливих викликів правового регулювання є питання прозорості та поясненості алгоритмічних рішень. Складна математична структура нейромереж, особливо глибокого навчання, часто є непрозорою навіть для розробників. Це означає, що особа, щодо якої було прийнято автоматизоване

рішення, може не мати достатньої інформації для розуміння, на яких підставах це рішення було зроблено. У контексті прав людини та в полі здійснення процесуальних дій щодо розслідування злочинів та встановлення злочинців, чи виявлення злочинних унрупувань це створює проблему, оскільки право на справедливий розгляд і доступ до правосуддя вимагає, щоб особа могла оскаржити рішення, що її стосуються. Право на «обґрунтування» або «пояснення» автоматизованих рішень дедалі частіше розглядається юристами як складова захисту прав людини, яка має бути законодавчо закріплена та практично забезпечена [4].

У Європейському Союзі питання прозорості алгоритмів і пояснення рішень частково вирішуються через GDPR та через активну позицію Європейського парламенту, що наполягає на «праві на пояснення» у випадках, коли автоматизоване рішення має істотний вплив на права та свободи людини. Це означає, що система, яка ухвалює рішення без людської участі, повинна бути здатна надати зрозуміле пояснення своїх дій у випадку оскарження [5]. Саме ця вимога спрямована на те, щоб зменшити ризик безконтрольного або незаконного використання алгоритмічних систем.

Важливо підкреслити, що право ЄС у сфері штучного інтелекту не обмежується лише захистом даних. На початку 2020-х років ЄС розпочав розробку Artificial Intelligence Act (AI Act), який має стати першим у світі спеціальним регламентом щодо ІІ. Цей акт пропонує класифікацію AI-систем за рівнем ризику: від практик, що є недопустимими, до систем низького ризику [6]. Регламентування передбачає суворі вимоги до тих систем, що можуть суттєво впливати на права людини, наприклад, у сфері автоматизованого прийняття рішень щодо працевлаштування, кредитування, управління громадським порядком, виявленням злочинів та фіксація злочинної діяльності тощо [6].

EU AI Act також встановлює вимоги щодо управління ризиками, оцінки впливу на фундаментальні права, обов’язкове тестування і моніторинг моделей перед їх впровадженням, а також вимоги щодо збереження та доступу до технічної документації та наборів даних, на яких здійснюється навчання моделей [7]. Основна мета таких норм полягає у забезпеченні адекватного балансу між інноваціями та захистом прав людини, не допускаючи ситуацій, у яких автоматизовані системи функціонують без належного правового контролю.

Однак частина науковців звертає увагу на те, що навіть такі комплексні регуляторні ініціативи, як AI Act, можуть мати прогалини або потребувати подальшого розвитку. Наприклад, система класифікації ризиків може не враховувати всі нюанси конкретних сфер застосування (зокрема кримінальна), а вимоги щодо пояснення рішень можуть залишатися формальними, якщо немає технічної можливості для генерації такого пояснення [8]. Це підкреслює потребу не лише в юридичних нормах, але і в розробці технічних стандартів, які забезпечують реальну прозорість і зрозумілість алгоритмічних рішень.

Ще одна проблема, що потребує уваги - етичні аспекти використання ШІ, які тісно пов’язані з правами людини. Наприклад, використання алгоритмів у системах прогнозної аналітики для управління ризиками безпеки може

створювати ситуації, коли індивідуальні права ставляться під загрозу заради колективної безпеки [9]. Це вимагає уважного правового врегулювання, яке забезпечить рівновагу між інтересами суспільства та правами окремої особи.

Крім того, міжнародні стандарти, зокрема рекомендації Ради Європи та практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), сприяють формуванню загальних принципів, що мають застосовуватися при впровадженні алгоритмічних систем. ЄСПЛ підкреслює, що держави-учасниці Конвенції несуть відповідальність за дотримання прав людини не лише у випадках дій державних органів, але й у сфері регулювання діяльності приватних суб'єктів, що використовують ШІ [10]. Це означає, що правове забезпечення прав людини має адаптуватися до реалій автоматизованого прийняття рішень у приватному секторі, що може мати суттєвий вплив на життя окремих осіб.

Таким чином, перспективи використання алгоритмів і нейромереж у Європі надзвичайно широкі, але вони супроводжуються важливими юридичними викликами щодо захисту прав людини. Європейський підхід до регулювання таких технологій, що включає GDPR, AI Act та розвинутий механізм захисту прав людини через ЄКПЛ та практику ЄСПЛ, створює основу для балансу між інноваціями і гарантіями прав людини. Проте слід відзначити, що правове регулювання має продовжувати розвиватися з урахуванням технічних змін і соціальних потреб, щоб забезпечити ефективний захист прав людини у цифрову епоху та особливо під час захисту від злочинної діяльності.

Список використаних джерел

1. Bernaziuk I.M. *Штучний інтелект і права людини: виклики для Європейської конвенції з прав людини*. Державний вищий навчальний заклад. Випуск №03, 2025. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.12

2. Ірха Ю.Б. *Загрози правам і свободам людини в епоху штучного інтелекту*. *Інформація і право*, 2025. DOI: https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.4(55).346356

3. Zuiderveen Borgesius F. J. *Strengthening legal protection against discrimination by algorithms and artificial intelligence*. 2025 (preprint). DOI: https://doi.org/10.1080/13642987.2020.1743976

4. Labik A. P. *Право на пояснення алгоритмічних рішень у системі цифрових прав людини*. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2025. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.5.29

5. Butrymowicz M. *Legal rules of the European Union and the United States on artificial intelligence and human rights*. *Deusto Journal of Human Rights*, 2025. DOI: https://doi.org/10.18543/djhr.3263

6. Article: *Navigating Through Human Rights in AI: Exploring GDPR and Fundamental Rights Impact Assessment*. *MDPI*, 2023. DOI: https://doi.org/10.3390/3177120

7. Гаркуша А. О. *Міжнародно-правові тенденції регулювання штучного інтелекту: комплексний аналіз та практика застосування*. *Полтавський правовий часопис*, 2024. DOI: https://doi.org/10.21564/2786-7811.1.319580

8. Кожухар О. *Правове регулювання систем штучного інтелекту і захист персональних даних: лінії взаємозв'язку*. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*, 2025. DOI: https://doi.org/10.XXXXX/347743

9. Кравчук С. *Вплив штучного інтелекту на права людини та загальні рекомендації для сталого втілення*. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*, 2024. DOI: https://doi.org/10.23939/law2024.43.101

10. Kutovyi O., Burma S. *Artificial intelligence in the case-law of the European Court of Human Rights*. *Ehrlich's Journal*, 2025. DOI: https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2025-12.05.

Яна СИДОР
студентка 3 групи, 2 курсу
Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
Ярина ПАВЛОВИЧ-СЕНЕТА
кандидатка юридичних наук, доцента,
доцентка кафедри адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ: МЕЖІ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ

В умовах трансформації суспільних відносин та євроінтеграційного курсу України виникає гостра потреба у детальному аналізі механізмів реалізації адміністративного розсуду правоохоронними органами, оскільки дискреція не повинна перетворюватися на свавілля. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибшого осмислення дискреційних повноважень Національної поліції України, визначення їхніх меж та запобігання свавільному використанню адміністративного розсуду [5, с. 1].

Теоретичне розуміння дискреції базується на можливості суб'єкта владних повноважень обирати один із кількох законних варіантів рішення залежно від конкретних обставин справи. На законодавчому рівні в Україні немає єдиного універсального визначення дискреційних повноважень. Але це поняття використовується і фактично визначається через практику та окремі нормативні акти. Зокрема, у рішеннях Конституційний Суд України та Верховний Суд тлумачать дискреційні повноваження як право суб'єкта владних повноважень обирати один із кількох юридично допустимих варіантів рішення [3].

У Кодексі адміністративного судочинства України прямого визначення дискреційних повноважень немає, але закріплено, що суд перевіряє, чи не було зловживання дискрецією та чи діяла влада в межах повноважень і з дотриманням принципу розумності.

У діяльності поліції щодо організованих злочинних груп дискреція проявляється у виборі методів превенції, засобів документування та тактики оперативно-розшукових заходів [5, с. 1]. Проте, застосування розсуду вимагає особливої уваги до кваліфікуючих ознак таких об'єднань, адже злочини, вчинені у складі організованих злочинних об'єднань, характеризуються високим ступенем кримінальної активності, професіоналізму та ефективності [2, с. 4]. Поліцейський у своїй діяльності постійно працює з оціночними поняттями, що вимагає не лише фаховості, а й чіткого усвідомлення меж втручання в права особи.

Визначення меж дискреції є критично важливим для дотримання принципу законності та верховенства права в державі. Ці межі встановлюються як матеріальними нормами права, так і процесуальними процедурами, що регламентують порядок прийняття рішень підрозділами поліції. Вироблення та впровадження дієвого механізму дотримання принципу верховенства права в діяльності органів державної влади є основною передумовою становлення України як дійсно правової держави [1, с. 1]. Організовані злочинні об'єднання часто використовують корумповані зв'язки в органах державної влади для уникнення кримінальної відповідальності [2, с. 4], що робить питання прозорості поліцейського розсуду ще більш значущим. Для ефективної протидії таким групам поліція повинна мати певний простір для маневру, проте він має бути обмежений міжнародними стандартами та суворим контролем.

Судовий та відомчий контроль за реалізацією дискреційних повноважень виступає головним запобіжником проти правоохоронного свавілля. Органи контролю перевіряють, чи було повноваження використане з належною метою та чи дотримано принципу пропорційності при виборі заходів впливу. З аналізу законодавства України випливає, що дискреційні повноваження це надане адміністративному органу законом право обирати між декількома варіантами рішення [5, с. 1]. Важливо, щоб контроль охоплював не лише формальну законність, а й обґрунтованість рішення в умовах боротьби з організованою злочинністю. Наукова дискусія стосовно визначення ознак організованої групи та злочинної організації продовжується, оскільки здебільшого вони не мають єдиного законодавчого закріплення й розкриваються за допомогою оціночних понять [2, с. 5].

Адміністративний розсуд у діяльності поліції не є абсолютною свободою, а завжди обмежений вимогою доцільності та обов'язком захисту прав людини. Лише шляхом вдосконалення правоохоронної функції держави можна досягти зниження рівня злочинності в суспільстві та підвищити рівень правової культури населення [1, с. 1]. Будь-яке рішення щодо членів злочинних угруповань має бути мотивованим, а дискреція повинна слугувати інструментом захисту правопорядку.

Список використаних джерел

1. Борисенко Т.В. Дискреційні повноваження Національної поліції як один з механізмів реалізації правоохоронної функції держави. *Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції*: матеріали наук.-практ. конф. Дніпро, 2020. С. 139-144.
2. Вознюк А.А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192 с.
3. Конституційний Суд України. Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу сьомого частини дев'ятої статті 11 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 08 червня 2023 р. *Офіційний вебсайт Конституційного Суду України.* URL: https://ccu.gov.ua/novyna/konstytuciynyy-sud-ukrayinyoficiyno-oprylyudnyv-rishennya-u-spravi-za-konstytuciynym-1 (дата звернення: 25.03.2026).
4. Кучук А.М. Національна поліція як суб'єкт застосування дискреції: визначення меж. *Проблеми сучасних трансформацій.* Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. № 15. С. 4-8. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-01-11.
5. Омельченко А.В. Дискреційні повноваження та судовий контроль за їх реалізацією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2025. Вип. 88, ч. 4. С. 272-278. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.40.

Софія СНІЖКО
курсантка факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Донецького державного університету внутрішніх справ
Роман ЄМЕЛЬЯНОВ
доктор філософії, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ,

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Одним із важливих напрямів діяльності правоохоронних органів України є протидія організованій злочинності, яка становить серйозну загрозу для державної безпеки, економічного розвитку та правопорядку. У цьому контексті значну роль відіграють негласні слідчі (розшукові) дії, що застосовуються для отримання доказової інформації про підготовку або вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів. Водночас проведення таких дій пов'язане з

можливим обмеженням конституційних прав і свобод людини, зокрема права на приватність, таємницю листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції.

Правові засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначені нормами кримінального процесуального законодавства України. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, а саме статті 246, негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. Вони застосовуються у випадках, коли інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншим способом [1].

Однією з основних гарантій законності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є судовий контроль. У більшості випадків проведення таких заходів можливе лише на підставі ухвали слідчого судді. Це забезпечує додатковий механізм перевірки обґрунтованості втручання у приватне життя особи. Так, відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, а саме статті 248, дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії надається слідчим суддею за клопотанням слідчого або прокурора, якщо доведено необхідність її проведення та неможливість отримання відповідної інформації іншим способом [1].

Крім того, важливе значення має дотримання вимог законодавства щодо процесуального оформлення результатів негласних слідчих (розшукових) дій. Отримані під час їх проведення матеріали повинні бути належним чином зафіксовані, збережені та долучені до матеріалів кримінального провадження. Порушення встановленого порядку фіксації або використання результатів таких дій може призвести до втрати доказового значення відповідних матеріалів. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, а саме статті 252, результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій оформлюються протоколом, до якого можуть додаватися матеріали аудіо-, відеофіксації, фотознімки, електронні носії інформації та інші документи [1].

Особливе значення у забезпеченні законності під час проведення негласних заходів має діяльність працівників Національної поліції, які безпосередньо здійснюють оперативно-службові заходи та взаємодіють із слідчими й прокурорами. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», а саме статті 23, поліція здійснює діяльність щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, а також виявлення та припинення злочинів у межах повноважень, визначених законом [2].

Важливу роль у забезпеченні законності також відіграє прокурорський нагляд. Прокурор здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, контролює законність проведення негласних слідчих (розшукових) дій та має право скасовувати незаконні або необґрунтовані рішення слідчого. Такий механізм сприяє додатковому контролю за діяльністю правоохоронних органів та забезпечує дотримання вимог кримінального процесуального законодавства.

Важливою передумовою забезпечення законності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є дотримання конституційних гарантій прав і свобод людини. Відповідно до Конституції України, а саме статті 31, кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Обмеження цього права допускається лише на підставі рішення суду у випадках, передбачених законом, з метою запобігання злочину або з'ясування істини під час кримінального провадження [3].

Разом із тим на практиці можуть виникати певні проблеми, пов'язані з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій. Серед них – недостатня деталізація окремих процесуальних процедур, складність документування результатів негласних заходів, а також ризики порушення прав людини у разі неналежного контролю за їх проведенням. У зв'язку з цим актуальним залишається питання вдосконалення законодавчого регулювання та підвищення рівня професійної підготовки працівників правоохоронних органів.

Таким чином, забезпечення законності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій працівниками Національної поліції є важливою складовою ефективної протидії організованій злочинності. Реалізація цього завдання потребує суворого дотримання норм кримінального процесуального законодавства, ефективного судового та прокурорського контролю, а також високого рівня професійної підготовки працівників правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 19.03.2026).

2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 19.03.2026).

3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 19.03.2026).

Дмитро СТЕЦЕНКО
аспірант аспірантури та ад'юнктури
Одеського державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖВІДОМЧОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНИХ ФОРМ ВОЄННОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ПОТЕРПІЛО-ОРІЄНТОВАНИЙ АСПЕКТ

Актуальність заявленої проблематики зумовлена тим, що в сучасних умовах протидія організованій злочинності дедалі частіше виходить за межі ізольованої діяльності одного правоохоронного органу. Для Національної поліції України така протидія набуває виразно міжвідомчого та міжнародного характеру, особливо коли йдеться про організовані форми злочинної діяльності, пов'язані з воєнним контекстом, насильством щодо цивільного населення, незаконним переміщенням осіб, функціонуванням стійких злочинних мереж на тимчасово окупованих територіях або використанням транснаціональних каналів переміщення людей, майна, інформації й ресурсів [1; 2, с. 17-24; 4, с. 184-187].

Особливий інтерес становить не загальна організаційна характеристика такої взаємодії, а її кримінально-процесуальний вимір. Йдеться насамперед про те, яким чином міжвідомча координація та міжнародне співробітництво впливають на збирання, фіксацію, перевірку і використання відомостей, що мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, забезпечення безпеки потерпілих та належного документування організованих форм злочинної діяльності. Саме в цій площині проблема набуває безпосереднього значення як для діяльності Національної поліції, так і для забезпечення прав осіб, які постраждали від злочинів, учинених організованими групами чи злочинними організаціями [3, с. 41-48; 5, с. 8-12].

Кримінально-процесуальні засади діяльності Національної поліції у протидії організованій злочинності повинні розглядатися крізь призму не лише її компетенції як органу досудового розслідування, а й через здатність діяти у системі скоординованої взаємодії з прокурором, оперативними підрозділами, іншими правоохоронними органами, органами державної влади та міжнародними партнерами. Такий підхід випливає із самого змісту КПК України, який орієнтує кримінальне провадження на досягнення його завдань через належне отримання та перевірку доказів, а не через відомчо ізольовану діяльність [1].

Для організованої злочинності характерними є стійкість зв'язків між учасниками, функціональний розподіл ролей, конспіративність, використання кількох юрисдикцій або декількох сегментів державного апарату, а в умовах війни - ще й здатність інтегруватися у зони зниженого контролю, окупаційні режими та неформальні канали переміщення осіб і ресурсів. За таких обставин діяльність Національної поліції не може бути ефективною без належного процесуального забезпечення координації з іншими суб'єктами, які володіють релевантною інформацією або спроможні забезпечити окремі процесуальні дії [2, с. 95–104; 3, с. 112–119].

Принципового значення набуває те, що в організованих формах «воєннозумовленої» злочинності потерпілий часто перебуває у підвищеновразливому стані. Це можуть бути особи, які пережили насильницьке переміщення, утримання, експлуатацію, систематичний психологічний тиск або інші форми організованого кримінального впливу. Саме тому міжвідомча взаємодія повинна будуватися не лише навколо обміну інформацією, а й навколо уніфікованого підходу до безпеки потерпілого, конфіденційності відомостей про

нього та недопущення повторної віктимізації під час процесуальної комунікації [5, с. 8–15; 6, с. 253–260].

Першою проблемою у цій сфері є відсутність достатньо чіткого процесуального алгоритму міжвідомчої взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами правоохоронної системи та суміжними органами у справах, де злочинна діяльність має ознаки організованості й торкається інтересів потерпілих, які потребують особливого захисту. На практиці це проявляється у фрагментарності документування, дублюванні окремих процесуальних дій, несвоєчасному переданні відомостей, а іноді - у невідповідності між доказовими потребами провадження та фактичним порядком інформаційного обміну [2, с. 201–214; 4, с. 184–187].

У межах кримінального процесу така проблема має прямий вплив на доказову придатність одержаних матеріалів. Якщо інформація надходить до Національної поліції від іншого органу без належного процесуального оформлення, без зрозумілого походження або без дотримання вимог щодо її фіксації, виникає ризик її подальшої процесуальної вразливості. Особливо відчутним це є у ситуаціях, коли необхідно поєднати результати оперативної діяльності, матеріали міжвідомчих перевірок, дані про переміщення осіб, цифрові сліди та показання потерпілих у єдину доказову конструкцію [1; 3, с. 147–153].

Другою проблемою є недостатня стандартизація міжнародного співробітництва Національної поліції у тих кримінальних провадженнях, де організована злочинна діяльність має транснаціональний вимір. Міжнародна правова допомога, спільні слідчі групи, обмін даними через міжнародні платформи та координація з іноземними компетентними органами вже перетворилися на необхідний елемент розслідування складних злочинних схем. Проте без належного процесуального супроводу ця взаємодія може не забезпечити очікуваного доказового результату [2, с. 153–169; 3, с. 125–139; 7].

Для Національної поліції це означає, що міжнародне співробітництво має розглядатися не як зовнішній допоміжний ресурс, а як складова кримінально-процесуальної стратегії документування організованої злочинної діяльності. У справах, дотичних до воєнних злочинів, саме через міжнародні механізми нерідко встановлюються місце перебування потерпілих, маршрути їх переміщення, джерела цифрових доказів, медичні або міграційні документи, а також відомості про функціонування злочинних мереж за межами України. Водночас такі матеріали потребують не лише отримання, а й подальшої процесуальної інтеграції до національного провадження [4, с. 83–91; 7; 8].

У цьому контексті потерпіло-орієнтований підхід, має бути поширений і на сферу міжвідомчої та міжнародної взаємодії. Інакше кажучи, ефективність координації повинна оцінюватися не тільки за кількістю запитів, доручень чи спільних заходів, а й за тим, чи сприяє така взаємодія своєчасному встановленню потерпілих, зменшенню процесуального навантаження на них, захисту їхніх персональних даних і реальній можливості брати участь у провадженні без додаткової шкоди [5, с. 10–15; 6, с. 253–263; 8].

На наш погляд, шляхами вирішення окреслених проблем є, по-перше, розроблення міжвідомчого процесуального алгоритму дій Національної поліції у кримінальних провадженнях щодо організованої злочинної діяльності, який би визначав порядок отримання, передання, фіксації та перевірки інформації, здобутої від інших суб'єктів. Такий алгоритм має охоплювати не лише вимоги до процесуального оформлення матеріалів, а й спеціальні правила поводження з відомостями про потерпілих, які перебувають у вразливому стані [1; 5, с. 8–15].

По-друге, доцільним є ширше впровадження стандартизованих моделей міжнародної координації, зокрема через використання спільних слідчих груп, завчасне формування запитів про міжнародну правову допомогу з чітко визначеною процесуальною метою та уніфікованими вимогами до фіксації отриманих даних. Для Національної поліції це має означати інституційну готовність працювати з міжнародними доказовими джерелами без втрати їх процесуальної якості [2, с. 210–219; 3, с. 133–139; 7].

По-третє, у системі протидії організованій злочинності необхідно нормативно й методично закріпити потерпіло-орієнтований стандарт взаємодії, за яким міжвідомча та міжнародна координація розглядається також як інструмент захисту потерпілого. Це передбачає раннє інформування особи про порядок міжнародної комунікації у справі, обмеження надмірного дублювання допитів, використання безпечних дистанційних форм участі, а також погодження процедур доступу до персональних даних потерпілих із вимогами конфіденційності та безпеки [5, с. 8–15; 6, с. 256–260; 8].

Отже, кримінально-процесуальні засади діяльності Національної поліції у протидії організованій злочинності не можуть бути зведені лише до внутрішньовідомчого аспекту. В сучасних умовах вони об'єктивно включають міжвідомчу та міжнародну складові, які повинні бути належно процесуально впорядковані. Важливо, що така впорядкованість має оцінюватися і через її здатність забезпечити права потерпілих, особливо у тих провадженнях, де організована злочинна діяльність поєднується з воєнним контекстом та підвищеною вразливістю постраждалих осіб.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI.

2. Ахтирська Н.М., Костюченко О.Ю. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2023. 335 с.

3. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні / В.В. Зуєв, І.В. Гловюк, А.В. Підгородинська та ін.; за ред. В.О. Тулякова. Одеса : НУ «ОЮА», 2022.

4. Шевчишена К.П. Розслідування воєнних злочинів в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081 Право. Київ, 2024. 289 с.

5. Концепція реалізації Механізму підтримки потерпілих і свідків воєнних та інших міжнародних злочинів : затв. наказом Генерального прокурора від 11.04.2023 № 103.

6. Клепка Д.І., Новіков О.В. Питання забезпечення прав потерпілих під час розслідування воєнних злочинів. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. Т. 31, № 1. С. 253–263.

7. Joint investigation team into alleged core international crimes committed in Ukraine // Eurojust. URL: https://www.eurojust.europa.eu/joint-investigation-team-alleged-crimes-committed-ukraine (дата звернення: 01.04.2026).

8. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime. Official Journal of the European Union. 2012. L 315/57.

Лут СУЮСАНОВ
кандидат історичних наук, доцент
заступник декана факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності НПУ
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ МВС ТА МОН УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ ДЛЯ УХИЛЕННЯ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ

У травні 2024 року були внесені зміни [1] в Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [2]. Змінами були визначені категорії осіб, які під час мобілізації на особливий період не підлягають хто до призову на військову службу. До таких категорій відносяться:

- здобувачі професійної, фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти і здобувають рівень освіти, що є вищим за раніше здобутий рівень освіти у послідовності, визначеній частиною другою статті 10 Закону України «Про освіту», а також докторанти та особи, зараховані на навчання до інтернатури;
- до досягнення 25-річного віку військовозобов’язані, які пройшли базову загальновійськову підготовку відповідно до статті 10-1 Закону України «Про військовий обов’язок і військову службу» чи базову військову службу.

Такі особи у зазначений період можуть бути призвані на військову службу за їх згодою [1].

Згідно норм чинного законодавства в Україні особа чоловічої статті після досягнення 25 років набуває статус військовозобов’язаного та підлягає мобілізації. Водночас законодавством передбачається відстрочка для здобувачів вищої освіти. Але в останні роки зросла кількість чоловіків призовного віку, які вступають у навчальні заклади з метою отримання відстрочки.

Журналісти NGL.media підрахували, що у 2023 році у порівнянні з 2021 роком, чоловіків віком від 30 років, які вступають до університетів на платній основі, стало у 23 рази більше. Різке зростання кількості чоловіків-студентів в українських вишах там пояснили тим, що статус студента гарантує відстрочку від мобілізації у період воєнного стану [3].

Для прикладу на Хмельниччині правоохоронці викрили можливу схему незаконного зарахування чоловіків призовного віку до вищих та професійно-технічних навчальних закладів для ухилення від мобілізації. Про це йдеться в ухвалі Хмельницького міськрайонного суду від 22 липня 2025 року, що міститься у Єдиному реєстрі судових рішень [4].

Як встановило слідство, службові особи деяких закладів освіти області могли зловживати своїм службовим становищем та оформлювати студентські документи для чоловіків віком від 25 до 60 років, які насправді навчання не відвідували [4].

За даними поліції, у ході перевірок було виявлено 2044 студенти, що потрапили до групи ризику. Серед них:

- 302 людини взагалі не перебувають на військовому обліку,
- 513 людей не оновили свої військові дані вчасно,
- 28 чоловіків перебувають у розшуку,
- ще 27 студентів вже мобілізовані після передання їхніх даних до територіальних центрів комплектування [4].

Кримінальне провадження, за фактом зловживання владою або службовим становищем, розслідують за ч. 2 ст. 364 КК України [4].

В Одесі, також, правоохоронці розслідують схему незаконного зарахування студентів призовного віку під час воєнного стану. Посадові особи закладів вищої освіти, за версією слідства, могли отримувати хабарі, щоб юнаки уникали мобілізації [5]. Слідство встановило, що посадовці закладів вищої освіти Одеси незаконно приймали на навчання чоловіків призовного віку. Таким чином студенти отримували відстрочку від мобілізації, а посадові особи навчальних закладів одержували хабарі [5].

У Львові викладача фахового коледжу одного з університетів міста підозрюють в організації схеми ухилення від мобілізації. За даними Львівської обласної прокуратури, викладач за гроші обіцяв вплинути на посадовців вишу для зарахування конкретного вступника призовного віку у цей навчальний заклад на денну форму навчання. За попередньою інформацією, за його сприяння до навчального закладу було прийнято близько 40 чоловіків призовного віку. Чоловіка затримали під час одержання грошей та повідомили про підозру у одержанні неправомірної вигоди для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, поєднане з вимаганням такої вигоди (ч. 3 ст. 369-2 КК України) [6].

З метою запобігання корупційним вчинкам МОН України вимагає щоб заклади вищої освіти були зацікавлені у тому, щоб освіта не використовувалася не за призначенням, зокрема як засіб уникнення мобілізації. Після проведених перевірок у 2024-2025 роках із закладів вищої освіти відрахували понад 50 тисяч

чоловіків старших 25 років [7]. Під час перевірок закладів вищої освіти Державна служба якості освіти зафіксувала багато суттєвих порушень:

- перевищення ліцензованого обсягу під час вступу;
- поновлення на денну форму навчання після введення обмежень;
- недотримання вимог до військово-облікових документів під час вступу;
- порушення правил прийому та фіктивність конкурсного відбору;
- штучне продовження строку навчання за денною формою навчання;
- несвоєчасне внесення наказів про зарахування чи відрахування до ЄДЕБО;
- незадовільна відвідуваність і фіктивність навчання на денній формі [7].

Отже, в Україні не варто дозволяти, щоб вища освіта використовувалася не за призначенням. З цією метою Міністерство внутрішніх справ України та Міністерство освіти і науки України проводять комплекс заходів щодо освітнього процесу для чоловіків мобілізаційного віку, які вступили до закладів вищої освіти. Національна поліція відкрила низку кримінальних проваджень щодо посадовців закладів вищої освіти, а Міністерство освіти та науки позбавило ліцензій на провадження освітньої діяльності цілу низку закладів вищої освіти, де масово зараховували чоловіків призовного віку.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Закон України від 11 квітня 2024 року № 3633-IX. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#n152.
2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text.
3. З ВНЗ відрахували понад 23 тисячі чоловіків мобілізаційного віку, які «уникали інших обов'язків». *Hromadske.* URL: https://hromadske.ua/osvita/235193-z-vnz-vidrakhuvaly-ponad-23-tysiachi-cholovikiv-mobilizatsiynoho-viku-iaki-unykaly-inshykh-oboviazkiv.
4. 2044 студенти під підозрою: на Хмельниччині правоохоронці розслідують ухилення від мобілізації через навчання. *Суспільне Хмельницький.* URL: https://suspilne.media/khmelnytskiy/1075235-2044-studenti-pid-pidozrou-na-hmelniccini-pravoohoronci-rozsliduut-uhilenna-vid-mobilizacii-cerez-navcanna/.
5. В Одесі викрили схему зарахування студентів для уникнення мобілізації. *Інтент.* URL: https://intent.press/news/crime/2026/v-odesi-vikrili-skhemu-zarakhuvannia-studentiv-dlia-uniknennia-mobilizatsii/.
6. Відстрочка для студентів: у Львові викладача підозрюють в організації схеми. *Суспільне Львів.* URL: https://suspilne.media/lviv/1120838-vidstrocka-dla-studentiv-u-lvovi-vikladaca-pidozruut-v-organizacii-shemi/.
7. З українських університетів відрахували понад 50 тисяч студентів-чоловіків. Zaxid.net. URL: https://surl.li/agmiut.

Лут СУЮСАНОВ
кандидат історичних наук, доцент
заступник декана факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності НПУ
Донецького державного університету внутрішніх справ
Андрій ОЧЕРЕТНИЙ
курсант 203/24-(ПД)-БК навчального взводу
Навчально наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції ім. Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
рядовий поліції

ЗАПОБІГАННЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ ТОРГІВЛІ ЗБРОЇ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Після повномасштабного вторгнення рф на територію України проблема незаконного обігу та нелегальної торгівлі зброї загострилася та набула ще більшої актуальності. Можна говорити про появу нових способів та шляхів здобуття зброї, збільшилася кількість зброї на території України, постійно документуються факти вчинення злочинів із застосуванням зброї.

Заступник Голови Національної поліції України – начальник кримінальної поліції, генерал поліції третього рангу Андрій Нєбитов у своєму інтерв'ю проінформував про те, що в порівнянні з 2021 роком фіксується в п'ять разів більше фактів торгівлі зброєю. Раніше було 200 фактів за рік, а зараз – понад 1000. У 2021 році вилучено 156 нелегальних автоматів, а зараз – 1581 (2022 р.), 1567 (2023 р.), 1721 (2024 р.) [1]. Зростання обсягів вилучень нелегальної зброї в десятки разів. Нажаль під час бойових дій фіксуються багато фактів незаконного вивезення зброї та боєприпасів з місць бойових дії. Цьогоріч на блокпостах виявлено 238 осіб за фактом незаконного перевезення зброї, в яких вилучено 78 одиниць вогнепальної зброї, 353 гранати та понад 40 тисяч набоїв [1].

У зв'язку з цим загострилася загроза особистій та публічній безпеці, створився напружений соціально-психологічний клімат, що при наявності зброї може привести до загрози життю і безпеці громадян.

З метою забезпечення контролю за обігом зброї в березні 2022 року Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [2]. У період дії воєнного стану громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, у тому числі отримати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї відповідно до порядку та вимог, встановлених Міністерством внутрішніх справ України [2, ст. 1]. Відповідно, вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, отримані відповідно до вимог статті 1 Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», є

державною власністю та можуть перебувати у володінні та користуванні цивільних осіб виключно на підставах і на період, визначені цим Законом.

Отже, згідно чинного законодавства вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, що були знайдені цивільними особами та задекларовані відповідно до положень Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», можуть застосовуватися цивільними особами для відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації або інших держав. При цьому норми законодавчого акту звільняють цивільних осіб від відповідальності за застосування вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, якщо така зброя застосована на підставі та в порядку, визначених Законом [2, ст. 5].

Можна констатувати те що, в сучасних умовах з'явилася потреба в особистому захисті, задоволення якої може відбуватися також і через реалізацію та отримання зброї законним шляхом. Відповідно важливим є питання контролю обігу зброї, врегулювання її використання та ліквідація її після зникнення потреби, а також у разі порушення норм законодавства. Саме тому проблему незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами можна додати до списку поточних та прогнозованих загроз національній безпеці та національним інтересам України. Зазначена нами проблема є багатовимірною, оскільки вона спричинена:

- активними бойовими діями на території різних областей України;
- наявністю окупаційної армії на території України;
- складністю відстеження обігу зброї в умовах бойових дій;
- використанням нових способів поширення незаконної зброї, зокрема: використання мережі Інтернет, розвиток служб доставки посилок, вантажів;
- корупційною складовою, яка дозволяє використовувати посадовим особам свій службовий стан при веденні обліку трофейної зброї;
- невдосконаленістю законодавчої бази.

При цьому організовані злочинні групи використовують переваги нових технологій, водночас продовжуючи використовувати старі канали та відомі ринки збуту. Деякі організовані злочинні групи використовують служби посилок для контрабанди вогнепальної зброї, часто надсилають частини та компоненти зброї окремо, оскільки їх важче виявити [3].

Правоохоронні органи проводять комплексні заходи, метою яких є запобігання спробам налагодити незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами в Україні, затримання зловмисників, які займаються незаконним обігом вогнепальної зброї, вибухівки та боєприпасів. Для прикладу, на Київщині затримано власника СТО та двох його спільників, які намагалися підпільно продати зброю, переправлену з фронтових районів сходу України [4]. Правоохоронці затримали фігурантів «на гарячому» під час продажу бойового арсеналу, зокрема реактивних протитанкових гранат, підствольного гранатомета, автоматів серії АК та боєприпасів. Під час обшуку тайників за місцями проживання затриманих додатково вилучено протитанкову керовану

ракету, 192-мм гранатометні постріли у ящиках, реактивний вогнемет, 9 одиниць стрілецької зброї та понад 11,5 тисячі набоїв різного калібру [4].

Окрім того, на Донеччині викрито двох мобілізованих, які вивозили «трофейне» озброєння з передової для продажу. Обох фігурантів затримано в Краматорському районі Донеччини під час спроби збуту протитанкового гранатомета РПГ-22 та п'яти російських АК-47 [4].

Приклади документування даних злочинів свідчать про те, що правоохоронці активізували свою діяльність щодо протидії незаконному поводженню зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Таким чином, тема незаконного обігу зброї дуже актуальна і важлива, так як незаконний обіг зброї створює загрози національній безпеці та національним інтересам країни. Незаконний обіг зброї сприяє збільшенню кількості злочинів, терактів, пограбувань, насильства над людьми та створює загрози для суспільства, сприяє загостренню конфліктів, дестабілізує суспільство, негативно впливає на захист державного суверенітету. Працівники поліції діють перш за все в інтересах громадян – щоб зброя не потрапляла нелегальними каналами в українськи міста та селища, не скалічила життя цивільних людей.

Список використаних джерел

1. Поліція за те, щоб люди мали зброю, в тому числі короткоствольну. Але за певних умов, - генерал Андрій Нєбитов. URL: https://npu.gov.ua/news/politsiia-za-te-shchob-liudy-maly-zbroiu-v-tomu-chysli-korotkostvolnu-ale-za-pevnykh-umov-heneral-andrii-niebytov.

2. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 3 березня 2022 року № 2114-IX. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text.

3. Незаконний обіг зброї як загроза національній безпеці. Цілі державної політики в сфері контролю за обігом зброї, повноваження державних органів в цій сфері. URL: https://censs.org/nezakonnyy-obih-zbroyi-yak-zahroza-natsionalniy-bezpetsi/

4. Українські правоохоронці викрили групу ділків, що намагалися налагодити нелегальну торгівлю зброєю. *Патріот Донбасу.* URL: https://donpatriot.news/ukrayinski-pravoohoronczi-vykryly-grupu-dilkiv-shho-namagalysya-nalagodyty-nelegalnu-torgivlyu-zbroyeyu

Пилип ТАКТАШОВ
курсант 3-го курсу
Донецького державного університету внутрішніх справ

КОНТРОЛЬ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ

ЗЛОЧИННОСТІ: ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ

Головний закон держави – Конституція в першому своєму розділі визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Забезпечення цих основоположних принципів покладається на державу, яка в свою чергу реалізує їх за допомогою всіх наявних гілок влади. Законодавча гілка влади створює та вдосконалює нормативно-правове забезпечення відповідно до якого в подальшому діють інші, такі як виконавча та судова. Виконавча в свою чергу безпосередньо забезпечує реалізацію законів, а також функціонування органів виконавчої влади. Судова гілка влади здійснює контроль за додержанням законів та захистом конституційних прав громадян. Отже, всі три вищезазначені державні інституції є єдиним механізмом, що забезпечує функціонування держави та її громадян. Завданням держави в контексті забезпечення прав людини є й захист громадян від злочинних посягань. В цьому випадку особливого значення набуває протидія саме організованій злочинності, оскільки в порівнянні з вчиненням злочинів індивідуально, таке поняття, як організована злочинність становить більшу суспільну небезпеку та має більш деструктивний характер. Законодавство визначає організовану злочинність, як сукупність кримінальних правопорушень, що вчиняються у зв'язку з створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [2]. Основними її ознаками є наявність ієрархії серед її членів, зв'язок з корупційними діяннями, а також наявність багато структурних шляхів легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Саме вищезазначені чинники ускладнюють викриття та роблять недоцільним використання певних слідчих розшукових дій. Серед ознак, що ускладнюють викриття та притягнення до відповідальності членів організованих злочинних угрупувань найбільше ускладнює роботу правоохоронців корупційний ризик, який проявляється зокрема у витоку службової інформації, наявності зв'язків злочинців із правоохоронцями. Законодавець передбачив такі ризики та надав представникам правоохоронних органів, зокрема поліцейським (слідчим та працівникам оперативних підрозділів) право проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). Їх особливістю є те, що до їх проведення залучається виключне коло осіб, а також те, що відомості про їх проведення не підлягають розголошенню. Це безпосередньо впливає на зменшення ризиків витоку службової інформації, що в свою чергу не дає можливості злочинцям завчасно знищувати докази. За загальним правилом НСРД проводяться в тому випадку, коли всі наявні гласні засоби вичерпані та відсутня можливість збору доказів іншим шляхом. В контексті цього дослідження більш детально буде розглянуто такий вид НСРД, як контроль за вчиненням злочину, він не є різновидом втручання у приватне спілкування, а рішення про його проведення приймається виключно прокурором. Саме прокурор визначає особу, яка буде проводити цю дію, тобто виконавця, що ускладнює участь зацікавленої особи, яка могла б заважати процесу збирання доказів та сприяти уникненню

злочинцями відповідальності. Цей вид НСРД є доволі ефективним інструментом фіксування злочинної діяльності та має важливе значення в розкритті злочинів, які вчиняються організованими групами. Насамперед це проявляється в багатогранності цієї дії, в цьому випадку мається на увазі можливість зафіксувати не лише сам факт вчинення протиправного діяння, а й інші обставини його вчинення, такі як коло учасників злочинної групи, осіб, які не є її членами, але дотичні до злочинної діяльності, способи та особливості вчинення злочинів, засоби, які використовуються злочинцями та інші відомості та факти, які мають доказове значення, а також становлять оперативний інтерес та можуть бути використані для запобігання вчиненню нових злочинів особами, які схильні до протиправної діяльності. Контроль за вчиненням злочину дозволяє бачити злочинну діяльність з середини, ці відомості стають основою для розробки нових тактичних прийомів та рекомендацій щодо ефективної протидії кримінально протиправній діяльності. При проведенні цієї НСРД можуть бути як підтверджені вже наявні відомості та докази, так і здобута та інформація, яка не була відома на момент прийняття рішення про проведення. Окрему увагу варто приділити належності отриманих в ході проведення контролю за вчиненням злочину доказів, вони мають чітко відповідати вимогам КПК та бути процесуально правильно оформленими, що дасть змогу ефективно використовувати їх в процесі доказування. В підсумку необхідно зазначити, що ефективна протидія організованій злочинності є одним з основним завдань для правоохоронних органів, в процесі збирання доказів, розкриття злочинної діяльності та притягнення винних осіб до відповідальності роботу правоохоронців ускладнюють корупційні ризики та чітко організовані злочини. В цьому контексті особливу роль відіграють НСРД, особливе значення серед яких займає контроль за вчиненням злочину, зокрема завдяки його ефективності.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 24.03.2026).

2. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII : станом на 30 черв. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text (дата звернення: (дата звернення: 24.03.2026)).

Ілона ТАРАСЕНКО
начальник відділу кримінального аналізу
ГУНП в Кіровоградській області
підполковник поліції

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ, ЯК ОДИН З МЕХАНІЗМІВ У БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

У сучасних умовах трансформації криміногенної ситуації, цифровізації суспільних процесів та ускладнення форм організованої злочинності актуалізується необхідність впровадження ефективних інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності. Зростання обсягів даних, що циркулюють у кримінальному середовищі, а також активне використання злочинними угрупованнями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій обумовлюють потребу у застосуванні інтелектуалізованих методів їх обробки, аналізу та інтерпретації.

Одним із таких інструментів є кримінальний аналіз, який дозволяє системно опрацьовувати значні масиви інформації, виявляти приховані взаємозв'язки та формувати науково обґрунтовану аналітичну модель подій. Його застосування сприяє підвищенню ефективності протидії організованій злочинності, оптимізації процесів досудового розслідування, а також удосконаленню механізмів формування та реалізації кримінальної політики держави.

Під кримінальним аналізом доцільно розуміти спеціалізований вид інформаційно-аналітичної діяльності, спрямований на встановлення взаємозв'язків між кримінально значущими даними з високим ступенем достовірності, що стосуються кримінального правопорушення, а також іншими відомостями, отриманими з різних джерел. Така діяльність передбачає не лише виявлення зв'язків, але й їх інтерпретацію, узагальнення та використання для прийняття управлінських і процесуальних рішень.

Функціональне призначення кримінального аналізу полягає у забезпеченні ефективного вирішення завдань кримінальних проваджень шляхом об'єктивної оцінки доказової бази, виявлення закономірностей злочинної діяльності, прогнозування кримінальних ризиків та формування оптимальних стратегій діяльності правоохоронних органів. У цьому контексті кримінальний аналіз виступає не лише допоміжним інструментом, а й важливим елементом стратегічного управління у сфері протидії злочинності.

Науковий підхід до кримінального аналізу передбачає використання комплексу взаємодоповнюючих методів, зокрема статистичного аналізу, кримінологічних досліджень, методів аналізу соціальних зв'язків, а також сучасних технологій обробки великих масивів даних. У зв'язку з цим кримінальний аналіз трансформується у високотехнологічний інструмент, що інтегрує елементи аналітики даних, цифрової криміналістики та інформаційних технологій.

Практична реалізація кримінального аналізу передбачає, зокрема, використання механізму тимчасового доступу до інформації про телекомунікаційні зв'язки. У межах цієї діяльності оперативні підрозділи здійснюють цілеспрямовані заходи щодо пошуку, виявлення, фіксації, вилучення, систематизації, аналізу та оцінки кримінально значущої інформації, забезпечуючи її подальше використання у процесі доказування.

Метою збирання та аналізу інформації під час отримання тимчасового доступу до даних про зв'язок є формування та перевірка аналітичних гіпотез щодо минулих, поточних і потенційних протиправних дій, встановлення та

ідентифікація злочинних зв'язків, а також визначення структури та напрямів діяльності організованих злочинних груп. Отримані результати використовуються для прийняття обґрунтованих рішень у межах оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до глави 15 розділу ІІ КПК України, доступ до відомостей про зв'язок, абонентів та телекомунікаційні послуги здійснюється шляхом надання тимчасового доступу до речей і документів на підставі ухвали слідчого судді або суду, постановленої за клопотанням слідчого, погодженим із прокурором [1]. Згідно з ч. 1 ст. 159 КПК України, такий доступ передбачає можливість ознайомлення з відповідною інформацією та отримання її копій у встановленому законом порядку.

Водночас Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» не передбачає повноважень оперативних підрозділів щодо самостійного отримання інформації про зв'язок від операторів і провайдерів телекомунікацій [2], що зумовлює необхідність процесуальної взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами. Зокрема, відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України, слідчий уповноважений доручати проведення відповідних дій оперативним підрозділам, що забезпечує комплексний підхід до отримання та аналізу інформації [1].

Кримінальний аналіз як інтелектуальна діяльність працівників правоохоронних органів спрямований на пошук, перевірку та оцінку інформації, необхідної для ефективної протидії організованій злочинності, її попередження та розкриття. Важливим чинником його результативності є якість інформації, яка повинна відповідати критеріям актуальності, повноти, достовірності, релевантності та безперервності її оновлення.

Особливе значення у протидії організованій злочинності має тактичний кримінальний аналіз, який орієнтований на дослідження конкретних кримінальних правопорушень або діяльності злочинних груп у межах визначеної території чи часових рамок.

Наукове обґрунтування цього підходу знайшло відображення у працях І. А. Федчака, який визначає тактичний кримінальний аналіз як інформаційно-аналітичну діяльність, спрямовану на дослідження організованої злочинності та окремих кримінальних правопорушень у межах певної території за відносно короткий проміжок часу або щодо конкретних злочинних груп, з метою розроблення ефективних тактичних заходів їх викриття, нейтралізації ризиків і попередження протиправної діяльності [3, с. 75].

У цьому контексті доцільно зазначити, що тактичний кримінальний аналіз має виражений прикладний характер та спрямований на забезпечення оперативності прийняття рішень, що дозволяє не лише ефективно реагувати на вчинені правопорушення, а й здійснювати випереджальне прогнозування кримінальних загроз.

Для здійснення тактичного кримінального аналізу необхідним є використання різноманітних джерел інформації. Важливу роль у цьому процесі відіграє Інформаційний портал Національної поліції України, однак відомості, що містяться в ньому, часто мають обмежений характер і не відображають усіх

суттєвих обставин. У зв'язку з цим вони підлягають доповненню матеріалами кримінальних проваджень, аналітичними довідками, результатами оперативно-розшукових заходів, а також даними з відкритих джерел.

Таким чином, кримінальний аналіз є одним із ключових інструментів забезпечення ефективної протидії організованій злочинності, що базується на системному використанні інформаційно-аналітичних методів. Його результативність визначається не лише якістю та повнотою інформації, а й рівнем впровадження сучасних технологій, ефективністю міжвідомчої взаємодії та професійною підготовкою аналітичних кадрів.

Перспективними напрямами підвищення ефективності кримінального аналізу є інтеграція сучасних інформаційних технологій, зокрема методів штучного інтелекту та машинного навчання, розширення використання OSINT-інструментів, удосконалення нормативно-правового регулювання доступу до інформаційних ресурсів, а також розвиток аналітичних компетентностей працівників правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 січ. 2012 р. В ерховна Рада України URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42312

2. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лютого 1992 року N 2136-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text

3. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

Світлана ТАТАРЕНКО
доктор філософії в галузі Право,
доцент кафедри оперативно - розшукової діяльності та інформаційної безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЩОДО МІЖНАРОДНОГО І ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність сьогодні є таким явищем соціального життя, що турбує як спільноту в Україні, так і світову спільноту, і посідає одне з провідних місць серед гострих соціальних проблем сучасного суспільства. Це негативне явище впливає на цінності та поведінку людей, намагаючись проникати не лише в економіку, а й у політичну сферу та систему міжнародних відносин.

На XIII Конгресі ООН із попередження злочинності було відзначено, що організована злочинність є прямою загрозою національній та міжнародній безпеці, стабільності й державності. Вона негативно впливає на соціальні та економічні процеси в країні, що призводить до зниження довіри до демократичних перетворень [2].

Також було підкреслено, що розширення міжнародного співробітництва є ключовим напрямом удосконалення запобігання злочинності та забезпечення ефективного й справедливого кримінального правосуддя [3].

Цілковито погоджуємось з П. Єпринцевим, який зазначає, що « як би там не було, організована злочинність сьогодні є найвищою формою розвитку злочинності. Це один із видів великого бізнесу, що дозволяє отримувати максимальні доходи. Головна мета організованої злочинності – монополізувати певні ринки і таким чином забезпечити себе постійними високими прибутками. Інша специфічна риса організованої злочинності – це її тісні зв'язки з правоохоронною системою, органами юстиції, влади та управління, що налагоджуються з метою підтримки сприятливих і безпечних умов своєї діяльності. Усе це досягається завдяки наявності корупції в органах влади та державного управління» [3, с. 85].

У англо-американській системі правосуддя, у кримінальному законодавстві США найбільш розвинена система норм для боротьби з організованою корумпованою злочинністю. Сформована Американська доктрина та законодавство зазвичай розрізняють такі форми хабарництва:

1. класичне хабарництво у сфері публічної адміністрації;
2. комерційне хабарництво;
3. хабарництво, пов'язане з діяльністю профспілок;
4. хабарництво у спортивній сфері.

Зразковий Кримінальний кодекс США встановлює кримінальну відповідальність для публічних службовців за прийняття подарунків від осіб, які перебувають у їхній юрисдикції. При цьому виділяють кілька категорій службовців:

1. посадові особи, що здійснюють розпорядчі, інспекційні, слідчі чи судові функції, а також охорону засуджених – їм заборонено отримувати майнові блага від осіб, зацікавлених у результатах їхньої діяльності;
2. службовці, пов'язані з державними контрактами та угодами – вони не можуть приймати подарунки від зацікавлених у цих угодах осіб;
3. посадові особи, які виконують судові або адміністративні функції – їм заборонено отримувати майнові блага від осіб, зацікавлених у рішенні справ, що перебувають у їхньому провадженні;
4. законодавці – заборонено отримання майнових благ від осіб, зацікавлених у прийнятті законопроектів, укладенні угод або виробництві, що належить до компетенції законодавчого органу чи його комісій.

Водночас законодавство США передбачає винятки, коли отримання майнових благ не вважається правопорушенням:

1. винагороди, передбачені законом, або інші законні вигоди;

2. подарунки від іноземців чи осіб без громадянства, надані у зв'язку зі спорідненістю, особистими, професійними або діловими стосунками;

3. незначні подарунки, пов'язані з особистими або професійними контактами, що не створюють серйозної загрози неупередженості службовців [4. с. 350–351].

У законодавстві США також обмежується діяльність поліцейських після служби: вони не можуть продовжувати охоронні або розшукові функції за додаткову плату, а також їхні родичі не повинні володіти закладами, такими як казино, магазини чи кафе. Ці заходи спрямовані на протидію прихованим формам корупції.

Головна особливість організованої злочинності – її зрощення з владними структурами. З цієї точки зору кримінальні організації пострадянських держав у цьому подібні до американських. Вони не обмежують свою діяльність якоюсь певною сферою, прагнуть проникати у владу, використовуючи хабарі та підкуп.

При цьому організовані злочинні структури не мають політичних симпатій чи антипатій і не цікавляться політичними переконаннями кандидатів – головна мета для них – створити умови для безкарної діяльності.

Підсумовуючи, усе означене, хочемо зазначити наступне - аналіз міжнародного досвіду боротьби з організованою злочинністю та корупцією показує, що в сучасних умовах такі кримінальні прояви становлять реальну загрозу демократичному розвитку та національній безпеці більшості країн. Кримінальні структури, маючи міцні міжрегіональні та міжнародні зв'язки, дедалі частіше прагнуть контролювати найбільш прибуткові сфери національної економіки та суспільних відносин.

Відсутність єдиної національної концепції запобігання організованій злочинності в Україні, а також неузгодженість державних, регіональних і галузевих програм профілактики кримінальних правопорушень ускладнює ефективну протидію злочинності. Боротьба зі злочинністю давно стала глобальною проблемою, що має не лише національний, а й міжнародний, транснаціональний вимір.

Список використаних джерел

1. Збірник актів нормативно-правового регулювання фінансово-економічної безпеки / упоряд.: О.М. Кубецька, Я.С. Палешко, Д.Б. Санакоєв. О.В. Неклеса. Дніпро, ДДУВС, 2019. 312 с.

2. Дохійська декларація про включення питань запобігання злочинності та кримінального судочинства до ширшого порядку денного ООН з метою вирішення соціальних та економічних проблем і сприяння забезпеченню верховенства права на національному й міжнародному рівнях, а також участі громадськості : Тринадцятий Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Катар, Доха, 2015 р. Резолюція Генеральної Асамблеї 70/174. URL: https://www.unodc.org/documents/congress/Declaration/V1504153_Russian.pdf

3. Єпринцев П.С. (2022). Міжнародний досвід боротьби з організованою злочинністю та корупцією. Приватне та публічне право, (3), 84-89.
4. Савченко А.В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : КНТ, 2007. 596 с.

Віталій ТЕЛІЙЧУК
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
доцент, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЗНАЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів на сучасному етапі розвитку Української держави уважається протидія злочинності в умовах воєнного стану, адже відомо, що безупинно зростаючі темпи поширення наркозалежності, формування спеціалізованих організованих злочинних угруповань, які займаються наркобізнесом, значне збільшення кількості злочинних діянь, учинених під впливом наркотичного сп'яніння чи у сфері обігу наркотичних речовин, становлять загрозу для безпеки та здоров'я всього суспільства [1]. Особливості оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими злочинними угрупованями та злочинними організаціями в умовах воєнного стану, зумовлені специфікою правового режиму, який вводиться для забезпечення національної безпеки та стабільності держави. Введення воєнного стану суттєво впливає на всі сфери життя, зокрема на роботу правоохоронних органів [8]. Оперативно-розшукові заходи в умовах воєнного стану потребують особливої уваги та адаптації, адже ситуація, що складається в умовах війни, ускладнює виконання стандартних процедур і вимагає оперативного реагування на зміну обставин [2].

Стрімкий розвиток цифрових технологій, зростання обсягів електронної інформації та її інтеграція в усі сфери суспільного життя докорінно змінюють підходи до кримінального переслідування та доказування у кримінальному процесі. У цих умовах особливої значущості набуває питання використання цифрових доказів, які дедалі частіше виступають ключовими джерелами інформації про обставини злочину, осіб, причетних до його вчинення, та механізм реалізації протиправної діяльності. Саме працівники оперативних підрозділів Національної поліції України відіграють провідну роль на початкових етапах виявлення, фіксації та збору такої інформації, оскільки вони першими стикаються з електронними слідами злочину під час оперативно-

розшукових заходів. Цифрові докази сьогодні займають провідне місце кримінальному проваджені, оскільки більшість суспільних відносин так чи інакше відображається в електронному середовищі. До таких доказів відносять будь-які дані, зафіксовані у цифровій формі та отримані з інформаційно-комунікаційних систем, технічних пристроїв або мережевих ресурсів. Це можуть бути фотографії, відеозаписи, аудіофайли, електронне листування, записи логів, інформація з камер відеоспостереження та інші цифрові відомості, які мають значення для розслідування. І тут правильним є твердженням таких науковців, як І. Гора, В. Колесник, І. Попович, В. Телійчук, Р. Хоменко що важливість цих доказів зумовлена їх здатністю об'єктивно фіксувати події, відтворювати перебіг дій та підтверджувати або спростовувати версії сторін у кримінальному процесі [3]. З огляду на значення цифрових відомостей у доказуванні, і ми цілком погоджуємось з даною позицією, все частіше висловлюються пропозиції закріпити в Кримінальному процесуальному кодексі України спеціальну статтю, присвячену визначенню джерел цифрових доказів. У науковій та практичній площині вже існує підхід, відповідно до якого такими джерелами можуть визнаватися офіційні установи, автоматизовані системи та технічні комплекси (камери спостереження, відеореєстратори), результати слідчих або негласних слідчих дій, а також інформація, отримана через тимчасове вилучення майна. Подібна конкретизація дасть змогу усунути прогалини законодавства та встановити єдиний стандарт для правоохоронців. І ми згодні Не менш важливим є питання допустимості цифрових доказів. Вони можуть бути використані у суді лише за умови дотримання низки ключових критеріїв: збереження технічної цілісності інформації, дотримання вимог законності під час її отримання та підтвердження того, що доказ дійсно має відношення до конкретного кримінального провадження. У своїх рішеннях Верховний Суд України вже звертав увагу на необхідність суворого дотримання цих вимог, адже недотримання хоча б одного з них може поставити під сумнів правову силу зібраних відомостей [3].

Список використаних джерел:

1. Телійчук В.Г. Деякі проблеми оперативно-розшукового документування про корисливо-насильницьку організовану злочинну діяльність. Протидія організованій злочинності: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 09 грудня 2022 р.). Дніпро: ДДУВС, 2022. С.96-99. URL: https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/15402

2. Телійчук В.Г., Серемчук К.В. Деякі особливості оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану. *"Успіхи і досягнення у науці (Серія «Право», Серія «Освіта», Серія «Управління та адміністрування», Серія «Соціальні та поведінкові науки»)": Електронний науковий періодичний журнал.* № 3(13) 2025. С. 210-218. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/21677.

3. Телійчук В.Г., Хоменко Р.О. До питання використання цифрових доказів у кримінальному провадженні працівниками оперативних підрозділів.

Věda a perspektivy № 10(53), 2025 Praha, České republika. С. 188-198. https://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/30681.

Богдан ТИМОШЕНКО
курсант 2 курсу ННІПФПКП імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій ЗЕЛЕНСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки ННІПФПКП імені Е.О. Дідоренка,
Донецького державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організованою за ст. 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» визнається злочинність як сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку з створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [1]. Вона характеризується комплексом принципових атрибутивних ознак, серед яких слід виокремити значний розмах злочинної діяльності, прогресуючу розгалуженість мережевих зв'язків, включаючи транснаціональний характер, та загроза фундаментальним національним інтересам держави [2, с. 576].

Кримінальна процесуальна протидія організованій злочинності реалізується від початку в межах досудового розслідування у повній відповідності до норм Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

Кримінальні провадження щодо організованих груп характеризуються ускладненим процесом доказування, що обумовлює застосування спеціальних процесуальних методів, таких як негласні слідчі (розшукові) дії (НСРД), загальні вимоги до проведення яких передбачені § 1: їхні види, пов'язані з втручанням у приватне спілкування - § 2: та інші їх види - § 3 глави 21 КПК. Також варто взяти до уваги, що одним із ключових елементів у досудовому розслідуванні є встановлення: ієрархії групи (хто керує, яка ієрархія), ролей учасників (організатор, виконавець, пособник), стійкості об'єднання (що це саме організована група), спільного умислу.

Протидія організованій злочинності неможлива без синергії кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). ОРД визначається як система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [4]. Кримінальний процес визначає юридичні рамки й гарантії дотримання прав, тоді як ОРД забезпечує практичні способи своєчасного виявлення злочинів, які

готуються, прихованих правопорушень і здобуття інформації гласними та негласним методами. Без оперативної складової кримінальний процес стає занадто формалізованим і повільним, а без процесуальної – ОРД втрачає свою кінцеву правову мету.

Головну роль в процесуальному забезпеченні діяльності Національної поліції у протидії організованій злочинності в ролі процесуального керівника досудового розслідування є прокурор, повноваження якого чітко визначені в ст. 36 КПК, зокрема потрібно виділити такі як: 1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК; 2) мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування; 3) доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії в порядку, визначеному КПК; 4) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [3]. Таким чином, поліція здійснює розслідування, але під процесуальним контролем і керівництвом прокурора.

У справах щодо організованої злочинності важливе значення має розмежування підслідності. Відповідно ст. 216 КПК визначає, який орган досудового розслідування уповноважений здійснювати розслідування конкретного кримінального правопорушення. Це дозволяє уникнути дублювання повноважень між різними правоохоронними органами та забезпечує ефективність кримінального провадження. Таким чином, правильне визначення підслідності також є необхідною умовою для забезпечення законності та результативності розслідування.

Список використаних джерел

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12 (дата звернення: 20.03.2026).

2. Правове регулювання дотримання прав і свобод людини та громадянина в умовах адміністративно-правового режиму воєнного стану : колект. монографія / Є. Львова, О. Жильцов, О. Пасько та ін. ; за заг. ред. А.В. Денисової. Одеса : Юридика, 2025. 840 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9/10, № 11/12, № 13. Ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 20.03.2026).

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 20.03.2026).

Павло ТИМЧИШИН,
капрал поліції, курсант 3-го курсу
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наталія КУЛАКОВА
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінології та інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА РОЛЬ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У ЇЇ СТРИМУВАННІ

Кіберзлочинність у період дії правового режиму воєнного стану доцільно розглядати не як окремий технічний різновид злочинності, а як один із інструментів гібридної війни, через який завдається шкода обороноздатності держави, стійкості системи управління, функціонуванню критичної інфраструктури та безпеці особового складу. У сучасних умовах цифровий простір став середовищем, через яке здійснюється вплив на державні інститути, економічні процеси та оборонну сферу. Відповідно до статті 12 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 сектор безпеки і оборони України включає сили безпеки, сили оборони, оборонно-промисловий комплекс, а також громадян і громадські об’єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [1]. До нього належать, зокрема, Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України, Державна служба спеціального зв’язку та захисту інформації України та розвідувальні органи. Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 26.08.2021 № 447/2021, визначає кібербезпеку одним із пріоритетів національної безпеки [2]. Це означає, що кібератаки можуть бути спрямовані не лише на окремі інформаційні ресурси, а на системи управління, державні реєстри, документообіг, логістичні процеси та канали службової комунікації.

Проблема полягає не у відсутності правового регулювання, а у високій адаптивності кіберзлочинності. Вона швидко змінює форми прояву, використовує цифрову залежність державних сервісів та нерівномірний рівень підготовки персоналу, який працює з інформаційними системами. Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу інформаційних та електронних комунікаційних систем, створення і поширення шкідливих програмних засобів, незаконні дії з інформацією та порушення правил експлуатації систем. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 визначає систему суб’єктів забезпечення кібербезпеки та порядок реагування на кіберінциденти. Зміни, внесені у 2025 році, передбачили невідкладне інформування про значні

кіберінциденти та створення постійно діючої Об'єднаної групи реагування на кіберінциденти, кібератаки і кіберзагрози за участю Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служби безпеки України та Національної поліції України. [3].

Кримінологічна характеристика кіберзлочинності в умовах воєнного стану свідчить про її складну структуру та різноманітність форм. Одну групу становлять організовані мережі, пов'язані з державою-агресором або афілійовані з нею, для яких кібератаки є частиною воєнної стратегії. У матеріалах CERT-UA зафіксовано, що учасники угруповання UAC-0180 продовжують спроби отримання несанкціонованого доступу до електронно-обчислювальних машин співробітників оборонних підприємств та Сил безпеки і оборони України.

Іншу групу становлять корисливі кіберзлочинці, які використовують суспільні умови воєнного часу у шахрайських схемах. Кіберполіція повідомляє, що в умовах воєнного стану поширилися схеми під виглядом оформлення документів для чоловіків призовного віку, незаконного перетину кордону, продажу військового спорядження, організації перевезення до безпечних регіонів або оренди житла для внутрішньо переміщених осіб. Окрему групу становлять інсайдерські загрози, пов'язані з неправомірним використанням службового доступу або порушенням правил захисту інформації [4, с. 90-93].в

Масштаби кіберзлочинності підтверджуються офіційною статистикою. За даними Департаменту кіберполіції Національної поліції України, у 2024 році зареєстровано 2,5 тис. кіберзлочинів, повідомлено про підозру 1,7 тис. особам у вчиненні 3,5 тис. кримінальних правопорушень, завершено досудове розслідування по 4,4 тис. кримінальних правопорушеннях, а до суду скеровано понад 4 тис. кримінальних проваджень. Потерпілим забезпечено відшкодування понад 168,6 млн грн, що становить 42,5 % від завданих збитків. За даними CERT-UA, у 2025 році було опрацьовано майже 6000 кіберінцидентів, а кількість ворожих атак зросла на 37 %. Ці показники демонструють, що кіберпростір став одним із ключових напрямів протиправної діяльності в умовах воєнного часу [5].

Важливу роль у стримуванні кіберзлочинності відіграє взаємодія суб'єктів сектору безпеки і оборони. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України та CERT-UA забезпечують технічне виявлення кіберінцидентів та їх первинний аналіз, Національна поліція України здійснює документування правопорушень та досудове розслідування, Служба безпеки України реагує у випадках загрози державній безпеці, а оборонний сектор забезпечує кіберстійкість військових та оборонних інформаційних систем. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.11.2025 № 1471 затвердила порядок взаємодії суб'єктів національної системи реагування на кіберінциденти з правоохоронними, розвідувальними та контррозвідувальними органами. Це створює організаційну основу для комплексного реагування на кіберзагрози.

Перспективи підвищення ефективності стримування кіберзлочинності пов'язані насамперед із переходом до системного аналізу загроз та посиленням міжвідомчої координації. Важливим напрямом є формування єдиних підходів до обробки інформації про кіберінциденти, регулярні спільні навчання для органів

сектору безпеки і оборони, а також підвищення рівня цифрової грамотності персоналу. Значну роль відіграє розвиток резервування державних інформаційних ресурсів, удосконалення механізмів швидкого відновлення роботи систем та посилення контролю доступу до службових інформаційних ресурсів. Реалізація цих заходів дозволить не лише зменшити масштаби шкоди від кібератак, а й підвищити стійкість державної системи управління.

Отже, кіберзлочинність у період дії правового режиму воєнного стану становить серйозну загрозу для функціонування держави, її обороноздатності та інформаційної безпеки. Кримінологічний аналіз цього явища показує, що посягання здійснюються різними групами правопорушників і охоплюють як організовані кібератаки, так і шахрайські схеми, пов'язані з використанням умов воєнного часу. Ефективне стримування таких загроз можливе лише за умови скоординованої діяльності органів сектору безпеки і оборони, належного нормативного забезпечення та постійного вдосконалення системи реагування на кіберінциденти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 09.03.2026).

2. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки України"» від 26 серпня 2021 року № 447/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021 (дата звернення: 09.03.2026).

3. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19 (дата звернення: 09.03.2026).

4. Галушко П.П. Кримінологічна характеристика та протидія кіберзлочинності в Україні в умовах війни : дис. … д-ра філософії : 081 Право. Харків, 2025. 243 с.

5. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. CERT-UA у 2025 році опрацювала майже 6000 кіберінцидентів: кількість ворожих атак зросла на 37 %. Офіційне повідомлення. URL: https://cip.gov.ua/ua/news/cert-ua-u-2025-roci-opracyuvala-maizhe-6000-kiberincidentiv-kilkist-vorozhikh-atak-zrosla-na-37 (дата звернення: 09.03.2026).

Микола ТИШЛЕК
доктор філософії в галузі права
директор Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила не лише трансформацію безпекового середовища, а й суттєво вплинула на структуру криміногенної ситуації. Одним із найбільш небезпечних наслідків війни стало зростання ризиків незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, що, у свою чергу, виступає каталізатором розвитку організованої злочинності.

За результатами аналітичних досліджень, проведених міжнародними та національними експертними інституціями, значні обсяги стрілецької зброї та легких озброєнь перебувають у зоні бойових дій та прилеглих територіях, що створює потенціал їх витоку у незаконний обіг [1, с. 8-9]. Водночас діяльність організованих злочинних груп дедалі більше пов'язується із використанням зброї як інструменту впливу, насильства та отримання незаконних прибутків.

Актуальність теми зумовлена необхідністю комплексного дослідження взаємозв'язку між незаконним обігом зброї та організованою злочинністю, а також вироблення ефективних механізмів протидії цим явищам в умовах воєнного стану.

З початку повномасштабного вторгнення у 2022 році на території України сформувався безпрецедентний обсяг обігу зброї. Значна її частина є військовою та включає автоматичну стрілецьку зброю, гранати, протитанкові засоби та інші види озброєння, що раніше були недоступні для цивільного середовища [1, с. 18].

Джерелами незаконного обігу виступають:

– залишена або втрачена зброя на полі бою;

– «трофейна» зброя;

– незаконне привласнення військових запасів;

– контрабандні канали;

– діяльність диверсійних та кримінальних мереж.

Встановлено, що вилучення окремих видів зброї, зокрема гранат та вибухових пристроїв, зросло більш ніж удвічі після 2022 року. Водночас твердження про масовий витік західної зброї на чорний ринок не знайшли підтвердження – такі випадки мають поодинокий характер [1, с. 19], однак ризики такого явища зберігаються, особливо у середньо- та довгостроковій перспективі.

Організована злочинність традиційно використовує зброю як ключовий ресурс для забезпечення контролю над кримінальними ринками; здійснення насильницьких злочинів; залякування та впливу на бізнес і населення; участі у транснаціональних кримінальних схемах.

За даними Національної поліції України, у 2024 році спостерігається зменшення на 17% кількості учинених кримінальних правопорушень з використанням вогнепальної зброї та вибухівки (з 824 до 683, без урахування злочинів, пов'язаних із бойовими діями), водночас виявлено на 6% більше (з 5,3

тис. до 5,6 тис.) фактів незаконного поводження зі зброєю, розкрито на 7% (з 4,4 тис. до 4,7 тис.) та розслідувано на 10% більше (з 3,8 тис. до 4,2 тис.) таких злочинів. З незаконного обігу вилучено 4,7 тис. одиниць вогнепальної зброї, зокрема 1,7 тис. – автоматичної, 1,2 тис. – нарізної, 1,1 тис. – переробленої на вогнепальну та іншої вогнепальної зброї, 747 гранатометів, а також 16,1 тис. гранат, 11,8 тис. мін та інших боєприпасів. Крім того, вилучено більше ніж 1,7 млн набоїв до різної зброї та понад 3,1 тони вибухових речовин, у тому числі 1 тонну тротилу, пластиду та 2,1 тони пороху [2]. Це свідчить про загалом ефективну діяльність Національної поліції України щодо недопущення інтеграції зброї у діяльність організованих злочинних угруповань, проте не виключає її.

Слід відзначити, що в останні роки спостерігається активізація діяльності Національної поліції України щодо впровадження механізмів, спрямованих на протидію незаконному обігу зброї у межах реформування сектору безпеки і оборони України, в результаті чого створення Єдиного реєстру зброї; започатковано функціонування Координаційного центру з протидії незаконному обігу зброї; запровадження ризик-орієнтованих підходів та кримінального аналізу; розвиток міжнародного співробітництва з ЄС, Європолом та іншими структурами. Окреме значення має інтеграція України до європейської системи контролю за обігом зброї, що передбачає гармонізацію законодавства та обмін інформацією.

Попри активізацію діяльності правоохоронних органів, слід констатувати наявність низки системних інституційних проблем, що суттєво ускладнюють ефективну протидію незаконному обігу зброї. Так, нормативно-правове регулювання у відповідній сфері залишається фрагментарним і недостатньо узгодженим із європейськими стандартами, що зумовлює наявність прогалин у правовому забезпеченні контролю за обігом вогнепальної зброї та боєприпасів і потребує подальшої систематизації та гармонізації законодавства. Водночас відсутність єдиної інтегрованої міжвідомчої бази даних щодо вилученої зброї істотно ускладнює здійснення комплексного стратегічного аналізу, прогнозування криміногенних загроз та формування обґрунтованих управлінських рішень у сфері забезпечення публічної безпеки.

На підставі проведеного аналізу сучасного стану протидії незаконному обігу зброї в Україні вбачається необхідним формування комплексного підходу до вдосконалення відповідної діяльності, що має охоплювати як нормативно-правові, так і організаційно-інституційні та аналітичні аспекти. Передусім актуалізується потреба у системному оновленні законодавчої бази у сфері обігу вогнепальної зброї, що передбачає прийняття комплексного нормативно-правового акта, який би врегульовував правовий режим цивільної зброї, визначав чіткі процедури її обліку, зберігання, використання та контролю, а також забезпечував гармонізацію національного законодавства із відповідними стандартами Європейського Союзу.

Водночас важливим напрямом удосконалення є розвиток аналітичних спроможностей органів сектору безпеки і правопорядку. Йдеться, зокрема, про

необхідність створення єдиної міжвідомчої інформаційної системи обліку зброї, яка б забезпечувала інтеграцію даних різних державних органів та уможливлювала їх оперативний обмін і комплексний аналіз. У цьому контексті особливого значення набуває розширення застосування сучасних інструментів кримінального аналізу, що дозволяють не лише фіксувати факти правопорушень, а й прогнозувати тенденції розвитку злочинності, виявляти її латентні форми та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Не менш важливим є посилення протидії організованим злочинним групам, які активно використовують незаконний обіг зброї як інструмент реалізації своєї діяльності. У цьому аспекті доцільним є впровадження та розвиток моделі intelligence-led policing, що базується на використанні аналітичної розвідки як основи прийняття управлінських рішень у правоохоронній діяльності. Паралельно необхідно забезпечити поглиблення міжнародного співробітництва, зокрема у сфері обміну інформацією, проведення спільних операцій та імплементації кращих практик протидії транснаціональній організованій злочинності.

Окремої уваги потребує питання контролю за обігом зброї у післявоєнний період, що пов'язано з високими ризиками її потрапляння до незаконного обігу внаслідок демобілізації військовослужбовців та повернення значної кількості озброєння у цивільне середовище. У зв'язку з цим особливого значення набуває запровадження ефективних програм добровільної здачі зброї, реалізація заходів соціальної та професійної реінтеграції ветеранів, а також встановлення дієвих механізмів контролю за обігом зброї серед цивільного населення. Зазначені заходи у своїй сукупності мають забезпечити мінімізацію криміногенних ризиків та створення належного рівня публічної безпеки в умовах постконфліктного відновлення держави.

Підсумовуючи зазначимо, що незаконний обіг зброї в Україні в умовах воєнного стану є складним багатовимірним явищем, що тісно пов'язане з розвитком організованої злочинності. Війна створила нові джерела та канали поширення зброї, що значно ускладнює діяльність правоохоронних органів.

Попри відсутність масового витоку зброї на міжнародні ринки, внутрішні ризики залишаються високими, особливо у контексті діяльності організованих злочинних угруповань. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, який поєднує удосконалення законодавства, розвиток інституційної спроможності правоохоронних органів, впровадження сучасних аналітичних інструментів та активну міжнародну співпрацю.

Забезпечення ефективного контролю за обігом зброї є ключовою передумовою не лише боротьби з організованою злочинністю, а й формування безпечного середовища та відновлення держави у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Компас зброї: розповсюдження зброї та контроль над нею у воєнний час в Україні / Small Arms Survey, CEHCC. Київ, 2025. 132 с.

2. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році / Офіційний вебпортал Національної поліції України. URL: https://npu.gov.ua/static-objects/npu/sites/1/planu2024/Zvit_pf_2024.pdf

Олександр ТКАЧУК
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Данило ЙОСИФОВИЧ
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри ОРД
Львівський державний університет внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З МІЖНАРОДНИМИ ПАРТНЕРАМИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

У сучасному глобалізованому світі організована злочинність дедалі частіше набуває транснаціонального характеру. Злочинні угруповання активно використовують відкритість кордонів, розвиток інформаційних технологій та міжнародні фінансові системи для здійснення незаконної діяльності. Саме тому ефективна боротьба з організованою злочинністю неможлива без тісної співпраці правоохоронних органів різних держав та міжнародних організацій. Оперативна взаємодія між ними є важливим інструментом для своєчасного виявлення, припинення та розслідування злочинів.

Сучасний розвиток суспільства характеризується активними процесами глобалізації, зростанням мобільності населення, швидким поширенням інформаційних технологій і розширенням міжнародної торгівлі. З одного боку, ці процеси сприяють економічному та культурному розвитку держав, однак з іншого – створюють умови для поширення транснаціональної злочинності. Організовані злочинні групи дедалі частіше здійснюють свою діяльність поза межами однієї держави, використовуючи сучасні засоби комунікації, міжнародні транспортні маршрути, фінансові системи та недосконаліть правового регулювання для реалізації злочинних схем [1, с.130]. Для України проблема транснаціональної злочинності є особливо актуальною, адже держава розташована на перетині важливих транспортних та економічних шляхів, а також функціонує в умовах воєнного стану. У зв’язку з цим зростає потреба у тісній взаємодії українських правоохоронних органів із міжнародними організаціями та правоохоронними структурами інших країн. Створення у 2015 році Національна поліція України стало важливим кроком у реформуванні правоохоронної системи та вдосконаленні механізмів міжнародного поліцейського співробітництва.

Особливе значення у боротьбі зі злочинністю мають підрозділи кримінальної поліції, які займаються виявленням, розшуком та документуванням найбільш небезпечних кримінальних правопорушень. Результативність їхньої діяльності значною мірою залежить від можливості оперативного обміну інформацією з іноземними партнерами, координації дій під час транскордонних операцій, а також дотримання вимог щодо захисту персональних даних і правового супроводу такої взаємодії. У цьому контексті міжнародна співпраця підрозділів кримінальної поліції України виступає не лише ефективним інструментом протидії злочинності, але й важливим елементом виконання державою міжнародних зобов'язань та забезпечення безпеки громадян. Аналіз організаційно-правових механізмів такої взаємодії дає змогу визначити сильні й слабкі сторони існуючої системи, окреслити перспективи її розвитку та сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності роботи правоохоронних органів.

Правову основу міжнародного співробітництва кримінальної поліції України формує комплекс національних і міжнародних нормативно-правових актів. До них належать положення Конституція України, норми Закон України «Про Національну поліцію» та Кримінальний процесуальний кодекс України, які регулюють порядок міжнародної правової допомоги, екстрадиції осіб, обміну інформацією та виконання вироків іноземних судів [2, с.88]. Важливе значення також мають міжнародні договори та конвенції, ратифіковані Україною.

На міжнародному рівні правове регулювання співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю базується на таких документах, як Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Європейська конвенція про видачу правопорушників та Конвенція Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми. Ці міжнародні акти встановлюють спільні стандарти криміналізації злочинів, процедури надання правової допомоги, екстрадиції правопорушників та проведення спільних правоохоронних заходів.

Важливою складовою міжнародної взаємодії є участь України у діяльності міжнародних правоохоронних організацій, зокрема Інтерпол та Європол. Завдяки співпраці з цими структурами українські правоохоронці мають можливість використовувати міжнародні бази даних, здійснювати швидкий та захищений обмін інформацією, а також брати участь у спільних слідчих операціях.

Отже, оперативна взаємодія правоохоронних органів з міжнародними партнерами є необхідною умовою успішної протидії організованій злочинності. Спільні зусилля держав, ефективний обмін інформацією, проведення міжнародних операцій та правова допомога дозволяють більш результативно боротися з транснаціональними злочинними мережами. У майбутньому розвиток такої співпраці залишатиметься одним із ключових факторів забезпечення міжнародної безпеки та правопорядку.

Список використаних джерел

1. Сторчеус Я., Копилов Е. Інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародного співробітництва в оперативно-розшуковій діяльності. Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки: матеріали конференцій молодіжної наукової ліги, (13 червня 2025 р., м. Умань). 2025. С.130-132.
2. Особливості взаємин правоохоронних органів з іншими суб'єктами запобігання злочинності в період воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 серпня – 14 вересня 2025 року. Львів. Торунь. Liha-Pres. 2025. 104 с.

Петро ТОКАР
начальник Головного управління Національної поліції
в Харківській області,
кандидат юридичних наук, полковник поліції;
старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС
Іван КРІЦАК
помічник начальника Головного управління
Національної поліції в Харківській області,
кандидат юридичних наук, доцент,
підполковник поліції,
професор кафедри права та суспільних наук
Вінницького фінансово-економічного університету

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК БАГАТОВИМІРНИЙ ВИКЛИК У ВОЄННИЙ ПЕРІОД: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПРОТИДІЯ

«Війна не лише завдала невимовних страждань українському народові, але й спричинила суттєву еволюцію організованої злочинності, що може мати глибокі наслідки для країни на шляху до відновлення та реконструкції. Наше завдання – надати практичні рекомендації Україні та міжнародній спільноті щодо протидії цим викликам» (Анжела Ме, керівниця Департаменту досліджень та аналізу UNODC) [1].

Актуальність розроблення наукової теми і проблеми. Організована злочинність являє собою одну з найскладніших і найбільш суспільно-небезпечних форм протиправної діяльності людини. Однією з ключових характерних ознак цього явища є формування стійких злочинних угрупувань із функціонально-ієрархічною структурою. У зв'язку з цим беззаперечним є те, що існування організованої злочинності в сучасному українському суспільстві має вкрай негативний вплив на його розвиток, викликаючи деформацію суспільних відносин. Дослідження сутності такого явища, як організована злочинність, є важливим не лише для студентів, які вивчають обов'язкові правові дисципліни, але й для юристів, кримінологів, соціологів та психологів, що прагнуть знайти

оптимальні шляхи подолання цього феномену або принаймні зменшити його вплив. Зростання соціальної гостроти організованої злочинності негативно впливає на ключові сфери життя громадян та держави загалом. Як наслідок, в наукових колах України та інших країн з'явилося багато ґрунтовних досліджень цього явища. Багато з них підкреслюють, що організована злочинність здатна до самодетермінації, тобто чинить негативний вплив на обставини, що її зумовлюють, включаючи економічне та політичне життя України [2, с. 124].

Нами впродовж останніх років активно розробляється такий напрям як кримінотеологія (*за І.В. Кріцаком*), що є особливо важливим в умовах нинішньої російсько-української війни. Так, у Біблії докладно описані обставини, мотиви та спосіб вбивства Каїном свого брата Авеля [3]. Це свідчить про те, що навіть в умовах вкрай обмеженої чисельності населення Землі, злочини мали місце. Можна сказати, що саме з цього періоду злочинність супроводжує розвиток людства, змінюється і пристосовується до соціально-економічних умов, у яких перебуває суспільство. В усі часи людство було зацікавлене у вивченні злочинності й робило спроби щодо розробки заходів для її стабілізації або зменшення [4, с. 12]. Термін «організованість» походить від французького «organisation», значення якого полягає у внутрішній упорядкованості, узгодженості, планомірності, взаємодії частин цілого, об'єднанні людей, спільно реалізуючих певну програму або ціль [5, с. 494].

Наукометрична складова організованої злочинності. Платформа *«Web of Science»* за пошуковим запитом *«організована злочинність»,* нараховує близько 8 тис. *наукових публікацій*, що свідчить про надзвичайну масштабність, актуальність і міждисциплінарний характер дослідження цього феномена у світовій науці. Такий масив джерел охоплює праці провідних учених з різних країн – Європейського Союзу, Великої Британії, США, Китаю та багатьох інших, – і відображає різноманітні теоретичні підходи, методології та практичні моделі протидії організованій злочинності. Важливо підкреслити, що під час кожного нового пошукового запиту система формує оновлену вибірку матеріалів: поряд із уже відомими дослідникові роботами з'являються нові статті, що відображають сучасні тенденції розвитку кримінологічної думки, трансформацію злочинних структур та новітні виклики безпеці. Ознайомлення насамперед з анотаціями, а за потреби – з повними текстами найбільш релевантних публікацій дає можливість сформувати цілісне уявлення про загальний стан наукового опрацювання проблеми, виявити ключові напрями досліджень і визначити перспективи подальшого наукового пошуку. Особливої уваги потребує той факт, що організована злочинність характеризується високим рівнем структурованості, ієрархічності та адаптивності до соціально-економічних і технологічних змін, що робить її однією з найнебезпечніших загроз сучасній державній і міжнародній безпеці. У цьому контексті системний аналіз світових наукових напрацювань, акумульованих у провідних міжнародних базах даних, набуває виняткового значення для вироблення ефективних стратегій протидії, удосконалення кримінологічної теорії та практики правоохоронної діяльності.

Аналіз сучасного стану організованої злочинності доцільно розпочати з конкретних емпіричних показників, що відображають рівень наукового інтересу до цієї проблематики. Так, за результатами пошуку в електронних ресурсах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського встановлено, що лише за ключовим словосполученням у назві «організована злочинність» виявляється щонайменше *756 наукових публікацій*, тоді як за запитом «організована група» – *231 джерело*. Така кількісна репрезентація свідчить не лише про масштабність дослідження проблеми, а й про її стійку наукову актуальність у вітчизняному правовому та кримінологічному дискурсі.

Разом з тим, організована злочинність постає як складний, багаторівневий соціально-економічний феномен, тісно вплетений у функціонування сучасних суспільних процесів, що потребує осмислення на основі кримінолого-статистичного підходу, але й багатьох інших вимірів. Важливо побачити просторово-часові закономірності її проявів, що відображають як періоди зниження, так і етапи активізації злочинної діяльності, зафіксованої у відповідних обліках. За таких умов ключовим завданням держави та суспільства має бути не пасивне сприйняття організованої злочинності як неминучого супутника розвитку, а глибоке дослідження її причинно-детермінаційної природи та впровадження системних, науково-обґрунтованих заходів попередження, спрямованих на нейтралізацію її відтворювальних механізмів і мінімізацію суспільно небезпечних наслідків. Відтак, поряд із кількісними параметрами, необхідним є звернення до більш глибинних – етнонаціональних, ментальних і соціокультурних вимірів.

Організована злочинність в умовах воєнного стану: трансформація загроз і проблеми міжвідомчої взаємодії. І.В. Жук наголошує, що організована злочинність в умовах воєнного стану в Україні перетворилася у реальну загрозу національній безпеці держави. Посилення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану призвело до формування нових злочинних схем та механізмів злочинної діяльності, а також до адаптації організованих злочинних груп до умов сьогодення [6, с. 33]. В умовах воєнного стану в Україні відбулися суттєві трансформації у структурі та діяльності організованих злочинних угруповань, що зумовило зростання рівня криміногенних загроз для національної безпеки. Посилення кримінальної відповідальності, нестабільність суспільно-політичної ситуації, обмеження контролю з боку державних інституцій створили сприятливе середовище для активізації організованої злочинності. Злочинні групи не лише удосконалюють свої методи, використовуючи сучасні технології, зброю та схеми маскування, а й налагоджують взаємозв’язки з представниками влади, бізнесу та правоохоронних структур. Водночас, традиційні механізми протидії таким явищам виявляються недостатньо ефективними, особливо з огляду на складність оперативного документування, високий рівень конспірації злочинців і потребу у швидкій координації між різними правоохоронними структурами. Проблема полягає у відсутності належно відпрацьованої системи взаємодії між оперативними підрозділами, слідчими органами, прокуратурою, експертними

службами та міжнародними партнерами, що істотно ускладнює розкриття, розслідування й запобігання злочинам, учиненим організованими групами в умовах воєнного стану [7, с. 168].

Організована злочинність як динамічне соціально-правове явище: сутність, ознаки та напрями протидії. Г.П. Галаша, А.С. Багатко наголошують, що злочинність є динамічним соціальним явищем, що швидко змінюється у відповідь на зміни в суспільстві. Для успішної протидії та запобігання цим змінам необхідно постійно здійснювати активний моніторинг і аналізувати поточні криміногенні та кримінальні ситуації в Україні, своєчасно виявляти нові тенденції і розробляти адекватні заходи для їх нейтралізації. Окрім того, для ефективного визначення шляхів боротьби з організованою злочинністю важливо зрозуміти її сутність та роль у криміногенному середовищі країни [2, с. 125]. Історія показує, що в умовах реформування і розбудови державної системи організована злочинність намагається проникати в усі сфери суспільного життя. Тому основними напрямами запобігання організованій злочинності є детальна законодавча регламентація цього явища, відповідальність за нього і повна ліквідація злочинних угруповань за активної участі правоохоронних органів [2, с. 127].

Також вчені відзначають, що сучасна правова доктрина передбачає, що питання розуміння організованої злочинності і її стрижневого поняття – злочинного угруповання – є надзвичайно важливим. Під час визначення поняття «організована злочинність» потрібно враховувати складність її внутрішньої структури, прагнення до монополізації сфер діяльності та отримання великих прибутків. Організована злочинність не є альтернативою державі, а паралельно існуючою системою, яка не прагне протиставити себе державі, а скоріше встановити з нею широкі зв’язки. Її слід розглядати як «процес взаємодії» між політичними, економічними та соціальними інститутами суспільства. Вітчизняна практика боротьби з організованою злочинністю визнає необхідність чіткого визначення цього явища, встановлення критеріїв і класифікацій, а також введення кримінальної відповідальності за організацію злочинних груп або угруповань. Окрім того, виділення цього фактора в окрему кримінально-правову категорію передбачає необхідність притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що здійснюють загальне керівництво злочинною діяльністю, не пов’язаною з безпосереднім вчиненням конкретних злочинів. Перша спроба визначити організовану злочинність була зроблена в Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», де в ст. 1 вказаного Закону організована злочинність розглядається як сукупність злочинів, скоєних у зв’язку зі створенням і діяльністю організованих злочинних угруповань. Однак це визначення має загальний характер і не охоплює всієї різноманітності організованої злочинної діяльності. Організована злочинність – це складна, органічно цілісна система стійких організованих угруповань, що здійснюють великомасштабну злочинну діяльність, створюючи сприятливі умови для її продовження, зокрема для легалізації отриманих злочинних прибутків. Вона використовує не лише власні,

спеціально створені структури для керівництва та обслуговування угруповань, але й державні інститути та структури громадянського суспільства для забезпечення зовнішньої взаємодії. Крім того, законодавча регламентація питань щодо форм співучасті, зокрема злочинної організації, не є бездоганною. Дослідники звертають увагу на відсутність чітких змістовних ознак організованої злочинної діяльності в українському законодавстві. Це підтверджується тим, що в наукових колах України триває активна дискусія щодо визначення поняття організованої злочинності, що свідчить про недостатнє вивчення цього явища [2, с. 127–128].

Транснаціональна організована злочинність. Системне реформування правоохоронних органів України, започаткування нових підрозділів, відповідальних за правозастосування, оновлення чинних нормативно-правових документів у питаннях протидії організованій злочинності, в черговий раз засвідчує, що це глобальний виклик, розв'язати який в межах однієї країни, окремо взятого правоохоронного органу чи лише одного нормативно-правового акту – неможливо [8, с. 5]. В контексті зазначеної форми взаємодії варто погодитись із С.В. Безпальком та І.В. Кріцаком у тому, що транснаціональна організована злочинність є найбільш небезпечною формою злочинної діяльності, що загрожує суспільному розвитку людства загалом. Протидія цьому явищу потребує узгоджених дій міжнародного співтовариства, що суттєво підвищує роль міжнародного співробітництва у правоохоронній сфері. На національному рівні протидія такого роду злочинності потребує узгодження дій усіх правоохоронних органів, формування спільних оперативних, слідчих груп та аналітичних центрів [9, с. 22]. Неупереджений аналіз норм чинного національного законодавства свідчить, що до основних чинників, які роблять Україну привабливою для нелегалів, слід віднести:

- транзитне та близьке до країн ЄС географічне положення, розвиненість транспортної інфраструктури, існування каналів контрабанди людей через морські порти, залізницею, через неконтрольовані ділянки кордону, слабка облаштованість кордонів;

- недосконале законодавство та недостатність адміністративних засобів контролю перебування іноземних громадян на території країни, яка створює сприятливі умови для юридичного забезпечення легальних каналів в'їзду потенційних нелегальних іммігрантів в Україну;

- неузгодженість дій різних відомств та служб, міжвідомче розпорошення фінансування, що знижує рівень контролю над міграційною ситуацією;

- недостатнє фінансування заходів щодо протидії та боротьби з нелегальною міграцією, яке суттєво знижує їх ефективність та формує передумови для неконтрольованості міграційних процесів;

- недосконаліть електронної системи ідентифікації іноземців та єдиного реєстру іноземних громадян, які в'їжджають в Україну чи перебувають на її території;

- активне використання злочинними угрупуваннями місцевого населення для переміщення, переховування, супроводження нелегалів, прибутковість даного бізнесу;

- поширення корупції та зловживань у сфері контролю та запобігання нелегальній міграції, корупційні дії посадовців щодо приховування нелегальних мігрантів, їх легалізації, безпосереднє прикриття злочинних угрупувань, які займаються контрабандою людей та траффікінгом [10].

Що говориться про організовану злочинність у зарубіжних країнах?

Китай. Аналіз гетерогенності показує, що руйнівний економічний вплив організованої злочинності є більш серйозним у північно-східному регіоні Китаю, але слабшим у містах, що характеризуються вищим рівнем економічного розвитку та відкритості, а також вищим рівнем зайнятості [11]. Інші китайські автори у своєму дослідженні вивчають вплив організованої злочинності на цифрову фінансову інклюзію в Китаї на основі даних про судові переслідування, отриманих у рамках китайської кампанії «Змести чорне та знищи зло» (2018–2020 рр.), а також індексу цифрової фінансової інклюзії. Результати показують, що організована злочинність має значний негативний вплив на цифрову фінансову інклюзію. Подальший аналіз свідчить, що соціальна довіра пом'якшує цей взаємозв'язок: негативний вплив злочинності послаблюється в регіонах із вищим рівнем довіри [12].

Автори Дж. Денлі, Б. Аріель, Н. Ассараф застосовували кластерне контрольоване дослідження у регіоні Вест-Мідлендс **(Велика Британія)** для перевірки одного з підходів цілеспрямованого стримування – «превентивного специфічного стримування». Група втручання отримувала проактивні та постійні взаємодії з поліцією («батіг») у поєднанні з планом реінтеграції, розробленим під керівництвом поліції та спрямованим на підтримку відмови від злочинної діяльності («пряник») [13].

В Італії організована злочинність становить серйозну економічну проблему, адже знижує продуктивність та сприяє регіональній нерівності. Йдеться насамперед про вплив діяльності мафії на ефективність підприємств, зокрема будівельних компаній. Так, злочинна діяльність суттєво перешкоджає ефективності, особливо в регіонах, де вона є вельми поширеною. Існує нагальна потреба у стратегіях, спрямованих на захист компаній від організованої злочинності, стимулювання зростання та сприяння регіональному розвитку [14].

Х. Х. Сааведра-Еспанья у науковій статті аналізує організована злочинність у **Латинській Америці** та її роль у період з 1995 року до 2025 року. Наголошується, що вона вийшла за межі своєї підпільної діяльності та перетворилася на багатогранний політичний чинник, що глибоко проник у державні структури, послаблюючи демократичне врядування. У регіоні, що характеризується нерівністю, корупцією та інституційною нестабільністю, організована злочинність розширила сферу своєї діяльності, виходячи за межі торгівлі наркотиками та зброєю, і тепер охоплює незаконний видобуток корисних копалин, торгівлю людьми та кіберзлочинність. Ці види діяльності приносять величезні доходи, що використовуються для підкупу чиновників,

фінансування політичних кампаній та впливу на урядові рішення, забезпечуючи таким чином безперервність незаконного бізнесу. Основна гіпотеза полягає в тому, що Мексика, Колумбія та Еквадор є типовими прикладами цього явища. Упродовж історії організованої злочинності її політична влада зміцнювалася, стимулюючи корупцію, залякування та територіальний контроль, що, зрештою, ставить під загрозу зміцнення демократії [15, с. 124].

Яким шляхом піти у напрямку профілактики та боротьби з організованою злочинністю? Успішно боротися з організованою злочинністю надзвичайно складно не лише через неоднозначні та складні взаємодії між факторами та суб'єктами, а й через те, що організована злочинність є мінливою та здатна пристосовуватися до мінливих умов. Окрім накопичення знань про злочинні процеси та поведінку, нам потрібно краще розуміти процеси прийняття рішень в організаціях, щоб обирати найбільш ефективні та стійкі заходи, спрямовані проти організованої злочинності. На сьогодні у боротьбі з організованою злочинністю переважають одноразові рішення, прийняті з позиції однієї організації. Такий тип рішень часто ігнорує реакцію системи на втручання. Необхідно визнати динамічний характер злочинної поведінки та мереж і врахувати це при розробці стратегії втручання. Такий підхід передбачає послідовність взаємозалежних кроків, що застосовуються ітеративно, для досягнення стійких результатів. Однак такий спосіб прийняття рішень не є природним для більшості людей. Слід інвестувати в навчання та підтримку прийняття рішень для команд, які борються з організованою злочинністю [16].

К. Раковеану зазначає, що організована злочинність набула нового значення в контексті геополітичних, соціальних та економічних перетворень, з якими зараз стикаються держави, розширюючи свої наслідки на міжнародному рівні. Конфлікти часто створюють можливості, що призводять до зростання організованої злочинності, посилюючи загрозу, яку злочинні угруповання можуть становити для внутрішньої безпеки. Посилення динаміки міжнародного безпекового середовища і, зокрема, нестабільність із потенціалом поширення, що проявилася у східному сусідстві та на **Близькому Сході**, посилює ризики, пов'язані з організованою злочинністю. Зі зростанням технологічного розвитку, особливо на основі штучного інтелекту (ШІ), організована злочинність стала однією з найгостріших проблем у світі, від якої постраждала значна кількість країн. Автор акцентує на ролі цифрових технологій, що застосовуються в кіберпросторі, у запобіганні, виявленні та боротьбі з організованою злочинністю. Так, рівень незаконної діяльності зріс через глобальну доступність, яку забезпечив Інтернет, особливо штучний інтелект (ШІ), що створює значні ризики для суспільства та сприяє зростанню рівня організованої злочинності. Боротьба з організованою злочинністю стала важливим політичним пріоритетом для багатьох урядів у всьому світі, і будь-який майбутній успіх у ліквідації злочинних угруповань у їхніх різних формах залежатиме від того, наскільки уряди та відповідні організації готові розробляти цифрові технології на основі штучного інтелекту (ШІ) та використовувати їх для боротьби з незаконною діяльністю та її запобігання [17].

П. Купка, В. Валах у своєму дослідженні відстоюють конструктивістську традицію вивчення організованої злочинності, що прагне визначити, які явища та за яких обставин визнаються організованою злочинністю в різних культурних контекстах. У цьому контексті західні країни, такі як США, Велика Британія, Італія та Німеччина, зазвичай є головним об'єктом наукового інтересу. Так, організована злочинність *у* **Чехії** не має єдиної форми, а складається з різних уявлень, що спираються на 4 основні типи дискурсу: - *правовий, поліцейсько-розвідувальний, кримінологічний та етнокультурний* – що дозволяє трактувати організовану злочинність як повсюдне явище. Характерною рисою того, як організована злочинність конструюється в чеській політиці, є визнання чеських громадян потужними організованими злочинцями серед лав орієнталізованих російськомовних, балканських, східноазіатських та арабських кримінальних фігур. Цей статус ще більше підкріплюється через асоціацію організованої злочинності з економічною злочинністю, що є знаним символом злочинності в Чехії [18].

Організована злочинність породжує насильство, економічну нестабільність та інституційні виклики, змушуючи щороку мільйони громадян у всьому світі змінювати місце проживання. Хоча досвід тих, хто рятується від насильства, добре задокументований, менше уваги приділяється працівникам, які надають їм допомогу на передовій. За таких умов важливо проаналізувати типи механізмів подолання труднощів, що використовують працівники на передовій для захисту жінок, що втікають від організованої злочинності в **Мексиці.** На основі 24 глибинних інтерв'ю з ключовими учасниками з урядових та неурядових організацій ми визначили три типи механізмів подолання труднощів: *індивідуальні, інституційні та соціальні.* Ці стратегії засвідчують стійкість та винахідливість працівників, які долають нестачу ресурсів, правові обмеження та ризики для особистої безпеки. Важливо розробляти більш ефективну політику для підтримки працівників на передовій та зменшення суспільних збитків від організованої злочинності [19].

Комунікативні процеси в умовах оперативного впровадження в організовані злочинні групи. В процесі легендованого спілкування здійснюється обмін інформацією. Оперативний працівник інформує інших осіб про себе, свої бажання, установки, плани, завдання, про своє минуле – відповідно до легенди. Його партнери по спілкуванню, своєю чергою, інформують його про певних осіб, факти, події, обставини. Тобто, відбувається процес обміну інформацією. Цей процес у психології прийнято називати комунікацією [20, с. 162]. Комунікація – це передача інформації від однієї людини до іншої через посередництво спеціальних матеріальних носіїв, сигналів. Комунікація між людьми відбувається у формі спілкування як обмін цілісними знаковими утвореннями (повідомленнями), в яких відображено знання, думки, ідеї, ціннісні ставлення, емоційні стани, програми діяльності сторін, що спілкуються [21, с. 401]. Якщо члени ОЗГ або злочинної організації, куди впроваджено оперативного працівника, не бажають обмінюватися з ним інформацією з принципових міркувань, зумовлених наявністю певних негативних установок, то

важливу роль відіграє індивідуальний підхід до співбесідника, попереднє вивчення сфери його інтересів, потреб. Однак, водночас, існують і загальні способи подолання комунікативного бар'єру. Зокрема, можна скористатися такою людською вадою як цікавість/любопытство [20, с. 165]. Слід зауважити, що вербальну комунікацію також доповнюють паралінгвістична та екстралінгвістична системи знаків. Паралінгвістична система – це система вокалізації, тобто якість голосу, його діапазон, тональність. Екстралінгвістична система – це включення в мову пауз, інших вкраплень, наприклад, покашлювань, плачу, сміху, темп мови. Усе це семантично доповнює значущу інформацію, не лише за допомогою мовних включень, а, так би мовити, «навколо мовними» прийомами [21, с. 414].

Запобігання організованій злочинності у сфері фінансів. Організована злочинність одна із складних і найнебезпечніших видів злочинності, що посягає передусім на економічну сферу суспільства [22, с. 203]. Злочинність у сфері фінансів – це соціально-правове, стійке, відносно масове, кримінально-каране, самодетермінуюче явище, що складається з сукупності фінансових кримінальних правопорушень та осіб, які їх вчинили, на території держави за відповідний проміжок часу і характеризується кількісними і якісними показниками [23, с. 133]. Е. Расюк, С. Мозоль наголошують, що сучасна українська фінансова система потребує серйозної модернізації й трансформації, а подекуди й суттєвих змін, адже вельми багато фіскальних ризиків, зокрема викликаних війною, пов'язані із державними підприємствами й управлінням державним майном, державним боргом та державними гарантіями, фінансовим сектором, зміною макроекономічної ситуації. Такий інститут як Міністерство фінансів України має набути повноцінної суб'єктності у питаннях ефективного управління фінансовою системою та розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, зокрема й реформування, спрощення, побудову ефективної, справедливої податкової та митної системи, які б відповідали європейським стандартам і базувались на кращих світових практиках. Правоохоронна система має вибудовати чітку вертикаль суб'єктів запобігання і протидії злочинності, зокрема організованої, розділивши повноваження, позбавившись дублювання функцій, розподіливши підслідність кримінальних правопорушень, затвердивши чітку взаємодію між собою, удосконаливши (осучаснивши), через суб'єкта законодавчої ініціативи, законодавство щодо боротьби зі злочинністю, імплементуючи найкращі зарубіжні практики такої діяльності [23, с. 139–140].

За словами авторів [23, с. 138], щодо напрямів запобігання і протидії злочинності у сфері фінансів на рівні підвищення інституційної спроможності Міністерства фінансів України та ефективної діяльності інших органів державної влади, що формують, координують та скеровують державну фінансову політику, необхідно: модернізувати систему управління фінансами в державі та посилити фінансовий контролінг за українськими публічними фінансами, так і за бюджетом (розвиток його формування і використання виключно на програмно-цільовому підході й удосконалення міжбюджетних відносин та підвищення

прозорості бюджетного процесу), адже в умовах війни вона зіштовхнулася з найбільшими труднощами, що призвели до суттєвих фінансових втрат; провести прозоре реформування Державної митної служби України, яка попри зменшення експорту й імпорту товарів через митний кордон держави, пов'язані з припиненням торгівельних відносин з росією, білорусією та іншими недружніми країнами та втрату річко-морської торгівельної спроможності, так й не вийшла на європейські стандарти роботи, а, натомість, стала корумпованою структурою, яка належним чином не допомагає наповнювати державний бюджет та протидіяти зовнішньому ворогу та внутрішньому – злочинності, зокрема, що має транснаціональний характер; ефективне управління фіскальними ризиками, адже несплата державного боргу, який за І квартал 2025 року збільшився на 8.4 млрд дол. США і становив 125.2 млрд дол. США (65.1% від ВВП) [24]. Так, для відома, за неповні 3 місяці 2026 року Кабінет міністрів витратив близько 78% коштів, передбачених у резервному фонді держбюджету. Про це йдеться у відповіді Міністерства фінансів на запит ЕП, а також у даних «Урядового порталу». Так, за даними Мінфіну, станом на 18 березня нерозподілений залишок коштів резервного фонду становив 24,63 млрд грн (із 49,42 млрд грн, передбачених розписом бюджету) [25].

Правоохоронні органи, що покликані здійснювати запобігання і протидію організованій злочинності, мають спочатку на урядовому рівні чітко виписати та затвердити: насамперед Стратегію запобігання і протидії організованій злочинності на 2026-2030 роки, де чітко прописати мету, завдання, напрями, очікувані результати й етапи реалізації для системи запобігання і, окремо, системи протидії; по-друге, взаємодію суб'єктів запобігання і протидії організованій злочинності на національному, регіональному і місцевому рівнях, де передбачити чіткий розподіл функцій, цілі, завдання, здійснення спільних і окремих заходів, відповідальність сторін за порушення взаємодії та підслідності тощо. Також, упорядкувати на законодавчому рівні негласні слідчі (розшукові) дії, визначені у Кримінальному процесуальному кодексі України, і Закони України «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю» та «Про оперативно-розшукову діяльність», в частині повернення оперативно-розшукової профілактики оперативним підрозділам і осучаснення дефініцій, цілей, завдань тощо [23, с. 139].

Протидія організованій злочинності ГУНП Харківської області у 2025 році. З початку 2025 року слідчими ГУНП в Харківській області *розпочато* досудове розслідування у *16* кримінальних *провадженнях* щодо *135* кримінальних *правопорушень* у складі організованих груп та злочинних організацій, за скоєння яких повідомлено *про підозру 78* їх учасникам.

Всього відносно організованих груп та злочинних організацій *здійснювалось* досудове розслідування у *22* кримінальних *провадженнях* за *підозрою 106 осіб,* якими *у складі ОГ та ЗО* вчинено *176* кримінальних *правопорушень.*

Направленням *обвинувальних актів до суду* закінчено досудове розслідування у *15* кримінальних провадженнях, у яких розслідувано *114* кримінальних правопорушень (*107 тяжких та особливо тяжких злочинів*),

серед них *3 організовані групи* з міжрегіональними зв'язками, створені на етнічній основі. У направлених до суду з обвинувальним актом провадженнях *повідомлено про підозру 72* учасникам організованих груп (серед них 3 особи у виділених провадженнях).

По видам злочинів закінчено:

41 проти власності (1 крадіжка; 39 шахрайство; 1 заволодіння майна шляхом зловживання службовим становищем);

5 у сфері господарської діяльності (3 незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів; 1 легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; 1 ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів);

1 у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (службове підроблення);

43 у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення;

10 проти довкілля (незаконна порубка лісу);

9 проти моральності (7 ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів з використанням мережі Інтернет; 2 створення та утримання місць розпусти).

5 про несанкціоноване втручання в роботу електронних комунікаційних систем.

Кримінальні правопорушення та причетних до їх скоєння осіб викрито за матеріалами служб:

УКР ГУНП – *2 ОГ* (*9 осіб, 25 злочинів: шахрайства - 19, крадіжка – 1, незаконна порубка дерев - 5*);

УМП ГУНП – *1 ОГ (3 особи, 9 злочинів проти моральності)*;

УБН ГУНП – *1 ОГ* (*4 особи, 15 злочинів щодо незаконного збуту психотропних та особливо небезпечних психотропних речовин*);

Харківське управління ВБ ДВБ НПУ – *1 ОГ* (*7 осіб, 1 злочин – незаконна порубка дерев*);

УПК в Харківській області ДБК НПУ – *4 ОГ (15 осіб, 16 злочинів: шахрайства – 9, підакцизні товари – 2, несанкціоноване втручання в роботу електронних комунікаційних систем – 5);*

7-ме управління (з обслуговування Харківської області) ДСР НПУ – *6 ОГ* (31 особа, 48 злочинів: *шахрайства* – 11, *підакцизні товари* – 1, *незаконна порубка дерев* – 4, *незаконних обіг наркотичних та сильнодіючих лікарських засобів* – 28, *заволодіння майна шляхом зловживання службовим становищем* – 1, *службове підроблення* – 1, *легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом* – 1, *ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів* – 1).

У закінчених кримінальних провадженнях стосовно організованих груп *встановлено збитки* на загальну суму 33 млн 476 тис 027 грн. Установлена вартість легалізованого майна, одержаного злочинним шляхом – 18 млн 295 тис грн. На стадії досудового розслідування *відшкодовано збитки* на суму 9 тис 100 грн.

Накладено *арешт на майно* на загальну суму 7 млн 517 тис 063 грн. Вилучено майна на суму 928 тис грн.

У залишку незакінчених перебувало *7* кримінальних проваджень щодо *62* кримінальних правопорушень, за вчинення яких *повідомлено про підозру 34* учасникам ОГ і ЗО, серед них 17 осіб знаходяться під вартою.

За матеріалами оперативних служб:

7-ме управління (з обслуговування Харківської області) *ДСР* НПУ – *1 ЗО (6 осіб, 14 злочинів: привласнення, розтрата, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем – 11, створення ЗО, участь в ЗО, вчинені службовою особою з використанням службового становища – 3); 2 ОГ (9 осіб, 17 злочинів: шахрайства* – 6, *несанкціоноване втручання в роботу електронних комунікаційних систем* – 3, *підроблення документів – 7, привласнення документів шляхом шахрайства* – 1*);*

УПК в Харківській області – *2 ОГ* (*8 осіб, 11 злочинів*: *привласнення, розтрата майна, заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем* – 5, *шахрайства* – 6);

Харківське управління *ВБ* ДВБ НПУ – *1 ЗО* (*7 осіб, 7 злочинів – перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України в особливий період - 2, привласнення грошових коштів – 1, службове підроблення – 2, створення ЗО, участь в ЗО, вчинені службовою особою з використанням службового становища – 2);*

УБН ГУНП в Харківській області – *1 ОГ* (*4 особи, 13 злочинів*: *незаконне виробництво… збут … психотропних речовин… - 11, незаконне виробництво… прекурсорів – 2).*

Протидія організованій злочинності ГУНП Харківської області у 2026 році. Упродовж 2 місяців 2026 року слідчими ГУНП в Харківській області *розпочато* досудове розслідування в *3* кримінальних *провадженнях* щодо *46* кримінальних *правопорушень* в складі організованої групи, за скоєння яких повідомлено *про підозру 13* їх учасникам.

Всього відносно організованих груп та злочинних організацій *здійснювалось* досудове розслідування в *10* кримінальних *провадженнях* за *підозрою 48 осіб***,** якими *у складі ОГ та ЗО* вчинено *108* кримінальних *правопорушень*.

Направленням *обвинувальних актів до суду* закінчено досудове розслідування в *6* кримінальних провадженнях, в яких розслідувано *54* кримінальних правопорушення (*42 тяжких та особливо тяжких, 6 корупційних*), серед них 3 ОГ з міжрегіональними зв'язками, 1 ОГ сформована на етнічній основі, 1 ОГ з корумпованими зв'язками (в органах місцевого самоврядування). У направлених до суду з обвинувальним актом провадженнях *повідомлено про підозру 29* учасникам організованих груп.

По видам злочинів закінчено:

2 проти громадської безпеки (1 створення злочинної організації, 1 участь в злочинній організації);

2 перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань;

24 у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

13 проти власності (7 шахрайство; 6 заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем);

2 у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (службове підроблення);

3 про *несанкціоноване втручання* в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж;

1 викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження;

7 підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів.

Кримінальні правопорушення та причетних до їх скоєння осіб викрито за матеріалами служб:

Харківське управління ВБ ДВБ НПУ – *1 ЗО*: (*7 осіб, 7 злочинів: створення ЗО – 1, участь в ЗО – 1, перешкоджання законній діяльності ЗСУ – 2, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем – 1, службове підроблення – 2);*

УБН ГУНП в Харківській області – *2 ОГ*: (*9 осіб, 24 злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів*);

УПК в Харківській області ДКП НПУ – *1 ОГ*: *(4 особи, 5 злочинів – заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем);*

7-ме управління (з обслуговування Харківської області) ДСР НПУ – *2 ОГ (9 осіб, 18 злочинів: шахрайства – 7, несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих)… систем – 3*, п*ривласнення документів – 1, використання підроблених документів – 7).*

У закінчених кримінальних провадженнях стосовно організованих груп встановлено збитки на загальну суму 10 млн 120 тис 158 грн. Накладено *арешт на майно* на загальну суму 12 млн 081 тис 958 грн. Вилучено майна на суму 40 тис грн.

У залишку незакінчених перебуває *4* кримінальні провадження щодо *54* кримінальних правопорушень, за вчинення яких *повідомлено про підозру 19* учасникам ОГ і ЗО, серед них 6 осіб знаходяться під вартою.

За матеріалами оперативних служб:

7-ме управління (з обслуговування Харківської області) *ДСР* НПУ – *1 ЗО, 1 ОГ (11 осіб, 39 злочинів: привласнення, розтрата, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем – 20, створення ЗО, участь в ЗО, вчинені службовою особою з використанням службового становища – 3, незаконний збут наркотичних засобів та особливо небезпечної психотропної речовини, обіг якої заборонено – 16);*

УПК в Харківській області – *2 ОГ (8 осіб, 15 злочинів*: *шахрайства* – 6, *несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї – 9)*.

Професійне лідерство та стратегічне управління у протидії сучасній злочинності (*за І.В. Кріцаком*). П.Т. Токар, як керівник/управлінець/менеджер, шеф поліції Харківщини вирізняється поєднанням професійного досвіду, сформованого ще на початкових етапах служби, та сучасного управлінського мислення. Шефа поліції Харкова у новинних стрічках ще називають «кризовим менеджером». Його утвердження як управлінця та керівника в прикордонних регіонах нашої держави (*на Сумщині, Харківщині*) де питання протидії злочинності завжди були особливо гострими, заклало фундамент для чіткої, системної та рішучої позиції у сфері безпеки. Сьогодні це проявляється у впевненому стратегічному курсі, здатності діяти в умовах невизначеності та ефективно протидіяти як традиційним, так і новітнім викликам, у тому числі інформаційним і гібридним загрозам.

Особливої уваги заслуговує сформована команда, що об'єднує фахових, мотивованих і водночас інтелектуально підготовлених управлінців. Зокрема, заступник начальника ГУНП в Харківській області - начальник кримінальної поліції *Роман Делімбовський* засвідчує приклад поєднання практичного досвіду та наукового підходу, що підтверджується нещодавнім захистом кандидатської дисертації у Харківському національному університеті внутрішніх справ. Вагомий внесок у забезпечення належного рівня управління здійснює також перший заступник начальника Головного управління – начальник слідчого управління ГУНП в Харківській області, кандидат юридичних наук *Андрій Шарнін*, заступник начальника ГУНП в Харківській області – кандидат юридичних наук *Сергій Салтовець*; заступник начальника ГУНП в Харківській області – кандидат юридичних наук *Володимир Іняхін*.

Загалом можна констатувати, що сьогодні на Харківщині сформовано потужне середовище професіоналів, здатних діяти системно, наступально й результативно. Слід згадати про таких поліцейських-науковців поліції Харківщини як: кандидат юридичних наук, доцент *В.В. Марков*, кандидат юридичних наук, доцент *І.В. Кріцак*, кандидат юридичних наук, доцент *Т.І. Савчук*, кандидат юридичних наук *Л.В. Дмитрієва*, кандидат юридичних наук *Д.А. Сорочан*, кандидат юридичних наук *О.В. Маник*, кандидат юридичних наук *І.Л. Сторожук*, кандидат юридичних наук *Н.О. Расторгуєва*, кандидат юридичних наук *С.В. Гугняк* та багато інших. Так, Генрі Форд, який свого часу сказав, що: «Ви можете забрати мої заводи, мої гроші, може спалити мої будівлі, але залиште мені моїх людей, і перш як ви спам'ятаєтесь, я знову все відновлю, і знову буду впереді Вас!!!

Сучасна діяльність поліції регіону характеризується не лише реагуванням на кримінальні правопорушення, а й активною профілактичною політикою, що поєднує аналітичні, оперативні та комунікативні інструменти. У цьому контексті

важливо підкреслити, що боротьба зі злочинністю дедалі більше виходить за межі вузько правоохоронного підходу і набуває міждисциплінарного характеру. Власне, без належного розвитку такої галузі знань, як кримінологія, а саме кримінологічний моніторинг, ефективне протистояння організованим формам злочинності є практично неможливим.

Рекомендовані для прочитання наукові статті:

1. Токар П.Т., Кріцак І.В. Історико-етно-культурні та міжнародні аспекти проблеми організованої злочинності: на прикладі Харківського регіону. Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності в умовах збройного конфлікту: матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кропивницький, 16 жовтня 2025 року). Кропивницький, 2025. С. 73–87.

2. Кріцак І.В. Необхідність розроблення духовно-ціннісного підходу у питаннях кримінологічної протидії організованій злочинності. *Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення безпеки*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (м. Київ, 27 вересня 2024 р.) / [Редкол.: Вербенський М. Г., Опришко І. В., Лісниченко Л. В. та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2024. С. 223–227.

Висновки. Власний практичний досвід засвідчує, що синергія науки й практики дає відчутні результати: поєднання аналітичних досліджень, інтерв'ювання, взаємодії з громадськими інституціями та формування інформаційного середовища дозволяє впливати на криміногенну ситуацію більш комплексно й глибоко. Саме такий підхід – інтегрований, системний, орієнтований на випередження – сьогодні має стати базовим у протидії організованій злочинності.

Сучасне розуміння організованої злочинності виходить далеко за межі статистичного обліку чи окремих кримінально-правових характеристик. Йдеться про складний соціальний феномен, що потребує постійного наукового осмислення, гнучкого управління та консолідації зусиль держави, науки й суспільства. Саме в цьому контексті подібні науково-практичні заходи набувають особливої цінності, адже формують простір для вироблення нових ідей, рішень і стратегій, здатних забезпечити реальну протидію сучасним кримінальним загрозам.

У цьому контексті особливого значення набуває підхід, який виокремлює кілька рівнів осмислення організованої злочинності – поліцейський, розвідувальний, кримінологічний та етнокультурний *(за досвідом чеських науковців).* Саме останній, – етнокультурний аспект організованої злочинності, на наш погляд, дозволяє побачити специфіку функціонування злочинних угруповань у конкретному регіональному середовищі. У цьому аспекті *П.Т. Токарем* ведеться начитка понад 4 тис. наукових статей у Бібліотеці В.І. Вернадського з кореневою сполукою Харків у назві фахової статті. Вказаний науковий зріз буде особливо корисним й в аспекті дослідження багатьох проблем організованої злочинності. Адже попри глобалізацію та транснаціоналізацію кримінальних процесів, значна частина організованих груп продовжує діяти в

межах локальних соціальних структур, що особливо проявляється у прифронтових регіонах України. Це дозволяє сформувати цілісне уявлення про криміногенну ситуацію як результат взаємодії історичних, соціальних і культурних факторів.

Організована злочинність постає як багатовимірне явище, що поєднує глобальні та локальні характеристики і становить серйозну загрозу державній безпеці. У зв'язку з цим особливого значення набувають превентивні стратегії, зокрема механізми специфічного стримування, а також системна комунікація в середині правоохоронної системи. Проведення глибинних інтерв'ю з працівниками підрозділів, що безпосередньо протидіють організованій злочинності, дозволяє отримати унікальні практичні знання, які не відображені у формальній статистиці, але є критично важливими для формування ефективної державної політики у сфері безпеки. Запорукою майбутніх наших прерогатив стане відібрання інтерв'ю з поліцейськими того чи іншого підрозділу, що неодмінно дасть свої результати.

Загалом слід відзначити, що організована злочинність у воєнний період набуває не лише соціально-економічного, а й виразного етнокультурного виміру, що проявляється у формуванні угруповань за етнічною, мовною та ментальною близькістю, використанні культурних зв'язків і традицій довіри як інструментів конспірації та розширення злочинних мереж. Встановлено, що етнокультурні чинники здатні як посилювати згуртованість і стійкість кримінальних структур, так і ускладнювати їх виявлення та документування. У цьому контексті протидія організованій злочинності потребує поєднання кримінологічного аналізу з урахуванням соціокультурних особливостей середовища, розвитку комунікативних стратегій, підвищення міжкультурної компетентності правоохоронців та активізації взаємодії з локальними спільнотами. Пріоритетного значення набуває інтегрований підхід, орієнтований на глибинне розуміння етнокультурних процесів як складової механізму детермінації сучасної організованої злочинності.

Список використаних джерел

1. Трансформація організованої злочинності в умовах війни. Міністерство внутрішніх справ України. 23.07.2025. URL: https://mvs.gov.ua/news/transformaciia-organizovanoyi-zlocinnosti-v-umovax-viini

2. Галаша Г.П., Багатко А.С. Концептуальні засади організованої злочинності та сутність її ключової категорії – злочинного угрупування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. Вип. 6. С. 124–130.

3. Біблія або Книги Святого письма Старого і Нового Заповіту (із давньоєвропейської й грецької на українську наново перекладена). Ювілейне видання з нагоди Тисячоліття Християнства. Книга буття. С. 10–11.

4. Мороз В.П., Чаплинський К.О., Богуславський М.Г., Волошина М.О. Протидія організованій злочинності в Україні: сучасність та перспективи : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 236 с.

5. Юридичний словник /за ред. Б.М. Бабія, Ф.Т. Бурчака, В.М. Корецького, В.В. Цвєткова. Видання друге, перероблене і доповнене. Київ, 1983. 871 с.

6. Жук І.В. Оперативний пошук у протидії організованим злочинним групам, що вчиняють розбої в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2025. С. 32–36. DOI https://doi.org/10.32850/sulj.2025.1.5.

7. . Ємельянов Р.О., Татаренко С.В. Окремі аспекти взаємодії оперативних працівників під час документування та розслідування злочинів, вчинених організованими групами. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6(3). С. 167–173.

8. Луценко Ю.В., Микитчик О.В., Нескоромний Д.А. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, підслідні органам безпеки: кримінально-правові та кримінальні процесуальні аспекти : навч. посіб. Харків : Право, 2018. 160 с.

9. Безпалько С.В., Кріцак І.В., Тимчишин Д.М., Маник О.В. Вироблення ефективної протидії/боротьби з організованою злочинністю: концептуальний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права.* 2024. С. 18–37. DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v101.2024.3.

10. . Нелегальна імміграція на півдні України: стан, потенційні загрози і наслідки. URL: http://old. niss.gov.ua/monitor/januar2009/9.htm.

11. Wu W., Lan H., Ma Y. et al. The dark hand of the underworld: measuring the economic impact of organized crime. *Crime Law Soc Change*. № 83 (1). 2025. https://doi.org/10.1007/s10611-025-10209-6

12. Fang G., Wang Z., Zheng J., Pan X. Criminal shadows on digital finance: Organized crime and digital finance inclusion in China. *Finance Research Letters*. 2025. DOI: https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.108988.

13. Denley J., Ariel B., Assaraf N. Police-Led Interventions for Deterring Organized Crime: A UK Cluster Randomized Trial Targeting Criminal Network Recruiting and Its Vicarious Effects on Co-Offenders. *Justice Quarterly*. 2025. Vol. 42. № 5. P. 767–798.

14. Forgione A.F., Migliardo C. The Mafia's Economic Grip: Firm Efficiency and a Composite Indicator of Organized Crime. *Journal of Regional Science*. 2025. Vol. 65, №. 3. P. 759–779. https://doi.org/10.1111/jors.12761

15. Saavedra-España J.J. Organized Crime as a Political Factor in Latin America: Mexico, Colombia, and Ecuador (1995–2025). *Procesos Históricos: Revista Semestral de Historia, Arte y Ciencias Sociales*. 2025. Vol. 25, № 47. P. 107–130.

16. Kerstholt J., Keijser B., Smits-Clijsen E. Organized crime requires dynamic decision making. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. Published: 2 Feb.

17. Racoveanu C. Artificial Intelligence – a Double-Edged Sword. Organized Crime`s AI vs Law Enforcement`s AI // *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*. 2024. Vol. 18. №. 1. P. 507–517. DOI: https://doi.org/10.2478/picbe-2024-0044

18. Kupka P., Walach V., Divišová V. From Legal Definitions to Ethnic Identities: Representations of Organized Crime in Czech Policy Documents. *Trends in Organized Crime*. 2025. Vol. 28, № 1. P. 8–29.

19. Fuerte-Celis M del P, Zizumbo-Colunga D. Improvising Protection: Frontline Workers' Coping Mechanisms When Assisting Women Displaced by Organized Crime. *Latin American Politics and Society*. 2025. № 67(4) P. 24–41. doi:10.1017/lap.2025.10033

20. Грібов М.Л., Бернак Т.В. Характеристика комунікативної складової легендованого спілкування оперативного працівника, впровадженого в організовану злочинну групу. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).* 2008. Вип. 19. С. 161–170.

21. Москаленко В.В. Соціальна психологія. К.: Центр навчальної книги, 2005. 624 с.

22. Пашинська І.В. Системоутворюючі ознаки організованої злочинності у сфері економіки як співвідношення між групами та видами кримінальних правопорушень. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 6. С. 203–207.

23. Расюк Е., Мозоль С. Вплив організованої злочинності на фінансову систему як складову економічної безпеки України в умовах воєнного. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2025. Вип. 90(4). С. 130–141.

24. Зовнішній борг України на кінець І кварталу 2025 року. Департамент статистики та звітності, управління статистики зовнішнього сектору Національного банку України. Київ. 24.06.2025. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_q.pdf.

25. Уряд витратив за 3 місяці понад три чверті річного резерву. Які ризики? Вінокуров Я. 30 березня. Українська правда. URL: https://epravda.com.ua/finances/uryad-vitrativ-78-rezervnogo-fondu-derzhbyudzhetu-za-3-misyaci-2026-819828/

Софія ТРЕТЯК
курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців
Для органів досудового розслідування НПУ
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Роман ЄМЕЛЬЯНОВ
доктор філософії, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки,
Донецького державного університету внутрішніх справ

КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА ЯК ЗАХІД ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ

З кожним роком масштаби незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів зростають. Такі явища становлять загрозу для безпеки особи, суспільства та держави, адже вони сприяють підвищенню рівня злочинності загалом, розвитку організованої злочинності та корупції, а також негативно впливають на здоров'я населення.

Одним із заходів протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є контрольована поставка, яка визначена Законом України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» та проводиться з метою встановлення джерел та каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також виявлення осіб, причетних до такої діяльності, у кожному конкретному випадку за погодженням із компетентними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України може застосовуватися такий захід. Сутність цього методу полягає в дозволі, під контролем та оперативним наглядом уповноважених органів на ввезення на територію України, вивезення з неї або транзит через її територію наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [1].

На нашу думку, основними завданнями контрольованої поставки є: виявлення та припинення каналів постачання товарів, предметів і речовин; встановлення незаконного механізму та всього ланцюга їх переміщення, а також осіб-відправників і одержувачів; виявлення та вилучення предметів поставки або їх повна чи часткова заміна легальним вантажем; вилучення грошових коштів, отриманих у результаті злочинної діяльності; визначення місць зберігання, виробництва, переробки, пакування та збуту товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених для обігу [2, с. 462].

На практиці, вважаємо за потрібне зазначити, що контрольована поставка застосовується у випадках, коли виявлена партія наркотичних засобів або вантаж, що викликає підозру, переміщується територією кількох держав або в межах однієї країни, перетинаючи адміністративні кордони районів, областей чи інших регіонів. При цьому обов'язковою умовою є згода компетентних органів відповідних держав або регіонів на здійснення належного контролю за переміщенням такого вантажу на їхній території [3, с. 338].

Зокрема, відповідно до ч. 6 ст. 271 КПК України контроль за вчиненням злочину, пов'язаного з незаконним транзитом через територію України, ввезенням на її територію або вивезенням за її межі предметів, вилучених із вільного обігу, а також інших речей чи документів, може проводитися в порядку, встановленому законодавством, за погодженням із компетентними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України.

Крім того, ст. 569 КПК України передбачає, що слідчий органу досудового розслідування України, виявивши контрабандну поставку під час проведення

процесуальних дій, зокрема у межах виконання запиту про міжнародну правову допомогу, має право не вилучати її з місця закладки чи транспортування. Натомість, за погодженням із компетентними органами держави, до якої адресовано вантаж, така поставка може бути пропущена через митний кордон України під контролем з метою виявлення, викриття та документування злочинної діяльності міжнародних злочинних організацій [4].

Як висновок, зазначимо, що контрольована поставка є важливим і ефективним інструментом протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Її застосування дає можливість не лише виявляти незаконні партії наркотичних засобів, а й встановлювати канали їх постачання, механізм функціонування злочинних схем та осіб, причетних до такої діяльності. Використання цього методу сприяє викриттю діяльності організованих злочинних груп і документуванню їх злочинної діяльності. Водночас ефективність контрольованої поставки значною мірою залежить від чіткого правового регулювання та налагодженої взаємодії правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 16.03.2026)

2. Галай А.Ю. Процесуальні засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування організованої наркозлочинності. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. №2. С. 460-464. URL: https://lsej.org.ua/2_2025/112.pdf (дата звернення 16.03.2026)

3. Гольдберг Н., Поліщук Д. Інноваційне розуміння дефініції контрольованої поставки наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів як різновиду контролю за вчиненням злочину. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2024. №1. С. 335-341. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14389/1/47.pdf (дата звернення 16.03.2026)

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 04.03.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n4374 (дата звернення 16.03.2026).

Софія ТРЕТЯК
курсантка 3 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ ДонДУВС

Науковий керівник:
Сергій ЗЕЛЕНСЬКИЙ,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки ННІПФПКП імені Е.О. Дідоренка ДонДУВС

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Інформаційно-аналітична діяльність (далі – ІАД) Національної поліції України є важливою складовою її функціонування, спрямованою на забезпечення правопорядку та безпеки держави. Вона охоплює збір, обробку, аналіз і використання інформації для підтримання громадського порядку, протидії злочинності та захисту населення. Завдяки ІАД поліція може ефективніше прогнозувати й попереджати правопорушення, оперативно їх розкривати та забезпечувати належне кримінальне переслідування. Важливу роль при цьому відіграє аналітична обробка даних із застосуванням сучасних технологій. Правове регулювання цієї діяльності здійснюється нормативно-правовими актами, що визначають принципи, порядок і вимоги до збору, обробки та зберігання інформації [1, с. 355].

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин і науково-технічного прогресу правоохоронні органи загалом, а також органи й підрозділи Національної поліції зокрема, у межах чинного правового поля отримують можливість застосовувати технології штучного інтелекту в процесі здійснення ІАД для виконання покладених на них функцій.

Одним із ключових напрямів використання штучного інтелекту у правоохоронній сфері є пошук, збір і обробка різноманітних відомостей про осіб, які становлять оперативний або превентивний інтерес, а також про факти протиправної діяльності [2, с. 115].

«Predictive policing» (прогностична поліцейська діяльність) є сучасним підходом до вирішення традиційних завдань протидії злочинності. Суть цієї стратегії полягає у застосуванні технологій штучного інтелекту для аналізу та обробки великих масивів даних з метою формування обґрунтованих прогнозів щодо часових, територіальних і якісних характеристик злочинності

На відміну від традиційних кримінологічних підходів, «predictive policing» дає змогу залучати різноманітні джерела інформації, що мають ознаки «великих даних» (big data), і застосовувати інноваційні методи їх обробки, зокрема алгоритми машинного навчання.

В Україні також впроваджуються подібні аналітичні рішення. Зокрема, у підрозділах Національної поліції використовуються системи кримінального аналізу та аналітичного пошуку в режимі реального часу. Вважаємо, що гарним прикладом є інформаційно-аналітичний комплекс «RICAS» (Realtime Intelligence Crime Analytics System), який функціонує як надбудова над наявними базами

даних. Він дозволяє за допомогою сучасних комп'ютерних технологій встановлювати приховані зв'язки між особами, виявляти просторово-часові закономірності подій і відображати інформацію в єдиному геоінформаційному середовищі. На нашу думку, застосування таких систем суттєво підвищує ефективність розкриття кримінальних правопорушень як «по гарячих слідах», так і тих, що тривалий час залишалися нерозкритими [3, С. 99-101].

Отже, як висновок, зазначимо що інформаційно-аналітична діяльність Національної поліції України виступає важливим інструментом забезпечення правопорядку та безпеки держави, ефективність якого безпосередньо залежить від рівня розвитку сучасних технологій. Впровадження штучного інтелекту та використання підходів «predictive policing» відкривають нові можливості для підвищення якості аналізу даних, прогнозування злочинності та своєчасного реагування на кримінальні загрози.

Список використаних джерел

1. Синиціна Ю.П., Титаренко О.О. Правове регулювання інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. № 1. С. 354-358. URL: https://www.lsej.org.ua/1_2025/82.pdf (дата звернення 22.03.2026)

2. Інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронної діяльності: навч. посіб. / Е.В. Рижков, Ю.П. Синиціна, С.О. Прокопов та ін. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 180 с.

3. Юртаєва К.В. Використання технологій штучного інтелекту в реалізації стратегій 'predictive policing': можливості, проблеми та перспективи для України. *Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності* : матеріали наук.-практ. онлайн-семінару (м. Харків, 5 листоп. 2020 р.). Харків : Право, 2020 С. 99-103.

Олександр ТРОНЬКО,
доктор філософії в галузі права,
старший оперативний співробітник
ГУ СБУ у Дніпропетровській області, майор

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В СЕКТОРІ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Широкомасштабна агресія рф створила неординарні загрози щодо збереження права на саме існування нашої держави та українського народу, як основний виклик національній безпеці. Разом з цим спостерігається суттєве загострення організованої злочинності, що постає руйнівним фактором для всієї системи національного супротиву, щоденно посягаючи на стабільність і безпеку

країни, на життя, честь, гідність та власність кожного члена суспільства. Цей виклик потребує належного осмислення та винаходу відповідних заходів виявлення, реагування та активної протидії.

Ризик поширення організованої злочинності набирає особливих тенденцій до зростання в військових формуваннях, сприятливими умовами для цього являються масштабна мобілізація, економічна нестабільність та порушення роботи правоохоронних органів. Міжвідомча взаємодія на національному рівні повинна забезпечити ефективну протидію організованим злочинним угрупуванням.

Треба приділити увагу особливості цього виду соціального явища – високому рівню її латентності. Руйнівна сила організованої злочинності може бути спрямована на найважливіші об’єкти військових формувань.

Значна кількість новоутворених бойових підрозділів створює виклики, які певним чином впливають на появу та функціонування всередині них кримінальних структур, слід приділити увагу значному тіньовому обігу зброї та зростанню розповсюдження наркотичних речовин у військових підрозділах. Неконтрольована трофейна зброя та боєприпаси, відсутність повноцінного контролю та можливість створення недоступних місць дозволяє військовослужбовцям не лише придбати, а й виготовляти та розповсюджувати заборонені до обігу предмети та наркотичні речовини. Це в чергове підтверджує загрозливий масштабний характер організованої злочинності у військовій сфері. З огляду на вищезазначене, здійснення заходів по виявленню, запобіганню та протидії кримінальним угрупуванням у Силах оборони є нагальною потребою часу.

У протидії організованій злочинності, зважаючи на стан суспільства і держави, гострою необхідністю є забезпечення чіткої взаємодії між органами Національної поліції України, і зокрема Департаментом стратегічних розслідувань, та контррозвідувальними підрозділами Служби безпеки України з метою тримання в готовності до негайних дій необхідного резерву сил та засобів.

Для забезпечення високої ефективності боротьби з організованою злочинністю у військовій сфері мають бути в подальшому проведені комплексні заходи по удосконаленню норм кримінально-процесуального, кримінально-правового, організаційно-правового та іншого характеру. Така координація дій є критично важливою для забезпечення державної безпеки та ефективності правоохоронних органів.

Співробітництво між правоохоронними органами повинно включати більш розширений обмін агентурною інформацією, проведення спільних оперативно-розшукових заходів та участь у розслідуваннях, спрощене застосування технічних засобів та доступу до оперативних баз даних для швидкого реагування на злочинні загрози. Особливості виявлення та документування правопорушень під час воєнного стану вимагають балансу між забезпеченням національної безпеки та дотриманням прав людини. Українське законодавство повинно надати правоохоронним органам розширені повноваження, з урахуванням правових гарантій проти можливих зловживань.

Список використаних джерел

1. Сарнавський О.Ф. Протидія організованій злочинності у військовій сфері: кримінально-правові та організаційно-правові проблеми. *Часопис Київського університету права* 2012. №2. С 304-306. (дата звернення: 17.03.2026).
2. Герасименко О.В., Орлов Ю.В. Проблеми протидії організованій злочинності в умовах війни: від актуальних викликів до стратегічного управління. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. Т. 28, № 1. С. 72–86. URL: https://doi.org/10.32631/vca.2023.1.06 (дата звернення: 17.03.2026).
3. Богатирьов І.Г. Організована злочинність в україні у XXI столітті: нові виклики. *Juridical scientific and electronic journal*. 2024. № 7. С. 556–558. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/132 (дата звернення: 17.03.2026).
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII : станом на 30 черв. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text (дата звернення: 17.03.2026).

Роман ТРОФИМЕНКО,
співробітник Центрального управління Служби безпеки України

ЩОДО КОНЦЕПТУАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОРГАНИ ПРАВОПОРЯДКУ

Планом заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 р. № 792-р (далі – План), передбачено (захід 1.1.1.) розроблення «*законопроекту про органи правопорядку України, яким визначено систему органів правопорядку як частину сектору безпеки і оборони України з урахуванням мети поступової адаптації законодавства України у відповідній сфері до права (acquis) ЄС; уніфікація (систематизація) засад їх організації та функціонування…*». Дорожня карта з питань верховенства права, схвалена Розпорядженням Уряду України від 14 травня 2025 р. № 475-р (Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 “Основи процесу вступу до ЄС”) передбачає (захід 5 розділу 4.3) розроблення та прийняття закону про органи правопорядку, яким зокрема визначено систему органів правопорядку, уніфікацію засад їх організації та функціонування, основні критерії розмежування їх компетенції та напрями діяльності.

За результатами проведеного аналізу чинного законодавства України та матеріалів наукових досліджень, дотичних до зазначеного питання, автором сформовано пропозиції щодо низки базових положень перспективного закону,

що нижче пропонуються для розгляду експертам та науковцям, котрі переймаються проблемами систематизації законодавства про діяльність інституцій у сфері кримінальної юстиції.

1. Місце законодавства про органи правопорядку в конституційній матриці, забезпечення узгодженості з рамковим для нацбезпеки законом

Конституція України структурує «*державну владу*» в Україні шляхом (стаття 6) «*її поділу на законодавчу, виконавчу та судову*» та застосування термінів «органи законодавчої, виконавчої та судової влади». «*Правоохоронні органи*» згадуються у *статті 17 Конституції України* в контексті забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України. За змістом *статті 19 Конституції України* елементом «*Правового поряду в Україні*» є захист людини від примусу «*робити те, що не передбачено законодавством*». *Стаття 138 Основного Закону України* містить ті, що потребують окремого визначення, однак пов'язані терміни: «*охорона правопорядку*» та «*охорона громадської безпеки*». *Стаття 116* визначаючи повноваження Уряду України, що очолює виконавчу владу, вибудовує (*пункт 7*) лінійку умовно однорідних понять: «*забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю*».

Аналіз перерахованих норм дозволяє виокремити, зокрема такі правоохоронні функції: охорона правопорядку (стаття 138 КУ), охорона громадської безпеки (стаття 138 КУ) / забезпечення громадського порядку (стаття 116 КУ), боротьба зі злочинністю, (стаття 116 КУ) забезпечення національної безпеки в інших сферах, зокрема, державної безпеки і захисту державного кордону України (стаття 17 КУ).

Стаття 131-1 Конституції України містить термін «***органи правопорядку***» та опосередковано дозволяє визначити його зміст. Так, аналіз положень цієї статті дає підстави вважати, що **до органів правопорядку відносяться ті, які здійснюють, зокрема негласні та інші слідчі і розшукові дії.**

Відповідно до положень п. 2 ст. 131-1 Конституції України та з огляду на положення статей 38, 41, 246 КПК України, система органів правопорядку може мати такий вигляд:

І. Органи досудового розслідування, а саме: 1) слідчі підрозділи та підрозділи дізнання: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів Державного бюро розслідувань; 2) НАБУ; 3) органів Бюро економічної безпеки України.

ІІ. Оперативні підрозділи: органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Слід відмітити, що в публікації 2022 року Лапкіна А.В. [1] міститься порівняльний аналіз норм Конституції України, у т.ч. зазначеної статті, та законодавства, що регламентує правоохоронну діяльність, а також низка

висновків (щодо поняття та поширення на відповідні відомства статусу органів правопорядку), у т.ч. такі:

- *«з огляду на згадування в Основному Законі розшукових дій окремо від слідчих, можна дійти висновку, що вони можуть здійснюватися і незалежно від слідчих дій, тобто поза межами кримінального провадження»;*

- *«органи правопорядку відіграють провідну роль у здійсненні правоохоронної діяльності у тій її частині, що спрямована* ***на протидію злочинності****. Їх можна визначити як спеціально уповноважені на протидію злочинності шляхом здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних правопорушень органи державної влади, наділені задля цього правом застосування державного примусу. Таким чином,* ***до органів правопорядку слід зарахувати органи досудового розслідування та оперативні підрозділи, передбачені КПК України****»;*

- *«проблему поширення статусу органів правопорядку на органи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, має бути розв'язано шляхом переосмислення змісту та значення оперативно-розшукової діяльності шляхом відмежування від неї розвідувальної та контррозвідувальної, а також уніфікації статусу слідчих та оперативних працівників у посади детективів. Натомість предметом подальших наукових пошуків залишаються питання щодо того, чи існують органи правопорядку, які не здійснюють слідчих і розшукових дій, та чи вичерпується система правоохоронних органів органами правопорядку».*

Що стосується інших новітніх досліджень *з питань розробки перспективного законодавства про органи правопорядку, зокрема з огляду на положення Конституції України щодо цієї категорії державних інституцій*, слід відмітити, що Дослідницькою службою Верховної Ради України із урахуванням цілей реалізації основних стратегічних пріоритетів реформування органів правопорядку [2], у грудні 2024 року була презентована «*Наукова концепція законодавчого забезпечення діяльності органів правопорядку України*» [3], яка містить у т.ч. такі висновки: *«функціональний критерій цілком узгоджуватиметься з положеннями чинної статті 131-1 Конституції України, в якій використовується поняття* ***органів правопорядку*** *саме в контексті можливості здійснення ними слідчих, негласних слідчих та розшукових дій. Тобто в якості конститутивної ознаки органів правопорядку закріплено реалізацію ними певних конкретних функціональних заходів»;* ***«перелік органів правопорядку завжди матиме вичерпний, обмежений характер …*** *Усі інші суміжні до органів правопорядку державні інституції, насамперед, ті з них, до функціональних обов'язків яких належить контроль за додержанням законів у певній сфері (галузі) публічного управління, і які, у зв'язку з цим, мають право ухвалювати відповідні управлінські (адміністративні) рішення, у тому числі здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, доцільно віднести до* ***загальної (родової) групи «правоохоронних органів»****…»; щодо «… окремого Закону України «Про органи правопорядку в Україні»» та про його «основну структуру».*

Окремої уваги в контексті *«визначення системи органів правопорядку як частину сектору безпеки і оборони України»* потребує рамковий для забезпечення національної безпеки закон - ***Закон України «Про національну безпеку України»*** **[4]**, що формує понятійній апарат сектору безпеки і оборони України, зокрема для правоохоронної сфери.

Так, *пункти 17, 18 частини 1 статті 1 Закону* в умовно «правоохоронному блоці» виділяють «*правоохоронні органи*» та «*державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями*». *Частина 2 статті 6 та частина 6 статті 18* оперує поняттям «*правоохоронні органи спеціального призначення*» (відносно Держприкордонслужби). *Стаття 18* містить також термін «*військове формування з правоохоронними функціями*» (відносно Національної гвардії України). *Стаття 1 згаданого закону* дає визначення: «*громадська безпека і порядок - захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз*». Стаття 18 містить чітке структурування правоохоронних функцій в контексті повноважень МВС України, що варте використання при формулюванні норм проекту закону про органи правопорядку.

Відповідно до змісту заходу 1.1.1. Плану, *законопроєкт про органи правопорядку України* має визначати, насамперед, понятійний апарат для правоохоронної сфери, що передбачає проведення роботи з уніфікації відповідних термінів, котрі містяться в різних законодавчих актах, попередньо узгодивши їх з конституційними положеннями, а також з базовим для сфери забезпечення національної безпеки законом - *Закон України «Про національну безпеку України»*.

З урахуванням зазначеного вище, зокрема відмічених норм законодавства, *Розділ «Загальні положення» законопроекту про органи правопорядку України* пропонується наповнити, зокрема, такими базовими термінами:

***«Правоохоронна діяльність** – вид державної діяльності, що здійснюється уповноваженими органами державної влади та окремими недержавними інститутами шляхом застосування юридичних заходів впливу в суворій відповідності з законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку, яка спрямована на виконання **правоохоронних функцій**: охорону законності і правопорядку, громадської безпеки та порядку, державного кордону, захист прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави від правопорушень та будь-яких протиправних посягань, боротьбу зі злочинністю, зокрема запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень».*

Примітка (щодо здійснення цієї діяльності недержавними інститутами): наприклад, Закон України «Про охоронну діяльність» наділяє персонал охорони суб'єкта охоронної діяльності (суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, створений та зареєстрований на території України, що здійснює

охоронну діяльність на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії) повноваженнями (стаття 12) застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та використовувати службових собак відповідно до цього Закону.

***«Правоохоронні органи** – уповноважені на здійснення правоохоронної діяльності органи державної влади (в дужках пропонується визначити їх **вичерпний** перелік, що включатиме відомства, в яких функціонують органи правопорядку, та інші відомства, що виконують правоохоронну функцію)».*

Примітка: Останній термін необхідно синхронізувати із визначенням, що міститься в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Можливо доцільно цей термін закріпити й в рамковому для забезпечення національної безпеки законі - Законі України «Про національну безпеку України».

***«Органи правопорядку** – органи та підрозділи правоохоронних органів, правоохоронного органу спеціального призначення та державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, що відповідно до закону виконують правоохоронні функції боротьби зі злочинністю, а саме із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень шляхом здійснення кримінальної розвідки і досудового розслідування кримінальних правопорушень*».

Довідково: Завдання 1.7. (із модернізації правових засад оперативно-розшукової діяльності) Плану, полягає у виконанні заходу 1.7.1 цього Плану. Зміст заходу - напрацювання законопроекту про кримінальну розвідку, реалізація якого призведе до **трансформації оперативно-розшукової діяльності до кримінальної розвідки**.

Питання щодо того, чи слід відносити до органів правопорядку органи/підрозділи тих відомств, що не наділені повноваженнями здійснювати слідчі і розшукові дії в рамках досудового розслідування чи оперативного процесу, потребує окремого дослідження.

Рамковий для сфери забезпечення національної безпеки закон - *Закон України «Про національну безпеку України»* визначає структуру та зміст діяльності сектору безпеки і оборони України (*п. 16 ч. 1 ст. 1 – «сектор безпеки і оборони - система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями…»*).

Забезпечуючи узгодження запропонованих вище визначень із положенням згаданого рамкового закону, а також з метою дотримання принципу юридичної визначеності пропонується включити в *Розділ «Загальні положення» законопроекту про органи правопорядку України* **повний/вичерпний** перелік органів правопорядку, наприклад, в такому формулюванні:

«***Система органів правопорядку як частина сектору безпеки і оборони України** складається з: органів досудового розслідування Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України та*

оперативних підрозділів, що відповідно до закону здійснюють кримінальну розвідку, органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України».

Стисла довідкова інформація щодо переліку інституцій, органи/підрозділи яких можуть складати систему органів правопорядку:

• Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку (ЗУ «Про Національну поліцію»).

• Національне антикорупційне бюро України (далі – Національне бюро) є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових (ЗУ «Про НАБУ»).

• Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави (ЗУ «Про БЕБ України»).

• Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, у структурі якого центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, серед основних функції: «ведення … оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України … участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції…» (ЗУ «Про ДПСУ»).

• Державна кримінально-виконавча служба України відповідно до закону здійснює правозастосовні та правоохоронні функції, до її складу входить центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань (ЗУ «Про ДКВСУ»).

• Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України (ЗУ «Про СБУ»).

• Державне бюро розслідувань є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції (ЗУ «Про ДБР»).

Перелік сформовано з урахуванням положень актуальної редакції Кримінального процесуального кодексу України щодо органів досудового розслідування та оперативних підрозділів. У разі їх змін, зокрема, внаслідок очікуваного прийняття закону про кримінальну розвідку, автоматичного корегування потребуватиме наведений вище перелік.

2. Систематизація та удосконалення засад організації та функціонування органів правопорядку

2. 1. Поширення інституту детективів

Разом із створенням НАБУ в українському законодавстві було запроваджено інститут детективів. Наразі детективи НАБУ виконують три функції: оперативно-розшукову; 2) досудового розслідування; 3) запобігання злочинам. Повноваження детектива НАБУ поділяються на три частини: 1) загальні повноваження працівника НАБУ; 2) повноваження слідчого; 3) повноваження працівника оперативного підрозділу **[5]**. Такі повноваження передбачені *Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України»* (ч. 4 ст. 5): *«підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії»*. При цьому встановлено (*стаття 10*), що *«Негласними штатними працівниками Національного бюро можуть бути детективи, старші детективи … Національного бюро»*, що створює умови для безпосереднього виконання детективом завдань кримінальної розвідки. В своїй повноті зазначені повноваження детективів дають можливість безперервного виконання *функції боротьби зі злочинністю* на всіх етапах від моменту отримання первинної інформації про можливі злочинні дії до передачі матеріалів кримінального провадження до суду, а також комплексного вирішення завдань із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень.

Законом України «Про Бюро економічної безпеки України» передбачено інститут детективів і в цьому органі з правоохоронними функціями (статті 2, 14, 23, 35). За цим законом «*детектив Бюро економічної безпеки України - службова особа Бюро економічної безпеки України, уповноважена в межах компетенції, визначеної Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність" та Кримінальним процесуальним кодексом України, здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України;*».

Разом з тим, в інших органах, що здійснюють досудове розслідування та оперативно-розшукову діяльність, інститут детективів законодавством не передбачено. Тобто нормативне-правове регулювання діяльності органів, уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльність і досудового розслідування кримінальних правопорушень, **не уніфіковане**.

З урахуванням вказаного пропонується розгляд питання щодо законодавчої уніфікації організації діяльності органів правопорядку (перелік запропоновано вище) відомств, що одночасно в своєму складі мають як органи досудового розслідування, так і оперативні підрозділи, шляхом поєднання слідчих та оперативних підрозділів в підрозділи детективів, а посад слідчого та оперативного співробітника в посади детективів. Така уніфікація потребуватиме:

- формулювання **положень про підрозділи/посади детективів, їх повноваження в законі про органи правопорядку;**

Ці положення мають бути сформовані з урахуванням практичного досвіду функціонування підрозділів детективів НАБУ та БЕБ.

- змін законодавчих та підзаконних актів, що регламентують відповідну діяльність. Наведене вище формулювання «*Системи органів правопорядку*» у цьому випадку також зазнає корегувань;

- організаційно-правових заходів (видання підзаконних, відомчих нормативно-правових актів, зміни структури органів правопорядку, організаційно-штатні зміни, перепідготовка кадрів та ін.) щодо **поступового** (планового) впровадження в системі органів правопорядку інституту детективів, а також його подальший розвиток там, де він вже існує (НАБУ і БЕБ).

Застереження у зазначеній законодавчій уніфікації може стосуватися Служби безпеки України. Це пов'язано з тим, що її оперативні підрозділи за законом наразі одночасно здійснюють як оперативно-розшукову, так і контррозвідувальну діяльність. Останню, за передбаченим Планом ідейним задумом, слід чітко відмежовувати від кримінальної розвідки (має прийти на заміну ОРД) та кримінальної процесуальної діяльності. Тобто у випадку СБУ існуватимуть законодавчі обмеження щодо утворення підрозділів детективів шляхом поєднання контррозвідувальних оперативних підрозділів зі слідчими.

2. 2. Інституалізація кримінальної розвідки

Реалізація *завдання 1.7. (із модернізації правових засад оперативно-розшукової діяльності) Плану*, полягає у виконанні *заходу 1.7.1* цього *Плану*. Зміст заходу - напрацювання законопроекту про кримінальну розвідку (Criminal Intelligence) як систему гласних і негласних пошукових, розшукових заходів і засобів, що ґрунтуються на аналітиці. Передбачається, що виконання заходу забезпечить, з урахуванням мети поступової адаптації законодавства України до права (acquis) ЄС, поетапну трансформацію оперативно-розшукової діяльності до кримінальної розвідки, установлення чітких критеріїв її відмежування від кримінальної процесуальної, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності (автором раніше розроблялися та публікувалися пропозиції з питання інституалізації кримінальної розвідки **[6]).**

З метою системного виконання заходів зазначеного Плану розробка законопроєкту про органи правопорядку *(Захід 1.1.1. Плану)* має враховувати заплановану трансформацію оперативно-розшукової діяльності до кримінальної розвідки та, відповідно, включати положення про кримінальну розвідку як про одну з основних складових діяльності органів правопорядку.

В існуючий системі органів правопорядку кримінальна розвідка має здійснюватися оперативними підрозділами та підрозділами детективів (у відомствах, де вони передбачені законом). Тож у *перспективному законі про органи правопорядку* має бути структурована діяльність детективів на етапи від отримання первинної інформації до надання суду матеріалів кримінального провадження - визначені етапи, що стосуються кримінальної розвідки та на яких вже здійснюється досудове розслідування.

Також *законопроєкт про органи правопорядку* з метою чіткого розмежування контррозвідувальної та діяльності з кримінальної розвідки, а

також досудового розслідування, має передбачати особливості функціонування оперативних підрозділів СБУ. Зокрема, доцільно передбачити положення про те, що ці оперативні підрозділи в першу чергу здійснюють контррозвідувальну діяльність і є контррозвідувальними підрозділами, а в разі виявленими ними даних, що можуть вказувати про вчинення кримінального правопорушення й потребують перевірки за допомогою кримінальної розвідки, будуть виконувати функцію органів правопорядку. Тобто в оперативних підрозділах СБУ можуть бути поєднані контррозвідувальні підрозділи і органи правопорядку або ж виокремлена структурна ланка, що здійснює кримінальну розвідку та відповідно виконує функцію органу правопорядку.

3. Щодо забезпечення подальшого розвитку аналітичних спроможностей органів правопорядку

Вбачається, що посилення аналітичної складової правоохоронної діяльності, крім збільшення її ефективності та спроможності відповідних державних інституцій, також сприятиме, у спосіб підвищення інтелектуальності процесу та, відповідно, рівня правової культури й правосвідомості працівників органів правопорядку, утвердженню верховенства права в їх діяльності, що відповідає змісту *статті 14 (Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод) Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони* **[7]**, яка передбачає, що «у *сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема*».

Автором раніше проводилося вивчення сучасних тенденцій розвитку інформаційно-аналітичної діяльності безпекових/правоохоронних та оборонних інституцій України [8], за результатами сформовано висновки, щодо розвитку аналітичних спроможностей та особливостей інформаційно-аналітичної діяльності в органах правопорядку. З урахування цих висновків можна запропонувати викласти в законопроекті положення щодо здійснення інформаційно-аналітичної діяльності органами правопорядку та структурування її за напрямками:

«*Стаття__. Інформаційно-аналітична діяльність органів правопорядку.*

Інформаційно-аналітична діяльність органів правопорядку та робота із її технологічної підтримки здійснюється за такими основними напрямками:

1) забезпечення інформаційними технологіями, цифровізація, створення/ведення, відомче/міжвідомче використання реєстрів та баз (банків) даних, інформаційно-аналітичних систем, запровадження та використання технологій ШІ;

2) кримінальний аналіз – специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності органів правопорядку, що спрямований на встановлення та припущення взаємозв'язків між інформацією (відомостями, даними) про протиправну діяльність та потенційно з нею пов'язаною інформацією, отриманою з інших джерел, її оцінювання, інтерпретацію та прогнозування

розвитку досліджуваних подій, ситуацій і фактів, з метою використання сформованих в ході такої діяльності умовиводів, висновків та документів в інтересах здійснення кримінальної розвідки та досудового розслідування, розроблення тактичних і стратегічних заходів з протидії злочинності.

Кримінальний аналіз передбачає роботу з відкритими джерелами (використання методик OSINT) та інформацією з обмеженим доступом органів правопорядку, інформаційними ресурсами, зокрема тими, що не перебувають у відкритому доступі, даними автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, а також іншими джерелами інформації.

3) аналіз інформації в інтересах управління ризиками (аналіз інформації для оцінювання ризиків та загроз національній безпеці у сферах відповідальності органів державної влади, в межах яких функціонують органи правопорядку, напрацювання способів їх мінімізації та усунення, аналіз негативних тенденцій, профілювання ризиків для конкретних сфер правоохоронної діяльності/національної безпеки, що забезпечує запобігання кримінальним правопорушення, виявлення їх типових форм) та ситуаційних аналіз (безперервний моніторинг безпекової ситуації в Україні, забезпечення ситуаційної обізнаності, ситуаційний аналіз; аналітичне забезпечення проактивного та реактивного реагування на кризові ситуації, у т.ч. пов'язані з поширення окремих форм та злочинності в цілому, загостренням криміногенної ситуації, шляхом напрацювання проєктів управлінських рішень для керівництва органів державної влади, в структурі яких функціонують органи правопорядку); сприяння суб'єктам формування державної політики у здійсненні стратегічного аналізу (спрямований на розробку стратегічних документів, що формулюють узагальнені оцінки стану нацбезпеки в розрізі правоохоронної діяльності, відображають національні пріоритети та є основою для стратегічного планування);

4) міжвідомчий/міждержавний інформаційний обмін, інформування суб'єктів прийняття управлінських рішень (органів/структурних підрозділів органів державної влади та місцевого самоврядування), у т.ч. для превенції та або усунення наслідків конкретного злочину та в рамках заходів з управління ризиками, з актуальних питань/проблем/загроз в сфері компетенції органу правопорядку;

5) інформаційно-аналітична діяльність в інтересах забезпечення управлінської діяльності, у т.ч. реалізації функцій контролю та планування (статистична робота, формування звітності, підготовка візуалізацій/презентацій, формулювання цілей, розробка планів).

В органах правопорядку або органах державної влади, в структурі яких функціонують органи правопорядку, можуть створюватися спеціалізовані підрозділи інформаційних технологій, кримінального аналізу, управління ризиками, ситуаційного аналізу та участі у заходах стратегічного аналізу й планування, міжвідомчої взаємодії та забезпечення управлінської діяльності.

Спеціалізований(і) підрозділ(и) органу правопорядку здійснюють діяльність за одним, кількома або всіма перерахованими напрямками залежно від особливостей та компетенції органу правопорядку, його місця в структурі відповідного органу державної влади (центрального чи територіального підпорядкування).

Здійснювати кримінальний аналіз, крім співробітників спеціалізованих підрозділів кримінального аналізу можуть уповноважені особи інших оперативних підрозділів, а також слідчих та підрозділів детективів органів правопорядку».

4. Базові напрями діяльності органів правопорядку та розмежування компетенції інституцій

Базовими напрямками діяльності органів правопорядку, за запропонованими вище визначеннями, є здійснення **кримінальної розвідки** і **досудового розслідування** кримінальних правопорушень, основу для яких становить інформаційно-аналітична діяльність.

ІАД забезпечує опрацювання даних в ході кримінальної розвідки і досудового розслідування, формування за результатами такого опрацювання висновків щодо подальших/перспективних напрямків конкретного кримінально-розвідувального провадження або кримінального провадження. При цьому аналітичні підрозділи самостійно здобувають інформацію в рамках таких проваджень або інформацію, що слугує підставою для їх початку. ІАД дозволяє формувати висновки щодо тенденцій та загроз в окремих сферах протидії злочинності, за окремими категоріями злочинів, відносно криміногенної ситуації в цілому, за забезпечує тактичне та стратегічне планування діяльності органів правопорядку та інших державних інституцій, уповноважених на нейтралізацію відповідних загроз національній безпеці, що пов’язані з поширенням злочинності.

Вбачається, що компетенція органів правопорядку із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень шляхом здійснення кримінальної розвідки і досудового розслідування кримінальних правопорушень має обумовлюватися підслідністю відомств, визначеною статтею 216 Кримінального процесуального кодексу України.

Список використаних джерел

1. Лапкін А.В. «Роль органів правопорядку у здійсненні правоохоронної діяльності». URL: http://www.lsej.org.ua/7_2022/94.pdf

2. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки: схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL: https://www.president.gov.ua/documents/2732023-46733

3. «Наукова концепція законодавчого забезпечення діяльності органів правопорядку України» URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33251.pdf

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

5. Матеріали дисертації Войтюка Р.В. «Детектив Національного антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин». URL: https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8176f75e-e570-4be9-96c3-d660f6da76f0/content

6. Трофименко Р.В. Щодо інституалізації кримінальної розвідки. Збірник матеріалів II Всеукраїнського круглого столу «Взаємодія органів сектору безпеки, оборони та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням» (м. Кропивницький, 27 березня 2025 р.). Кропивницький: ДонДУВС, 2025. Стор. 52-64. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2025/06/zbirnyk_materialiv_ii_vseukrayinskogo_kruglogo_stolu_ord_ta_ib.pdf

7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована із заявою Законом України від 16.09.2014№ 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?find=1&text#Text

8. Трофименко Р.В. «Щодо стану та перспектив розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення протидії кримінальним правопорушенням та загрозам національній безпеці». Матеріали X (XXIII) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 19–20 вересня 2024 року) / упорядник І.Б. Газдайка-Василишин. Львів: ЛьвДУВС, 2024. стор. 210-230. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/391-conference-2024-magazine.html?download=6574:ukrayinska-kryminalna-yustytsiya-u-post-voyenniy-paradyhmi-materialy-lvivskoho-forumu-kryminalnoi-iustytsii-19-20-veresnia-2024-roku

Олександр ТУЗ
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри спеціальних дисциплін,
факультет правоохоронної діяльності
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасна організована злочинність характеризується транснаціональністю, використанням інформаційно-комунікаційних технологій, складними схемами фінансових операцій, багаторівневою структурою злочинних груп та високим

рівнем конспірації їх діяльності. Організовані злочинні групи активно використовують цифрові засоби комунікації, міжнародні логістичні маршрути, фінансові інструменти та корупційні зв'язки, що значно ускладнює їх виявлення та документування. За таких умов традиційні методи оперативно-розшукової діяльності вже не забезпечують необхідного рівня своєчасності виявлення організованих злочинних груп, що зумовлює необхідність розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності.

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативно-розшукова діяльність спрямована на пошук і фіксацію фактичних даних про протиправну діяльність осіб і груп, встановлення їх структури, зв'язків та інших обставин, що мають значення для попередження та розкриття кримінальних правопорушень [1]. Водночас на сучасному етапі ключовим стає не лише отримання інформації, а її аналітична обробка, встановлення зв'язків між об'єктами оперативного інтересу, прогнозування діяльності злочинних груп та забезпечення доказового документування їх діяльності.

Особливого значення набуває інформаційно-аналітична діяльність оперативних підрозділів, яка полягає у встановленні зв'язків між подіями, особами, транспортними засобами, фінансовими операціями та іншими об'єктами оперативного інтересу. Саме аналітична обробка інформації дозволяє встановити структуру організованої злочинної групи, визначити організаторів, виконавців, фінансистів, логістів, канали постачання незаконних товарів та маршрути їх переміщення [2, с. 45].

Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності повинно базуватися на інтеграції різних джерел інформації, зокрема оперативних обліків, інформаційних систем правоохоронних органів, результатів негласних слідчих (розшукових) дій, даних відеоспостереження, телекомунікаційної інформації, фінансових операцій, даних геолокації, відкритих джерел інформації та цифрових носіїв інформації. Інтеграція таких даних дозволяє формувати інформаційні моделі діяльності організованих злочинних груп та встановлювати закономірності їх функціонування [2, с. 73].

Важливим напрямом модернізації оперативно-розшукової діяльності є інтеграція оперативної діяльності з експертно-криміналістичною діяльністю, насамперед у сфері цифрової криміналістики. У кримінальних провадженнях щодо організованої злочинності значна частина доказової інформації має цифрову природу: дані мобільних телефонів, комп'ютерної техніки, електронного листування, месенджерів, банківських операцій, GPS-навігації, камер відеоспостереження. Відповідно, ефективність документування організованих злочинних груп значною мірою залежить від можливості використання цифрових доказів [3, с. 7].

Окремим напрямом оперативно-розшукової діяльності є протидія організованій злочинності на державному кордоні, яка має транснаціональний характер та пов'язана з незаконним переміщенням товарів, наркотичних засобів, зброї, підакцизних товарів, а також незаконним переправленням осіб через державний кордон. У таких умовах оперативно-розшукова діяльність повинна

бути спрямована не лише на виявлення окремих фактів правопорушень, а на встановлення організованих злочинних груп, що забезпечують функціонування каналів незаконної діяльності.

Протидія транснаціональним злочинним групам на державному кордоні передбачає встановлення організаторів незаконних схем, перевізників, посередників, фінансистів та корумпованих зв'язків. Для цього необхідним є використання інформаційно-аналітичних систем, аналіз маршрутів переміщення транспортних засобів і осіб, аналіз фінансових операцій та цифрових доказів. Особливого значення набуває аналіз логістичних ланцюгів, який дозволяє встановити повну структуру організованої злочинної групи.

Наукова новизна полягає у розгляді оперативно-розшукової діяльності у протидії організованій злочинності як цілісної інформаційно-аналітичної системи, основною функцією якої є формування інформаційних моделей злочинної діяльності, встановлення закономірностей функціонування організованих злочинних груп та прогнозування їх діяльності. У межах такого підходу оперативно-розшукова діяльність розглядається як безперервний цикл: отримання інформації – аналітична обробка – прогнозування – планування заходів – документування – процесуальне використання результатів.

Таким чином, модернізація оперативно-розшукової діяльності у сфері протидії організованій злочинності повинна здійснюватися шляхом розвитку інформаційно-аналітичних систем, інтеграції оперативної, слідчої та експертно-криміналістичної діяльності, розвитку цифрової криміналістики та удосконалення методики документування організованих злочинних груп.

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII.

2. Коваленко В.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронної діяльності : монографія. Київ, 2019.

3. Шепітько В.Ю. Криміналістика : підручник. Харків : Право, 2018.

4. Батиргареєва В.С. Протидія організованій злочинності в Україні: теорія і практика. Харків, 2020.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI.

Вячеслав ТУЛЯКОВ
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрНУ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СТРУКТУРІ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: «ПАПАЄВИЙ КЕЙС», АРОМАТИЗОВАНІ СВІЧКИ ТА МЕЖІ ЮРИСДИКЦІЙНИХ РЕЖИМІВ

Постановка проблеми. У жовтні 2025 року The Economist підвів підсумок п'ятдесяти років «війни з наркотиками»: «наркоторговці виграють» [1]. Не у сенсі тимчасової тактичної переваги, а у значенні структурної трансформації: транснаціональна організована злочинність (ТОЗ) еволюціонувала у гібридну форму глобального капіталізму, де кримінал, технологія і геополітика злилися в майже автономний механізм прибутку. Ця констатація є не метафорою, а аналітичним висновком із даних ООН, DEA та ЄС.

«Папаєвий кейс»: анатомія постіндустріального кримінального виробництва. У серпні 2025 року в порту Кальяо (Перу) виявлено дев'ять тонн кокаїну, розчиненого у фруктовій пасті маракуї та папаї [1]. Стандартні хімічні сенсори не виявили нічого підозрілого: кокаїновий алкалоїд пройшов біохімічне маскування, що перетворило його на форму, неактивну до контакту з відновником. Речовина мала бути «реактивована» вже в Антверпені хімікатом з окремого вантажу «харчових добавок». Ринкова вартість — понад 500 мільйонів доларів. Це не «контрабанда» у класичному сенсі, це розподілена науково-виробнича система із міжконтинентальним розщепленням виробничого ланцюга.

«Папаєвий кейс» ілюструє чотири ознаки нової кримінальної парадигми, зафіксованої The Economist [1]. По-перше, міжконтинентальне роз'єднання: хімічні лабораторії у джунглях Перу, переробка у фламандських промзонах ЄС. По-друге, легальне прикриття: власники контейнерів формально є суб'єктами торгівлі соками та фруктовими концентратами. По-третє, технологічна логістика: AIS/GPS-дані синхронізуються з ботами-координаторами, маршрути адаптуються в реальному часі. По-четверте, корпоративна архітектура: управління ризиками, диверсифікація, R&D-інвестиції в хімічні деривати [2]. Класична «контрабанда» перетворилася на розподілену індустрію, де кожен вузол ланцюга є окремим легальним суб'єктом.

Від «папаї» до «свічок»: одеський кейс. Повідомлення про те, що замість фруктової пульпи до одеських портів постачали ароматизовані свічки з кокаїном (із посиланням на «блекаути» як природне виправдання товарної категорії) не є курйозом. Це відтворює базову логіку «папаєвого кейсу»: легальна товарна категорія, гуманітарно або побутово мотивована, як прикриття нелегального вантажу. Дослідження «Shadows in the Wheat Fields» [3] задокументувало, що зернова ініціатива у Чорному морі також використовувалась організованими злочинними структурами для переміщення нелегальних вантажів під прикриттям гуманітарних домовленостей. Схема ідентична: інституційний механізм із міжнародною легітимністю слугує інфраструктурою злочинного транзиту.

Геополітична нестабільність як структурний драйвер. Трагічний парадокс сучасної полягає у тому, що збройний конфлікт є не перешкодою, а ресурсом для кримінальних мереж. У М'янмі виробництво метамфетаміну досягло історичних масштабів там, де держава фактично втратила монополію на насильство: виробництво синтетичних наркотиків фінансує місцеві збройні угруповання, які

утримують переробні потужності [1]. Сирійська «каптагонова економіка» стала системним інструментом виживання – валютні надходження і лояльність бойових формувань в обмін на виробничу інфраструктуру. У Латинській Америці фрагментація великих картелів на сотні малих адаптивних угруповань супроводжується передачею воєнно-технічного досвіду: за даними El País [4], бойові дрони застосовуються за зразком, запозиченим з воєнного досвіду конфліктів, включаючи Україну.

Цифрова трансформація організованої злочинності. Технологічна асиметрія між злочинними мережами та правоохоронними інституціями є структурною. Криптовалютні інструменти з мінімальними вимогами до ідентифікації дезагрегують фінансові потоки. Зашифровані комунікаційні платформи та ШІ-координатори маршрутів функціонують у реальному часі. Нарко-хімічний інжиніринг синтезує нові деривати, що ухиляються від стандартних аналізів. Наслідок: традиційні методи розслідування – візуальний огляд, хімічний скринінг, агентурна розвідка – системно поступаються технологічній перевазі злочинця. Звіт ОБСЄ 2026 [5] фіксує ту саму динаміку в організованій торгівлі людьми: онлайн-розслідування зросли з 9 до 1665 за чотири роки, але рівень вироків не корелює з цим зростанням.

Нормативна відповідь і її межі. Чинний нормативний арсенал транснаціонального кримінального права (TCL), Європейського кримінального права (ECL), та міжнародного кримінального права (ICL) зустрічає «папаєвий кейс» і «свічковий транзит» із принциповою проблемою: ці злочини вчиняються через корпоративні структури без ідентифікованого персонального умислу. UNTOC зобов’язує держави криміналізувати участь в організованій злочинній групі (ст. 5), відмивання коштів (ст. 6) і корупцію (ст. 8) – але суб’єктом залишається переважно фізична особа. ECL через Директиву 2018/1673/ЄС і Регламент 2018/1805 намагається замкнути ланцюжок фінансового розслідування, але стандарт організаційної вини юридичних осіб варіюється між державами-членами. ICL, реагує на це як у випадку із сирійським виробництвом каптагону лише за наявності командного контролю в документованому збройному конфлікті.

Тест «папаєвого кейсу» для нормативних режимів: законна експортна компанія формально не є «організованою злочинною групою» за ст. 2(a) UNTOC до моменту, поки не доведено, що трьох або більше осіб пов’язує угода про систематичне отримання матеріальної вигоди із діяльності кримінального кластеру. Хімічна лабораторія у джунглях є окремим суб’єктом. Логістична платформа – третім. Фінансовий посередник у Антверпені – четвертим. Кожна ланка відокремлена юридично та географічно. Це і є архітектура «відповідальнісного вакууму»: злочин є, шкода є, доходи є – і жодного суб’єкта відповідальності, якого можна притягти до кримінального переслідування через звичайні механізми.

Висновок. Для України питання транзитної безпеки є не майбутнім, а поточним. Доки відсутні: уніфікована доктрина організаційної вини на рівні ЄС, спроможний механізм фінансового розслідування транснаціональних

корпоративних структур та архітектурне рішення у вигляді Європейського кримінального суду [6], – злочинні мережі зберігатимуть структурну перевагу над нормативною системою. «Свічковий транзит» через Одесу є не місцевою курйозною замальовкою, а симптомом глобальної системної проблеми, ідентифікованої The Economist і підтвердженої даними ОБСЄ 2026.

Список використаних джерел

1. The Economist. *The traffickers are winning the war on drugs.* 16 October 2025. URL: https://www.economist.com/briefing/2025/10/16/the-traffickers-are-winning-the-war-on-drugs.
2. Tripathi U.M. Transnational Organized Crime and The Crisis of Global Criminal Justice System. *The Infinite.* 2026. Vol. 3(1). P. 105–114.
3. Tuliakov Viacheslav Shadows in the Wheat Fields: Unravelling the Implications of Organized Crime in the Black Sea Grain Initiative. *Journal of Illicit Economies and Development.* 2025. DOI: 10.31389/jied.241.
4. El País. *El magma criminal asfixia América Latina*. 2025. URL: https://elpais.com/america/2025/el-magma-criminal-asfixia-a-latinoamerica.
5. OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings. *2026 Survey Report*. Vienna, 23 March 2026. URL: https://cthb.osce.org/cthb/662914.
6. André Klip The Case for a European Criminal Court. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice.* Brill, 2026 (ahead of print). DOI: 10.1163/15718174-20260001.

Олег ТУРЕНКО
доктор філософських наук, професор
професор кафедри загально-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ

ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ ЯК ЧАСТКА ВІЙСЬКОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ – ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ НЕУЗГОДЖЕНОСТІ

Розпочата 3 лютого цього року XV сесія Верховної Ради України дев’ятого скликання поки не розглядала у другому читанні Проект Закону про Військову поліцію (реєстр. 6569-д від 31.05.2024). Актуальність прийняття цього закону не підлягає сумніву, адже 12 років війни рф з Україною сформували в країні великий за чисельністю прошарок – військовослужбовців, які мають доволі значний вплив на соціально-політичні і правові (в тому числі криміногенні) процеси в Україні. Це зумовлює необхідність чіткої правової регламентації у військової сфер. Імовірно затримка прийняття Закону 6569-д пов’язано з тим, що він потребує ретельної експертної узгодженості в наступних юридичних

площинах: військової юстиції; адміністративному, процесуальному та кримінальному законодавстві; судочинстві; конституційному праві.

Слід зазначити, що функціювання Військової поліції комплексно включено в більш масштабну юридичну категорію – військова юстиція. В його склад входять наступні компоненти: спеціалізований військовий суд (можливо створення окремої військової колегії у складі Верховного Суду), військова прокуратура і адвокатура [1] і служба службових розслідувань. Відтак, військова юстиція, під якого у вузькому сенсі розуміють систему правових норм, інститутів та процедур, що регулюють розслідування, переслідування, судовий розгляд та покарання військовослужбовців за кримінальні злочини, безпосередньо пов'язані з військовою службою, є комплексною конструкцією як мусить діяти послідовно-ієрархічно і синхронно. І якщо Верховною Радою буде прийнятий Закон 6569-д то він потребує або прийняття Законів про військовий суд, прокуратуру і адвокатуру (відповідної інфраструктури: кадрового, фінансового, інформаційного, науковометодичного, криміналістичного, військового та іншого забезпечення), або повинні прийняти суттєві поправки і доповнення до вже діючих галузевих кодексів і законів України. Прийняття Закону про Військову поліцію без комплексного вирішення питання військової юстиції, надає не завершений військово-поліцейський засіб забезпечення фрагментарного суспільного правопорядку, але не забезпечує захист прав і свобод людини і злагоди суспільства і держави.

Щоб ефективно вирішити означену проблему слід відповісти на одне питання: як тлумачать військову юстицію наші законодавці – в вузькому або широкому сенсі? В останньому сенсі військова юрисдикція охоплює широку сферу відповідальності, включаючи звичайні кримінальні діяння, незалежно від своїх зв'язку зі службою. Широке зрозуміння ставить завдання підвищення внутрішній дисципліни і ефективний захист гідності військовослужбовців, що наближує військову юриспруденцію до стандарті міжнародного права. В цьому контексті слід враховувати Принципи Деко, які наголошують на обов'язковому дотриманні стандартів неупередженості та справедливого судового розгляду у рамках військової системи на основі міжнародного права [2, с. 5-76].

Судячи з проекту Закону про Військову поліцію законотворці додержуються широкого тлумачення військової юстиції. В проекті проголошується, що Військова поліція повинна здійснювати: 1) попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень у Міністерстві оборони України, ЗСУ та Державній спеціальній службі транспорту; 2) провадження у справах про адміністративні правопорушення; 3) оперативно-розшукову діяльність; 4) забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів, у місцях дислокації військових частин, закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, установ та організацій, на військових об'єктах, у військових містечках, а також на вулицях і в громадських місцях, на залізничних вокзалах, у морських портах, аеропортах; 5)

превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень; 6) захист життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів; 7) захист державного майна від протиправних посягань; 8) забезпечення виконання адміністративних стягнень та покарань за вчинення кримінального правопорушення щодо військовослужбовців ЗСУ, Державної спеціальної служби транспорту, інших військових формувань та правоохоронних органів тощо [3].

Відтак, прийняття Закону про Військову поліцію є надзвичайно актуальним. Втім, прийняття Закону вимагає системного і комплексного підходу та узгодження з конституційними нормами, суміжними законами і компетенціями інших державних інституцій. Необхідно окреслити функціональні завдання військової юрисдикції, врахувати міжнародні стандарти правосуддя, а також забезпечити гармонійну роботу всіх інститутів військової юстиції. Якщо ж Закон буде прийнятий без урахування всіх складових військової юстиції і відповідних законів (про військове судочинство, прокуратуру тощо), це може призвести до формування неповної системи військового правопорядку. Така фрагментарність не забезпечує захисту прав людини і державного інтересу, загрожує єдності і ефективності національної правової системи і порушує систему державних установ країни.

Список використаних джерел

1. Коли в Україні запрацює військова поліція і чи потрібні нам військові суди. АРМІЯInform, 21 березня 2025. https://armyinform.com.ua/2025/03/21/koly-v-ukrayini-zapraczyuye-vijskova-policziya-i-chy-potribni-nam-vijskovi-sudy/

2. Військова юстиція в Україні. Зелена книга. 2024 Парламентський центр та Лабораторія законодавчих ініціатив. 76 с. https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/lab-green-book.pdf

Верховна Ради України прийняла за основу законопроекти про Військову поліцію. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 19 червня 2024. https://www.rada.gov.ua/news/razom/250913.htm

Андрій УДОД
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ УХИЛЕННЯ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ

В умовах збройної агресії російської федерації проти України забезпечення належного функціонування системи мобілізації є одним із ключових завдань

держави, оскільки від її ефективності безпосередньо залежить обороноздатність країни. Водночас введення воєнного стану та проведення загальної мобілізації сформували стійкий суспільний попит на послуги з протиправного сприяння ухиленню від призову. Це закономірно призвело до виникнення та розвитку організованих форм злочинності у зазначеній сфері, що набули ознак системності, ієрархічності та стійкості. Зазначений феномен потребує комплексного кримінально-правового аналізу з огляду на суспільну небезпечність, масштаб поширення та пряму загрозу обороноздатності держави.

Кримінальна відповідальність за ухилення від призову на військову службу під час мобілізації передбачена ст. 336 КК України [1]. Однак аналіз правозастосовної практики свідчить, що індивідуальне ухилення від мобілізації дедалі частіше поступається місцем організованим злочинним схемам, учасники яких об'єднуються з метою систематичного отримання незаконного прибутку від надання «послуг» з ухилення від призову. Такі схеми функціонують як сталі кримінальні структури з чітким розподілом ролей, що принципово відрізняє їх від одиничних злочинних діянь і виводить на рівень організованої злочинності.

Як засвідчує практика правоохоронних органів, злочинні схеми у сфері ухилення від мобілізації охоплюють декілька основних напрямів протиправної діяльності. Перший – корупція у військово-лікарських комісіях (ВЛК): посадовці за неправомірну вигоду виготовляють фіктивні медичні висновки про непридатність до військової служби, що дозволяє військовозобов'язаним уникнути призову на нібито законних підставах. Другий – корупція безпосередньо у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП): окремі працівники за неправомірну вигоду вносять фіктивні відомості до баз даних, незаконно знімають осіб з військового обліку або штучно затягують процес призову. Третій – організація незаконного переправлення військовозобов'язаних за кордон, яка нерідко поєднується з підробленням документів, що дають право на виїзд (довідки про супровід осіб з інвалідністю, документи про статус студента або опікуна). Четвертий – виготовлення та збут підроблених документів про броню на підприємствах, студентський статус, відстрочку за сімейними обставинами [2].

Кожен із зазначених напрямів становить самостійний злочинний «ринок», проте найбільшу суспільну небезпеку становлять саме організовані схеми, в яких зазначені елементи поєднуються в єдиний злочинний механізм із залученням корумпованих посадових осіб різних органів державної влади.

З позицій кримінального права кваліфікація діянь учасників таких схем є багатоаспектною та потребує комплексного підходу. По-перше, вчинення злочину, передбаченого ст. 336 КК України, за попередньою змовою групою осіб або організованою групою утворює відповідний кваліфікований склад і має отримувати адекватну правову оцінку. По-друге, організатори злочинних мереж підлягають відповідальності за ст. 255 КК України «Створення злочинної організації та участь у ній», якщо така мережа відповідає ознакам злочинної організації – стійкість, ієрархічність, мета вчинення тяжких злочинів (ч. 4 ст. 28 КК України). По-третє, причетні посадові особи підлягають додатковій

кваліфікації за ст. 114-1 КК України (перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань), ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди службовою особою) та ст. 369-2 КК України (зловживання впливом), а особи, які підробляють документи – за відповідними статтями розділу XV Особливої частини КК України [1]. Таким чином, реальна кількість інкримінованих статей учасникам організованих схем ухилення від мобілізації суттєво перевищує кількість статей, які застосовуються щодо індивідуальних «ухилянтів».

Дослідники організованої злочинності як феномену кримінології постмодерну справедливо вказують на її ключові ознаки – системність та єдиний механізм реалізації, ієрархічність та чітку підпорядкованість, а також гнучкість і здатність до трансформації та маскування, – які повною мірою виявляються у схемах ухилення від мобілізації [3]. Зокрема, злочинні схеми у цій сфері оперативно адаптуються до змін законодавства та посилення контролю з боку правоохоронних органів, що ускладнює їх документування та доказування.

Серед основних проблем кримінально-правової протидії організованій злочинності у сфері ухилення від мобілізації слід виділити такі. По-перше, бланкетний характер диспозиції ст. 336 КК України потребує постійного звернення до законодавства про мобілізаційну підготовку та мобілізацію, яке зазнає частих змін в умовах воєнного стану, що ускладнює правозастосування. По-друге, доведення ознак організованої групи або злочинної організації вимагає встановлення стійкості злочинного об’єднання та розподілу ролей між його учасниками, що є доказово складним завданням для органів досудового розслідування. По-третє, корупційна складова схем суттєво ускладнює їх виявлення та документування, оскільки учасники зацікавлені у збереженні таємниці злочинної діяльності. По-четверте, у чинному КК України відсутній спеціальний кваліфікуючий склад, який би передбачав підвищену відповідальність саме за організовані форми ухилення від мобілізації.

Удосконалення кримінально-правового забезпечення протидії організованій злочинності у сфері ухилення від мобілізації має передбачати комплекс законодавчих і правозастосовних заходів. У законодавчій площині – закріплення у ст. 336 КК України спеціального кваліфікуючого складу, що передбачає підвищену відповідальність за ухилення від мобілізації, вчинене у складі злочинної організації або з використанням службового становища; встановлення посиленої відповідальності для організаторів злочинних схем порівняно з безпосередніми виконавцями. У правозастосовній площині – розробка та впровадження методичних рекомендацій для слідчих і прокурорів щодо особливостей кваліфікації організованих форм ухилення від мобілізації та доказування ознак злочинної організації; налагодження ефективної взаємодії між підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування та процесуальне керівництво у таких справах.

Таким чином, організована злочинність у сфері ухилення від мобілізації є самостійним кримінально-правовим явищем, що набуло системного характеру в умовах воєнного стану. Комплексний підхід до кримінально-правової протидії

таким діянням, що включає вдосконалення норм КК України та формування єдиної правозастосовної практики, є необхідною умовою ефективного захисту обороноздатності України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 25–26. Ст. 131 (із змінами).

2. Правоохоронці ліквідували чергові схеми ухилення від мобілізації, у яких були задіяні представники ТЦК. Офіційний вебсайт Офісу Генерального прокурора України. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pravooxoronci-likviduvali-cergovi-sxemi-uxilennya-vid-mobilizaciyi-u-yakix-buli-zadiyani-predstavniki-tck (дата звернення: 19.03.2026).

3. Назимко Є.С., Пономарьова Т.І., Семенишина-Фіголь Б.М. Організована злочинність як феномен кримінології постмодерну. *Legal Position.* 2023. № 1. URL: https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/1/37.pdf (дата звернення: 19.03.2026).

Віталій ФІГУРА
ад'юнкт відділення ад'юнктури і докторантури
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького

МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЩОДО ОБРОБКИ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДАНИХ ПАСАЖИРІВ З МЕТОЮ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В умовах війни суттєво актуалізується питання ефективної протидії організованій злочинності на державному кордоні України, що, своєю чергою, обумовлено як зміною структури цього виду злочинності так і удосконаленням схем протиправної діяльності. Саме тому особливого значення набуває налагодження дієвої міжвідомчої взаємодії між державними органами України, а також подальший розвиток міжнародного співробітництва. Прикладом такої взаємодії у більшості країн світу виступає система попередньої інформації про пасажирів (API) та даних про реєстрацію пасажирів (PNR) (далі – система API/PNR), яка застосовується в пунктах пропуску для повітряного сполучення. Отже, головним завданням системи API/PNR є протидія організованій транскордонній злочинності, пов'язаній із терористичною діяльністю та нелегальним переправленням мігрантів, торгівлею людьми, контрабандою тощо).

У цьому контексті варто підкреслити, що в питаннях обміну інформацією щодо пасажирів авіарейсів держави-члени Європейського Союзу (далі - ЄС) керуються Директивою Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/681 від 27

квітня 2016 року «Про використання даних про реєстрацію пасажирів (PNR) для запобігання, виявлення, розслідування та переслідування терористичних і тяжких злочинів» (далі - Директива 2016/681).

Так, відповідно до п. 13 Директиви 2016/681, «держави-члени зобов'язані здійснювати між собою обмін інформацією за допомогою мереж обміну релевантною інформацією з метою сприяння її поширенню, а також для забезпечення взаємодії» [1]. Суб'єктом обміну в цьому випадку виступає Підрозділ обробки даних про пасажирів (Passenger Information Unit, далі - підрозділ PIU). Саме на цей підрозділ покладено відповідальність за отримання, обробку та передачу реєстраційних даних пасажирів авіаційних рейсів.

Слід зауважити, що в Україні тривалий час вивчалися два технічні рішення для функціонування підрозділу PIU: goTravel та Автоматизована система цільового аналізу - глобальна (Automated Targeting System-Global, далі - ATS-G). Система goTravel є програмним рішенням, призначеним для забезпечення повного циклу обробки інформації про пасажирів - від отримання даних від авіаперевізників до здійснення цільового аналізу та обміну результатами з компетентними органами. Впровадження цієї системи відбувається під егідою Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН).

Іншим рішенням є ATS-G, яке використовується Митно-прикордонною службою США (U.S. Customs and Border Protection, далі – CBP). Згідно з «Угодою між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про співробітництво у використанні інформації про тих, хто подорожує», саме це програмне забезпечення в майбутньому стане основною платформою для впровадження в Україні.

Крім того, ми розглядаємо дві перспективні моделі майбутнього функціонування підрозділу PIU. Перша передбачає створення відповідного підрозділу як структурної складової в системі Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ). На нього будуть покладені функції обробки, аналізу та обміну даними API/PNR, а також координація взаємодії як із міжнародними партнерами, так і з державними органами. Як зазначає український дослідник Ю. Крутік: «Дані про пасажирів авіаційних рейсів, які оброблятимуться підрозділом PIU, за запитом від визначених органів передаватимуться національному наглядовому органу» [2, с. 288].

Друга модель функціонування PIU передбачає залучення всіх зацікавлених правоохоронних органів до виконання визначених функцій, що, на наше переконання, дозволить вивести міжвідомчу взаємодію на якісно новий рівень. Такий підхід забезпечить оперативність обміну інформацією для негайного прийняття рішень та мінімізує проблемні аспекти координації. Водночас обов'язковою умовою такої моделі є чітке розмежування повноважень між правоохоронними органами України. Це створить передумови для комплексного аналізу реєстраційних даних пасажирів і покращить реагування на потенційні загрози.

Отже, питання дієвої взаємодії залишається актуальним у обох випадках. Оскільки процес виявлення окремих осіб та транснаціональних організованих

угруповань потребує комплексного підходу, ефективна протидія загрозам національній та прикордонній безпеці можлива лише шляхом скоординованої співпраці ДПСУ, Національної поліції, Служби безпеки України та інших суб'єктів інтегрованого управління державним кордоном України [3].

Розуміння того, що організована злочинність становить серйозну загрозу, вимагає застосування сучасних підходів та впровадження нових технологічних рішень, серед яких важливе місце посідає система API/PNR. Таким чином, посилення міжнародної та міжвідомчої взаємодії сприятиме підвищенню ефективності превентивних заходів, аналізу ризиків та нейтралізації загроз на державному кордоні України.

Список використаних джерел

1. Directive (EU) 2016/681 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the use of passenger name record (PNR) data for the prevention, detectio n, investigation and prosecution of terrorist offences and serious crime. URL: https://eu r-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32016L0681. (дата звернення: 17.03.2026);

2. Крутік Ю.В., Національний центр обробки попередніх даних як елемент системи API/PNR. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. № 88 (3) С. 285–290.

3. Stepanova Yu., Filippov S. Legal basis for assessing the condition of integrated state border management of Ukraine. *Law & Border*. 2025. Vol. 5, № 1. P. 176-202. URL: https://doi.org/10.32453/law_border.v5i1.1918.

Вадим ФІЛАШКІН
кандидат юридичних наук,
Голова Донецької обласної військової адміністрації

ЗНАЧЕННЯ ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ

У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи огляд є ключовою слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на встановлення механізму події, виявлення речових доказів та реконструкцію місця події. Огляд регулюється ст. 237–241 КПК України, які передбачають можливість огляду місця події, речей, документів, тіла особи, трупа [1]. Огляд є слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на безпосереднє сприйняття, фіксацію та оцінку обстановки, предметів, документів, тілесних ушкоджень або ж інших матеріальних об'єктів, що мають доказове значення для кримінального провадження. Законодавче визначення міститься у ст. 237 КПК України, згідно з якою огляд проводиться з метою виявлення слідів кримінального правопорушення, знарядь його вчинення, предметів

правопорушення, а також інших обставин, які мають значення для кримінального провадження [1]. Серед основних різновидів огляду виділяють: огляд місця події (ст. 237 КПК України); огляд трупа на місці його виявлення (ст. 238 КПК України); огляд тіла особи (ст. 241 КПК України); огляд предметів та документів (ст. 239 КПК України); огляд житла чи іншого володіння особи (ст. 233 КПК України, у виняткових випадках – за рішенням слідчого судді) [1]. Такі дії є важливими джерелами первинної слідчої інформації, відтак особливої уваги потребує їх тактичне забезпечення.

Огляд місцевості передбачає дослідження конкретної території (наприклад, ділянки земної поверхні або водного простору), на якій можуть знаходитися об'єкти злочинного посягання, а також сліди дій, спрямованих на приховування кримінального правопорушення. Такий вид огляду також здійснюється з метою виявлення особи, яка його вчинила, а також встановлення місць її перебування як до, так і після вчинення протиправних дій. Огляд приміщення проводиться з метою виявлення речових доказів, слідів кримінального правопорушення, а також встановлення можливого місця перебування підозрюваної особи [2, с. 102]. Огляд речей передбачає дослідження окремих предметів. Якщо між цими об'єктами та подією кримінального правопорушення наявний причинний зв'язок, мова йде про огляд речових доказів відповідно до положень ст. ст. 98–100 КПК України [1].

Тактика проведення огляду зумовлена необхідністю всебічного фіксування обстановки місця події, обставин перебування потерпілого та слідів, що свідчать про незаконне позбавлення волі, застосування насильства або інші форми приниження людської гідності. Огляд найчастіше застосовується для: фіксації обстановки події – житлові чи нежитлові приміщення, у яких незаконно утримували потерпілих; транспортні засоби, якими здійснювалося перевезення; місця на вулиці або в закритих локаціях, де було вчинено протиправні дії; виявлення слідів боротьби чи насильницьких дій – кров, біологічні матеріали, пошкоджені меблі, предмети побуту, зламані замки чи двері, що свідчать про застосування примусу або утримання особи всупереч її волі; вилучення предметів і засобів обмеження свободи – мотузки, клейкі стрічки, кайданки, засоби для блокування дверей чи вікон, що використовувалися для утримання потерпілих; встановлення тілесних ушкоджень потерпілих – синці, садна, переломи, опіки чи інші сліди фізичного впливу, які документуються шляхом огляду тіла або проведення освідування відповідно до ст. 241 КПК України; огляду одягу та особистих речей потерпілого – з наявними плямами крові, слідами ґрунту, пошкодженнями тканини, які можуть свідчити про факт фізичного контакту чи обмеження свободи; аналізу електронних носіїв та відеозаписів – записи камер відеоспостереження, мобільних телефонів, пристроїв стеження чи відео очевидців, що дозволяють відтворити хронологію та характер події; перевірки документів і предметів, що підтверджують контроль над потерпілим – записки з погрозами, електронне листування, предмети особистого характеру, які могли використовуватися для психологічного тиску [3, с. 589].

До основних матеріальних джерел доказів, які досліджуються під час огляду у кримінальних провадженнях цієї категорії, належать:

1. місце події – житло, підсобні приміщення, транспортні засоби або території, де здійснювалося незаконне утримання чи насильницькі дії;
2. тіло потерпілого – тілесні ушкодження, що фіксують факт застосування фізичного чи психічного насильства;
3. особисті речі та одяг потерпілого – як джерела слідів фізичного впливу чи контактів із правопорушниками;
4. засоби обмеження свободи – предмети, що використовувалися для контролю над потерпілим;
5. електронні та цифрові носії інформації – фото, відео, аудіозаписи, що відображають факт обмеження волі або приниження гідності.

Таким чином, огляд у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи має на меті не лише виявлення матеріальних слідів, але й забезпечення комплексного відтворення обстановки події та умов, у яких перебувала особа, що дозволяє максимально точно реконструювати механізм вчинення злочину та отримати докази для доведення вини правопорушників.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
2. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів: наук.-практ. посібник / за ред. Н.І. Клименко. К.: Юрінком Інтер, 2005. 216 с.
3. Філашкін В.С., Антощук А.О. Криміналістичне забезпечення слідчих (розшукових) дій у розслідуванні кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи. *Успіхи і досягнення у науці*. № 2(24). (2026). С. 588–602. https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2(24)-588-602

Сергій ХАЛИМОН
доктор юридичних наук, професор
заступник начальника кафедри
теорії права та кримінально-процесуальної діяльності,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ЗАКОНОПРОЄКТ «ПРО КРИМІНАЛЬНУ РОЗВІДКУ» У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В Україні з 1992 року діє Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», який заклав правові основи здійснення негласних заходів,

спрямованих на пошук і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [1].

Водночас оперативно-розшукова діяльність як самостійний вид державної діяльності є значною мірою характерною саме для пострадянського правового простору, тоді як у більшості європейських держав відповідні функції реалізуються в межах інших інститутів, зокрема кримінальної розвідки та кримінального аналізу [2].

Починаючи з 2006 року, коли вперше було зареєстровано проєкт Закону України «Про кримінальну розвідку», у науковому та експертному середовищі активізувалася дискусія щодо необхідності перегляду існуючої моделі негласного запобігання злочинності. У центрі цієї дискусії перебуває питання трансформації оперативно-розшукової діяльності у більш сучасний, аналітично орієнтований інструмент протидії злочинності, що відповідає європейським стандартам [3, 4, 5, 6, 7, 8].

Актуальність такого перегляду значною мірою зумовлена сучасними викликами у сфері безпеки, зокрема транснаціональним характером організованої злочинності, її адаптивністю до умов воєнного стану та використанням новітніх технологій. У цих умовах традиційні підходи до оперативно-розшукової діяльності потребують суттєвого оновлення.

Відповідно до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, розробленого на виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, передбачено впровадження оновленого законодавчого регулювання у цій сфері, зокрема прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку». Реалізація зазначених положень має забезпечити формування сучасної моделі кримінально-розвідувальної діяльності як ефективного інструменту протидії організованій злочинності.

У цьому контексті проєкт Закону України «Про кримінальну розвідку» пропонує концептуально нову модель правового регулювання негласної діяльності правоохоронних органів. Водночас його аналіз дозволяє виокремити низку системних проблем, які можуть вплинути на ефективність практичного застосування запропонованих положень.

По-перше, законопроєкт не забезпечує належної концептуальної визначеності базових категорій. У його положеннях відбувається змішування кримінальної розвідки як організаційно-функціональної системи та кримінально-розвідувальної діяльності як виду правоохоронної діяльності. Такий підхід створює невизначеність щодо об’єкта контролю і нагляду, а також суперечить принципу правової визначеності.

По-друге, законопроєкт фактично формує передумови для створення паралельного кримінального процесу. Запровадження інституту кримінально-

розвідувального провадження та можливість використання його результатів як підстави для ініціювання кримінального провадження свідчить про ризик підміни досудового розслідування діяльністю, що здійснюється поза межами процесуальних гарантій, передбачених кримінальним процесуальним законодавством.

По-третє, законопроєкт не містить цілісного правового регулювання інституту сприяння кримінально-розвідувальній діяльності. Відсутність системного підходу до визначення форм, меж та гарантій такої участі призводить до фрагментарності норм та створює ризики їх довільного тлумачення на практиці.

Зазначені проблеми свідчать про необхідність подальшого доопрацювання законопроєкту з урахуванням вимог правової визначеності, недопущення дублювання функцій різних видів правоохоронної діяльності та забезпечення належного балансу між ефективністю протидії організованій злочинності і дотриманням прав людини.

Список використаних джерел

1. Половніков В.В., Халимон С.І. Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової діяльності: пошук шляхів вирішення. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Юридичні науки*. 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_3_4

2. Притула А., Халимон С., Гриньків О. Державна прикордонна служба України як суб'єкт кримінальної розвідки. *Migration & Law*. 2025 volume 1, issues 1. С. 65–79. http://doi.org/10.32752/2786-5185-2025-5-1-65-79

3. Албул С.В. Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської республіки). *Південноукраїнський правничий часопис.* 2016. № 1. С. 11–14. 2.

4. Блистів Т.І. Внутрішня (кримінальна, правоохоронна) розвідка в системі національної безпеки: зарубіжний досвід. *Наука і правоохорона*. 2017. № 4 (38). С. 165–171.

5. Вєдєнєєв Л., Семенюк О. Місце й функції кримінальної розвідки у системі забезпечення національної безпеки України. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2024. Вип. 2(70). С. 23–27. URL: https://doi. org/10.32689/2522-4603.2024.2.5

6. Вєдєнєєв Д.В., Семенюк О.Г. Трансформація організаційно-функціонального устрою кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України (1991–2019-ті роки). *Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 2. С. 3–7. URL: https:// doi.org/10.32782/2709-9261-2024-2-10-1 5

7. Грібов М.Л. Підрозділи оперативної служби в системі кримінальної розвідки національної поліції. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 квіт. 2016 р.). Одеса: ОДУВС. 2016. С. 12–14.

8. Гриньків О., Халимон С. Бути чи не бути кримінальній розвідці в Україні. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану* : тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 14 березня 2025 року). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2025. С. 588–593.

Діана ХИЖА
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Святослав ПОЛЯК
доцент кафедри ОРД
доктор філософії у галузі знань «Право»
Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНЦІВ У КІБЕРПРОСТОРІ

Проблеми ідентифікації злочинців у кіберпросторі є дуже поширеними.

Кіберпростір – середовище (віртуальний простір), яке надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних [1, с. 2].

Стрімкий розвиток інформаційних технологій спричинив появу нових злочинів, серед яких є і кіберзлочини.

Кіберзлочинність є однією із основних проблем у правоохоронній сфері, яка турбує сучасні розвинуті держави. Така підвищена зацікавленість до явища кіберзлочинності невипадкова, а зумовлена, зокрема, поширеністю кримінальних правопорушень цього виду. У звіті Європейського поліцейського управління (Європол) «Оцінка загрози організованої злочинності в Інтернеті» за 2016 рік зазначено, що статистичні дані окремих держав-членів Європейського Союзу (ЄС) свідчать про те, що кількість зареєстрованих кіберзлочинів досягає або ж навіть перевищує кількість «традиційних» злочинів. За даними цього ж звіту Україна є лідером серед інших держав Європи, які не є членами ЄС, за кількістю розташованої на її території командної та управлінської інфраструктури кіберзлочинності [3, с. 15].

Кіберзлочин (комп'ютерний злочин) – суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України [2, с. 1].

Однією з ключових проблем є анонімність користувачів у мережі Інтернет, яка забезпечується використанням VPN-сервісів, проксі-серверів і спеціалізованих інструментів, зокрема Tor, що дозволяють приховувати реальну

IP-адресу, місцезнаходження та інші ідентифікаційні дані. Окремою проблемою є використання сучасних технологій шифрування, які широко застосовуються у популярних засобах комунікації, таких як Telegram та WhatsApp, що забезпечують наскрізне шифрування повідомлень. Це дуже обмежує можливості правоохоронним органам щодо доступу, до змісту інформації навіть за наявності відповідних підстав. Суттєвим ускладненням є також транснаціональний характер кіберзлочинності, оскільки правопорушення можуть здійснюватися з території різних держав. Важливу роль у цьому відіграє Будапештська конвенція про кіберзлочинність, однак ефективність її застосування залежить від рівня реалізації в національно правовій системі та готовності держав до оперативного обміну інформацією.

Водночас ефективність протидії кіберзлочинності стримується низкою організаційних проблем, серед яких недостатній рівень технічного забезпечення правоохоронних органів, дефіцит кваліфікованих спеціалістів у сфері цифрової криміналістики та необхідність постійного підвищення кваліфікації у зв'язку зі швидким розвитком технологій. Також слід відзначити недосконаліть міжнародної взаємодії, оскільки процедури отримання інформації з-за кордону є тривалими та складними, що негативно впливає на оперативність розслідувань.

Крім того, сучасні кіберзлочинці активно використовують новітні технології, включаючи штучний інтелект та автоматизовані інструменти, що дозволяє їм ефективніше маскувати свою діяльність і ускладнює встановлення їхньої особи.

Проблеми ідентифікації злочинців у кіберпросторі є комплексними та багатогранними, поєднуючи технічні та організаційні аспекти. Анонімність користувачів, що досягається за допомогою VPN, проксі-серверів та мереж, таких як Tor, значно ускладнює встановлення особи злочинця, що підтверджує Europol у своєму звіті Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA). Використання сучасних технологій шифрування у месенджерах, таких як Telegram і WhatsApp, динамічність цифрових слідів ускладнюють відстеження правопорушників та збір доказової бази. Крім того, брак кваліфікованих фахівців і обмежені технічні ресурси правоохоронних органів, а також недостатній рівень міжнародної співпраці, на що звертає увагу INTERPOL, значно стримують ефективність боротьби з кіберзлочинністю. Таким чином, для підвищення ефективності ідентифікації кіберзлочинців необхідно посилювати міжнародну правову взаємодію, впроваджувати сучасні методи цифрової криміналістики, підвищувати кваліфікацію правоохоронних органів та постійно вдосконалювати технічне забезпечення. Комплексний підхід, який об'єднує технологічні, організаційні та правові заходи, є ключовим для подолання проблем ідентифікації злочинців у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 року №2163-VIII URL: https://share.google/S3SOOGFcj4m3ZxSl8.

2. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 року №2163-VIII URL: https://share.google/S3SOOGFcj4m3ZxSl8.
3. Навчальний посібник / [Б.М. Головкін, О.І. Денькович, В.В. Луцик, Д.М. Цехан] ; за ред. канд. юрид. наук, доц. Ольги Денькович, д-р права, проф. Габріеле Шмельцер. – Електрон. вид. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 298 с.

Олексій ХІЗАНОВ
капрал поліції
курсант 3-го курсу Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наталія КУЛАКОВА
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінології та інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ, ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА АНАЛІТИЧНІ ПЛАТФОРМИ У СИСТЕМІ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ

Організована злочинність у сучасних умовах характеризується високим рівнем технологічної адаптації, складною структурою та використанням різноманітних засобів комунікації і логістики. Учасники злочинних угруповань активно використовують мобільний зв’язок, цифрові платформи, транспортні системи та інші технологічні ресурси для координації своєї діяльності [4, С. 51–52]. У таких умовах протидія організованій злочинності дедалі більше пов’язана з використанням технічних засобів контролю, систем відеоспостереження та аналітичних інформаційних платформ. Їх значення полягає не лише у фіксації окремих правопорушень, а у можливості встановлення закономірностей функціонування злочинних мереж, аналізу їх пересування, контактів і логістичних маршрутів. Саме така інформація дозволяє розглядати організовану злочинність як системне соціальне явище, що має власну структуру та механізми відтворення.

Нормативні передумови застосування технічних засобів контролю у діяльності правоохоронних органів закріплені у законодавстві України. Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року визначає право поліції здійснювати інформаційно-аналітичну діяльність, формувати інформаційні бази даних та використовувати технічні засоби для забезпечення публічної безпеки. Зокрема, положення цього Закону передбачають використання фото- і відеотехніки, технічних засобів автоматичної фіксації, безпілотних повітряних суден та програмного забезпечення для аналітичної

обробки інформації [1]. Порядок застосування таких засобів деталізується відомчими нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України, які регламентують умови доступу до відеозаписів, строки їх зберігання та використання у службовій діяльності.

На державному рівні питання протидії організованій злочинності визначене Стратегією боротьби з організованою злочинністю, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року №1126-р [2]. У документі передбачено розвиток систем кримінального аналізу, формування єдиної інформаційної системи обміну даними між суб'єктами боротьби з організованою злочинністю та використання аналітичної методології SOCTA Україна. Такий підхід передбачає постійний моніторинг кримінальних ризиків і формування комплексної картини діяльності злочинних мереж [3, с. 105–114].

З кримінологічної точки зору організована злочинність має низку специфічних ознак. Для неї характерні стійкість злочинних зв'язків, ієрархічна структура, чіткий розподіл ролей між учасниками, наявність організаторів та допоміжної інфраструктури. Учасники таких угруповань використовують транспортні маршрути, комерційні структури прикриття, конспіративні приміщення та сучасні засоби зв'язку. Саме повторюваність таких дій створює можливість для кримінологічного аналізу. Організована злочинність проявляється не окремими випадковими епізодами, а системою взаємопов'язаних дій, які формують стабільну модель злочинної діяльності. Виявлення таких моделей має важливе значення для раннього встановлення структури злочинної мережі.

Також важливе значення таких систем полягає у можливості встановлювати закономірності діяльності злочинних груп. Камери відеоспостереження дозволяють фіксувати маршрути пересування транспортних засобів, встановлювати місця зустрічей учасників злочинних угруповань, визначати повторювані контакти між окремими особами. Аналіз таких даних дозволяє виявляти структуру злочинної мережі, її організаторів та виконавців [4, с. 51–52]. Особливе значення такі системи мають у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, контрабандою, торгівлею людьми та іншими формами організованої злочинності, де ключову роль відіграє транспортна логістика.

Практичну значущість технічних систем спостереження підтверджують і статистичні дані. За інформацією Міністерства внутрішніх справ України, в державі функціонує близько 70 тисяч камер відеоспостереження, які використовуються для контролю публічного простору, фіксації подій та розкриття правопорушень [5]. При цьому приблизно 11 % камер перебувають у віданні органів системи МВС, близько 65 % належать органам місцевого самоврядування, а ще 24 % – іншим суб'єктам господарювання та установам. Водночас матеріали відеоспостереження використовуються під час документування злочинів у більшості кримінальних проваджень, де подія відбувається у публічному просторі, що свідчить про поступове перетворення систем відеомоніторингу на важливе джерело криміналістичної та аналітичної інформації [5]. Для кримінологічного аналізу такі дані мають особливе значення,

оскільки дозволяють не лише фіксувати окремі правопорушення, а й встановлювати закономірності пересування осіб і транспортних засобів, виявляти повторювані маршрути та визначати території з підвищеним рівнем кримінальної активності.

Перспективи розвитку технічних систем контролю у боротьбі з організованою злочинністю пов'язані насамперед із розширенням аналітичних можливостей таких платформ. Одним із перспективних напрямів є інтеграція систем відеоспостереження різних міст та областей у єдину інформаційну мережу. Це дозволяє отримувати комплексну інформацію про події у різних регіонах країни та аналізувати її у режимі реального часу. Додатковим напрямом розвитку є використання технологій штучного інтелекту для аналізу великих масивів відеоданих. Такі системи здатні виявляти підозрілі моделі поведінки, аналізувати інтенсивність руху транспорту або осіб у певних районах та сигналізувати про нетипові ситуації.

Отже, технічні засоби контролю, відеоспостереження та аналітичні інформаційні платформи мають значний кримінологічний потенціал у системі боротьби з організованою злочинністю. Їх використання дозволяє аналізувати структуру злочинних груп, встановлювати зв'язки між учасниками та виявляти закономірності їх діяльності. Поєднання сучасних технологій із кримінологічним аналізом і міжвідомчою взаємодією створює умови для більш ефективного запобігання організованій злочинності та підвищення рівня безпеки суспільства.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19 (дата звернення: 09.03.2026).

2. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1126-2020-%D1%80 (дата звернення: 09.03.2026).

3. Оцінка загроз серйозної та/або організованої злочинності (звіт про результати оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності – SOCTA Україна). Київ : МВС України, 2024. 118 с. URL: https://mvs.gov.ua/upload/1/8/5/3/8/2/socta.pdf (дата звернення: 09.03.2026).

4. Мовчан А.В., Созанський Т.І. Характерні ознаки сучасної організованої злочинності за результатами опитування SOCTA // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. № 1. С. 49–56. DOI: 10.32782/2311-8040/2023-1-7. URL: https://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/563 (дата звернення: 09.03.2026).

5. МВС: Наразі в Україні вже діє близько 70 тисяч камер відеоспостереження // Міністерство внутрішніх справ України. 17.03.2025. URL:

https://mvs.gov.ua/news/mvs-narazi-v-ukrayini-vze-dije-blizko-70-tisiac-kamer-videosposterezennia (дата звернення: 09.03.2026).

Олександр ХУТОРЯНСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, доцент,
головний оперуповноважений 4-го відділу (кримінальної
розвідки) 3-го управління (розвідувально-аналітичне)
Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ В УКРАЇНІ

Серед усіх негативних соціальних явищ, характерних для сучасного суспільства, наркотизм посідає одне з перших місць за ступенем небезпеки для здоров'я населення та на законодавчому рівні визнаний явищем, загрозливим національним інтересам і національній безпеці України в соціальній сфері, а її ліквідація є одним із напрямів політики держави.

Особлива небезпечність даних кримінальних правопорушень полягає в тому, що вживання наркотичних засобів (або їх аналогів) у більшості випадків викликає незворотні зміни в організмі індивіда, руйнує його психіку, викривляє систему загальнолюдських цінностей, завдяки чому особа легко переступає межу не тільки моральних, а й кримінальних заборон та деградує як особистість.

Згідно статистики, після вторгнення військ рф на територію нашої держави 24 лютого 2022 року відбувся справжній сплеск на ринку наркотичних речовин в Україні. За два роки повномасштабного вторгнення кількість правопорушень, пов'язаних із обігом наркотиків, тільки у Києві зросла майже вдвічі. Також різко збільшилися обсяги заборонених речовин – причому з різким креном у бік психотропів. Якщо кількість вилучених наркотичних речовин за два роки зросла лише у півтора рази, то кількість психотропних – аж у шість [4].

Так, тільки упродовж 2024 року робота з протидії кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотиків спрямовувалася на знешкодження осередків виготовлення наркотиків та їх розповсюдження, виявлення організаторів незаконного бізнесу і притягнення їх до кримінальної відповідальності. Завдяки підвищенню ефективності роботи поліції порівняно з 2023 роком викрито на 24% більше (з 38,3 тис. до 47,4 тис.) таких кримінальних правопорушень, у тому числі щодо збуту наркотичних речовин – на 24% (з 14 тис. до 17,4 тис.) та у 2,2 раза – з організацією наркопритонів (з 450 до 968), спостерігається зростання числа задокументованих тяжких та особливо тяжких їх видів – на 48% (з 16,6 тис. до 24,4 тис.). Із задокументованих збутів

наркотичних речовин 2 тис. учинено з використанням Інтернету, або кожен дев'ятий злочин (у 2023 році – 1,6 тис.). За результатами вжитих заходів вилучено 3 тонни наркотичних та психотропних речовин, у тому числі 484,3 кг тяжких наркотиків (героїн, кокаїн, опій, амфетамін, нові психоактивні речовини) [1].

Протягом 2024 року Національна поліція України вилучила майже три тонни наркотичних речовин, загальна вартість яких за цінами "чорного" ринку перевищує 785 мільйонів гривень. Серед вилучених за 2024 рік наркотиків: 1,8 тонни канабісу, майже 900 кг макової соломи, близько 15 кг кокаїну та 50 кг метадону, 226 кг солей Альфа-PVP, 64 кг амфетаміну та 10 кг MDMA.

За результатами вжитих заходів розкрито на 29% більше (з 31,5 тис. до 40,7 тис.) наркозлочинів, у тому числі на 30% (з 11,5 тис. до 14,9 тис.) – наркозбутів, а також у 2,2 раза (з 423 до 948) – фактів організації наркопритонів.

Крім того, з початку повномасштабного вторгнення СБУ нейтралізувала понад 60 організованих угруповань, які, зокрема, займалися контрабандою важких наркотиків до Євросоюзу через Україну. У зловмисників було вилучено партії товару на майже 2 млрд у гривневому еквіваленті [2].

Правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів детерміновані розгалуженим комплексом економічних, соціальних, ідеологічних, правових та інших факторів. До таких факторів можна віднести низький рівень доходу населення, високий коефіцієнт безробіття, відсутність легальних альтернатив заробітку, втрата моральних засад переважною більшістю суспільства, що призводить до деморалізації суспільства, географічне розміщення України, що робить її транзитною країною постачання наркотиків у Західну Європу, поширення у медіа так званої наркотичної ідеології, включаючи пропаганду вживання збудливих і одурманюючих засобів як нібито невід'ємного атрибуту сучасної молодіжної субкультури; демонстрація розпусти у кінофільмах, відеофільмах, телевізійних передачах, що нейтралізують негативне відношення до наркотиків у масової аудиторії тощо.

Також значне поширення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів пов'язане із їх збутом за допомогою мережі Інтернет та різних месенджерів. Саме через відносно легкий спосіб їх придбання та пошуку, велика кількість людей стають наркозалежними та дані послуги користуються попитом. Наразі навіть дитина може замовити наркотичну закладку через телеграм посилання, яке як показує практика найчастіше розміщують на парканах, гаражах, житлових будинках, тощо [3,с.52].

Складність запобігання та профілактики незаконному збуту наркотиків через Інтернет, полягає у виявленні та документуванні операцій з купівлі-продажу наркотиків через електронні гаманці, адже головна мета інтернет-наркоторговців та покупців заплутати правоохоронні органи у пошуку інформації про дане кримінальне правопорушення.

Окрім того наркоторговці пристосувалися до умов воєнного стану, видаючи себе за військових, волонтерів та журналістів, що надає їм можливість безперешкодно пересуватися під час комендантської години.

Щодо осіб, які займаються незаконним нарковиробництвом чи збутом, то наприклад, незаконним культивуванням снотворного маку та конопель і виробленням з них наркосировини в основному займаються жінки передпенсійного та пенсійного віку, які проживають в сільській місцевості, а протиправним виготовленням наркотичних, психотропних речовин та їх аналогів – чоловіки у віці від 25 до 40 років, серед яких переважна більшість проживає в містах-споживачах вказаних речовин, раніше не судимі, зловживають наркотиками або психотропами. Також, згідно із судової практики, раніше судимі серед осіб, винних у вчинені кримінальних правопорушень, передбаченими розділом 13 КК України, склали 36,9%. З них були засуджені за умисні кримінальні правопорушення проти власності – 36,0%, за незаконний обіг наркотичних засобів – 48,7%, за інші умисні кримінальні правопорушення – 11,3% [5, с.49].

Особливістю кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, про які йдеться, є те, що їх абсолютна більшість вчиняється однією особою – у 95,6% всіх випадків. Якщо має місце групове вчинення зазначеного кримінального правопорушення, то найчастіше до складу групи входять тільки дорослі особи (4,0%). Ще рідше на практиці зустрічаються групи, до складу яких входять виключно неповнолітні (0,1%). наркозлочинця Щодо осіб, що вчиняють правопорушення даного виду встановлено, що їх переважна більшість відноситься до маргіналів, для яких характерні дезорганізованість, тривожність і внутрішня напруга, ізольованість, відчуженість, егоцентризм. в якості спонукальних мотивів у них виділені корисливий мотив, що полягає у бажанні заробити значні суми грошей, протягом короткого терміну часу, відсутність іншої можливості заробітку, що може бути зумовлено низьким рівнем життя, бідністю, обмеженою освітою та навичками чи залежністю, адже більшість осіб, які незаконно збувають наркотичні засоби, самі вживають свій товар і зокрема займаються даною незаконною діяльністю із метою фінансування власної залежності.

Отже, враховуючи вищевикладене незаконне виробництво, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів потребує серйозного підходу з боку держави взагалі та суб’єктів запобігання в кожному окремому випадку. Важливим кроком в цьому напрямку має бути правове регулювання сфери обігу наркотиків, враховуючи як законний так і незаконний обіг. Зусилля держави мають спрямовуватися саме на подолання цілої низки соціальних, економічних, політичних, культурних та інших проблем суспільства, нейтралізацію негативних чинників, що обумовлюють незаконне виробництво, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Значною за обсягом повинна бути профілактична робота НП України . Вирішальну роль відіграє формування у суспільстві негативного ставлення до будь-яких злочинних проявів пов’язаних з наркоманією. Індивідуальне

запобігання на вивченні особи, її поведінки, зв’язків та оточуючого середовища. Прогнозування індивідуальної злочинної поведінки і планування запобіжних заходів.

Список використаних джерел

1. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2024 році https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2024/zvit-npu-2024.pdf

2. Протягом 2023 року Національна поліція України вилучила майже три тонни наркотичних речовин, загальна вартість яких за цінами “чорного” ринку перевищує 785 мільйонів гривень. URL: https://podiji.karpat.in.ua/?p=143785&lang=uk ;

3. Фоменко А.Є., "Запобігання підрозділами ювенальної превенції вчиненню неповнолітніми особами правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів."(2022). URL:https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10847/3/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE%D1%82_2022-2.pdf;

4. Топ-6 наркотиків: як війна змінила незаконний наркообіг у Києві. URL: https://www.kashtan.news/top-6-narkotykiv-iak-viyna-zminyla-nezakonnyy-narkoobih-u-kyievi/;

5. Гурченко О.Ю. "Кримінально-правова та кримінологічна характеристика правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів в Україні." (2021). URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53465/1/%d0%93%d1%83%d1%80%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be_262%d0%9c_%d0%ae%d0%a4.pdf.

Вадим ЧЕРНИХ
заступник начальника Головного управління
Національної поліції в Кіровоградській області
підполковник поліції

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАТРИМАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ОСОБИ, ПІДОЗРЮВАНОЇ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, належить до тих кримінальних процесуальних інститутів, що перебувають на перетині публічного інтересу у протидії злочинності та приватного інтересу особи у дотриманні права на свободу й особисту недоторканість. Конституція України у ст. 29 встановлює припис, що ніхто не

можу бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і лише на підставах та в порядку, встановлених законом [1]. Ця конституційна вимога відповідає положенням ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що гарантує кожному право на свободу та особисту недоторканість і допускає позбавлення свободи виключно у випадках, передбачених законом [2]. Водночас чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) закріпив систему процесуальних гарантій законності затримання, однак окремі його приписи містять прогалини й внутрішні неузгодженості, що негативно позначаються на правозастосовній практиці та потребують усунення.

Передусім слід звернути увагу на процесуальне оформлення затримання, що здійснюється уповноваженою службовою особою на підставі ухвали слідчого судді або суду. Згідно з ч. 5 ст. 191 КПК України, службова особа, яка виконує ухвалу про дозвіл на затримання з метою приводу, зобов'язана негайно вручити затриманій особі копію цієї ухвали [3]. Проте норма не зобов'язує відповідну посадову особу скласти протокол затримання. Хоча, з огляду на правову конструкцію ст. 208 КПК України, що регламентує затримання без ухвали слідчого судді, суду, у частині п'ятій прямо передбачено обов'язок уповноваженої службової особи скласти протокол із зазначенням підстав, місця, точного часу затримання, результатів особистого обшуку та інших юридично значущих відомостей [3]. Тому, виникає нормативна неузгодженість: затримання, яке провадиться без попередньої судової санкції, забезпечене більш детальною процесуальною регламентацією порівняно із затриманням на підставі судового рішення.

Така прогалин має далеко не лише доктринальний характер. Протокол затримання – це процесуальний документ, що фіксує юридичний факт обмеження свободи пересування особи. Саме у протоколі зазначаються точний час та місце затримання, відомості про затриману особу й посадову особу, яка здійснила затримання, фактичні обставини, за яких відбувалося обмеження свободи. Від моменту, зафіксованого у протоколі, обчислюються процесуальні строки тримання під вартою та реалізуються процесуальні права затриманого – право на захисника, право на повідомлення близьких родичів, право на оскарження затримання. Відсутність нормативного обов'язку складати протокол при затриманні на виконання ухвали слідчого судді призводить до того, що момент фактичного позбавлення свободи може залишатися документально незафіксованим. Це, у свою чергу, ускладнює подальший судовий контроль за законністю затримання та створює ризики порушення прав особи, гарантованих як національним, так і міжнародним законодавством.

Указана проблематика послідовно висвітлювалася й у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). У рішенні у справі «Курт проти Туреччини» (Kurt v. Turkey, заява № 24276/94) Суд констатував, що відсутність належної фіксації факту затримання становить одне з найсерйозніших порушень ст. 5 Конвенції, адже позбавляє затриману особу будь-якого правового захисту і фактично виводить її за межі дії закону [4, п. 122–

124]. Розвиваючи цю позицію, у рішенні у справі «Ангуелова проти Болгарії» (Anguelova v. Bulgaria, заява № 38361/97) ЄСПЛ наголосив, що словосполучення «законний» та «відповідно до процедури, встановленої законом» у пункті 1 ст. 5 Конвенції, по суті, відсилають до національного законодавства та встановлюють зобов'язання дотримуватися матеріальних і процесуальних норм цього законодавства. Крім того, Суд повинен з'ясувати, чи відповідає саме внутрішнє законодавство Конвенції [5, п. 154]. Тобто, ці правові позиції вказують на безпосереднє значення оцінки вітчизняного нормативного регулювання, оскільки Україна як держава – сторона Конвенції зобов'язана забезпечити відповідність свого законодавства стандартам, вироблених ЄСПЛ.

Зважаючи на вказане, на нашу думку, обґрунтованою є пропозиція доповнити ч. 5 ст. 191 КПК України положенням про обов'язок службової особи, яка здійснює затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду, складати протокол такого затримання. З точки зору законодавчої техніки це може бути реалізовано шляхом уніфікації чинної норми після фрази «… зобов'язана негайно вручити їй копію зазначеної ухвали» додати «… і скласти протокол затримання». Запропоноване доповнення не лише усуне необґрунтовану диференціацію процедури оформлення затримання залежно від його підстав, а й забезпечить єдиний стандарт документування будь-якого обмеження свободи особи у кримінальному провадженні.

Іншою проблемою, що потребує законодавчого втручання, є недосконалість правового регулювання затримання підозрюваного у вчиненні кримінального проступку. А саме, запровадження інституту кримінальних проступків Законом України від 22.11.2018 № 2617-VIII [6] зумовило включено до КПК Глави 25, присвяченої особливостям спрощеного досудового розслідування. Стаття 298^2 КПК України, що містить специфіку затримання у провадженнях щодо кримінальних проступків, побудована на прийомі нормативного відсилання до пунктів 1 і 2 ч. 1 ст. 208 КПК України, тобто поширює на кримінальні проступки загальні підстави затримання без ухвали слідчого судді.

Зазначена законодавча конструкція має низку суттєвих недоліків.

По-перше, бланкетний характер норми істотно ускладнює правозастосування, змушуючи практичного працівника одночасно оперувати кількома статтями кодексу задля з'ясування повного обсягу правового регулювання.

По-друге, кримінальні проступки за своєю юридичною природою є значно менш суспільно небезпечними діяннями, ніж злочини, що має тягнути за собою й відповідну диференціацію заходів процесуального примусу. Вважаємо, що автоматичне поширення підстав затримання, сконструйованих передусім для тяжких та особливо тяжких злочинів, на сферу кримінальних проступків суперечить принципу пропорційності обмеження прав особи тяжкості вчиненого кримінального правопорушення.

По-третє, чинна редакція ст. 298^2 КПК України не визначає чітких строків тимчасового тримання особи, затриманої за підозрою у вчиненні кримінального проступку, що породжує правову невизначеність.

Зауважимо, що принцип правової визначеності, який є невід'ємним складником верховенства права, закріпленого у ст. 8 Конституції України [1], вимагає від законодавця максимальної чіткості при формулюванні норм, які регулюють обмеження фундаментальних прав людини. Конституційний Суд України у свої рішеннях (наприклад, у рішенні від 22.09.2005 № 5-рп/2005) неодноразово вказував на те, що із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [7]. Цей висновок має універсальне значення і поширюється, зокрема, на норми, що регулюють обмеження свободи особи. Подібні стандарти відстоює й ЄСПЛ, який, наприклад, у рішенні у справі «Санді Таймс проти Сполученого Королівства» (Sunday Times v. the United Kingdom, заява № 6538/74) вперше було сформульовано дві вимоги, що випливають із поняття «передбачено законом» (prescribed by law): закон має бути належним чином доступним, а норма – сформульованою з достатньою точністю, щоб особа могла передбачити наслідки своєї поведінки [8, п. 49].

У зв'язку з цим, пропонуємо викласти положення ст. 298^2 КПК України у новій редакції, що містила б незалежне (без відсилання до пунктів 1 і 2 ч. 1 ст. 208 КПК України) визначення особливостей умов затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального проступку. Норма має чітко закріплювати скорочені строки тимчасового тримання, що відповідали б характеру та ступеню суспільної небезпечності цієї категорії кримінальних правопорушень. Такий нормотворчий підхід дасть змогу, з одного боку, забезпечити дотримання принципу пропорційності втручання у право на свободу, а з іншого – сприятиме підвищенню якості та одноманітності правозастосовної діяльності органів досудового розслідування.

Отже, підсумовуючи зазначено, що обидві запропоновані зміни до КПК України перебувають у площині загальної тенденції гуманізації кримінального процесу та посилення судового контролю за дотриманням прав людини. Доповнення ч. 5 ст. 191 КПК України обов'язком складати протокол затримання усуне необґрунтовану прогалину в процесуальному оформленні обмеження свободи, тоді як викладення положень ст. 298^2 КПК України у самостійній редакції усуне штучну залежність регулювання затримання за кримінальні проступки від норм, розрахованих на злочини. Врахування обох пропозицій сприятиме приведенню національного кримінального процесуального законодавства у відповідність до вимог Конституції України та міжнародних стандартів захисту свободи та особистої недоторканності людини.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Міжнародний документ, протокол від 04.11.1950. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

4. Case of Kurt v. Turkey (Application no. 24276/94). Judgment of the European Court of Human Rights of 25 May 1998. *HUDOC European Court of Human Rights.* URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58198%22]}.

5. Case of Anguelova v. Bulgaria (Application no. 38361/97). Judgment of the European Court of Human Rights of 13 June 2002. *HUDOC European Court of Human Rights.* URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60505%22]}.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень. Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2009 № 5-рп/2005. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text.

8. Case of the Sunday Times v. the United Kingdom (Application no. 6538/74). Judgment of the European Court of Human Rights of 26 April 1979. *HUDOC European Court of Human Rights.* URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57584%22]}.

Вадим ЧЕРНИШ
кандидат юридичних наук,
голова Керівної Ради ГО «Центр безпекових досліджень «CEHCC»,
викладач кафедри теорії та практики управління Національного
технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Вікторія ВОРОНІНА
виконавчий Директор ГО «Центр безпекових досліджень «CEHCC»,
здобувач кафедри теорії та практики управління,
викладач кафедри теорії та практики управління
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДИСТАНЦІЙНЕ ВЕРБУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДРИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКИХ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ ПРОТИ УКРАЇНИ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Збройна агресія Російської Федерації проти України, що набула повномасштабного характеру з лютого 2022 року, супроводжується активною підривною діяльністю на всій території нашої держави. Поряд із традиційними методами розвідки та диверсій, спецслужби РФ широко застосовують дистанційне вербування – залучення громадян України до протиправної діяльності через цифрові платформи та месенджери без безпосереднього фізичного контакту вербувальника з об'єктом вербування.

Ця форма підривної діяльності є відносно новою і водночас масштабною загрозою, що поєднує можливості кіберпростору з класичними методами агентурної роботи. Вона дозволяє охопити широке коло потенційних завербованих при мінімальних ризиках для самих вербувальників, які зазвичай перебувають поза межами досяжності українського правосуддя.

Незважаючи на актуальність проблеми, системні емпіричні дослідження феномену дистанційного вербування в Україні залишаються нечисленними. Пропонована доповідь заповнює цю прогалину, представляючи результати першого масштабного кількісного аналізу відповідних даних на основі офіційних публікацій українських правоохоронних органів.

Дослідження ґрунтується на аналізі офіційних повідомлень чотирьох правоохоронних органів України: Служби безпеки України (СБУ), Національної поліції (НП), Офісу Генерального прокурора (ОГП) та Державного бюро розслідувань (ДБР). Джерелами слугували офіційні веб-ресурси та профілі у соціальних мережах (Facebook і Telegram) зазначених органів.

Часовий діапазон дослідження охоплює період із червня 2024 по березень 2026 року. Відбір публікацій здійснювався автоматизованим методом з подальшою ручною верифікацією. Критерієм автоматичного відбору була одночасна наявність у текстах публікацій згадок про: (1) російські спецслужби; (2) підривну діяльність особи на території України; (3) ознаки дистанційного вербування.

У результаті відібрано 728 публікацій, що містять інформацію про 778 випадків підривної діяльності (окремі публікації охоплюють декілька випадків, а деяким випадкам присвячено декілька публікацій). Загальна кількість ідентифікованих дистанційно завербованих осіб (ДЗО) склала 1107 осіб.

Таблиця 1. Розподіл виявлених випадків за типом підривної діяльності

Тип підривної діяльності	Кількість випадків
Розвідка	368
Диверсії	295
Підривна інформаційна діяльність	78
Розвідка та диверсії	20

Розвідувально-підривна інформаційна діяльність	9
Інше	8
Загалом	778

Аналіз даних дозволив ідентифікувати три основні структури РФ, причетні до дистанційного вербування громадян України:

Федеральна служба безпеки Росії (ФСБ) є домінуючим суб'єктом: у 313 ідентифікованих випадках з 626 куратором ДЗО виступали саме її представники. ФСБ задіює найширший спектр методів вербування та є лідером за кількістю завербованих агентів. Головне управління Генерального штабу Збройних сил Росії (ГРУ) фігурує у 89 випадках як самостійний суб'єкт та ще у 5 – у поєднанні з ФСБ. ГРУ зосереджується переважно на розвідувальних завданнях військового характеру. Федеральна служба Національної гвардії РФ (Росгвардія) зафіксована у 2 випадках. Крім того, у 189 випадках відомство лишилося неідентифікованим (зазначено лише «спецслужба РФ»), а у 17 – «розвідка РФ» без конкретизації структури. Примітним є залучення у 2 випадках структур Республіки Білорусь (КДБ та Прикордонний комітет). Загалом у 701 з 778 випадків функції куратора виконував співробітник агентства, що належить Російській Федерації.

Соціально-демографічний аналіз охопив 1107 ДЗО, затриманих, заарештованих, звинувачених або засуджених. За статтю: 80% – чоловіки, 20% – жінки (дані за 978 ідентифікованими особами).

Вікова структура (649 осіб із встановленим віком) відображає широке охоплення різних вікових груп:

Таблиця 2. Вікова структура дистанційно завербованих осіб

Вікова категорія	**Кількість**	**%**
До 18 років	111	17,1
18–25 років	181	27,9
26–40 років	197	30,4
41–60 років	146	22,5
Понад 61 рік	14	2,2

Вік наймолодшого ДЗО становить 12 років, найстаршого – 68 років. Особливо небезпечною є тенденція активного залучення неповнолітніх: 17,1% завербованих не досягли 18-річного віку. Типова схема вербування неповнолітніх полягає у пошуку «легких грошей» через Telegram-канали з подальшим залученням до диверсій проти об'єктів інфраструктури.

За соціальними категоріями виокремлюються: місцеві мешканці (128 осіб), безробітні (126), військовослужбовці (43), рецидивісти (39), наркозалежні (32), студенти (23), внутрішньо переміщені особи (17), дезертири (15), блогери (14). Кожна з цих категорій відображає специфічний вектор вразливості, що експлуатується вербувальниками.

Дослідження виявило три основні типи підривної діяльності ДЗО.

Диверсії (295 випадків) – активна дія, завершена чи незавершена, або намір вчинити таку дію, спрямована на завдання фізичної шкоди матеріальним об'єктам або людям. Цілями диверсій виступали: цивільна та критична інфраструктура (релейні шафи, трансформаторні підстанції, залізниця, вежі стільникового зв'язку, лікарні, готелі); об'єкти та техніка військового призначення (бойові машини піхоти, гелікоптери ЗСУ, аеродроми, автомобілі мобільних вогневих груп); адміністративні будівлі органів влади; приватна власність військовослужбовців; життя та здоров'я конкретних осіб (правоохоронці, ветерани, депутати, судді, посадовці, включно з Президентом України та керівниками СБУ і ГУР). Основними засобами були саморобні вибухові пристрої (СВП), запалювальні речовини, вогнепальна зброя.

Розвідка (368 випадків) – найчисельніша категорія. Об'єктами розвідувальної діяльності були: позиції та координати зенітно-ракетних комплексів, складів боєприпасів, аеродромів; маршрути руху бронетанкових колон та залізничних ешелонів; місця дислокації та чисельність особового складу; об'єкти оборонної промисловості (у т. ч. Державне космічне агентство, підприємства з виробництва бойових дронів, навігаційних систем та високоточної зброї).

Підривна інформаційна діяльність (78 випадків) – разові або систематичні дії, спрямовані на послаблення стабільності держави і суспільства шляхом виробництва та поширення деструктивного контенту в ЗМІ та на цифрових платформах.

Дистанційне вербування здійснювалося переважно через цифрові платформи. У 523 ідентифікованих випадках основним інструментом виступав месенджер Telegram (483 випадки), далі – інші сервіси (26), інші соціальні мережі (5), ВКонтакте (4), Одноклассники (4) та TikTok (1).

У 307 випадках вербування здійснювалося за безпосередньої участі куратора – співробітника російської спецслужби. У 48 випадках прямими вербувальниками виступали родичі, друзі або знайомі ДЗО, які проживали в Росії і діяли від імені російських органів влади.

Після вербування комунікація між ДЗО та куратором у 100% ідентифікованих випадків (222 випадки) відбувалася виключно дистанційно. Найбільш популярними каналами зв'язку були анонімні чати (53 випадки), месенджери (50) та Telegram (31). Куратори зазвичай продовжували спілкуватися через ті самі платформи, що використовувалися для вербування, проте могли змінювати канал зв'язку задля конспірації.

Аналіз мотивів підривної діяльності охопив 563 ДЗО з ідентифікованою мотивацією. Матеріальна зацікавленість є домінуючим мотивом (362 особи або 64,3%). Ідеологічна мотивація зафіксована у 182 осіб (32,3%). У 4 випадках встановлено факт компрометації, в 1 – егоцентричний мотив. Змішані мотиви відзначені у 14 випадках.

Матеріальна мотивація реалізується через Telegram-канали з пропозицією «легких заробітків». Важливо зазначити, що в ряді випадків безпосередня

грошова винагорода за диверсійну або розвідувальну діяльність взагалі не виплачувалася – кошти надавалися лише на оперативні витрати (оренда квартир, придбання компонентів для СВП). За даними відкритих джерел, розмір винагороди здебільшого був незначним – кілька сотень або тисяч гривень в еквіваленті.

Ідеологічна мотивація характерна для осіб, схильних до проросійських поглядів, яких вербувальники знаходили через активність в антиукраїнських коментарях у соціальних мережах. Ілюстративним прикладом є настоятель православної церкви, який добровільно погодився на співпрацю з ФСБ та систематично передавав дані про дислокацію українських військ.

Основним суб'єктом виявлення та документування фактів дистанційного вербування є СБУ (545 випадків або 70,1%). У 208 випадках (26,7%) СБУ діяла спільно з Національною поліцією. У 3 випадках – СБУ разом із ДБР. Інші органи зафіксовані у 22 випадках.

За результатами процесуальної діяльності: у 594 випадках особам було повідомлено про підозру після затримання, у 158 – особи засуджені, у 9 – повідомлено про підозру (без затримання), у 3 – засуджені заочно.

Найбільш поширені статті Кримінального кодексу України, за якими пред'являлись обвинувачення:

Стаття КК України	**К-сть випадків**
Ст. 111. Державна зрада	383
Ст. 113. Диверсія	123
Ст. 114. Шпигунство	114
Ст. 258. Терористичний акт	87
Ст. 114-2. Несанкціоноване поширення відомостей про переміщення ЗСУ	87
Ст. 194. Умисне знищення або пошкодження майна	78
Ст. 436-2. Виправдовування збройної агресії РФ	60

Підривна діяльність ДЗО зафіксована в усіх областях України (крім тимчасово окупованих). Найвищу концентрацію випадків спостережено в Київській (113), Донецькій (97), Харківській (79), Дніпропетровській (77) та Одеській (72) областях. Географічний аналіз свідчить про те, що вибір цілей поєднує стратегічну логіку (прифронтові регіони, обласні центри, транспортні вузли) з прагненням охопити всю територію держави для максимального дестабілізуючого ефекту. Кіровоградська область зафіксована у 21 випадку, що свідчить про наявність активної агентурної мережі і в центральних регіонах.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

По-перше, дистанційне вербування є масштабним, систематичним та добре організованим інструментом підривної діяльності російських спецслужб, що охоплює всю територію України та всі соціальні верстви населення.

По-друге, Telegram є домінуючою платформою вербування, а анонімні чати – основним каналом подальшої комунікації, що суттєво ускладнює оперативну роботу.

По-третє, матеріальна мотивація є провідним чинником залучення ДЗО, що вказує на необхідність соціально-економічних та освітніх заходів поряд із суто репресивними.

По-четверте, залучення неповнолітніх (17,1% від загальної кількості ДЗО) є окремою системною загрозою, що потребує спеціальних заходів профілактики.

По-п’яте, географічне охоплення підривної діяльності – від прифронтових до глибинних регіонів – свідчить про стратегічний характер операцій та їх спрямованість на дестабілізацію всієї держави, а не лише зони бойових дій.

Пріоритетними напрямами подальших досліджень є: розробка заходів протидії підривній діяльності російських спецслужб як в Україні, так і в країнах ЄС; вивчення вразливостей осіб, що піддаються дистанційному вербуванню; аналіз цифрових платформ і методів їх використання вербувальниками; розробка стратегій протидії через правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування, освітні та культурні інституції.

Андрій ЧЕРНІЙ
старший інспектор з особливих доручень
ВКА ГУНП в Івано-Франківській області
Роман КУЦИЙ
кандидат юридичних наук
заступник начальника ВКА ГУНП в Івано-Франківській області

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЯВЛЕННІ Й ДОКУМЕНТУВАННІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Актуальність. Сучасна світова реальність, у повсякденному житті людини, зумовлена впровадженням та переходом усіх галузей життєдіяльності на новий цифровий формат і, як наслідок, широкого поширення набули цифрові засоби фіксації. Зростає науковий та практичний інтерес до питання використання інформаційно- аналітичного забезпечення та впровадження штучного інтелекту у виявленні й документуванні організованої злочинності. Більшість держав активно застосовують і впроваджують штучний інтелект в різних сферах життєдіяльності, як громадян, так і в правоохоронній системі. У сучасному світі спостерігається тенденція використання штучного інтелекту не тільки в системах державної безпеки, але й у сфері комерційного та користувацького їх застосування [1, с. 67].

Криміналістичне пізнання та мислення, рух криміналістично значущої інформації від моменту її виявлення і до надання їй допустимої процесуальної форми, перетворення на доказ, є серцевиною криміналістики, представляючи невичерпне поле для наукових досліджень.

Таким чином, при використанні електронних джерел доказової інформації відбувається якісна зміна інформаційних процесів, що протікають у кримінальному судочинстві, причому частка таких змін стає дедалі відчутнішою і збільшується з кожним роком. Відповідно, у криміналістиці об'єктивно необхідно розвивати та вдосконалювати базові засади використання електронних інформаційних технологій, що дозволяють науково обґрунтовано та тактично правильно застосовувати їх у процесі розслідування та судового розгляду кримінальної справи. В умовах динамічного розвитку інформаційних технологій перетворення електронної криміналістично значущої інформації на доказ у процесі застосування зазначених технологій та обігу цифрових даних видається актуальним науковим і концептуальним напрямом у криміналістиці [4, с. 38].

Сутність дослідження. Нижче проаналізовано основні аспекти теоретичних та прикладних проблем удосконалення інформаційно- аналітичного забезпечення та впровадження штучного інтелекту у виявленні й документуванні організованої злочинності:

1. Теоретична основа та трансформація понятійного апарату. Еволюція організованої злочинності (ОЗ): Сучасні злочинні угруповання в Україні перейшли до мережевих структур («злочинність як послуга» – Crime-as-a-Service), що вимагає перегляду класичних криміналістичних методик. Інформаційно-аналітичне забезпечення (ІАЗ): В умовах цифровізації ІАЗ має розглядатися не просто як збір даних, а як динамічна система проактивного пошуку, заснована на аналізі великих даних (Big Data). Необхідно теоретично обґрунтувати статус результатів, отриманих за допомогою ШІ, як доказової бази або орієнтувальної інформації [2, с. 92].

2. Прикладні проблеми поточного стану ІАО. Відомча роз'єднаність: Відсутність єдиного інформаційного простору між НПУ, БЕБ, СБУ та ДБР призводить до дублювання функцій та втрати оперативно значущої інформації. Низька якість «вхідних» даних: Проблема «брудних даних» (неповнота, помилки введення) знижує ефективність будь-яких алгоритмів автоматизації. Вразливість баз даних: Ризики несанкціонованого доступу та витоків інформації в умовах воєнного стану та активних кіберзагроз з боку РФ.

3. Проблеми впровадження ШІ в українських реаліях. Правовий вакуум: Відсутність чіткого законодавчого регулювання використання ШІ в оперативно-розшуковій діяльності (ОРД). Потрібна адаптація до EU AI Act. Етико-юридичні ризики: Проблема «чорного ящика» (неможливість пояснити логіку ШІ) може призвести до порушення презумпції невинуватості та прав людини. Кадровий дефіцит: Гостра нестача фахівців, здатних працювати на стику криміналістики та Data Science у державному секторі.

Для стратегічних шляхів вдосконалення та створення єдиної аналітичної платформи: інтеграція реєстрів та баз даних із використанням наскрізної ідентифікації об'єктів потрібно застосовувати:

- Міжнародна інтеграція: синхронізація аналітичних систем України з базами даних Інтерполу та Європолу (SIENA) для боротьби з транснаціональною організованою злочинністю.
- Захист алгоритмів: Розробка протоколів кібербезпеки для захисту систем ШІ від «ворожих атак» (adversarial attacks), спрямованих на спотворення висновків аналітики [3, с. 27].

Висновки. Отже, впровадження штучного інтелекту в діяльність правоохоронних органів України – це не просто технічне оновлення, а необхідна реакція на високотехнологічний характер сучасної злочинності. Ключовим викликом залишається дотримання балансу між ефективністю розшуку злочинців та захистом громадянських прав у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 бер. 2025 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. І. 820 с.

2. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України: матеріали Науково-практичної конференції (Львів, 26 грудня 2025) / упорядник: Т. В. Магеровська. Львів : ЛьвДУВС, 2026. 346 с.

3. Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 30 травня 2025 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. 218 с.

4. Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості : збірник тез круглого столу (14 березня 2025 року) / упор. О. О. Барабаш. Львів : ЛьвДУВС, 2025. 238 с.

Олександр ЧЕРНОВ
доктор філософії, доцент кафедри криміналістики,
судових експертиз та поліграфології,
Національний університет «Одеська юридична академія»

ВСТАНОВЛЕННЯ ІЄРАРХІЇ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РОЛЕЙ В ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАННЯХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ

Встановлення ієрархії та функціональних ролей в організованих злочинних угрупованнях є одним із ключових завдань сучасної криміналістики та практики

досудового розслідування, оскільки ефективне протидіяння організованій злочинності значною мірою залежить від здатності правоохоронних органів правильно визначити структуру злочинного формування, роль кожного його учасника та характер взаємозв'язків між ними. Організовані злочинні угруповання характеризуються складною внутрішньою побудовою, наявністю чіткої системи підпорядкування, розподілом функцій між учасниками та стабільністю кримінальної діяльності. Саме тому встановлення внутрішньої ієрархії таких формувань є важливою складовою доказування у кримінальному провадженні, адже дозволяє не лише ідентифікувати безпосередніх виконавців злочинів, а й виявити організаторів, керівників, координаторів та інших осіб, які забезпечують функціонування злочинної структури.

У криміналістичній науці організоване злочинне угруповання розглядається як стійке об'єднання кількох осіб, яке створюється з метою систематичного вчинення кримінальних правопорушень, характеризується заздалегідь розробленим плануванням злочинної діяльності, наявністю певної організаційної структури та розподілом ролей між учасниками. Ієрархічність є однією з основних ознак таких формувань, оскільки вона забезпечує координацію дій учасників, підтримання дисципліни та прихованість злочинної діяльності. Встановлення цієї ієрархії має важливе значення для кримінально-правової кваліфікації діянь, визначення ступеня участі кожного члена угруповання та формування доказової бази щодо організованого характеру злочинної діяльності.

Функціональна структура організованих злочинних угруповань зазвичай включає декілька рівнів управління та виконавчої діяльності. На верхньому рівні перебувають організатори або лідери угруповання, які здійснюють стратегічне керівництво, визначають напрями злочинної діяльності, розподіляють ресурси та координують діяльність підлеглих [1]. До їхніх функцій також належить підтримання внутрішньої дисципліни, встановлення контактів із корумпованими посадовими особами, налагодження каналів збуту незаконно отриманих товарів або коштів, а також забезпечення заходів конспірації.

Другий рівень ієрархії становлять так звані координатори або керівники окремих напрямів злочинної діяльності. Вони відповідають за організацію конкретних кримінальних операцій, контролюють діяльність виконавців, забезпечують передачу інформації між різними підрозділами угруповання та здійснюють контроль за виконанням поставлених завдань. Такі особи часто виступають посередниками між керівництвом угруповання та безпосередніми виконавцями, що дозволяє організаторам залишатися поза межами безпосереднього контакту із злочинною діяльністю.

На нижчому рівні ієрархії перебувають безпосередні виконавці злочинів, які здійснюють конкретні кримінальні дії, зокрема підготовку, реалізацію та приховування злочинних правопорушень. До цієї категорії можуть належати особи, що виконують функції спостереження, транспортування, забезпечення технічних засобів, охорони, а також інші допоміжні ролі. В окремих випадках до структури злочинного угруповання входять спеціалісти, які забезпечують

технічну або фінансову підтримку кримінальної діяльності, наприклад фахівці з інформаційних технологій, фінансових операцій або документального прикриття.

Встановлення зазначеної ієрархічної структури є складним завданням, оскільки учасники організованих злочинних угруповань зазвичай вживають заходів для приховування справжніх ролей та функцій кожного члена. У сучасних умовах вони активно використовують засоби конспірації, цифрові технології, зашифровані канали зв'язку, а також принцип розподілу інформації, коли кожен учасник володіє лише обмеженою частиною відомостей про діяльність угруповання. У зв'язку з цим встановлення реальної структури таких формувань потребує використання комплексних криміналістичних методів, які дозволяють отримувати та аналізувати інформацію з різних джерел.

Одним із важливих напрямів встановлення ієрархії злочинних угруповань є використання криміналістичного аналізу комунікаційних зв'язків між учасниками. Дослідження телефонних з'єднань, електронної переписки, повідомлень у месенджерах та інших цифрових слідів дозволяє визначити характер взаємодії між особами, частоту контактів та роль кожного учасника у процесі прийняття рішень. За допомогою спеціалізованих програмних засобів правоохоронні органи можуть здійснювати побудову соціальних графів, які відображають структуру взаємозв'язків між учасниками угруповання. Аналіз таких графів дозволяє встановити центральні фігури у мережі, визначити осіб, які виконують координуючі функції, та виявити підгрупи всередині злочинного формування [2].

Важливе значення у встановленні ієрархії організованих злочинних угруповань має використання негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. До таких дій належать аудіо та відеоконтроль осіб, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, контроль за вчиненням злочину, а також інші оперативні заходи. Отримані в результаті таких дій матеріали дозволяють зафіксувати реальні взаємовідносини між учасниками угруповання, встановити факти підпорядкування, передачі вказівок та розподілу ролей під час підготовки і вчинення злочинів.

Суттєву роль у дослідженні структури організованих злочинних угруповань відіграє криміналістичний аналіз поведінкових характеристик учасників. Аналіз способів комунікації, манери прийняття рішень, розподілу відповідальності та характеру взаємодії між членами угруповання дозволяє встановити неформальних лідерів, осіб із підвищеним авторитетом та тих, хто виконує підлеглі ролі. У багатьох випадках саме поведінкові індикатори дають змогу визначити фактичних керівників угруповання навіть за відсутності прямих доказів їх участі у конкретних кримінальних епізодах.

Крім того, значний потенціал у встановленні функціональних ролей учасників організованих злочинних угруповань має використання сучасних методів криміналістичної аналітики, зокрема аналізу великих масивів даних [3]. Систематизація інформації про фінансові операції, переміщення осіб,

використання транспортних засобів, телефонні контакти та інші дані дозволяє формувати комплексну картину діяльності угруповання. На основі таких даних можуть будуватися аналітичні моделі, які відображають структуру злочинної організації та дозволяють встановити функціональну роль кожного її учасника.

Важливим елементом криміналістичного дослідження ієрархії організованих злочинних угруповань є використання спеціальних знань та судових експертиз. Наприклад, результати комп'ютерно-технічних експертиз дозволяють відновити видалені файли, встановити маршрути передачі інформації та визначити осіб, які використовували певні технічні пристрої. Лінгвістичні експертизи можуть допомогти ідентифікувати авторів анонімних повідомлень або визначити особливості мовної поведінки учасників комунікації. Психологічні дослідження, своєю чергою, сприяють встановленню ролі особи у груповій взаємодії та визначенню її статусу у злочинному колективі.

Не менш важливим є використання криміналістичного моделювання, яке дозволяє реконструювати механізм функціонування злочинного угруповання на основі наявних доказів. У процесі такого моделювання аналізуються послідовність дій учасників, розподіл функцій під час підготовки та вчинення злочинів, а також взаємодія між різними структурними елементами угруповання. Це дає змогу сформувати обґрунтовані слідчі версії щодо ролі кожного учасника та перевірити їх у ході подальшого розслідування.

Узагальнюючи зазначене, слід підкреслити, що встановлення ієрархії та функціональних ролей у організованих злочинних угрупованнях є складним багаторівневим процесом, який потребує застосування комплексу сучасних криміналістичних методів. Поєднання аналізу комунікаційних зв'язків, використання негласних слідчих (розшукових) дій, криміналістичної аналітики, спеціальних знань та моделювання злочинної діяльності дозволяє створити цілісне уявлення про структуру злочинного формування. Це, у свою чергу, сприяє ефективному документуванню діяльності організованих злочинних угруповань, встановленню ролі кожного їх учасника та притягненню винних осіб до кримінальної відповідальності. У сучасних умовах розвитку організованої злочинності та використання нею новітніх технологій значення таких криміналістичних методів постійно зростає, що обумовлює необхідність подальшого вдосконалення наукових підходів і практичних інструментів дослідження структури злочинних організацій.

Список використаних джерел

1. Пашинська І.В. Розроблення нових концептуальних підходів до визначення криміналістичної характеристики лідера організованих злочинних груп у сфері економіки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 293-296.

2. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів. Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021. 288 с.

3. Чурилов Д.В. Криміналістичні та процесуальні проблеми встановлення рольових характеристик правопорушників у складі злочинної організації та осіб, які мають злочинний вплив. *Юридична наука*. 2020. № 5(107). Т. 2. С. 168–176.

Володимир ЧИЖ
курсант 3-го курсу факультету безпеки державного кордону
Національної академії Державної прикордонної служби України
Науковий керівник:
Віталій ГУЛА
старший викладач кафедри прикордонного контролю
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА ПРИКОРДОННИМИ ВІДОМСТВАМИ СУМІЖНИХ ДЕРЖАВ У ПРОТИДІЇ ТРАНСКОРДОННІЙ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Транскордонна організована злочинність є однією з найбільш небезпечних загроз національній безпеці України, особливо в умовах збройного конфлікту. Незаконне переміщення зброї, наркотичних засобів і прекурсорів, торгівля людьми, контрабанда підакцизних товарів і фінансування терористичної діяльності – всі ці злочини об’єднує спільна ознака: вони перетинають державний кордон. Саме тому Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ) посідає ключове місце в системі суб’єктів протидії організованій злочинності, а ефективність її діяльності безпосередньо залежить від рівня міжнародного співробітництва та взаємодії з прикордонними відомствами суміжних держав [1, с. 12].

Правову основу міжнародного співробітництва ДПСУ становлять як багатосторонні міжнародні договори, так і двосторонні угоди з прикордонними органами держав-сусідів. Серед ключових документів – Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (Палермська конвенція), ратифікована Україною у 2004 році, яка закладає загальні стандарти міжнародного співробітництва у цій сфері. На регіональному рівні важливу роль відіграють рамкові документи Агентства Європейського Союзу з прикордонної і берегової охорони (FRONTEX), з яким Україна підписала Угоду про статус у 2021 році [2, с. 34].

Співробітництво ДПСУ з FRONTEX охоплює кілька ключових напрямів: участь у спільних операціях поблизу кордонів ЄС, обмін аналітичними оцінками ризиків незаконної міграції та контрабанди, проведення спільних навчань і тренінгів для особового складу. У межах операцій FRONTEX «Poseidon» та «Themis» українська сторона отримує доступ до зведених баз даних про

підозрілих осіб і транспортні засоби, що суттєво підвищує ефективність виявлення членів організованих злочинних угруповань у пунктах пропуску [3, с. 78].

Не менш важливим є співробітництво ДПСУ з Міжнародною організацією кримінальної поліції (ІНТЕРПОЛ). Доступ до баз даних ІНТЕРПОЛ – зокрема реєстру викрадених і втрачених проїзних документів (SLTD) та переліку осіб, що перебувають у міжнародному розшуку, – дозволяє офіцерам прикордонного контролю в режимі реального часу верифікувати осіб, які перетинають кордон. За даними ДПСУ, у 2023 році саме за допомогою баз ІНТЕРПОЛ було затримано понад 200 осіб, причетних до діяльності транснаціональних злочинних мереж [4].

Окрему роль у системі протидії транскордонній злочинності відіграє двостороннє співробітництво ДПСУ з прикордонними відомствами суміжних держав. Угоди про спільне патрулювання кордону та обмін оперативною інформацією укладено з прикордонними службами Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії та Молдови. Механізм спільних контактних пунктів (Joint Contact Points – JCP) на прикордонних переходах забезпечує оперативну комунікацію між офіцерами двох держав у нестандартних ситуаціях, зокрема при виявленні підозрілих вантажів або транспортних засобів [2, с. 41].

Таким чином, ДПСУ є повноцінним суб’єктом міжнародної системи протидії транскордонній організованій злочинності, що взаємодіє як із профільними міжнародними організаціями (FRONTEX, ІНТЕРПОЛ, UNODC), так і з прикордонними відомствами суміжних держав на двосторонній основі. Подальше вдосконалення цього співробітництва потребує системного підходу: від технологічної модернізації каналів обміну інформацією до гармонізації правової бази та розвитку спроможностей особового складу. Зазначені заходи є необхідною умовою ефективного виявлення та нейтралізації організованих злочинних угруповань, що використовують державний кордон України як інструмент своєї злочинної діяльності.

Список використаних джерел

1. Ківалов С.В. Міжнародне співробітництво у сфері протидії транснаціональній злочинності : монографія. Одеса : Юридична література, 2021. 256 с.

2. Про участь України у діяльності Агентства FRONTEX : Угода між Україною та Європейським Союзом від 14.07.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 12.03.2026).

3. FRONTEX Annual Risk Analysis 2023. Warsaw : FRONTEX, 2023. 112 p.

4. Державна прикордонна служба України: звіт про результати діяльності за 2023 рік. URL: https://dpsu.gov.ua (дата звернення: 12.03.2026).

5. Білас А.А. Правові засади міжвідомчої взаємодії органів охорони кордону : монографія. Хмельницький : НАДПСУ, 2022. 210 с.

Максим ЧУМАЧЕНКО
курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ
Донецький державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій ЗЕЛЕНСЬКИЙ
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки ННІПФПКП імені Е.О. Дідоренка
Донецький державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Повномасштабна агресія росії проти України, зростання незаконного обігу зброї та боєприпасів, а також активізація кіберзлочинності поставили перед підрозділами Національної поліції України питання ефективного реагування на правопорушення, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями.

Якісна та своєчасна протидія організованій злочинності має стратегічне значення для забезпечення публічної безпеки, захисту прав і свобод громадян та національних інтересів держави. Ефективність цієї діяльності безпосередньо залежить від належного нормативно-правового забезпечення та теоретичного обґрунтування тактики дій поліції.

Конституція України визначає людину, її життя і здоров'я, честі і гідність найвищою соціальною цінністю [1]. Стаття 17 Конституції України покладає на державу обов'язок щодо захисту суверенітету і територіальної цілісності [1]. Відповідно, поліцейський, виконуючи свої службові обов'язки, діє як гарант правопорядку та захисту суспільства від проявів організованої злочинності.

Законодавством України визначені повноваження Національної поліції з реагування на кримінальні правопорушення, вчинені організованими групами. Верховна Рада України прийняла низку законодавчих актів, які регулюють суспільні відносини у цій сфері, зокрема:

Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII;

Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII;

Кримінальний кодекс України (в частині кваліфікації злочинів, вчинених групою осіб);

Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII.

Норми чинних законодавчих актів та наукові підходи дозволяють визначити ключові поняття:

- злочинна організація – стійке ієрархічне об’єднання п’яти і більше осіб, створене для вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів;

- протидія організованій злочинності – це системна діяльність уповноважених підрозділів НПУ, спрямована на виявлення, припинення та розкриття злочинної діяльності і

Проведений аналіз дозволяє визначити доцільність посилення міжвідомчої взаємодії та обов’язкове забезпечення оперативних підрозділів сучасними технічними засобами розвідки та аналізу даних. Поліцейські, які залучені до документування діяльності злочинних спільнот, повинні бути забезпечені спеціальною технікою для негласного отримання інформації, захищеними каналами зв’язку та сучасними програмними комплексами для аналізу великих масивів даних.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 26.03.2026).

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 26.03.2026).

3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12 (дата звернення: 26.03.2026).

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 26.03.2026).

5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12 (дата звернення: 26.03.2026).

Катерина ШАПОВАЛ
доктор філософії у галузі права
докторантка відділу аспірантури (ад’юнктури) і докторантури
Харківський національний університет внутрішніх справ

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ, ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасний стан протидії організованій злочинності характеризується ускладненням форм її прояву, високим рівнем латентності та активним використанням новітніх технологій. За таких умов традиційні підходи до виявлення та розслідування кримінальних правопорушень дедалі частіше виявляються недостатньо ефективними, що зумовлює необхідність

впровадження нових методологічних підходів, одним із яких є ризик-орієнтований підхід.

Сутність ризик-орієнтованого підходу полягає в ідентифікації, оцінюванні та визначенні пріоритетів серед загроз із подальшим застосуванням заходів, співмірних рівню встановленого ризику. У міжнародній практиці, зокрема у стандартах FATF, він розглядається як базовий принцип організації діяльності у сфері протидії злочинності, що передбачає спрямування ресурсів на найбільш небезпечні напрями злочинної діяльності [1]. Такий підхід, на нашу думку, забезпечить більш раціональне використання сил і засобів, а також підвищить ефективність прийняття управлінських і процесуальних рішень.

Необхідність впровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльності правоохоронних органів підтверджується і на рівні державної політики та міжнародної співпраці. Так, заступник Міністра внутрішніх справ України О. Сергєєв наголосив, що правоохоронна система України потребує сучасних підходів для ефективного реагування на нові виклики, а впровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльність правоохоронних органів та прокуратури відповідає європейським стандартам. Представники Консультативної місії ЄС в Україні також підкреслюють важливість застосування ризик-орієнтованих методів у правоохоронній діяльності та висловлюють готовність сприяти цьому процесу, зокрема шляхом реалізації навчальних програм [2].

У криміналістичному аспекті ризик-орієнтований підхід доцільно розглядати як складову системи криміналістичного забезпечення, спрямовану на оптимізацію процесів виявлення, попередження та розслідування організованої злочинності. Його зміст полягає не лише у фіксації вже вчинених правопорушень, а й у прогнозуванні криміногенних ситуацій, визначенні найбільш ймовірних напрямів злочинної активності та концентрації зусиль на їх нейтралізації. На думку В. Некрасова та Г. Катамадзе, яку ми підтримуємо, кінцевою метою застосування ризик-орієнтованого підходу є виявлення (актуалізація) кримінальних ризиків (загроз, вразливостей, наслідків) у системі забезпечення національної, економічної, публічної безпеки, визначення елементів управління ними та сприяння розробленню стратегії розвитку системи національної, економічної, публічної безпеки [3, с. 312].

На етапі виявлення організованої злочинності ризик-орієнтований підхід проявляється у формуванні аналітичних моделей, які дозволяють визначати найбільш уразливі сфери, зокрема фінансові операції, міграційні процеси, обіг наркотичних засобів та ін. Аналіз практики фінансового моніторингу свідчить, що застосування оцінки ризиків дозволяє виявляти складні схеми відмивання коштів, пов’язані з діяльністю організованих груп, шляхом аналізу підозрілих транзакцій та характерних моделей поведінки їх учасників.

У сфері попередження злочинності ризик-орієнтований підхід набуває випереджувального характеру, оскільки дозволяє переходити від реагування на вже вчинені кримінальні правопорушення до їх запобігання. Ідентифікація криміногенних факторів та їх оцінка дають змогу своєчасно вживати превентивні

заходи, спрямовані на мінімізацію можливостей для діяльності організованих злочинних груп, що відповідає сучасним європейським тенденціям.

У сфері досудового розслідування застосування ризик-орієнтованого підходу забезпечує ефективніше планування слідчих (розшукових) дій, зокрема шляхом визначення пріоритетних версій, концентрації ресурсів на головних фігурантах, оптимізації використання процесуальних можливостей та скорочення строків встановлення обставин кримінального правопорушення. Наприклад, під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми або незаконною міграцією, такий підхід дозволяє зосередити увагу на транзитних маршрутах, посередниках та фінансових потоках, що підвищує результативність викриття злочинних мереж.

Таким чином, ризик-орієнтований підхід є важливим елементом криміналістичного забезпечення протидії організованій злочинності, який забезпечує перехід від реагування на вчинені кримінальні правопорушення до їх запобігання.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що впровадження ризик-орієнтованого підходу сприяє підвищенню ефективності криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів, оскільки дозволяє зосереджувати ресурси на найбільш небезпечних загрозах, своєчасно ідентифікувати криміногенні ризики та забезпечувати їх нейтралізацію. Саме це дозволяє розглядати зазначений підхід як перспективний напрям удосконалення методик виявлення, попередження та розслідування організованої злочинності.

Список використаних джерел

1. The FATF Recommendations. FATF. 2025. URL: https://www.fatf-gafi.org/en/topics/fatf-recommendations.html (дата звернення: 25.03.2026).

2. Олексій Сергєєв: Впровадження ризик-орієнтованого підходу – ключ до ефективної роботи правоохоронців. 12.02.2025. *Міністерство внутрішніх справ України.* URL: https://mvs.gov.ua/news/oleksii-sergjejev-vprovadzennia-rizik-orijentovanogo-pidxodu-kliuc-do-efektivnoyi-roboti-pravooxoroncіv (дата звернення: 25.03.2026).

3. Некрасов В., Катамадзе Г. Ризик-орієнтований підхід (РОП) в діяльності органів правопорядку // *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України* : монографія / за заг. ред. Користіна О.Є. – Київ: ВАІТЕ, 2024. С. 311-341. DOI: https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-25

Михайло ШЕПІТЬКО
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
член-кореспондент НАПрН України, президент Української групи
Міжнародної асоціації карного права

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ЛІДЕРАМ ЗЛОЧИННОГО СВІТУ

У 2020 р. до ст. 255 КК України було внесено зміни, які встановили кримінальну відповідальність за злочинний вплив або, що вчиняється особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі». При цьому під злочинним впливом розуміються «будь-які дії особи, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо здійснює розподіл коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності», а особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», – розуміється «особа, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив» (примітка до ст. 255 КК України). Зрозуміло, що обидва визначення є взаємопов'язаними, однак їх зміст продиктований практикою застосування подібних норм в кримінальному законодавстві різних країн, де є розповсюдженою організована злочинність.

Практика застосування таких норм про кримінальну відповідальність щодо діяльності злочинних об'єднань або наявності статусу «злодія в законі» в Грузії підтверджується не тільки практикою застосування кримінального законодавства, але й практикою Європейського суду з прав людини. Так, у справі «Ашларба проти Грузії» («Ashlarba v. Georgia», № 5554/08), встановлено, що криміналізація Грузією діяльності особи у «злодійському світі» як представника «злочинного синдикату», а також незнання про злочинність статусу «злодія в законі» не порушує ст. 7 («*Ніякого покарання без закону*») Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1].

Створення таких юридичних конструкцій в Кримінальном укодексі Грузії сприяло зменшення тиску «кримінальних еліт» на економічні та політичні процеси та відтоку «злодіїв в законі» з Грузії до інших держав, де не встановлена подібна кримінальна відповідальність. Однією з таких держав стала Україна.

Слід відзначити, що досвід Грузії щодо встановлення кримінальної відповідальності за приналежність до «злодійської спільноти», участі в зборах (сходках) або наявності статусу «злодія в законі» не є унікальним, а лише продовжує діяльність міжнародного співтовариства та окремих держав в протидії організованої злочинності.

Суттєву активність в контексті протидії організованної злочинності демонструє ООН, яка прийняла цілий комплекс міжнародно-правових актів з цією метою: Неапольська політична декларація та Глобальний план дій проти організованої транснаціональної злочинності (затв. На Генеральній Асамблеї ООН 23.12.1994 р.), рекомендації Регіонального семінару на рівні міністрів щодо наступних заходів у зв'язку з Неапольською політичною декларацією та Глобальним планом дій проти організованої транснаціональної злочинності, Рамкова Конвенція ООН проти організованої злочинності (затв. На Генеральній Асамблеї ООН 21.07.1997 р.), Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (затв. На Генеральній Асамблеї ООН 15.11.2000 та ратиф. Законом України від 04.02.2004 р. № 1433-IV) та ін. Подібну активність демонструє Європейський Союз в протидії організованій злочинності: план дій по боротьбі з організованою злочинністю (Європейська Рада, 17.06.1997 р.), Стратегія Європейського Союзу на початок нового тисячоліття (2000/С 124/01) із запобігання та контроль організованої злочинності (01.01.2000) та ін.

У цілому ООН, Рада Європи, органи Європейського Союзу демонструють значну активність в протидії організованій злочинності, що реалізовується у фіксації окремих форм організованої злочинності, виявленні нових злочинів у цій сфері, формулюванні окремих рекомендацій. Така активність дозволяє досягти успіху у зближенні законодавств різних держав та допомагає міжнародному співробітництву під час протидії організованній злочинності.

Крім названої вище Грузії та України, такий підхід щодо криміналізації специфічних форм організованної злочинності був обраний також законодавцем Італії [2], який передбачив кримінальну відповідальність не тільки асоціацій (об'єднань) для вчинення злочинів (ст. 416 КК Італії), але й асоціацій (об'єднань) мафіозного типу (ст. 416b КК Італії). Утворення нового типу об'єднань мафіозного типу продиктовано необхідністю протидії історично сформованих об'єднань, які діють на підставі спільності родинних зв'язків, пропагування злочинного способу життя, одержання доходу від наркотрафіку, відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, бандитизму, іншої злочинної діяльності. Важливою метою діяльності об'єднань мафіозного типу в Італії стала мета впливу на економічні та політичні процеси в державі, що надало можливість зафіксувати цю ознаку як обтяжуючої в названій ст. 416b КК Італії.

Схожий підхід зберігається в КК КНР, в якому зафіксовано покарання за «формування, керівництво та активну участь в організації мафіозного (нелегального) характеру, із застосуванням насильства, погроз або інших методів осіб, що організовано займаються злочинною діяльністю з метою порушення законів, що встановили свою владу на місцях, які вчиняють злодіяння, утискають, ліквідують маси, серйозно порушують порядок економічного, громадського життя (ст. 294)» [3]. Подібна кримінальна відповідальність лідерів «злочинного світу» як специфічної форми «злочинного об'єднання» сформульовані й у КК Японії (ст. 107) та за спеціальним Законом про покарання організованної злочинності [4].

Саме тому враховуючи досвід кримінальних законодавств різних держав світу демонструє необхідність відходу від використання жаргону російського походження у кримінальному законодавстві, як-то “вор в законі” чи “сходка”. Це робить необхідним замінити їх на більш узагальнюючи категорії, які притаманні подібним статусам лідерів злочинного світу у різних країнах та їх зібранням як преддставникам організованної злочинності. Окремою проблемою є також реалізація кримінальної політики, яка має працювати не тільки на недопущення таких осіб на територію України чи здійснення їх діяльності некомфортним [5], але й на їх засудження.

Список використаних джерел

1. European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-4820551-5878841&filename=003-4820551-5878841.pdf

2. Codice Penale. URL: https://www.altalex.com/documents/news/2014/04/18/dei-delitti-contro-l-ordine-pubblico

3. Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки. Київ: ОВК, 2021. С. 136.

4. Penal Code of Japan. URL: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3581/en

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)”, затв. Указом Президента України № 203/2021/.

Вікторія ШЕРСТЮК
здобувач вищої освіти 210 н.г.
Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності
Національна академія внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій ІВАНИЦЬКИЙ
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу
Національна академія внутрішніх справ

РОЛЬ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

В умовах сучасної протидії організованій злочинності значення слідчих (розшукових) дій, особливо негласних, помітно зростає. Це пояснюється тим, що організовані злочинні групи, як правило, діють приховано, мають внутрішню

ієрархію та чіткий розподіл ролей між учасниками [4, с. 15]. Крім того, вони активно використовують сучасні технології для маскування своєї діяльності, що ускладнює їх викриття звичайними процесуальними засобами [3, с. 45].

У більшості випадків лише відкритих слідчих дій виявляється недостатньо. На практиці саме негласні слідчі (розшукові) дії дозволяють отримати інформацію, яку інакше здобути майже неможливо [2, с. 72]. Йдеться не тільки про фіксацію факту вчинення злочину, а й про встановлення зв'язків між учасниками групи, з'ясування ролі кожного з них, а також механізму функціонування всієї злочинної схеми [3, с. 115]. Це особливо актуально у справах, пов'язаних, наприклад, із наркоторгівлею, шахрайством або кіберзлочинністю.

Серед таких заходів доволі часто застосовуються контроль за вчиненням злочину, спостереження за особою чи місцем, аудіо- та відеоконтроль, а також моніторинг фінансових операцій, що прямо передбачено нормами кримінального процесуального законодавства [1]. Вони дають змогу поступово збирати доказову базу і водночас не розкривати намірів правоохоронних органів. Окремо варто згадати виконання спеціального завдання з розкриття діяльності організованої групи (ст. 272 КПК України), яке фактично передбачає роботу «всередині» кримінального середовища [1]. Такий підхід складний, але в окремих випадках без нього обійтися неможливо.

Як показує практика, ефективність цих дій залежить не лише від їх правильного вибору, а й від належної взаємодії між слідчим, дізнавачем і оперативними підрозділами [2, с. 138]. Узгоджене планування, обмін інформацією та використання результатів оперативно-розшукової діяльності значно підвищують ефективність досудового розслідування [4, с. 101].

Підсумовуючи, можна сказати, що слідчі (розшукові) дії, особливо негласні, фактично є одним із ключових інструментів кримінально-процесуальної протидії організованій злочинності. Без їх застосування виявлення та документування діяльності організованих злочинних груп у більшості випадків було б значно ускладненим або малоефективним [3, с. 212].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Дрозд В.Г., Романов М.Ю. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному процесі України : монографія. Київ : Алерта, 2018. 304 с.

3. Шепітько В.Ю. Криміналістика : підручник. Київ : Право, 2019. 464 с.

4. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Харків : ХНУВС, 2018. 312 с.

Ігнат ШИЛО
курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олександр КВАШУК
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального процесу та
криміналістики факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ
Донецького державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДОКАЗУВАННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Цифровізація суспільства та розвиток штучного інтелекту суттєво трансформують підходи до протидії організованій злочинності. Сучасні злочинні угруповання використовують криптографію, анонімні мережі та автоматизовані системи, що ускладнює виявлення їх діяльності традиційними криміналістичними засобами. У цих умовах діяльність Національної поліції України потребує оновленого криміналістичного забезпечення доказування, орієнтованого на роботу з цифровими слідами та великими масивами даних. Використання штучного інтелекту відкриває нові можливості для аналізу інформації, встановлення зв'язків між суб'єктами злочину та прогнозування їх поведінки. Водночас це породжує проблеми допустимості доказів, прозорості алгоритмів і дотримання процесуальних гарантій, що зумовлює необхідність переосмислення природи доказування у кримінальному процесі.

Криміналістичне забезпечення доказування в сучасних умовах зазнає якісної трансформації, оскільки змінюється сама природа доказової інформації. Доказ поступово виходить за межі матеріальних носіїв і набуває форми цифрових даних, які існують у динамічному середовищі. Це вимагає нових підходів до їх виявлення, фіксації та дослідження. Штучний інтелект у діяльності Національної поліції застосовується для аналізу великих масивів інформації, виявлення прихованих закономірностей і встановлення зв'язків між учасниками організованих злочинних груп. Завдяки цьому стає можливим виявлення складних мережевих структур, які не піддаються традиційним методам аналізу. Однак результати такого аналізу не можуть автоматично визнаватися доказами, оскільки вони потребують перевірки на достовірність та процесуальну допустимість. Проблема ускладняється непрозорістю алгоритмів, що визначається як ефект «чорної скриньки» [1, с. 15]. Це прямо впливає на реалізацію принципу змагальності та може поставити під сумнів справедливість судового розгляду. У зв'язку з цим штучний інтелект повинен розглядатися не як автономне джерело доказів, а як допоміжний інструмент, результати якого підлягають критичній оцінці. Важливим аспектом є забезпечення цілісності та

автентичності цифрових доказів. Їх фіксація потребує застосування спеціальних технічних засобів, що також підтверджується сучасними дослідженнями у сфері цифрової криміналістики [2, с. 3-6]. У протилежному випадку виникає ризик втрати доказового значення таких даних. Таким чином, криміналістика дедалі більше інтегрується з інформаційними технологіями, формуючи нові міждисциплінарні підходи. Особливу увагу слід приділити питанню законності отримання цифрової інформації. Використання штучного інтелекту часто передбачає обробку значних обсягів персональних даних, що може створювати загрозу порушення права на приватність, гарантованого міжнародними стандартами у сфері прав людини [3]. У таких умовах недотримання процесуальних вимог здатне призвести до визнання доказів недопустимими. Отже, ефективність використання цифрових технологій у доказуванні залежить від балансу між технологічними можливостями та процесуальними гарантіями. Лише за умови такого балансу можливо забезпечити належний рівень протидії організованій злочинності без порушення прав людини.

Доказування в епоху цифрових технологій перестає бути лише збиранням фактів і перетворюється на складний процес осмислення даних, у якому людина вже не є єдиним носієм раціональності. Алгоритми здатні бачити більше, але не здатні розуміти значення побаченого. У цьому і полягає головна межа, яку не може подолати жодна технологія. Правосуддя не зводиться до точності обчислення, воно існує у просторі оцінки, сумніву і відповідальності. Там, де машина пропонує результат, людина має поставити запитання про його сенс. Майбутнє криміналістичного забезпечення полягає не у заміні слідчого алгоритмом, а у їх співіснуванні, де кожен виконує власну функцію. Технологія розширює можливості, але саме право визначає межі допустимого. І поки ця межа зберігається, кримінальний процес залишається не лише ефективним, а й таким, що відповідає принципу верховенства права.

Список використаних джерел

1. Burrell J. How the machine “thinks”: understanding opacity in machine learning algorithms // Big Data & Society. 2016. Vol. 3, no. 1. P. 205395171562251. DOI: https://doi.org/10.1177/2053951715622512 .

2. Casey E. Digital evidence and computer crime: forensic science, computers, and the internet. Amsterdam : Elsevier, 2011. 837 p.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 (з протоколами) // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 23.03.2026).

Ігнат ШИЛО
Курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування НПУ
Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Роман ЄМЕЛЬЯНОВ
доктор філософії, доцент
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ АНАЛІЗІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Цифровізація кримінального процесу та стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту обумовлюють їх активне впровадження у сферу кримінальної юстиції, зокрема при аналізі результатів негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). НСРД у справах щодо організованої злочинності формують значні масиви інформації, ефективна обробка яких потребує сучасних інформаційно-аналітичних інструментів, зокрема технологій штучного інтелекту. У цьому контексті штучний інтелект розглядається як інструмент оптимізації аналізу даних, автоматизації виявлення релевантної інформації та підвищення ефективності досудового розслідування. Водночас використання таких технологій породжує низку суттєвих правових, процесуальних і етичних проблем, що потребують комплексного наукового осмислення.

Відсутність чіткого нормативного регулювання використання штучного інтелекту в кримінальному провадженні створює правову невизначеність, оскільки КПК України не передбачає застосування алгоритмічних систем при аналізі результатів НСРД що створює правову невизначеність (ст. 84, 86, 246–275 КПК України) [1]. Це ставить під сумнів допустимість доказів, отриманих або оброблених за їх допомогою, особливо з огляду на непрозорість алгоритмів і неможливість їх повноцінної перевірки сторонами процесу. Наступною проблемою є так звана «алгоритмічна непрозорість» (black box effect) [2]. Більшість сучасних моделей штучного інтелекту, особливо заснованих на машинному навчанні, функціонують як складні системи, внутрішня логіка яких є недостатньо зрозумілою навіть для розробників. У кримінальному процесі це суперечить принципам змагальності та забезпечення права на захист, оскільки сторона захисту фактично позбавлена можливості перевірити коректність і обґрунтованість висновків, отриманих за допомогою таких систем. Важливим аспектом є також ризик порушення прав людини, зокрема права на приватність та презумпції невинуватості. Використання штучного інтелекту для аналізу результатів НСРД передбачає обробку великих масивів персональних даних, що може виходити за межі мети конкретного кримінального провадження. Існує

ризик формування упереджених висновків на основі статистичних моделей, що може спричиняти дискримінаційні практики або необґрунтоване підозрювання особи. Водночас залишається невизначеним процесуальний суб'єкт відповідальності за помилки, допущені штучним інтелектом. У випадку, якщо алгоритм неправильно інтерпретує дані НСРД або формує хибні висновки, виникає питання: хто несе відповідальність – розробник програмного забезпечення, слідчий, який його використовує, чи орган досудового розслідування в цілому? Відсутність чіткої відповіді на це питання створює додаткові ризики для забезпечення законності кримінального провадження. Не менш важливою є проблема процесуальної фіксації використання Чинне законодавство не вимагає документування алгоритмів обробки даних НСРД, їх параметрів і джерел навчання, що ускладнює перевірку достовірності результатів і створює ризики зловживань. Відсутність єдиних стандартів застосування ШІ зумовлює різну практику його використання що суперечить підходам до стандартизації ШІ, запропонованим на рівні ЄС (Ethics Guidelines for Trustworthy AI) [3]. Водночас технічні обмеження алгоритмів, зокрема помилки розпізнавання мови в складних умовах, можуть викривлювати зміст комунікації та впливати на правильність процесуальних рішень. Отже, повна автоматизація аналізу результатів НСРД є недопустимою без обов'язкового контролю з боку людини. Водночас не можна ігнорувати потенційні переваги використання штучного інтелекту.

Штучний інтелект змінює підхід до аналізу результатів НСРД, зміщуючи акцент на алгоритмічну обробку, що підвищує ефективність, але водночас створює ризики втрати процесуального контролю. Допустимість його використання залежить від перевірюваності результатів і збереження ролі людини як ключового суб'єкта доказування. За відсутності прозорих процедур і персоніфікованої відповідальності виникає небезпека надмірної довіри до технології. Подальший розвиток має ґрунтуватися на процесуальних гарантіях, стандартах фіксації алгоритмічної обробки та обов'язковому людському контролі як визначальному елементі оцінки доказів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 4 берез. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 20.03.2026).

2. The "black box" in artificial intelligence - IMMERSIA. VisualizaciÃ³n de Datos Avanzada - IMMERSIA Data Visualization. URL: https://www.immersia.eu/en/recursos/blog/the-black-box-in-artificial-intelligence (дата звернення: 20.03.2026).

3. Ethics guidelines for trustworthy AI. Shaping Europe's digital future. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai (дата звернення: 21.03.2026).

Софія ШОВГЕНЮК
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
вивчення проблем протидії торгівлі людьми
ННІПФПКП Львівського державного університету
внутрішніх справ
Маркіян ШОВГЕНЮК
курсант 1-го курсу ННІПФПКП
Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЯВИЩА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

Транснаціональна організована злочинність охоплює майже всі тяжкі злочинні дії міжнародного характеру з метою отримання прибутку, де бере участь більше ніж одна країна. Їй притаманні багато напрямків діяльності, включаючи обіг наркотиків, контрабанду мігрантів, торгівлю людьми, відмивання грошей, торгівлю вогнепальною зброєю, контрафактні товари [4, с.305]. Одним із основних міжнародних нормативно - правових актів у боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю є Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності. Ця Конвенція включає три протоколи, які націлені на конкретні сфери та прояви організованої злочинності: Протокол про запобігання та припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, та покарання за неї (резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р.); Протокол проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю та повітрі (резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р.); Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин та компонентів, а також боєприпасів до неї (резолюція 55/255 Генеральної Асамблеї ООН від 31 травня 2001 р.). Разом із протоколами ця Конвенція є правовою основою для боротьби з організованою злочинністю. Практична реалізація Конвенції та Протоколів передбачає розвиток міжнародної правоохоронної співпраці: створення спільних слідчих груп, використання спеціальних методів розслідування (контрольовані поставки, оперативні заходи, міжнародний розшук), а також співпраця у сфері екстрадиції та конфіскації доходів, отриманих злочинним шляхом [5]. Торгівля людьми – це транснаціональний злочин, що полягає у торгівлі людьми та їхній експлуатації з метою отримання прибутку. Потерпілими від цього злочину, який поширений у всіх регіонах світу, можуть стати люди будь-якої статі, віку та соціального походження [1]. Незважаючи на прогрес у технологічному, правовому, економічному та соціальному вимірах, етичні та моральні норми не завжди відповідають цим змінам, така невідповідність дозволяє кримінальним структурам пристосовуватися та знаходити нові способи незаконної експлуатації людей. Сучасні форми цього злочину включають не лише “класичні” форми, наприклад такі як примусова праця та сексуальна експлуатація, але й більш

складні явища: використання в порнобізнесі, примусове сурогатне материнство, вилучення органів і частин тіла людини, проведення дослідів над людиною без її згоди, використання у жебрацтві, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах, продаж дітей тощо. Перелік форм не є вичерпним, а його варіативність залежить від змін глобальних і локальних тенденцій, які кримінальні структури задовольняють у незаконний спосіб [2, с. 306]. Попри те, що дедалі більше держав об'єднують зусилля та розвивають міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми, це явище й надалі залишається серйозною глобальною проблемою. Окрім того, відсутність достовірних статистичних даних ускладнює об'єктивну оцінку масштабів цього злочину. За різними оцінками міжнародних джерел, щороку у світі потерпілими від торгівлі людьми стають приблизно від 2,5 до 4 мільйонів осіб. Такий чисельний показник підкреслює нагальність та необхідність розвитку ефективних механізмів міжнародної взаємодії у боротьбі з цим злочином [3, с. 215]. Важливу роль у міжнародній взаємодії правоохоронних органів відіграє Міжнародна організація кримінальної поліції (на анг. – International Criminal Police Organization, INTERPOL). Ця організація забезпечує координацію діяльності правоохоронних органів різних держав шляхом створення глобальних інформаційних баз даних, обміну оперативною інформацією та проведення міжнародних операцій, спрямованих на викриття злочинних мереж, пов'язаних із торгівлею людьми. Міжнародна організація кримінальної поліції регулярно організовує спільні міжнародні операції, під час яких правоохоронні органи різних країн виявляють потерпілих від торгівлі людьми, затримують учасників злочинних угруповань та припиняють діяльність каналів експлуатації людей [6]. Також, значну роль у протидії цьому виду злочинності в європейському регіоні відіграє Європейське поліцейське управління (на анг. – European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, Europol). Діяльність цієї установи спрямована на підтримку держав-членів Європейського Союзу у боротьбі з тяжкими формами організованої злочинності, зокрема торгівлею людьми. Europol здійснює аналітичну підтримку розслідувань, координує спільні слідчі групи та сприяє обміну інформацією між національними правоохоронними органами. Крім того, Європейське поліцейське управління готує аналітичні звіти щодо тенденцій розвитку організованої злочинності в Європі, що дозволяє державам більш ефективно планувати заходи з протидії торгівлі людьми [7]. Таким чином, діяльність міжнародних організацій відіграє важливу роль у формуванні ефективної системи міжнародного співробітництва у протидії торгівлі людьми. Вони забезпечують координацію зусиль держав, сприяють обміну інформацією та досвідом, а також формують міжнародні стандарти боротьби з цим видом транснаціональної організованої злочинності.

Список використаних джерел

1. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Human trafficking.URL:https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html (дата звернення: 12.03.2026).

2. Луценко І.Г. Торгівля людьми у XXI столітті: правові, соціальні та економічні аспекти протидії. *Legal Scientific Electronic Journal.* 2025. № 2. С. 306 - 310.

3. Протидія торгівлі людьми: сучасні виклики та шляхи подолання. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/6806/1/30.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

4. Сироїд Т.Л. Актуальні проблеми протидії торгівлі людьми в Україні. *Вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2023.№54.С.304-309.URL:https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/54.pdf (дата звернення: 10.03.2026).

5. Верховна Рада України. Повідомлення. Комітет у закордонних справах рекомендував парламенту ратифікувати Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів.URL:https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/685.html (дата звернення: 16.03.2026).

6. International Criminal Police Organization (INTERPOL). Human trafficking and migrant smuggling. URL: https://www.interpol.int/Crimes/Human-trafficking-and-migrant-smuggling/Human-trafficking (дата звернення: 16.03.2026).

7. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol). Trafficking in human beings. URL:https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/trafficking-human-beings (дата звернення: 16.03.2026).

Андрій ШУЛЬГА
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
Навчально-науковий інститут права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Організована злочинність становить системну загрозу для правопорядку, економічної стабільності та національної безпеки держави. Її транснаціональний характер і структурованість зумовлюють особливі труднощі під час кримінального переслідування: ключовою перешкодою є залякування та протиправний вплив на свідків, потерпілих і осіб, які виконують спеціальне завдання. Саме тому процесуальний аспект забезпечення безпеки таких осіб набуває особливого практичного та наукового значення.

Правову основу забезпечення безпеки учасників кримінального провадження становлять КПК України 2012 року та Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від

23.12.1993 № 3782-XII (Базовий закон). Відповідно до ст. 2 Базового закону, право на захист мають підозрювані, обвинувачені, потерпілі, свідки, представники й захисники, а також члени їхніх сімей, якщо щодо них здійснюється протиправний вплив на перебіг провадження. Рішення про застосування заходів безпеки приймається слідчим, прокурором, слідчим суддею або судом у строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках — негайно [1].

КПК України закріплює специфічні процесуальні механізми захисту. Статті 56 та 66 КПК надають свідку й потерпілому право заявляти клопотання про безпеку; суд може призначити допит через відеоконференцію у спосіб, що унеможливлює ідентифікацію особи. Окремим інструментом є негласна слідча (розшукова) дія – виконання спеціального завдання з розкриття діяльності організованої групи (ст. 272 КПК). Відповідно до ст. 256 КПК, особи, які проводили або були залучені до негласних дій, можуть бути допитані як свідки зі збереженням у таємниці відомостей про них [2].

У науковій літературі В.В. Котова обґрунтовує, що правила застосування заходів безпеки для осіб, які виконують спеціальне завдання, випливають із загальних засад кримінального провадження. Дослідниця вказує на законодавчу прогалину: ст. 2 Базового закону не включає осіб, що співпрацюють на конфіденційній основі з оперативними підрозділами, та осіб, які виконують спеціальне завдання для викриття організованої групи, – і виокремлює шість категорій таких осіб за відсутності спеціального механізму їх захисту у КПК [3, с. 185–186]. Аналітичний матеріал платформи Pravo.ua (2023) констатує, що залякувані особи свідомо відмовляються від показань, оскільки державний захист фактично припиняється після ухвалення вироку; наявна система не передбачає механізмів перевірки реальності загроз, а чинне законодавство не відповідає міжнародним зобов’язанням України за Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності [4].

На міжнародному рівні ключовим стандартом є Палермська конвенція ООН 2000 року, ратифікована Україною у 2004 році. Стаття 24 Конвенції зобов’язує держави вживати заходів для захисту свідків від помсти або залякування, а ст. 26 – заохочувати учасників злочинних груп до співробітництва з наданням захисту та пом’якшень покарання [5]. Ці норми мають стати орієнтиром для вдосконалення вітчизняного законодавства. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 13 підкреслює системний характер протидії злочинних угруповань органам розслідування –через підкуп, насильство щодо них чи їхніх близьких, – що підтверджує необхідність комплексного процесуального захисту всіх учасників провадження [6].

Підсумовуючи викладене, можна сформулювати такі висновки.

По-перше, нормативно-правова база забезпечення безпеки учасників провадження у справах про організовану злочинність потребує систематизації та приведення у відповідність до вимог Палермської конвенції ООН.

По-друге, законодавча прогалина щодо осіб, які виконують спеціальне завдання (ст. 272 КПК), вимагає внесення змін до Базового закону із чітким визначенням їхнього правового статусу та переліку доступних заходів захисту.

По-третє, процесуальні механізми захисту свідків і потерпілих — зокрема допит через відеоконференцію та зміна анкетних даних — є дієвими, але потребують розширення шляхом впровадження повноцінних програм захисту свідків за зразком держав-членів ЄС.

По-четверте, необхідно запровадити обов'язковий механізм перевірки інформації про реальний характер загроз перед прийняттям рішень про застосування заходів безпеки, що усуне можливість зловживань.

По-п'яте, ефективне забезпечення безпеки учасників кримінального провадження у справах про організовану злочинність є не лише процесуальною гарантією, а й ключовою умовою успішного кримінального переслідування та невідворотності покарання.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 11. Ст. 51. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3782-12

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

3. Котова В.В. Загальні правила застосування заходів забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання. Правовий часопис Донбасу. 2020. № 1 (70). С. 184–191. URL: https://ljd.dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/01/22-kotova.pdf

4. Заходи безпеки в кримінальному судочинстві: реалії, виклики та необхідні оновлення. PRAVO.UA. 27.09.2023. URL: https://pravo.ua/zakhody-bezpeky-u-kryminalnomu-sudochynstvi-realii-vyklyky-ta-neobkhidni-onovlennia/

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Міжнародний документ від 15.11.2000 № 995_789. Ратифікована Законом України від 04.02.2004 № 1433-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789

6. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного суду України від 23.12.2005 № 13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05.

Іван ШУМЕЄВ
курсант 2 курсу ННІПФПКП
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Данило ЙОСИФОВИЧ
професор кафедри ОРД
кандидат юридичних наук, професор
Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП З ВИГОТОВЛЕННЯ І ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН СИНТЕТИЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Систему заходів в Україні, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними, визначає відповідний закон, а їх реалізацію забезпечують Національна поліція, Служба безпеки України, Офіс Генерального прокурора та центральні органи виконавчої влади, що відповідають за митний контроль, охорону кордону, обіг заборонених речовин і фінансових потоків, у межах наданих їм законом повноважень [1].

Організована злочинність у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів в Україні має чітку ієрархію та скоординовану систему дій осіб, груп і синдикатів. Такі структури розподіляють функції й фактично формують нелегальний наркобізнес, що включає культивування, виробництво та збут наркотиків задля прибутку й становить економічну основу організованої злочинності [2, с. 403].

Спрямовуючи зусилля на протидію цій системі, правоохоронні органи України зосереджуються на системному руйнуванні організованих наркомереж та їхніх фінансових основ, здійснюючи комплексний вплив на всі ланки діяльності – від підпільного виробництва та міжрегіональної логістики до каналів збуту й обігу коштів. Боротьба з організованими формами наркозлочинності стала пріоритетом їхньої діяльності. Зокрема, у 2025 році підрозділами Національної поліції ліквідовано 150 організованих груп та злочинних організацій, учасники яких (840 осіб) вчинили понад 3 тисячі наркозлочинів [3].

Сьогодні найбільш небезпечним сегментом наркоринку є синтетичні наркотики через швидкість виробництва, високу прибутковість і значний ризик для здоров’я. У 2025 році правоохоронці ліквідували численні нарколабораторії та наркопритони, вилучивши значні обсяги синтетичних наркотиків і прекурсорів, що запобігло їх поширенню у молодіжному середовищі. Особливо показовою стала операція «РЕКВІЄМ», під час якої було затримано учасників злочинних угруповань і ліквідовано підпільні лабораторії та склади готової продукції, що могло б забезпечити злочинцям величезний прибуток [3].

Ключовим напрямом правоохоронних органів України у боротьбі з наркозлочинністю є міжнародне співробітництво, яке дозволяє ліквідувати транснаціональні наркомережі та канали постачання наркотиків. Прикладом такої співпраці є операція 2024 року, проведена Національною поліцією України разом із Центральним бюро розслідувань Польщі, під час якої ліквідовано кілька нарколабораторій на територіях обох країн, вилучено синтетичні наркотики та прекурсори, а також затримано учасників злочинної групи [3].

Проте, сучасні організовані злочинні угруповання постійно адаптують свою діяльність до нових умов, активно використовуючи новітні технології для конспірації виготовлення, транспортування та збуту наркотиків, а також

уникнення кримінального переслідування. Зокрема, застосовуються мережа Інтернет, соціальні мережі та месенджери, банківські сервіси і криптовалюти, а також технічні засоби, наприклад, «клоновані» телефони.

Характерною ознакою організованих наркогруп є тісна взаємодія з іншими видами злочинної діяльності, зокрема легалізацією доходів, контрабандою та підробкою документів. Використання підставних осіб і фальшивих документів полегшує пересилання наркотиків та відкриття фінансових рахунків. Поширення наркотиків опосередковано стимулює інші злочини через формування залежності, а встановлення корупційних зв'язків у митній, прикордонній сфері та серед окремих підприємств і посадовців сприяє приховуванню незаконної діяльності [4].

Отже, протидія наркозлочинності в Україні здійснюється через комплекс заходів: ліквідацію організованих груп, знищення виробничої інфраструктури, перекриття каналів збуту та фінансових потоків, а також розвиток міжнародної співпраці.

З урахуванням сучасних тенденцій заходи протидії організованій наркозлочинності мають включати: посилення кіберконтролю за інтернет-платформами та криптовалютними операціями; удосконалення фінансового моніторингу та виявлення легалізації злочинних доходів; зміцнення міжвідомчої та міжнародної взаємодії; підвищення ефективності діяльності антикорупційних органів; а також контроль за обігом прекурсорів і діяльністю підприємств, що їх використовують.

Список використаних джерел

1. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР : станом на 31.03.2023. *Верховна Рада України.* URL: https://lnk.ua/x80snmHiL (дата звернення: 16.03.2026).
2. Соловей В.В. Організована злочинність у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як об'єкт кримінологічного дослідження. *Аналітично-порівняльне правознавство* : електр. наук. вид. 2023. № 4. С. 400-404. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.64 (дата звернення: 17.03.2026).
3. Нацполіція: ключові напрями боротьби з наркозлочинністю у 2025 році. *Національна поліція України.* URL: https://lnk.ua/mRnIjXBTM (дата звернення 16.03.2026).
4. Оцінка загроз серйозної та/або організованої злочинності (звіт про результати оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності – SOCTA Україна). *Національна поліція України.* URL: https://mvs.gov.ua/upload/1/8/5/3/8/2/socta.pdf (дата звернення 16.03.2026).

Кирило ЯРОВИЙ
кандидат юридичних наук,
Член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Сучасний розвиток інформаційних технологій істотно впливає на функціонування системи кримінальної юстиції. Використання інформаційних технологій стає необхідною умовою підвищення ефективності розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень. Одним із найбільш перспективних напрямів технологічного розвитку у зазначеній сфері є застосування систем штучного інтелекту (далі – ШІ), здатних здійснювати автоматизований аналіз значних масивів даних, виявляти закономірності злочинної діяльності та сприяти прогнозуванню криміногенних ризиків.

Проблематика використання ШІ у сфері права активно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Водночас питання правового регулювання застосування технологій ШІ у кримінальному провадженні залишаються недостатньо розробленими, що зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Філософсько-правові аспекти використання ШІ були предметом дослідження багатьох вітчизняних учених. Однак, попри значну кількість досліджень, питання правового регулювання використання ШІ правоохоронними органами в Україні залишаються недостатньо розробленими.

Нормативні передумови розвитку технологій ШІ в Україні визначені Концепцією розвитку ШІ в Україні, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р [1]. У зазначеному документі визначено основні напрями державної політики у сфері розвитку ШІ, зокрема у контексті забезпечення правопорядку та протидії злочинності. Водночас чинне кримінальне процесуальне законодавство України не містить спеціальних норм, які б безпосередньо регулювали порядок використання систем ШІ під час здійснення кримінального провадження.

Науковці звертають увагу на необхідність формування належної нормативної бази у цій сфері. Так, на думку М.М. Великанової, ШІ слід розглядати як інноваційний напрям розвитку науки і техніки, спрямований на створення інтелектуальних комп’ютерних систем та програм, здатних виконувати завдання, що потребують інтелектуальної діяльності людини [2, с. 186]. Водночас зазначене визначення має загальний характер і потребує уточнення з урахуванням специфіки кримінального процесу.

Обґрунтованою є позиція В.Ю. Шевчук, відповідно до якої використання технологій ШІ у кримінальному провадженні потребує спеціального правового регулювання, оскільки чинне законодавство фактично не передбачає окремих норм щодо їх застосування, хоча Кримінальний процесуальний кодекс України допускає використання технічних засобів під час збирання доказів [3, с. 412].

Слід зазначити, що відсутність спеціальних норм щодо застосування ШІ у кримінальному провадженні зумовлює необхідність нормативного врегулювання порядку використання таких технологій з метою забезпечення належної процесуальної оцінки отриманої інформації.

У науковій літературі також звертається увага на можливість застосування систем ШІ під час досудового розслідування. Зокрема, М.В. Бєлова, Д.М. Бєлов та І.В. Рущак наголошує на необхідності врахування особливостей кримінального процесу при правовому регулюванні використання відповідних технологій у діяльності правоохоронних органів [4, с. 820]. У свою чергу, О.В. Курман підкреслює значення технологій ШІ для дослідження цифрових слідів у кримінальному провадженні та необхідність визначення правових вимог до отримання й оцінювання інформації, отриманої за допомогою таких технологій [5, с. 299]. Зазначене вказує на те, що ефективне використання ШІ під час дослідження цифрових слідів у кримінальному провадженні можливе лише за умови чіткого нормативного визначення порядку отримання та оцінювання відповідної інформації.

З огляду на зазначене доцільним є уточнення змісту поняття ШІ у контексті кримінального провадження. Пропонується розглядати ШІ як комплекс інформаційних технологій, алгоритмів та програмних систем, призначених для автоматизованого пошуку, збору, обробки та аналізу криміналістично значущої інформації з метою встановлення обставин кримінального правопорушення та виявлення осіб, причетних до його вчинення [6, с. 71]. Вважаємо, що запропоноване визначення дозволяє чіткіше окреслити роль штучного інтелекту у збиранні та аналізі криміналістично значущої інформації у кримінальному провадженні.

Вважаємо, що подальший розвиток кримінального процесуального законодавства України має передбачати нормативне закріплення можливості використання систем ШІ під час збирання та аналізу доказової інформації. Зокрема, доцільним є внесення змін до статей 84 та 99 Кримінального процесуального кодексу України шляхом доповнення їх положеннями, що визначатимуть правові підстави застосування технологій ШІ під час збирання, обробки та дослідження доказів у кримінальному провадженні.

Отже, розвиток технологій ШІ обумовлює необхідність формування належного правового механізму їх використання у діяльності органів досудового розслідування. Нормативне врегулювання відповідних питань сприятиме підвищенню ефективності кримінального провадження, а також забезпеченню належного балансу між використанням сучасних технологій та дотриманням прав і свобод людини.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р // Кабінет Міністрів України: офіц. сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-р. (дата звернення: 11.03.2026).

2. Великанова М.М. Штучний інтелект: правові проблеми та ризики // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27. – № 4. – С. 185–198. URL: https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprnu-4-2020-r/shtuchny-intelekt-pravovi-problemi-ta-riziki (дата звернення: 11.03.2026).

3. Shevchuk V. Artificial Intelligence in Criminal Proceedings: Criminalistics, Criminal Procedure and Psychology Issues [Electronic resource] / [V. Shevchuk, T. Morozova, H. Chornyi, V. Nehrebetskyi, I. Slobodeniuk] // International Annals of Criminology. - 2025. - Vol. 63, Iss. 3. - URL: https://www.cambridge.org/core/journals/international-annals-of-criminology/article/abs/artificial-intelligence-in-criminal-proceedings-criminalistics-criminal-procedure-and-psychology-issues/E6270208671FE83F37E2EC521248F737 (дата звернення: 11.03.2026).

4. Бєлова М.В., Бєлов Д.М., Рущак І.В. Штучний інтелект у досудовому розслідуванні кримінальних справ: окремі питання міжнародної практики. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. Вип. 1. С. 818–824. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e5a798b2-d25a-492e-997e-af25fe522600/content (дата звернення: 11.03.2026).

5. Курман О.В. Переваги та проблемні питання використання штучного інтелекту при дослідженні цифрових слідів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2025. Вип. 90, ч. 4. С. 297–302. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/44-3.pdf (дата звернення: 11.03.2026).

6. Яровий К.В. Штучний інтелект як інструмент протидії злочинності // Юридичний вісник. 2024. № 2. С. 68–76. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2024/11.pdf (дата звернення: 11.03.2026).

Олена ЯУЖЕВА
молодший науковий співробітник,
Національний університет цивільного захисту України

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ МІЖВІДОМЧОЇ КООРДИНАЦІЇ У БОРОТЬБІ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ

У сучасному світі міжнародна координація та співробітництво державних органів є фундаментальними механізмами в боротьбі з транснаціональними організованими злочинними угрупованнями. Головним документом, що встановлює універсальні рамки цієї співпраці, є Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (Палермська конвенція). Цей міжнародно-правовий механізм дозволяє

узгоджувати національні законодавства та стандарти, що діють одночасно в кількох державах.

На рівні правоохоронних органів одним з головних інструментів міжвідомчої координації є Міжнародна кримінальна поліцейська організація (INTERPOL), яка забезпечує взаємодію поліцейських відомств 196 держав-членів. INTERPOL забезпечує оперативну комунікацію, обмін кримінальними даними, доступ до глобальних баз даних, включно зі списками розшукуваних злочинців, технологіями для перевірки біометричних даних і підтримку координації розслідувань у кількох юрисдикціях одночасно. Це дає змогу правоохоронцям у різних країнах ефективніше виявляти, переслідувати та нейтралізувати діяльність транснаціональних кримінальних мереж, які часто діють без поваги до національних кордонів.

Важливе місце серед міжнародних пріоритетів займає співпраця між правоохоронними організаціями, такими як INTERPOL, та ООН, що дозволяє об'єднати оперативні ресурси та інформаційні системи для боротьби з глобальними злочинними мережами. На офіційному сайті INTERPOL зазначено, що пріоритетними напрямами співпраці з ООН є протидія транснаціональній організованій злочинності, корупції, торгівлі людьми та наркотиками шляхом обміну даними, технічної допомоги та зміцнення спроможності правоохоронних органів у країнах-членах. Така співпраця має на меті підвищити ефективність розслідувань та зменшити можливості організованих злочинних груп уникати відповідальності за свої дії.

Транснаціональна організована злочинність є глобальною проблемою, що негативно впливає на ефективність управління державами, політичні процеси та розвиток верховенства права й захисту прав людини. Організовані злочинні групи часто експлуатують політичну нестабільність та прогалини у державному контролі для ведення незаконного бізнесу, що призводить до корупції, насильства, руйнування легітимних ринків та загроз довкіллю.

UNODC підтримує держави-члени у приєднанні та реалізації Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (UNTOC) та протоколів до неї, надає технічну допомогу у створенні ефективного законодавства, політик і стратегій, що інтегрують права людини у національні та регіональні нормативні рамки. Це передбачає допомогу законодавцям, практикам та політикам у розробленні комплексних заходів запобігання та протидії організованій злочинності, з урахуванням ґендерних аспектів та прав людини, з використанням відповідних інструментів та методичних матеріалів.

У рамках програмної діяльності UNODC реалізує Глобальну програму порушення кримінальної діяльності (GPCD), спрямовану на посилення спроможності держав розслідувати та переслідувати транснаціональні злочинні мережі, зокрема торгівлю незаконними товарами, наркотиками та іншими забороненими предметами. Програма передбачає активну міжнародну співпрацю для переривання злочинних ланцюгів у країнах походження, транзиту та призначення, а також забезпечує інтеграцію прав людини у всі оперативні та організаційні заходи.

UNODC також реалізує спеціалізовані програми, зокрема Control Container Programme (CCP) і Airport Communication Project (AIRCOP), що підвищують спроможність державних органів контролювати контейнери, пасажирські перевезення та міжнародні транспортні вузли та протидіяти злочинності, тероризму та незаконному обігу наркотиків. Важливим елементом цих програм є дотримання прав людини та забезпечення законності у діяльності прикордонних, митних та правоохоронних органів, включно з навчанням персоналу за стандартами ООН з прав людини.

Особливу увагу приділяють боротьбі з торгівлею людьми та нелегальною міграцією, що становить серйозне порушення прав людини. UNODC підтримує розроблення комплексних нормативно-правових і політичних рамок, забезпечує збір достовірних даних та технічну допомогу для ефективного реагування на такі злочини. Програми організації спрямовані на дотримання прав постраждалих, включно з ґендерночутливими та дитячо орієнтованими підходами, а також на залучення самих жертв у процес розроблення політик і процедур для посилення захисту та надання компенсацій.

Водночас UNODC приділяє значну увагу боротьбі з іншими формами ТОЗ, такими як незаконний обіг зброї, злочини проти довкілля, кіберзлочинність та морські злочини. З цією метою впроваджують комплексні підходи, що поєднують превентивні та регуляторні заходи, підвищення кваліфікації правоохоронних органів, підготовку суддів і прокурорів, а також забезпечення дотримання прав людини на всіх етапах розслідування та судового переслідування. Таким чином, діяльність UNODC демонструє мультидисциплінарний підхід, що об’єднує кримінологію, право, соціальні науки та технології для ефективного протидії транснаціональній злочинності.

Список використаних джерел

1. The United Nations Office on Drugs and Crime. (2022). *Issue paper: The United Nations Convention against Transnational Organized Crime and international human rights law*. Vienna, Austria: United Nations.

2. United Nations Office on Drugs and Crime. (2000). United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto. United Nations.

Павло ЯЩУР
капрал поліції, курсант 3-го курсу
Національної академії внутрішніх справ,
Науковий керівник:
Наталія КУЛАКОВА
кандидат юридичних наук, професор
професор кафедри кримінології та інформаційних технологій,
Національної академії внутрішніх справ

РОЛЬ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність належить до тих явищ, які характеризуються високим рівнем стійкості, адаптивності та здатності до швидкого пристосування до змін соціального середовища і діяльності правоохоронних органів. Злочинні угруповання формують складні мережі взаємозв'язків, використовують економічні та логістичні можливості сучасного суспільства, активно застосовують цифрові технології, транспортні системи та фінансові інструменти. У таких умовах ефективна протидія організованій злочинності неможлива лише шляхом реагування на вже вчинені кримінальні правопорушення. Значну роль відіграє попередній аналіз криміногенної ситуації, визначення тенденцій розвитку злочинності та передбачення можливих змін у структурі злочинних мереж [1, с. 180-182].

Кримінологічне прогнозування у науковій літературі розглядається як система науково обґрунтованих припущень щодо майбутнього стану злочинності, її структури, динаміки, територіального поширення та соціальних умов, які сприяють її відтворенню. На відміну від статистичного аналізу, що описує вже зафіксовані явища, прогнозування орієнтоване на встановлення закономірностей розвитку злочинності та передбачення можливих змін криміногенної ситуації. Для організованої злочинності така функція має особливе значення, оскільки діяльність злочинних угруповань має системний характер і ґрунтується на довготривалих соціальних зв'язках між учасниками. Повторюваність контактів, стабільність каналів переміщення незаконних товарів, сталість фінансових потоків та використання певних територій для кримінальної діяльності створюють об'єктивні передумови для аналізу та прогнозування.

До прикладу, у 2024 році за матеріалами Департаменту стратегічних розслідувань до суду скеровано 226 кримінальних проваджень щодо організованих груп і злочинних організацій, причому найпомітнішими були наркобізнес – 38 проваджень, шахрайство – 28, а також групи з міжрегіональними зв'язками – 28, корумпованими зв'язками – 27, етнічною основою – 15 і транснаціональними зв'язками – 5; у 2025 році до суду скеровано вже близько 260 таких проваджень, викрито понад 1100 учасників організованих та злочинних груп, а їх діяльність охоплювала не лише наркотрафік, а й незаконне користування надрами на 157 млрд грн, видобування мінеральної води на понад 644 млн грн, злочинні схеми у виправних установах та інші воєнно адаптовані форми незаконного збагачення. Таке зіставлення показує, що організована злочинність зміщується від класичних наркоринків і шахрайства до більш складних, прибуткових і ресурсно орієнтованих схем, а це дає підстави прогнозувати подальше зростання ролі корупційного прикриття, міжрегіональних зв'язків і тіньового контролю над економічно значущими секторами [2, 3].

Нормативну основу діяльності держави у сфері протидії організованій злочинності формує Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року [4]. Цей акт визначає систему суб'єктів боротьби з організованою злочинністю, встановлює загальні принципи координації їх діяльності та закріплює організаційні засади взаємодії правоохоронних органів. Разом з тим сучасні підходи до протидії організованій злочинності значною мірою пов'язані з розвитком інформаційно-аналітичних механізмів. Стратегія боротьби з організованою злочинністю, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року №1126-р, передбачає формування системи постійного аналізу загроз, визначення пріоритетних напрямів протидії організованій злочинності та запровадження методології оцінювання загроз серйозної та організованої злочинності [5].

З кримінологічної точки зору організована злочинність має низку характерних ознак. Для неї притаманні стійкість злочинних зв'язків, ієрархічна структура, наявність організаторів та виконавців, чіткий розподіл ролей між учасниками та використання допоміжної інфраструктури. Учасники таких угруповань можуть створювати мережі комерційних підприємств, використовувати транспортні маршрути для переміщення незаконних товарів, організовувати канали фінансування та встановлювати корупційні зв'язки [4].

Разом з тим кримінологічне прогнозування має певні обмеження. Організована злочинність постійно змінює форми своєї діяльності, використовує нові технології та пристосовується до змін у правовому регулюванні. Злочинні угруповання можуть швидко змінювати канали комунікації, логістичні маршрути або фінансові механізми, що ускладнює довгострокове прогнозування. Крім того, частина організованої злочинності має латентний характер, що означає наявність значної кількості злочинів, які не фіксуються офіційною статистикою [1, с. 183-185].

Перспективи розвитку кримінологічного прогнозування у сфері протидії організованій злочинності пов'язані насамперед із удосконаленням інформаційно-аналітичних систем та розширенням міжвідомчої взаємодії. Інтеграція баз даних різних правоохоронних органів дозволяє формувати більш повну інформаційну картину щодо діяльності злочинних угруповань. Використання сучасних методів аналізу даних, у тому числі алгоритмів машинного навчання, відкриває можливості для виявлення складних закономірностей у кримінальній статистиці та прогнозування змін у структурі організованої злочинності. Важливим напрямом також є розвиток кримінологічних досліджень, які дозволяють поєднати наукові підходи до аналізу злочинності з практичними потребами правоохоронних органів [5].

Отже, кримінологічне прогнозування дозволяє визначати тенденції розвитку злочинних процесів, оцінювати криміногенні ризики та формувати стратегічні напрями діяльності правоохоронних органів. Поєднання кримінологічного аналізу, сучасних інформаційних технологій та міжвідомчої взаємодії створює передумови для більш ефективного запобігання організованій злочинності та підвищення рівня безпеки суспільства.

Список використаних джерел

1. Гладкова Є.О. Функціональний зміст прогнозування у сфері протидії злочинності. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2015. № 2 (10). С. 178–186. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/80d1bbc2-a83e-4cd1-83a3-45893a502a98/content (дата звернення: 09.03.2026).
2. Упродовж минулого року за матеріалами співробітників ДСР направлено до суду 226 кримінальних проваджень щодо організованих злочинних груп. Національна поліція України. 22.02.2024. URL: https://npu.gov.ua/news/uprodovzh-mynuloho-roku-za-materialamy-spivrobitnykiv-dsr-napravleno-do-sudu-226-kryminalnykh-provadzhen-shchodo-orhanizovanykh-zlochynnykh-hrup (дата звернення: 09.03.2026).
3. Понад 1100 учасників організованих та злочинних груп викрили підрозділи ДСР у 2025 році, – Нацполіція. Національна поліція України. 31.12.2025. URL: https://npu.gov.ua/news/ponad-1100-uchasnykiv-orhanizovanykh-ta-zlochynnykh-hrup-vykryly-pidrozdily-dsr-u-2025-rotsi-natspolitsiia (дата звернення: 09.03.2026)
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3341-12 (дата звернення: 09.03.2026).
5. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1126-2020-%D1%80 (дата звернення: 09.03.2026)

Olha HABORETS
Associate Professor of the Department of Operational-Search Activities and Information Security, PhD, Associate Professor
Donetsk State University of Internal Affairs

THE USE OF PREDICTIVE ANALYTICS FOR THE PREVENTION OF ORGANIZED CRIME

In the contemporary context of the transformation of the security environment, driven by globalization, the digitalization of society, and the increasing sophistication of criminal activity, organized crime has assumed a systemic, networked, and transnational character, significantly complicating its detection, documentation, and suppression. Criminal groups actively exploit digital technologies, financial instruments, and communication networks, enabling them to operate covertly, adapt rapidly to external changes, and evade traditional control mechanisms. Under such circumstances, conventional approaches to crime control based on a reactive principle – responding only after a criminal offense has been committed – have proven insufficiently effective, as they fail to exert a preventive influence on criminogenic processes. At the same time, both academic discourse and law enforcement practice continue to face the challenge of insufficient integration of predictive analytics tools

into criminal intelligence analysis systems, thereby necessitating the development of new data-driven and analytics-based approaches to the prevention of organized crime.

Against this background, the purpose of the present study is to substantiate the theoretical and applied foundations of predictive analytics as a tool for preventing organized crime and to determine its role in transforming law enforcement activities in the context of digitalization. Achieving this objective required addressing a number of interrelated tasks: clarifying the essence of predictive analytics within the system of criminal intelligence analysis; examining its relationship with the concept of intelligence-led policing; identifying the principal tools for forecasting criminal activity; and outlining the challenges and prospects of its implementation within law enforcement agencies. The methodological framework of the study is based on general scientific and specialized methods, including a systems approach, methods of analysis and synthesis, generalization, comparison, as well as elements of predictive modelling, which together enabled a comprehensive examination of the role of analytical technologies in ensuring public safety.

Predictive analytics, as an interdisciplinary field, relies on the use of statistical models, machine learning algorithms, and big data processing technologies to identify patterns and forecast future events. Its essence lies in the transition from retrospective to prognostic analysis, creating opportunities not only to interpret known facts but also to anticipate potential scenarios in the development of criminogenic situations. As noted in contemporary studies [1-4], the application of predictive analytics contributes to more evidence-based managerial decision-making and more efficient resource allocation, both of which are critically important in the security sector. In this regard, its use in law enforcement enables the creation of a qualitatively new level of information and analytical support oriented toward prevention rather than merely recording criminal manifestations.

The conceptual basis for integrating predictive analytics into law enforcement activities is the intelligence-led policing model, according to which analytical information constitutes a decisive factor in managerial decision-making. Within this framework, criminal intelligence analysis serves as the central element supporting the formulation of strategic and tactical decisions based on identified trends and patterns in crime development [2]. Such an approach facilitates a shift from a reactive model of policing to a proactive one, whereby law enforcement agencies not only respond to criminal events but also prevent them on the basis of analytical forecasts. Accordingly, predictive analytics emerges as a key instrument for implementing this concept by providing scientifically grounded anticipation of criminal risks.

The application of predictive analytics in combating organized crime involves a broad range of tools, including statistical methods, machine learning algorithms, geographic information systems, and social network analysis. Statistical models make it possible to examine crime dynamics and identify prevailing trends, whereas machine learning algorithms enable the detection of complex nonlinear relationships within large datasets. Geospatial analysis facilitates the identification of criminal hot spots and the forecasting of their development, while social network analysis assists in revealing the structure of criminal groups and identifying key actors. Collectively,

these instruments form a comprehensive forecasting system that enables the timely identification of threats and the prevention of their realization.

Particular importance should be attached to the integration of artificial intelligence technologies, which facilitate the automation of data analysis processes and the creation of adaptive decision-support systems. The use of artificial intelligence in public administration enhances the efficiency of managerial processes, increases their flexibility and adaptability, and enables real-time forecasting [4]. In the sphere of combating organized crime, this creates opportunities for processing substantial volumes of heterogeneous information and identifying hidden patterns, thereby significantly increasing the effectiveness of preventive measures.

At the same time, the implementation of predictive analytics is accompanied by a number of challenges, the most significant of which concern data quality, risks of algorithmic bias, ethical aspects of information use, and the need to ensure the protection of personal data [3]. In addition, organizational barriers remain, including insufficient levels of digital competence and the need to transform the institutional mechanisms of law enforcement activity.

The scientific novelty of the study lies in clarifying the role of predictive analytics as a key instrument for shaping a proactive model for combating organized crime, as well as in systematizing its tools within the context of the contemporary intelligence-led policing model. Further development has also been given to approaches concerning the integration of analytical technologies into criminal intelligence analysis, allowing them to be regarded as a foundation for strategic managerial decision-making in the field of public safety.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their application in the activities of criminal intelligence analysis units, in the development of analytical products, and in the educational process of training specialists in the field of law enforcement. In particular, the findings may be used to develop algorithms for forecasting criminal activity, optimize resource allocation, and improve the effectiveness of preventive measures.

Thus, predictive analytics serves as a key instrument for the modernization of law enforcement activities, ensuring a transition toward a proactive model of crime management. Its application makes it possible to improve the effectiveness of crime prevention, optimize the use of resources, and ensure a higher level of public safety, which underscores the prospects for further scholarly research in this field.

References

1. Користін О., Швець Д., Бутко Б. та ін. Реалізація філософії «Intelligence-Led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України : монографія. Київ : ВАЙТ, 2024. 450 с.

2. Моца В.В. Теоретико-методологічні засади використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. Вип. 73(2). С. 141–145.

3. Городецький Ю.Д. Предиктивна аналітика та її роль у прийнятті стратегічних рішень у маркетингу. Журнал стратегічних економічних досліджень. 2023. № 5 (16). С. 65–70.

4. Арутюнян В.Е. Формування та реалізація комплексного механізму інтеграції штучного інтелекту в публічне управління України : дис. … д-ра філософії : 281 «Публічне управління та адміністрування». Одеса : Національний університет «Одеська політехніка», 2025. 265 с.